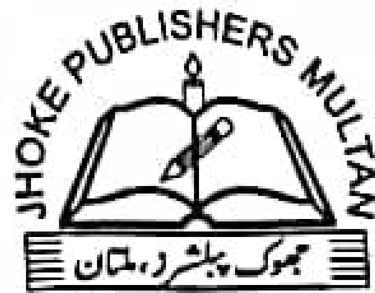
سرائیکی مرثیے وچ نثر

مرید عباس عارف

سرائیکی مرثیے وچ نثر

مرید عباس عارف

جھوک پبلشرز دولت گیٹ ملتان

061-4511568 ، 0308-7385765

2016ء

ناں کتاب :	سرائیکی مرثیے وچ نثر
لکھاری :	مرید عباس عارف
کمپوزنگ :	ملک خرم شہزاد 0300-7361252
سن اشاعت:	جون ۲۰۱۶ء
ٹائٹل :	عجب خان
تزئین :	زبیر دھریجہ
پروف ریڈنگ:	مشہد رضا، محمد تقی جواد
چھاپہ خانہ :	جھوک پرنٹرز ملتان
ترتیب :	شعیب بلال، ریحان حیدر
مُل :	620 روپے

انتساب

آپنے باباسئیں جام اللہ بخش چاچڑ (مرحوم)

تے

اماں سئیں سردار مائی (مرحومہ)

دے ناویں

تندیر

سرائیکی مرثیے تے مرید عارف دی تحقیقی انفرادیت

سرائیکی وچ ترائے اصناف عام طور تے اپݨے فکری اتے نظری حوالے نال استعمال وچ آندیاں رہن ۔ کافی جیند ازیادہ تر تعلق تصوف نال رہیے ۔ مرثیہ جیڑھا عام طور تے واقعہ کربلا دے ݙکھ تے ارمان دی نمائندگی کریندا آئے ۔ جݙاں جو نظم زیادہ تر سماجی جبر دے خلاف یا احتجاج دی صورت وچ اساݙے سامݨے آئی اے ۔

انہیں کافی تے مرثیہ اپݨی نوعیت دے حوالے نال مخصوص حلقیں دے نال نال مخصوص علاقیں نال تعلق رکھدن ۔ جݙاں جو نظم دا دائرہ ݙوہڑہ یا مثنوی وانگوں چارے پاسوں پھیلا رہیے ۔ مرثیہ دا گھیرا نسبتاً وسیع تے غرباً شرقاً رہیے اَتے ڈیرہ اسماعیل خان توں لکھنؤ تئیں اپنا اثر ݙکھیندا رہیے ۔ حتیٰ کہ لکھنؤ دے معروف اردو شاعر مرزا محمد رفیع سودا نے وی سرائیکی وچ مرثیے لکھیے ۔ جݙاں جو کافی شمال (اُبھے) کنوں جنوب یعنی (لمے) تائیں مقبول رہی اے ۔ ایہ شمال کنوں شاہ حسین توں جنوب وچ شاہ لطیف دے حوالے نال سُنڄاݨی ویندی رہی اے ۔

مرثیہ اَتے کافی عام طور تے ہک ݙوجھے دے متوازی رہن ۔ اَتے انہیں وچ مقابلے بازی تے شاعرانہ ٹکراؤ دار جحان نہیں ملدا ۔ اگرچہ مرثیہ دی حد تئیں سودا اَتے مسکین دے درمیان ہک ݙوجھے دی ہجودی روایت ملدی اے ۔ صدیں دے ایں پھیلے سفر دی وجہ کنوں انہیں اصناف دے وݙے وݙے ذخیرے ملدن ۔ اَتے بعض کوں کلیات دی شکل وچ چھاپیا وی گئے لیکن مرثیہ دے سلسلے وچ پروفیسر مرید عباس عارف دا کم آپݨی نوعیت دا ہے ۔ جیڑھا آپݨے طور تے پہلی قسم دا وی ہے ۔

انہیں ویہہ (۱۹،۲۰) اچھے مرثیہ نگاریں دا کم کٹھا کیتے اَتے انہیں دے منفرد نمونے ݙتن جیڑھے مرثیہ دی مجلس وچ شاعری دے نال نال نثر کوں زیادہ استعمال کریندے ہن ۔ انہیں

دے مطابق ایہ سلسلہ غلام سکندر غلام کنوں شروع تھیا۔ اُتے ۱۹۸۰ء تئیں مک ڳیا۔ کیوں جو جدید دور وچ مرثیہ وچ بند دا استعمال عام ہے جیڑھا پہلے وی ہا۔ لیکن اوندے وچ نثر استعمال نمیں تھیندی۔ اینویں قصیدے دا سلسلہ ہے۔ اَج ''نوحے'' وی کافی مقبول ہن۔ اُنہیں وِیہہ (۲۰،۱۹) مرثیہ نگاریں وچ بعض بہوں اہم ہن۔ جنہیں دی آپݨی اہمیت ہے اُتے انہیں دا اسلوب وی آپݨا ہے۔ وݙے فنکار دا ہمیشہ آپݨا اسلوب ہوندے جیڑھا او آپݨے فن نال پیدائشی طور تے گھن تے آندے۔

اینویں انہیں مرثیہ نگاریں، نثر نگاریں دا وی آپݨا آپݨا اسلوب ہے۔ جیڑھا انہیں دی آپݨی اہمیت واضح کریندے۔ قاضی خدا بخش مخروں دا اسلوب صاف اُتے شگفتہ تے مؤثر ہے۔ اوندی نثر مؤثر ہے تے دل تے اثر کریندی ہے۔ او ہک ڳالھ کوں نویں نویں انداز وچ بیان کریندے، اُتے سامع، قاری نویں چَس چیندے۔ قاضی خدا بخش مخروں دی نثر دا ہک نمونہ ملاحظہ ہووے۔

''یتیمی او مصیبت ہے جئیں کنوں رہا تھیوݨ مشکل ہے۔ یتیمی او مرض ہے جیندا دوا تھیوݨ مشکل ہے۔ یتیمی والا ایہو جہاں غم دا بحر ہے جیندا کوئی کنارا نئیں۔ کوئی یتیماں کوں جھنک ڈیوے تاں بے وس تھی کے آپ چپ کرویندن۔ ہر وقت یتیماں دے میلے لباس اُتے چہرے کمائے ہوندن۔ شکستہ حال اُتے اوراٹے رہندن۔ جڈاں جو نذر حسین ارشاد عباسی جھنڈیر دی نثر نسبتاً بھاری بھرکم اُتے عربی، فارسی لفظیں نال لڈی ہوئی ہے۔ نمونہ نثر نذر حسین ارشاد عباسی جھنڈیر۔

''خیر آمدم بر سر مطلب بندہ جناب حمزہ دا جگر چبایا اُتے تاہیں قارین دے وچ کلمۃ الباد یعنی ہاں کڈھݨ والی ڈیݨ مشہور ہے۔ جئیں مقام تے سرور کائنات موجود ہن۔ عبداللہ ابن قمیہ ملعون نے آ کے ہک وار ایں زور دا کیتا۔ جو خود دیاں ڈو کڑیاں پیشانی دے وچ لہہ ڳیا۔ سعد ابن ابی وقاص

دے وار کنوں دو دندان دا شکستہ ہویا۔ شیطان ملعون نے ہک پہاڑی تے
چڑھ تے ہوکا ڈِتا۔ محمد قتل''

جڈاں جو غلام علی ناظم دی نثر ڈوہیں مرثیہ نثر نگاریں کنوں مختلف ہے۔ ایہ نثر دی ارشاد عباسی دی نسبت سادہ مگر محزوں کنوں زیادہ مؤثر ہے۔ نمونہ نثر غلام علی ناظم:

''دوستو! سارے احباب اصحاب دے درجے بل احیا پا چکے ہن۔ تمام
ضعیف اَتے جوان موت دے ہنکے مہندی عشق حقیقی دی لا چکے ہیں۔
باوجود ترے ڈِینہاں دی تریہہ دے جو ہر لڑائی دے ڈِکھا چکے ہن۔''

بلاشبہ ہر مرثیہ نثر نگار دا آپݨا اسلوب ہے لیکن اپݨے مرثیں دے حوالے نال ایہ انتخاب معیاری اتے معتبر ہے۔ اَتے آپݨے ادبی شناخت واسطے خصوصی طور تے قابل ذکر ہے۔ کیوں جو اَج تئیں وی مرثیہ نگار مرثیں دی مجموعیں کوں کہیں لکھاری نہ نثری حوالے نال مرتب کیتے اَتے نہ عام طور تے اوندے ادبی رتبے کوں بنیاد بݨائے بلکہ زیادہ تر مجموعے واقعات کربلا دی تفصیل اوندے وچ جذبات دی شدت دے اظہار وغیرہ کوں سامݨے رکھیا گئے۔

چونکہ مرید عارف مرثیہ دا چنگا تے تفصیلی مطالعہ رکھدن اتے انہیں کنیں مرثیں دا وڈا ذخیرہ وی موجود ہے۔ اِت واسطے انہیں دا ایہ انتخاب ادبی، فنی تے ڈوجھے تمام حوالیں نال معتبر تے مستند ہے۔ میڈا خیال ہے انہیں دے کم دی پذیرائی تھیسی۔ اگر او آپݨے ایں سلسلے کوں مکمل کر گھندن تاں او مرثیے دی تاریخ وچ تاریخی حیثیت دی رکھسی۔

محمد اسلم رسولپوری
ایڈووکیٹ جام پور

سرائیکی اِچ ذکرِ حسینؑ دی روایت

ڈاہویں محرم، ۶۱ ہجری دا واقعہ ایجھاں درد ناک واقعہ ہے، جو اَج تئیں اساڈیاں صدیاں اوندے تے وسدٹ کریندیاں پئین۔ ذکر حسینؑ تے پیروی حسینؑ، اساڈی نجات دے رستیاں اِچوں ہک رستہ ہے۔ ایں سانگھے اساکوں اسلامی تاریخ تے سرائیکی وسیب دی تاریخ اِچ ذکرِ حسینؑ تسلسل نال ملدے۔

چونکہ اے ذکر، صدئیں توں تھیندا پئے، لہٰذا اَہو کی نسل کیتے اے گالھ ضروری تے ذمہ داری دی ہئی جو ذاکرین کرام دے ذکر کوں کتابی صورت اِچ محفوظ کر گھدا ونجے۔ وَت اے وڈے کرم دے فیصلے ہوندن تے وڈے نصیب دی گالھ ہوندی ہے جو اے منصب کیکوں حاصل تھیندے جو ایجھاں سوہݨا تے نویکلا کم کرے۔ رب سئیں ایں سوہݨے کم سانگے ساڈے عزیز سئیں مرید عارف کوں منتخب کیتے تے انہاں سرائیکی اِچ مجلس دی روایت کوں محفوظ کر گھدے۔ سرائیکی اِچ ذکر حسینؑ دی روایت تے مشتمل اے کتاب اساڈے تے علم تے عقیدت دے نویں دَر کھولیسن۔ اے کتاب پڑھݨ توں بعد اساکوں اندازہ تھیسی جو کیڑھے ذاکر محترم دا کیڑھا عہد ہا۔ ایندے نال ای اساڈے سامݨے اُوں عہد دی زبان تے لفظیات دا پورا نظام ساڈے سامݨے آویندے۔

اے کتاب لسانیات دے ماہرین واسطے ہک انمول خزانہ ثابت تھیسی جو ایں کتاب نال ای او کہیں عہد دی زبان دا بخوبی اندازہ لا سگسن۔ ایں کتاب نال او اندازہ وی لا گھنسن جو زباناں، کیویں عہد بہ عہد اپنا رنگ وٹیندیاں راہندن۔ محاورہ کیویں زبان دا حصہ بݨدے۔

ایں کتاب دی ہک خوبی اے وی ہے جو سئیں مرید عارف (مؤلف) نے ایں کتاب اِچ ہر ذاکر محترم دا تعارف وی کرائے۔ ایں تعارف نال اے پتہ لگدے جو ذاکرِ محترم دا اصل

وطن کیڑھا ہا۔ وطن دی نسبت نال اساکوں اُوں علاقے دی زبان تے اوندے لب و لہجے دا اندازہ تھی ویندے۔

ایں کتاب اِچ اہل بیت دے خطبے وی موجود ہن۔ انہاں خطبیاں نال اساڈے تے اہل بیت دی علمیت تے عظمت مزید واضح تھی ویندی ہے۔ اساڈے سامنڑے اہلِ عرب دا اے انداز وی سامنڑے آویندے جو میدان جنگ اِچ او آپنڑے حریف نال کیویں مخاطب تھیندے ہن۔ ایں کتاب دی وساطت نال اساڈے سامنڑے بی بی زینبؑ دا خطبہ وی سامنڑے آندے تے اندازہ تھیندے جو اُنہاں دا علمی مقام و مرتبہ کتنا بلند ہا۔ ایویں ای لیہ دے ہک ذاکر، سید گامنوں شاہ واصف نے کربلا میدان اِچ امام عالی مقام حضرت امام حسینؑ دا ہک خطبہ بیان کیتے۔

میڈا والد ماجد حیدر صفدر جدامجد سردار سید
میڈی امڑی مالک ڈوہاں جہاناں عم جعفر طیار سید
سردار جواناں جنت دا، میڈا ویرٹ خوش اطوار سید
ہاں مرد مجیب نجیب اصل دا، رب دا شکر گزار سید

ذاکرین نے واقعہ نگاری تے منظر نگاری کوں خوب نبھائے چونکہ واقعہ کربلا، واقعات دا بیان ہے لہٰذا ہر ذاکر اپنڑے اپنڑے انداز اِچ واقعات کوں بیان کیتے۔

''خاتون قیامت وال کھولے، مستوراں وچ خیام دے، خاکاں پایاں جیویں جو درداں ماری اُتے دروازے دے کھڑی ہئی، ویرٹ ویرٹ کر کے رُ چلی۔ راوی آہدے یار ہاں قدماں تئیں، بی بی زینب خاتون چادر نہیں سنبھلی۔ جیویں نیم بسمل پکھی تڑپ تڑپ دِل ڈھہندے، ہکٹ میڈی قدم قدم تے جھن پوندی ہے۔''

اے کتاب سرائیکی نثر وچ ہک قابل ذکر ودھارا ثابت تھیسی۔ اُمید ہے جو ہکیں مرید عارف نے جیویں محنت نال ایں مواد کوں جمع کیتے، اُمید ہے ایویں ای محنت نال ایندی کمپوزنگ،

اِملا زبان و بیان تے توجہ ڈیسن تاں جو اصل متن قارئین تئیں پُجے۔ بلا شبہ اُنہاں دا اے کم لائق تحسین ہے تے اُمید ہے جو سرائیکی اہل زبان کوں اُنہاں دی اے کوشش ضروری پسند آسی۔

ڈاکٹر گل عباس اعوان

گلش عباس، وارڈ نمبر ۵

لیہ

کربل کتھا

مرثیہ جگ جہان دیاں سموریاں بولیاں وچ لکھیا ویندا پئے۔ دنیا دی کوئی زبان اینجھی کینی جیندے وچ مرثیے دی صنف نہ لکھی ویندی پئی ہووے۔ پر سرائیکی زبان وچ بیاں بولیاں کنوں ودھیک لکھیندا پیا ہے۔ ایویں جاپدے جو سرائیکی زبان بنی وی مرثیے واسطے اے۔ میں سمجھدا اں سرائیکی زبان دی بقا اتے ہمیشگی دی ضمانت ایندے وچ ذکر حسینؑ دا تھیوݨ اے۔ سرائیکی وچ مرثیے دے منڈھ بارے ہالی تئیں اے نیں آکھیا ونج سگیندا جو کڈاں کنوں تھیا ہے۔ کیوں جو حالی اے ڳالھ تحقیق طلب اے۔ ہݨ تئیں دا معلوم سرائیکی مرثیے دا موہری شاعر سید زمان شاہ شیرازی اے۔ انہاں دا کلام پڑھ تے اے ڳالھ چیتے وچ آندی اے جو انہاں توں پہلوں سرائیکی مرثیے دی ہک تکڑی روایت موجود کھڑی اے۔ سید زمان شاہ شیرازی اتے اوں دور دے شعرا دے کلام وچ صرف شاعری ملدی اے پر نثر دا اتہ پتا کتھاؤں نیں ملدا۔ شاعری وچ وی شیرازی دے دور وچ اساکوں صرف ''دفعہ'' ملدے یا وت نوحے دے نمونے ملدن۔ ایں توں علاوہ ٻئی کوئی صنف شاعری دی نیں ملدی۔

غلام سکندر غلام مرثیے دا پہلا شاعر اے جئیں شاعری اچ نویں ہیتاں اتے اسلوب کوں ورتا ئے۔ اوں پرانا سانچہ جیڑھا ''دفعہ'' تے نوحہ دی صورت وچ ہا اوکوں وی نال نال ٹوریے تے نویں تجربے وی کیتن۔ سرائیکی وچ نثر دا منڈھ وی غلام سکندر غلام ٻدھے۔ ول انہاں دے ہم عصر تے بعد وچ آوݨ والے اوکاں وچ نثر اینی ہک پکی لکھی جا ہنا گھدی۔ اوں ویلھے نثر کوں مجلس وچ تقریر آکھیا ویندا ہائی۔ بعد وچ تے اہو کے عہد وچ اینکوں نثر داناں ݙتا ڳئے۔ اہو کے عہد وچ تاں نثر کرݨ والے ذاکر کوں نثری ذاکر اتے قصائد پڑھݨ والے ذاکر کوں قصیدہ گو ذاکر آکھیا ویندے۔ سرائیکی نثر دا آغاز غلام سکندر غلام کنوں شروع تھیا تے اہو کے عہد تائیں جاری اے۔

مرثیہ سرائیکی دی سب توں وݙی صنف اے۔ پر اج تئیں ایں صنف تے کم نیں کیتا

بکیا (اے ہک الیمےتوں گھٹ نیں) سرائیکی مرثیے اُتے تھوڑا جئیں کم ول وی کجھ لوکاں نے کیتے پر مرثیے وچ نثر تے کم اصلوں نیں تھیا (بس ڈو مضمون چھپئے ہوئے ملدن جیڑھے دلشاد کلانچوی تے ڈاکٹر قاسم جلال دیاں کتاباں وچ ہن)

حالاں جو ڈٹھا ونجے تاں مرثیے وچ نثر بھوں لکھی گئی اے۔ جیڑھی کھنڈی ہوئی صورت اِچ موجود اے۔ اینکوں کٹھا کرݨ دی بھوں لوڑ اے۔ میں ایں کتاب وچ صرف اکویں (۲۱) نثر نگاریں دے حالات زندگی تے انہاں دی نثر دے نمونے ڈتن۔ میں کوشش کیتی اے جو موںڈھی نثر نگار غلام سکندر غلام توں گھن تے اجوکے دور دے نثر نگار سید جعفر الزمان نقوی تائیں دے نثر نگاریں وچوں چوݨ کرتے قاری دے سامݨے پیش کراں تاں جو قاری کوں ہر دور دی نثر دا سونہاں کیتا ونجے۔ نثر نگاریں دی تندیر لمبی ہائی۔ انہاں وچوں اکویں لوکیں دا انتخاب پیش کیتا گئے۔ ایں توں تہاکوں سرائیکی مرثیے وچ نثر دے ارتقائی مراحل توں آگاہی ملسی تے ہر دور دا اسلوب دی۔

اے میڈی پہلی کوشش اے انہاں توں علاوہ اگوں تے بھوں سارے مرثیے دے نثر نگاریں تے کم جاری ہے جیڑھا بھوں جلدی تہاڈے سامݨے پیش کیتا ویسی۔ جیہاں وچ سئیں بخش فدوی آف ڈیرہ اسماعیل خان، نواب شاہ نواز خادم آف ٹانک، سید ذوالفقار علی شیرازی ڈی آئی خان، منشی کمال خان سائل بکھر، اللہ داد شاہ صفائی، کمال خان مگسی نواں کوٹ لیہ، سید علی شاہ ذاکر ملتانی، سید سردار علی شاہ جھنگ، سید محمد شاہ ماہر بہاولپوری، شیزادہ خادم حسین آف چھینہ، نبی بخش مضطر ملتانی، میاں عاقل محمد آصف، شرف الدین شرف ملتانی، صفدر علی صفدر، کوٹ ادو، محمد خان خوشابی، غلام حسین خان غمگین، حسن بخش کمتر ملتانی، محمد رمضان بہار ملتانی، منشی مرید حسین راز، پہاڑ پور، سرشار، سید مداح حسین شاہ شاد، مولوی سردار علی فوق، حاجی نبی بخش شوق، فتح محمد ناز، غلام حیدر شاہ بیکس، احمد بخش بھٹی سیف دے ناں شامل ہن۔

میں تصوریت آں سئیں محمد اسلم رسولپوری، ڈاکٹر شکیل پتافی تے ڈاکٹر گل عباس اعوان دا انہاں اپݨے بھوں قیمتی ویلھے وچوں کجھ وقت کڈھ تے میڈی کتاب تے بھوں سوہݨے اکھر لکھ ڈتن

تے میڈا ماݨ ودھایا ہِنے ۔ ایں توں علاوہ میڈے ٻہوں سارے دوست میڈے ایں کم اِچ ٻانہہ بیلی رہ ڳِن، جہاں وچ دلبر حسین مولائی، علامہ ثقلین گھلو، ڈاکٹر مشتاق مہدی، سئیں صفدر کربلائی، ایاز عباس کنڈانڑی، سید مالک اشتر، وجاہت علی عمرانی، محمد اقبال دریشک، ماجد منظور تے فخر عباس جعفری شامل ہِن ۔

کجھ احباب ہمیش میڈی کنڈ تھپی رہ ڳئین اتے میڈی حوصلہ افزائی فرمائی ہانے ۔ انہاں وچ سئیں صوفی تاج گوپانگ، ڈاکٹر جاوید چانڈیو، طارق اسماعیل احمدانڑی، سئیں شوکت مغل، ظہور احمد دھریجہ، عاشق بزدار، ڈاکٹر حمید الفت ملغانڑی، ڈاکٹر غلام رضا، ڈاکٹر حاکم علی برڑو، ڈاکٹر مقبول گیلانی، ڈاکٹر سجاد حیدر پرویز، ڈاکٹر ممتاز بلوچ، اُستاد نذیر فیض، سئیں اجمل مہار، سئیں جاوید آصف، سئیں محمد صدیق ملک، رائے کاشف حسین، میاں باسط فرید، سلیم انسب، فاروق فارس، فریاد ہیروی، سینٹ نسیم اختر، سینٹ قدسیہ قاسم، سینٹ فرخندہ بخاری، سینٹ سدرہ رشید ملک، سینٹ شہلا اقبال، سینٹ طلعت نقی تے سینٹ انجم ساجد دے ناں شامل ہِن ۔

آخر اِچ میں اپݨے بھرانویں بلال حسین، امداد حسین، حسنین رضا دا مشکور آں جو میڈے ایں کم اِچ میڈے بھائیوال رہ ڳھِن تے میڈے حصے دا کم کیتی رہ ڳھِن ۔ ایندے نال نال میں خرم شہزاد تے عجب خان دا وی ممنون ہاں ایں کتاب دے ستھپ وچ انہاں دا حصہ وی شامل اے ۔

جیویں میں پہلے آکھیے اے میڈی پہلی کوشش اے ایندے وچ ڈھیر ساریاں غلطیاں ہوسن ۔ میں امید کریندا جو تساں انہاں غلطیاں دی نشاندہی کریسو تاں جو اڳوں تے ایجھیاں غلطیاں نہ تھیون ۔ سوہݨے مشورے ڈیسو، تہاڈی آراء دا تانگھی راہساں ۔

۲۸ راپریل ۲۰۱۶ء

مرید عباس عارف
شعبہ سرائیکی
گورنمنٹ پوسٹ گریجوایٹ کالج
راجن پور
فون نمبر: 0333-6439050

سلطان الشعراء

غلام سکندر غلام جسکانی

غلام سکندر غلام قصبہ سیال ضلع بھکر وچ جمے ہن۔ انہاں دے بابے دا ناں فتح محمد خان ہا۔ غلام دے وڈ وڈیرے بلوچستان کنوں ہجرت کر تے قصبہ سیال آن وسیئے ہن۔ اُوں ۱۸۰ء وچ پیدا تھئے ہن۔ انہاں دا خاندان زمانہ قدیم کنوں راسخ عقیدہ شعیہ اثنا عشری ہا۔ اتے اے لوک عزاداری وی کریندے ہن۔

غلام سکندر خان غلام دے زمانے وچ پکھی دی سرزمین وچ "دفعہ" آکھیا ویندا ہا۔ چار مصرعیں دا ڈوہرا پڑھیا ویندا ہا تے ڈوہرے تے ڈوہرا پڑھیا ویندا ہا۔ نثر شامل کیناں کریندے ہن۔ غلام سکندر غلام نے آپڑی شاعری دا آغاز دفعہ توں کیتا ہائی۔

غلام سکندر خان نے مرثیے کوں ہیت دے لحاظ نال نواں چولا پوایا۔ مرثیے کوں پرانی ہیت کنوں تبدیل کر تے اوندے وچ بحر، مسدس، ڈوہرا، مخمس، مسدس، مثمن، ترکیب بند، ترجیع بندا تے نثر کوں سرائیکی مرثیے وچ رلا تے سرائیکی مرثیے کوں چار چندر لاڈتے۔ خمسہ دی صنف دا موجد وی غلام سکندر خان ہے۔ خمسہ وچ پہلے ترائے مصرعے آپت وچ ہم قافیہ تے ہم ردیف ہوندن۔ آخری ڈو مصرعے آپت وچ ہم قافیہ تے ہم ردیف ہوندن۔ ہک خمسہ ڈیکھو۔

اے پارہ جگر رسولﷺ دا ہے
دلبند جناب بتولؑ دا ہے
اے ہر مرشد مقبول دا ہے
سر سانگ تے وطن مدینہ ہے
ہویا کتواں یار مہینہ ہے

غلام سکندر خان مرثیے توں علاوہ یوسف زلیخا دا منظوم قصہ تے وارتھل وی لکھی اے۔ جیہڑھی انہاں دی شاعری دا شہکار اے۔ ہک بیا قصہ ''گیرا و باز'' وی انہاں دی شاعری وچ ملدے۔ایں توں وکھا انہاں معاشرتی شاعری وی کیتی اے۔

غلام سکندر خان نے نثر کوں وی سرائیکی مرثیے وچ سونہاں کیتے۔انہاں توں پہلے نثر سرائیکی مرثیے وچ شامل کیناں ہائی۔انہاں دی نثر سادہ سرائیکی الفاظ دا مجموعہ اے۔انہاں کوئی عربی، فارسی یا ڈوجھیاں زباناں کوں ہروں بھروں وچ نہیں رلایا۔

غلام سکندر خان دے شاگرداں وچ مولوی فیروز بھکری، سید گاموں شاہ واصف منشی کمال خان سائل تے مولوی نذر حسین ترک شامل ہن۔

غلام سکندر خان غلام دیاں کتاباں دی تعداد خلش پیر اصحابی نے ۲۴۸ لکھی اے۔کجھ دے ناں اے ہن۔آئینہ ماتم، بحرالمصائب، بحر ماتم، براہین غم، بروج غم، بیاض غم، تحفۃ العشاق، تذکرہ الشہدا، تصبیح غم، جامع المصائب، جوش غم، خجر غم، دوحہ غم، ذائقہ ماتمی، روضہ ماتم، رونق ماتم، سامان ماتم، طوفان غم، عروج غم، فغان غم، گلدستہ مرثیہ ملتانی، ماتم حسین عرف بیان غم، مجلس ماتم، مجموعہ مرثیہ غلام، محیط غم، مخزن المصائب، مرثیہ جات غلام، مرثیہ حر، مشکوۃ المصائب، میدان غم، میزان غم، نشتر غم، یوسف زلیخا، تھل وار تے قصہ گیرا و باز شامل ہن۔

سرائیکی مرثیے دا اے آفاقی شاعر سو سال دی عمر گزار تے ۱۹۰۲ء کوں اللہ کوں پیارا تھی گیا۔

درحالات شام وداخلہ دربار یزید عنید

لکھت: غلام سکندر غلام

اے محبان شبیر علیہ السلام لکھدن خاتمہ مصیتاں دا جواتے اہلبیت نبوت دے آلتھے وچ شام دے جیویں کہیں امام زین العابدینؑ کوں پچھیا ہا۔ حضرت لیڈ یاں مصیتاں تمں لکھیاں ہن۔ بھاری مصیبت اتے تیڈے کیہڑی آئی ہے۔ حضرت فرمایا الشام الشام الشام یعنی ترائے واری آکھن ہا۔ مومنین لکھدن جیہڑھے ویلھے پہلی رات وچہ قید خانے شام دے گزری تے بھلوے صبح صادق دے آن ظاہر تھئے تے آفتاب وچوں شفق مشرق اُتے غریب بچڑے دی سُرخ پوشاک وٹا کے ابھریاں تاں یزید عنید ہر ہک مشیر وزیر امیر سپاہی بیٹھے جوانج جلسہ ہے سب تیار تھی کے وچ دربار بدکار دے حاضر تھیو و جوانج نزوار تھیسی۔ بچڑے حسینؑ دے واپس اوں ناری ہک ماشکی کوں سڈیاں تے آکھیس اج میں امتحان گھنداں صبر اہل بیت دا کیوں جو رات ساری شام وچ خوشی دی آہی۔ طعام پانی قیدیاں کوں کہیں نہیں ڈِ تا۔ بندیواں ڈ اڈھے تسے بیٹھے ہوسن۔ توں مشک پانی دی بھر چا اتے در قید خانے دے ہوکا ونج ڈِ ے۔ کوئی ہووے تاں آوے پانی پیوو۔ جیہڑھے ویلھے قیدی آون تے پانی منگن توں پانی نہ ڈِ یویں تے مشک کوں سامنے قیدیاں دے اتے زمین دے چاوٹیں تے ٹریا آویں۔ زید پتر ارقم دا آہدے اوں ویلھے وچ کچہری ناری دے موجود ہم۔ میں آکھیا یزید عبس ذلیل توں خیال کر ان اللہ مع الصابرین وچہ انہاندے شان دے خدا فرمائے۔ ایہ تاں مشک پانی دی ہے۔ جیکر دریا پانی دا ا گوں قید خانے دے وہانویں۔ اوانہاں دا خیال وی نہ تھیسی۔ جیہڑھے ویلھے ماشکی در قید خانے دے ہوکا آڈِ تے۔ جے اتے قیدی کوئی تسے ہووے تاں آ کہ پانی پیوو۔

سبحان اللہ وڈ ے تاں بجائے خود بلکہ چھوٹے بال حسینؑ دے جو موجود آہن۔ خیال

وی نہ کیتو نے جیہڑھے ماشکی پانی دے ہو کے ڈتے تے غرض پانی دی کہیں نی رکھی۔ تاں سید ساجدینؑ دے تن وچ ڈوری طاقت تھی، گئی ہے تے فرمالیں

ہم ہیں اللہ کے بندے نہیں ہے آب سے مطلب

ہے دل کو یار سے مطلب نہیں تالاب سے مطلب

بس ماشکی مشک چا ویٹی لعنت اتے یزید دے کر کے ٹر پیا۔ جیہڑھے ویلھے دل آیا یزید نے آکھیا گالھ سنا۔ اوں آکھیا یزید ایہ تاں مشک ہے جے کرتوں قید خانے دے دریا وہاڑ یویں تاں بھی انہاں کوں پرواہ نہ ہوسی۔

بس یزید آکھیا شمر کوں بچڑے حسینؑ دے کوں جلدی وچ کچہری دے حاضر کرو۔ جو دربار تیار ہے۔ بس جیہڑھے ویلھے شمر در قید خانے دے آ کے آکھیا۔ اے بیمار تیار تھی۔ تے جل وچ کچہری دے جو حاکم شام دے تیکوں یاد کیتے۔ قربان تھیواں اوں ویلھے دا جیہڑھے ویلھے بیمار اٹھی کے روانہ تھئے۔ تاں زید پترارقم دا آہدے میں وچ کچہری دے موجود ہم۔ جو اوں وقت ست سو کرسی نشین بے دین بیٹھا ہا۔ تے ہر ہک مشیر وزیر امیر کوں یزید آکھیا جو وارو واری بچڑے حسینؑ دے کنوں سوال کر رہے۔ قربان تھی ونجاں اوں ویلھے دا جو کمر کوں خم پیا ہویا ئے۔ تے منہ زرد تھیا ہوئے تے منہ تے نور الٰہی آندا وسدے۔ مگر میں ڈٹھے جو لب مبارک ہولے ہولے چلدے آندن۔ جیہڑھے وچ کچہری دے سامنے تخت ناری دے آ کھڑے۔ تاں ست سو کرسی نشین بیٹھا ہا۔ زبان ہر ہک دی بند ہو گئی۔ کوئی ایجھے جھیا پرتو امام دا پیا۔ جو کہیں کوں توفیق جواب سوال دی نہ رہی۔ بس زید آہدے میں سمجھ گیم۔ لب امام دے جو ہلدے آندے ہن۔ شاید اسم اعظم آندے پڑھدے ہن سبحان اللہ سر امام حسینؑ کجا، مجلس لعین کجا، ہجوم عام کجا، ال بوتراب کجا، پس زید آہدے میں خیال کیتا جو ڈیہاڑے قیامت دے انہاں دے نانے دے اگوں وچ عدالت دے ونج کھڑنے ایہ مناسب نہیں جو بچڑا حسینؑ دا نروار کھڑا ڈیوے تے میں کچہری وچ بیٹھا رہاں۔ پس لحاظ یزید کر کے کنڈ دے پچھوں سیتم۔ امام صاحب میں ڈو ڈیکھے فرمایا اے زید توں صحابی ہیں

نانے میڈے داتے ضعیف العمر ہیں تے میں وت نروار ڈیوٹے چڑتا ئیں توں کھڑنہ سکسیں ۔ اوں وقت یار و سر اطہر سید الشہدؑ ادا وچ تھالی سونے دے رکھ کے اگوں تخت اوں ناری دے آکھیا۔ تاں لعنت کیتے ہوئے آکھیا۔ خدمت گار کنوں اجے پہونتاتے آکے نال رومال دے اوتوں منہ پاک سید الشہد ادے خاک پونجھ کے تے آکھیم ۔ اے یزید سنجاݨ ہاں ۔ اے او ہو حسینؑ ہے کہ تاں جیند یاں لباں کوں رسول ﷺ چومیندا ہا ۔ ڈیکھ ہاں ایہ او ہو حسینؑ ہے کہ جیہڑھا وچ نماز دے نانے دیاں مونڈھیاں تے چڑھدا ہا ۔ تے حضرت فکر کیتا ہا جے کر سر سجدے وچوں چیندا ہاں تاں حسینؑ معصوم ہے ڈہہ پوسی جیکر وچ سجدے دے دیر تا ئیں سر رکھی بیار ہاں تاں رکوع سجود پورا نہیں تھیندا ۔ پس اوں ویلھے جرائیل نال تعجیل دے پہونتاتے آکھیس اللہ فرمیندے اے دوست میڈا ۔

سجدا تیرا مقبول کجھ اندیشہ نہ لانا

سر کو نہ اٹھانا نہ اٹھانا نہ اٹھانا

پس زید آہدے جزاک اللہ اے زید اج پوری خدمت حسینؑ دی اج ادا کیتی ہائی ۔ القصہ اولعنت کیتا ہویا جواتے تخت تکبر دے بیٹھا ہا ۔ تاں سر سید الشہدؑ ادو ڈیکھ کر آکھیس اے ناز پرودرہ رسول ﷺ داڈیکھ ہاں جو نانے سونے کوں حرام کیتا ہا ۔ اجہ سر تیڈا اوچہ تھالی سونے دی رکھے ۔ بیا نانے تیڈے شراب کوں حرام کیتا ہاول ڈیکھ ہاں میں شراب پیندا پٹھا ہاں پس او ناری شراب دا چلوں بھر کر طرف سر اقدس شاہ دے سٹیا ۔ پس ہوا دا لراجو پیاول کے اوچلوں پھر کر طرف یزید دے منہ تے ماریس ۔ پس یزید شرمندہ تھیا تے طرف شمر دی ڈیکھ کر آکھیس ۔ لیڈے ظلم جو تیں اتے حسینؑ دے کیتے ہن کہیں ویلھے تیکوں رحم وی آندا ہا ۔ اُوں بے دین آکھیا ڈو ویلھے ڈاڈھا رحم آئے اتے حسینؑ دے ۔ ہک واری میں جیڑھے ویلھے ذبح کرݨ لگاں ۔ ڈٹھم تاں لب حسین دے تھوڑے ہلدن ۔ میں سمجھیا نفرین کریندے یا بد دعا کریندے یا تے پانی منگدے ۔ جیہڑھے ویلھے میں کن لاتے سنے ۔ ایہا دعا پیا منگدے الٰہی میں بندہ ہاں تیڈا ہمیں وعدہ پورا کیتا ۔ توں وی وعدہ آپنا وفا کر تے امت نانے میڈی دی کوں بخش ۔ تاں اوں وقت آکھیم ۔ اے شمرؑ

پانی پیسیں۔ بیا اوں ناری آکھیا جیہڑھے ویلھے تکبیرا تے گل حسینؑ دی رکھی ہم۔ تاں بھینڑ حسینؑ دی جو در خیمے دے کھڑی آہی۔ کوکاں جناب دیاں نکل گیاں اتے اکھیں اے شمر اللہ دے ناں تے ہک واری پرے ہٹ ونج جو ڈاڈھی تتی ریت ہے۔ میں بھرا دے ہیٹھ چادر وچھا گھناں۔ بیا کیا آہدی آہی۔

صدقہ تھیواں ویرنڑ آں ناہیں ریت تتی دے ڈادا
ہک زخم اُلے تے زمین تتی تھیوی صدقہ بھینڑ بھرادا

بیا جناب فرمیندی اے

ایویں آکھیا من پردیساں دا اللہ دے ناں تے شمرا
وقت ذبح دے ویر میڈے دیاں اکھیں تے گھت چا کپڑا
جو بھینڑ کوں ڈیکھ بوہے تے داغ نہ جھلے ڈکھڑا
آئی کوک زہراؑ دی بھینڑ مسافر رل گیو میڈا بچڑا

اتے یزیداوں ویلھے وی میکوں ڈاڈھا رحم آئے۔ مگر تیڈی خفگی دے واسطے جناب کوں نہیں آونڑ ڈتا۔

پس اوں ویلھے وکیل بادشاہ روم دا وچ کچہری ناری دے موجود ہا۔ اوں آکھیا یارو کہیاں شور گھت ڈتا ہوئے۔ ایہ کیہڑھا حسینؑ ہا۔ شامیاں آکھیا۔

خمسہ:

اے پارہ جگر رسول ﷺ دا ہے
دلبند جناب بتولؑ دا ہے
اے ہر مرشد مقبول دا ہے
سر سانگ نتے وطن مدینہ ہے
ہویا کتواں یار مہینہ ہے

اوں آکھیا افسوس ہے اتے دین تھاڈے دے جو بادشاہ روم تاں ہر سال میکوں تحفے تحائف ڈے کے خدمت رسول ﷺ وچ پٹھیندا ہا۔ جناب رسول ﷺ خدا نے میڈا ناں عبدالوہاب رکھیا ہا۔

ہک ڈینہ شہر مدینے میں
گھوم آپنے نال قرینے میں
ڈٹھم اتے رسول ﷺ دے سینے میں
حسینؑ ایہو چڑھ سما ہا
رسول ﷺ ایندا گل چمدا ہا

اتے ولیا کیہڑھا حال ڈٹھم

میں ایں حسینؑ کوں ڈٹھا ہا
ہک ڈینہہ روندا آن نکھتا ہا
رسول ﷺ ممبر توں لتھا ہا
ودا چوٹیاں آپ چمیندا ہا
حسینؑ حسینؑ کریندا ہا

ایندی خاطر سب اصحاب کرن
سبھے وڈے جناب جناب کرن
یا سید شباب شباب کرن
پچھم کون ایہو شہزادہ ہے
آکھن بچڑا سائیں زہراؑ دا ہے

پس میں قدم ایندے چم تے آکھیم اے شہزادہ میکوں دعا کریں۔ بس دعا فرمیو نے

تے آکھیو نے:

اے عبد الوہاب خیال کریں
وچ دل دے میڈی گال رکھیں
وچ شام دے میڈی بھال رکھیں
گواہی میڈی آسیا
قلم انصاف دی واہسیا

میں سمجھیا اوہو ویلھا ہے
لگا سر شبیر دا میلا ہے
پیا دھوڑ کنوں اج میلا ہے
کرناری توبہ توبہ توں
کر بند نقارے چوباں توں
سنبھال توں اپنی کرسی توں
صفیاندی کرسی عرشی توں
او بھیڑا لہہ پو ظلم دی کرسی توں
جو نور خدا دا بیٹھ پیا
چن زہراؑ دا بیٹھ پیا

پس یزید حکم ڈتا ایکوں مار گھتو۔ حکم اوں ملعون دا سن کر بسم اللہ پڑھ کر سرا گوں تلوار دے جھکا لیس جو شہید تھیا۔ اتے قربان تھیا۔ اتوں سر حسینؑ دے۔ پس یزید حکم ڈتا بچڑے حسینؑ دے کوں داخل کروں وچ قید خانے دے۔ پس بچڑا حسینؑ داروندا ہویا وچ بندی خانے دے آیا جوا گوں تے حاجت بیان دی نہیں۔

مولوی فیروزالدین بکھری

مولوی فیروزالدین وستی گیڈ ولہ ضلع بھکر وچ جمے ہن۔ آپ دے والد داناں حافظ قادر بخش ہا۔ مولوی فیروز داڈ اڈا لاہور دے محلہ عطارانوالہ وچوں لڈ تے ایں وستی آن آباد تھئے ہن۔ پر مولانا ظہورالحسن ہک انٹرویو وچ آکھے جو مولوی فیروز موضع ترک ضلع جھنگ توں وستی گیڈ ولہ آئے۔

مولوی فیروز دینی تعلیم مدرسہ دینیہ ٹاٹے پور ملتان توں حاصل کیتی۔ تعلیم دے بعد گھر واپس ولیے تاں ڈاڈھے بیمار تھی گئے۔ دوا داروں تھیا پر خیر نہ آئی۔ نکے بھرا غلام یٰسین تے اللہ بخش بلوچ دے آکھیے تے مجلس عزا وچ شرکت کیتی تے صحت یاب تھی گئے۔ انہاں چوڈی سالاں دی عمر وچ شیعہ مسلک اختیار کیتا اتے استادالشعراء غلام سکندر خان غلام دے شاگرد بݨ گئے۔ اتے ول مجلساں پڑھݨ دا منڈھ بدھ ڈتونے۔

مولوی فیروز دا تعلق مغلاں دے خاندان نال ہا پر کجھ لکھاریاں انہاں دی ذات ترک لکھی اے۔ دائرہ دین پناہ تحصیل کوٹ ادو ضلع مظفرگڑھ دی ہک بلوچ تریمت نال شادی کیتونے انہاں وچوں ڈو پتر مولوی نذر حسین ترک تے مولوی منظور حسین جائے ہن اتے ڈوہیں شاعر تے ذاکر ہن۔

مولوی فیروز دی شاعری دا ہوکا بھوں پرے تائیں پجیا ہویا ہا۔ ات گالھوں کتاب "لینگوسٹک سروے آف انڈیا" جیہڑھی کلکتہ وچوں ۱۹۱۹ء وچ چھپی ہائی۔ ایں کتاب وچ فیروز دے مرثیے دا انگریزی ترجمہ وی شامل ہے۔ جیہڑھا ہک انگریز سر جیمز ولسن نے کیتا ہائی۔ اے انہاں دی گرائمر ڈکشنری آف شاہ پوری وچ شامل ہے۔ اوں مرثیے دے ڈو شعر ڈیکھو۔

کتھ مدینہ کتھ شاہ نجف تھیا شام مقام سکینہؑ دا

ملک پیغمبر ذات خدادی　　　　کرن ارمان سکینہؑ دا

سن آوازہ عمر شمر دا　　　　روح معصوم دا بہوں ڈردا

سانگ دے اُتوں پیوا کبرؑ دا　　　　رکھے دھیان سکینہؑ دا

مولوی فیروز کوں سرائیکی خطے وچ اردو مرثیہ داوی بانی آکھیا ویندے۔ جئیں سب کنے پہلے باقاعدہ طور تے فن دی صورت وچ فنی پاکپ دے نال مرثیے کوں اردو زبان وچ سونہاں کروایا۔

مولوی فیروز الدین دیاں بہوں ساریاں کتاباں چھپیاں ہوئیاں ہن۔جنہاں دے ناں اے ہن ۔سفینہ غم، شمع ماتم، صحیفہ ماتم، گلزار ماتم، مجمع البحرین، مجموعہ مرثیہ، فرش ماتم، مہتاب غم، گنجینہ تقاریر، نہر ماتم تے موج کوثر شامل ہن۔

سرائیکی مرثیے وچ نظم تے نثر دا امتزاج دا پتہ پہلے پہل مولوی فیروز کنوں ملدے۔ انہاں کنوں پہلے وی نظم دے نال نثر دے رواج دا منڈھ بدھ گیا ہا۔ پر باقاعدہ فن دی صورت انہاں ورتایا۔ انہاں دی نثر وچ عربی تے فارسی دے الفاظ بہوں ملدن۔ کیوں جو او عربی تے فارسی زباناں دے وی جانوں ہن۔

مولوی فیروز ۱۳۰۲ھ تائیں زندہ ہن۔ انہاں دی وفات بعد وچ تھئی انہاں دی وفات داسال ۱۸۸۹ء ہے۔

تقریر داخلہ اہلبیت بہ شہر شام

لکھت: مولوی فیروز الدین بھکر

اے محبان حسین علیہ السلام دے جیہڑے ویلھے شہادت شبیرؑ دی ہو چکی تے اہلبیت قیدتھی کے نزدیک شام دے آپوہنتے تاں حکم یزید دا نال ایں تاکید دے پوہتا جو سر شہیداں دے تے کچاوے اہلبیت دے نکھیڑ وچا۔ جو سر شہیداں دے دروازے فرادیس دے کنوں آٹو تے قیدی بچڑے حسینؑ دے کوں دروازے ساعات والے کنوں داخل وچ شہر شام دے کرو۔ آکھے یارو اوں بے پیر شریر دے کیہڑی تدبیر آہی جو دروازے ساعت والے کنوں یہودی تے مجوسی بہوں رہندے ہن۔ اتے یہودیاں تے مجوسیاں کوں آکھیا آہس جو اج اوہے قیدی تھی کے وچ شام دے آوندے پئے ہن جیہناں تساڈا دین منسوخ کر کے آپنا دین ودھایا ہا۔ سو اج پنج تن پاک دا ترکہ ہک ایہو بیمار باقی ہے جو اوں کوں اسیر کر کے گھن آیاں۔ جیہڑے ویلے وچ بازار دے داخل تھیوے جو کجھ مرضی آوے سخن طعنے دے بیمار کوں آکھیا ہے، جو اج جواب ڈیوݨ جوگا کجھ نہیں رہ گیا۔ جو پندھاں ذلیل تے علیل کر ڈتس۔ آکھے یارو جیہڑے ویلے سر شہیداں دے دروازے فرادیس دو ولائے ہنے تے امام کوں آکھیا ہنے توں مہار کوں ولا طرف دروازے ساعات دے۔ قربان تھیواں اوں ویلے دا جیہڑے ویلے پردیسیاں کنوں پردیسی نکھڑن لگے ہن تاں زین العباؑ سر پیو ڈو ڈیکھ کے نیر وہا کے عرض کیتس: یا ابن رسول اللہ ہݨ غلام کوں رخصت فرمایا ہنے ہے بابل سائیں۔ جیہڑے ویلے ظلم دیاں موجاں جھاگ کے ٹانگ تے آچڑھیاں تاں میکوں ہکلا چھوڑ ڈتا ہنے۔ ہے بابل سائیں۔ اگے تاں پندھیڑو آہم ڈکھاں دے موہنہ تاں ہݨ آیاں۔ کیوں جو

ہک مہاری ڈوجھا خلقت ساری سݨ خبراں دھرک پئی ہے
اگے آہم غماں ماریا جندڑی مر مک گئی ہے

بابل سائیں اج منتظر دیوان قضاداہاں، جو زین العابدین دے ظلم دا گرم بازار ہے پیا وت چہ ہے۔

تھی ملاح مسافر پور دے پندھ کیتے رت رت دے
وچ تلیاں بیمار دے بابل خار پیتے رت رت دے

آکھے یارو سانگ توں صدا سر حسینؑ دے آئی۔ اے غریب بچڑا مونجھا نہ تھی بچڑا۔ جے کرتوں میکوں نہ چھوڑ گیوں تاں میں تیکوں نہ چھڑیساں۔ اے بچڑا جند پیو دی صدقہ صدقہ تھیوے۔ تیڈے ایں عشق دا ایہہ ہلال کمال غریب شبیرؑ دا خیال کر۔ اج یوسف علیہ السلام وچ بازار شام دے مشتاق مونہہ تیڈے دا کھڑا ہے۔ اتے ایہے رت دے پھنگے جو رخسار سوہنے تیڈے توں ڈھیہندے ہن تاں صدقہ صدقہ تھی کر آہدا ہے۔ جو تال او ہناں بونداں پنگھر دے ڈر شہوار وچ رلن تے پیا۔

لکھ خریدے یوسف دے اج بیکھر تیڈا یوسف
تیڈے صبر دا اللہ وسایا صفت کریسن واصف

آکھے یارو جیہڑے ویلے سر شہیداں دے تے کجاوے اہلبیتؑ دے آپت وچ نکھڑن لگے ہن تاں اوں ویلے کوکاں جناب زینبؑ خاتون دیاں نکل گیاں۔ تے فرمایس:

ایہے تماشاں شہر دیاں یاد کریساں روساں
تیڈے کون سنیہڑے ڈیسم خبر نہیں کتھ ہوساں

امڑی جایا کوئی پاسہ تاں بھیٹ غریب کوں ڈی ونج۔ آکھے یارو جیہڑے ویلے کوکاں اہلبیت دیاں سٹیاں ہنے حیوان اُٹھ اہلبیتؑ دے مہاراں چھکا کے کھڑ گئے تاں امام حیران تھی گیا۔ اتنے تائیں شمر لعین آیا تے آکھیس: اے بیمارا جلدی مہار چھک جو لوک وچ انتظار تیڈی دے کھڑے ہن، ایڈے پندھ کیتے تیں ہن جیہڑے ویلے شام آیا ہیں تھک پیا ہیں۔ امام فرمایا: میں کوئی نہیں تھکا۔ میڈا تاں مہار چھکن وس ہے، اُٹھ نہیں ٹردے۔ او بھیڑا خیال کر ایڈے ظلم دے جو

پندھ ڈِتے ہنے، شاید حیوان شوہدے تھک پئے ہن ۔ مگر معلوم تھیندا ہے جو وچھوڑا سر بھرا دا بھیٹ حسینؑ دی کوں منظور نہیں ۔ پس ایہیں واسطے دلیل قلیل جناب دی سمجھ کے اُوٹھاں قدم بند چا کیتے ہن ۔ جے تائیں سر امام حسین علیہ السلام دا نال سنگت دے نہ آنڑ رلائیں ۔ اتنے تائیں اُٹھ نہ ٹرسن پس جیہڑے ویلے او نحس بے وس تھی کے سر شہیداں دے ولا گھن آئے تے دروازے ساعات والے کنوں داخل وچ شام دے آتھئے ہن اتے جیہڑے ویلے نزدیک محلے یہودیاں تے مجوسیاں دے آئے ہن تاں ہک فرنگنڑ وچ اوہناں دے کھڑی ہئی ۔ جیہڑے ویلے دیداُوں دی اُتے سر حسینؑ دے پئی ہے تاں سٹیس جو سر پاک حسینؑ اُتے نوک نیزے دے ایہا آیت شریف آوندا پڑھدا ہے: "ام حسبت ان اصحب الکھف لرقیم کانوا من ایتنا عجبا۔" پس اوں عورت ڈیکھ کرنہاں یہودیاں کوں آکھیا خبر دار! ڈکھیا ہے متاں زبان طعنے دی کھولیندے ہووو ۔ کیوں جو جیہڑے ویلے جنگ مباہلہ نال رسول خداﷺ دے اساڈا تھیا ہا تاں اوں وقت میں موجود آہم، میں ڈٹھا ہا جو ایہو حسینؑ جیں دا سر اُتے نوک سانگ دے سورت کہف آوندا پڑھدا ہے جیہڑے ویلے رسولؐ خدا دا میدان مباہلے دے داخل آتھیا ہا تاں قسم خدا دی ایہو حسینؑ نال نانے دی بچی انگل دے آوندا پیا ہا اتے نانا ایں دے مونہہ دو ول آوندا ڈیہدا ہا ۔ پس رسول خداؐ دے جھک کے کائی گالھ ایں دے کن وچ کیتی ہئی تاں اوں ویلے مونہہ ایہو جیہاں وچ جلالی دے آ گیا ہا ۔ قسم خدا دی اُوں ویلے جے کر کھوا ایہو حسینؑ بددعا کرے ہا تاں طبقے زمین دے او چتر تے وجمن ہا اتے جے کر ہنڑ وی ایں دے نانے دی امت دی عدالت اُتے قیامت دے موقوف نہ ہووے ہا تاں تختہ شام دا بیخ وںجے ہا ۔ پس جیہڑے ویلے گذر زین العابدینؑ دا اُوں جاہ توں آتھئے تاں ہک عالم یہودیاں دا کھڑا ہا ۔ اُوں آکھیا اے بیمار! تساں جو آپنڑے آپ کوں امام زمانے دا سڈیندے ہو ہک مسئلہ میکوں ڈس ۔ امام فرمایا: بیان کر اوں یہودی آکھیا کوڑ تے سچ دے وچوں کتنی وتھ ہے (۔ کتنا فرق ہے) امام فرمایا چونہہ انگلیں دا ۔ کیوں جو کناں نال سنڑیجے تاں کوڑ اکھیں نال ڈٹھیجے تاں سچ ہوندا ہے ۔ امام فرمایا توں وی عالم ہیں ۔ حضرت موسیٰ دے دین دا میکوں دی

ڈس، اُوں آکھیا فرماؤ۔ حضرت فرمایا: رب سائیں جو حضرت موسیٰ کوں فرمایا ہا "فاخلع نعلیک انک بالواد المقدس." یعنی جتی لاہ چا جو ایہ ڈھوڑا پاک ہے۔

میکوں ایہ ڈس جو پیغمبر دی جتی کوں کیہڑی پلیدی آہی۔ اوہ ڈھوڑا جو چراگاہ ہا اوایہو جیہاں پاک کیویں ہا۔ یہودی چپ تھی گیا۔ امام فرمایا حضرت موسیٰ دی امت سڈ ویندے ہو۔ آپنے پیغمبر دے حال دی خبر کائی نہیں۔ پس ہک بیا عالم نصاریٰ دا آیا تے سوال کیتس: ایہ فرماؤ جو کیہڑی زمین ہے جیکوں ہک واری سجھ لگا ہے نہ اگے لگا ہے تے نہ ول قیامت تائیں لگسی۔ امام فرمایا اوراہ رود نیل دا ہے۔ جیہڑے ویلے موسیٰ نکھیا ہا تاں اوں ویلے دریا پرے بج گیا ہا اتے جیں ویلے حضرت موسیٰ گذر گیا تاں ول دریا مل گیا ہا۔ اوہا زمین ہے۔ حضرت فرمایا توں وی عالم ہیں اتے علم دا دعویٰ رکھدا ہیں۔ میکوں ہک مسئلہ ڈسا۔ حضرت عیسیٰ جو زمین کنوں اسمان تے گئے۔ کیہڑے ویلے زمین توں ٹرے تے کیہڑے ویلے اسمان تے پونہتے اتے کیہڑا ورد ہا جیہڑا حضرت عیسیٰ پڑھدے گئے۔ اوہ عالم چپ کر گیا۔

حضرت فرمایا: فجر آہی جو ٹرے اوہا، فجر آہی جو وچ پونہتے اتے ایہو پڑھدے گئے: "اللھم صل علی محمد و علی آل محمد بارک وسلم" جیہناں دے اُتے خدا تے خدا دے فرشتے درود بھیجدے ہن او اساں اہلبیت محمد ﷺ صلعم دے ہاں۔ پس تمامی یہودی تے مجوسی مسلمان تھی گئے۔ عجیب اوہ لوک ہن جیہڑے امت محمد ﷺ دی سڈ ویندے ہن تے کیڈے ظلم اُتے فرزند محمد ﷺ دے کیتے ہانیں۔

یا شبیر امیر خلق دا ہن تیڈے فیض نرالے
شب روز فیروز جناب تیڈی کوں سڈے دم دم نالے
صدقہ آپنے بچڑیاں دا کر میڈے دور کشالے
ہر مومن تے غور کریسو تیڈا ناں سید لج پالے

منقبت:

امام برحق ہے علیؑ ساری خدائی واسطے

موجود مہدی مومناں دی پیشوائی واسطے

مومن کو مشکل آ ونجے عقدے کھلیندا ہے علیؑ

نادِ علیؑ پڑھدے پیٹھے مشکلکشائی واسطے

مرضاں دے وچ درداں دے وچ جیہڑا کوئی منگدا دعا

ناںواں علیؑ دا کافی اے حاجت روائی واسطے

وچ حدیثاں انت منی بمنزلت ہارون دے

حیدر کوں کیتا حق مقرر رہنمائی واسطے

مغفور تے ماخوذ ہوون ہے مصر ایں پاک تے

ہے قلم بخشش دی حیدرؑ ہر خطائی واسطے

جے تائیں جیندا رہا خاطر دے وچ آہا سبھی

محکم رہا کراں بدھی شاہ حق ادائی واسطے

فیروزؔ بیکس کوں جڈاں کوئی سوز ہووے رونما

صدقہ شبیرؑ دا پہنچیں توں اوں دی رہائی واسطے

مولانا محمود مولائی

آپ دا اصل ناں محمود ہا اتے تخلص مولائی استعمال کریندے ہن۔ اتے نال مولانا وی لکھدے ہن۔ مولائی صاحب اردو تے سرائیکی ڈوہیں زبانیں وچ لکھدے ہن۔ اتے انہاں دے سرائیکی دے مرثیے وچ سنسکرت دے لفظ دی نظر آندن انہاں دے پڑپوتے وجاہت علی عمرانی دا آکھݨ اے انہاں دے ہتھ دے لکھے ہوئے نسخے وی اساڈے کول موجود ہن۔ اتے انہاں تے تاریخ ۱۸۷۶ء تک دی درج ہے۔ انہاں دی وفات ۱۸۸۹ء دے نیڑے تیڑے تھئی ہائی۔ انہاں دی شاعری وچ علامتیں دا برمحل استعمال نظر آندے۔ ایندے نال نال انہاں دے کلام وچ قرآنی آیات تے حدیث نبوی دا ورتاوا جاء جاء تے ملدے۔ آپ دے کلام تے انیس تے دبیر دے اثرات وی واضح ملدن۔ انہاں دا سارہ کلام سادہ ہے۔ روانی تے تسلسل وی انہاں دے کلام دی خوبی اے۔ آپ دے کلام وچ صنائع بیدائع دیاں یکیاں خوبیاں موجود ہن۔ تکرار لفظی دے حوالے دا ہک بند ڈیکھو۔

شاہ جو ذالجناح اُتوں، یارو لتھا جیویں لتھا
ڈیہہ وی تتا لُو وی تتی، ٹبہ تھل دا تتا
ہتھ وی رتے، پیر وی رت اے، متھا رت وچ رتا
لہندے واری بھیݨ بے کس کوں، ونج لگا ویر دا پتہ

انہاں دے والد دا ناں مولوی عبدالرحیم ہا۔ پہلے پہلے مجلس پڑھݨ شروع کیتو نے تے ول شعر گوئی۔ انہاں دا بھرا محمد صدیق وی اُناں نال مجلس پڑھویندا ہا۔ کجھ مدت بعد انہاں دے ڈو پتر عبدالحق تے عبداللہ نال رہندے ہن۔ انہاں دے پوترے عبدالحق دے مطابق انہاں دی ستر سال دی عمر وچ وفات تھئی یعنی ۱۹۰۲ء کوں۔ انہاں دے چھوٹے پتر خدا بخش دا پتر محسن علی عمرانی وی شاعر ہائی۔ انہاں دا کلام ہݨ شجاعت علی عمرانی دے کول موجود اے۔

تقریر دلپذیر شہادت علی اکبرؑ ہم شکل پیغمبر

لکھت: مولوی محمود مولائی

حضرت محمد الرسول ﷺ فرمیندے ہن کہ رات معراج دی خدا پاک میکوں فرمایا ہے۔
جو تحقیق رکھیا ہے میں پنجاں چیزاں وچ پنجاں جائیں دے اتے لوک انہاں کوں ڳولیندے ہنہاں جائیں توں پوشیدہ کیتا ہے۔ میں عزت کوں وچ عبادت دے لوک ڳولیندن دیناراں کوں۔ میں خوشی کوں وچ جنگل دے اتے لوک ڳولیندے جہان دنیا وچ۔ اتے رکھیا اے میں رضا آپݨی کوں وچ مخالف نفس دے رنج اتے مصیبت کوں منظور کیتا وچ راہ خدا دے۔
جیہڑے ویلھے ڈیکھ گھڑا رنگ دنیا دا عباسؑ جئیں بھرا کوں ٹور گھڑا، قاسمؑ جئیں ماہ لقا کوں ٹور گھڑا۔ ہر پاسے دید بھنوایس۔ سوا علی اکبرؑ دے کوئی نظر نہ آئیس۔ بچڑے دو منہ ولا کے آہدا ہے۔

شاہ فرمایا علی اکبرؑ کوں بچڑا ڈاڑھی لاہندا
سنگتی تیڈا بن تیڈے ہݨ باقی کوئی نہیں رہندا
درد اولاد دا ماء پیو کوں، نہیں جہان تے سہندا
ٹرپو یار کہیں پاسے دو، جو زخم نہ جھلاں ہاں دا

درد عباسؑ دے گرد کیتا نے قاسمؑ لایا تیرے
رنگو رنگ زمانے دے ڈیکھ گھڑاں دھمیرے
میں جنگ کراں توں ڈیکھ گھڑا ہووے میکوں وہیرے
ماء پیو نیں سہندا بچڑا، بچڑیاں والی پیڑے

شاہ فرمایا جنگ دے رنگ ہن تیڈا چھوٹا سن نے
آکھیا اکبرؑ عباسؑ سکھائے، ہتھیار سبھے بنھے
شاہ فرمایا دشمن نال وی کرناں پوندائے فنے
آکھیا اکبرؑ ڈیکھ کے کھڑے ہے چڑھ کراں انے

جاں وت موت دی رخصت منگݨ آیا امڑی کنوں اکبرؑ
منہ مدینے دو کر کھڑوتا تے ہنجوں آیاں برتر
آکھیس ماء اے نور نظر کیوں روندیں کولوں آ کر
یاد آئی اج وطن مدینہ جو بیمار رہی ہے مضطر

آکھیا اکبرؑ امڑی میڈی وجے موت نقارے سر تے
وطن کتھاں تے بچݨ کتھاں جیوں کیندے سر تے
ہک ہے غم آیاں اماں بھُل حرف نہ آوے جڑ تے
کھیر دا حق چا بخشیں اماں نام خدا اکبرؑ تے

سیݨ فرمایا اٹھاراں ورہیاں رہیم دل وچ آسے
تیکوں سہرے پا پرناواں، رسول ﷺ دے روضے خاصے
آکھیا اکبرؑ امڑی میڈی دل وچ بھوں وسواسے
کلہا رہ گیا بابا میڈا نہ قاسمؑ نہ عباسے

کنتے کراں بدھیاں نی بیٹھی پھوپھی رُٹھی ماہی
اتنے تائیں کول اکبرؑ دے آئی فضہ دائی
آہدی پھوپھی کیوں یاد نہ کیتو تے کھڑا کر ہٹائی
دل ڈہدی کھڑی آں تیڈو، دید فراق دی لائی

ٹریا اکبرؑ ٹری بانوؑ کول زینبؑ دے آ کے
رنی بانوؑ تے رنا اکبرؑ پھوپھی دو سر جھکا کے
آکھیا بانوؑ بخشو تیڈی ذات صاحب لولا کے
آکھیا زینبؑ میں دعوے سے کربلا وچ آ کے

گل لایس بچڑے کوں تے آکھیس ڈاڑھی لہندا
تیڈا نکھڑن ماء پیو توں، میڈا ہاں نیں سہندا
رنا اکبرؑ تے آکھیس پھوپھی ویندا وقت وہاندا
میں کھڑوتاں کول تساڈے، کھڑا کلہا شاہ شاہاندا

آکھیا زینبؑ خیرو بچڑا دل دی دل وچ رہی
تیڈی شادی کاٹ پوشاکاں بنڑوایم انویں رہی
آہی دل دی آس اساڈی ہکی تے ہکی اج رہی
پاچا پوشاک ڈکھائی وچ ڈکھیا۔ دل جے سہی

سبحان اللہ پوشاک جو پاتی اکبرؑ شادی والی
مل گئی بی بیاں آسوں پاسوں آس مراد سمھالی
فاطمہ کبریٰ آکھنڈ لہایا تے دید بھرا دو بھالی
یاد آیونے شہر مدینہ، وچھڑی پلوں نپٹن والی

پلوں نپ کے سیٹ سکینہؑ ویکھے گھنڈ چھوڑن دے
گھنڈ دی پائی دید بھنوائی تاں کرلاٹ رووݨ دے
بیا پلو بناوی دی منگی سکینہؑ ویرݨ دا باعث سنوݨ دے
رنیاں بی بیاں رج رج، ویکھے اکبرؑ دے ٹورݨ دے

اے مولائی ٹرن اکبرؑ دا رونوݨ اہل حرم دا
کر کوں نپ بہہ دیجے خاک تے شاہ اُمم دا
نیں توفیق قلم کوں لکھے، وداع نور رسول ﷺ اکرم دا
قیامت تائیں رون مومن، سݨ سݨ وقت ظلم دا
لکھدن جیڑھے ویکھے کرلاٹ رونوݨ دا زیادہ تھئے امام زین العابدینؑ فرمیندن۔
اے فضہؑ رووٹ زیادہ اے۔ فضہؑ آہدی اے بیمار علی اکبرؑ جو وداع کریندا کھڑا ہے۔ جیہڑھے
ویکھے حرماں توں وداع کر کے کول بھرادے آیا۔

جڈاں عابدؑ کوں بگل آوے لایا
رناں اکبر تے آکھیں اٹری جایا
وداع کریندا رخصت جنگ دی۔ فرمایا اکبرؑ، رکھیائے یاد جاں وطنے وچ ہا ہے تے بھیݨ
صغریٰ کول آوے۔

ڈیکھ اکبرؑ دی تیاری ہے
رووے عابد زارو زاری ہے
ہے میکوں تار بیماری ہے
تیکوں در تائیں آ اپڑانواں میں
نپ رکاب چڑھاواں میں

لکھدن جیڑھے ویلے شہزادہ وچ میدان دے آئے۔ گھوڑے کوں جھولاں ڈے کے منہ توں برقعہ لہا کے لشکر دو منہ ولا کے آہدے کوئی ہے جوان جو تیغ دی لذت کوں چاوے۔ توڑیں تسہ ہاز وراز میندار ہا۔ علیؑ دے ڈھنگ تے جنگ کریندا ہاں۔

شامی کوئی دنگ تھئے
ہک ہے کوں بیڈنگ تھئے
کہیں ٹرن رسول ﷺ دا سنگ تھئے
ہم شکل رسول ﷺ دی آئی ہے
ایندے نال اج کفر لڑائی ہے

عمر آہدے اپنے لشکر کوں مارو کیوں شرماندے ہو۔ سو ایندے جنگ کنوں جھکاندے ہو۔ رسول ﷺ نئیں پتر حسینؑ دا ہے۔ اوبھی کوئی ہن جو رسول ﷺ نال لڑے۔ بتولؑ دا گھر ساڑ کے حسنؑ دی جنگ چڑھے۔ انہاں دے قتل کرݨ وچ شام ڈیسی۔ روم ڈیسی۔ عرب تے عجم ڈیسی۔ جنگ نہ ہارو۔ اے ہک ہے تساں لکھ ہو۔ مارو۔ ہک ہک نہ لڑو۔ ہکو واری بھیڑ کرو۔ ہزاراں نابکار یکبارگی واگاں چا کے شہزادے دو آوݨ لگے۔ علی اکبرؑ پیو دا اسلام گھن کے گھوڑے دی واگ ہلائی۔ گھوڑے وانگوں شہباز دے آوݨ کیتے۔ علی اصغرؑ دے نام دا آوازہ آیا۔ قبضے تلوار دے کوں ہتھ دمساز کیتا۔ سر اٹھاوݨ وچ ہوا دے۔ بدن کوں زمین تے لگدن پر قضا دے۔ خیمے گاہ کنوں آواز آئے۔ واہ وے بچڑا واہ۔

صدقے صدے بچڑا میڈا تیڈا تہ لڑناں
در خیمے دے ماء غریب دا کھڑ دعائیں کرناں
تیڈے جنگ دے ڈھنگ کیتے شاہ واہنے چڑھناں
اجکل کروں ہا بچڑا وچ وطن دے تیڈا پرناں

بجیوں کھبوں پھرائ اکبرؑ دا فوج دا ونجڑاں نسے
شاہ فرمایا بھجدیاں کوں، مارن دی بچڑا کسے
ولٹ اکبرؑ دا آکھن پیو کوں، بابا ڈاڈھی تسے
ہولی ہولی شاہ فرمایا تیڈا پیو تاں یار بے وسے

ڈوجھی وار میدان وچ اکبرؑ آن کے واگ ولائی
وانگ ہوا دے صرصر دے گھوڑے کیتی جلد تکھائی
صف تے شامیاں نے، لڑن دی تاب نہ چائی
لکھاں مارے لکھاں پھٹے، سٹے جا بجائی

اچن چیت کہیں وار کیتا پچھوں تیر دا لگ کے
چھٹی واگ گھوڑے دی ہتھوں گیا اکبرؑ جھک کے

ماء غریب دیاں نکھتیاں کوکاں سرور واگ اٹھائی
وچ میدان دے ودا گولیندے اکبرؑ ماہی ماہی
فقیرؑ ملیا شبیرؑ کوں راہ وچ کچکول پانی دا چائی
او وی ودا گولیندا ہا، میدان وچ خاک روائی

شاہ فرمایا اے فقیرا کیکوں ودیں ہگولیندا
آکھیا فقیر نوجوان ودا، ہا تسہ جنگ کریندا
پاٹی آندا اوندے کیتے نھیں یار لبھیندا
کر دعا اے بندہ رب دا، جو یوسف ملم جیندا

شاہ فرمایا یار فقیرا ہگولوں ڈوہیں رلے
میں بھی اوکوں ودا ہگولینداں توں نہ ہگول اکلے
اللہ کرے تیکوں اوہو شالا جیندا ملے
آکھیا فقیر متاں پتر ہا تیڈا شاہ فرمایا بھلے

قصہ کوتاہ آئے ہگولیندے اُوہیں جا دے اُتے
جتھ یوسفؑ یعقوبؑ دا شاہا سر ہوا دے اتئے
رت دیاں بھریاں زلفاں پیاں ماہ لقا دے اُتے
ہتھ پیا سینے دے اُتے اکھیں راہ دے اُتے

ڈیکھ بچڑے کوں عاشق رب دے اُتے قدم چا ڈکے پرے
یا اللہ جناب تیڈی وچ عرض اے بہانہ کرے

تیڈے راہ تے تسے آہے، بندے نال صبر دے
جے توں اکھیں وچ کرچانواں، جھولی پانواں مہر دے

آیا آواز بس او عاشق کنبدے عرش الٰہی
اگلیاں پچھلیاں لوکاں کنوں، ودھ ودھ صبر ڈکھائی
کر بچڑا ونج پا جھولی، جے چاہیں امت بخشائی
رضا قضا ہن آہدی ہے، واہ عاشق واہ ماہی

جیڑھے ویلھے علی اکبرؑ کوں شاہ جھولی وچ پایا
نکل نہ گئی جندڑی شاہ دی، جاں ہتھ سینے توں چایا
منہ تے منہ چا رکھیا سرورؑ، اکبرؑ دی گل لایا
صدقے تھیواں او ویلھے دا، جو ڈاڈھا ویلھا آیا

وچ ضعیفی ہک اکلے شاہ لاش اکبرؑ دی چائی
جڈاں کول خیمے دے آیا، آواز بانو دی آئی
تیڈی شادی کیتے علی اکبرؑ آہم دل سدھرائی
متاں آندیں سہرے پائی، متاں آندا امت بخشائی

زینبؑ خاتوں سجھ وچھائی اتے بانو جوڑ سمایا
ٹھڈا ساہ بھریا اے اکبرؑ تے سو سو نیر وہایا
پچھیا بانو کیوں وے بچڑا ڈاڈھا درد مونجھایا
آکھیا اکبرؑ چپ کر اماں، میکوں یاد وعدہ ہن آیا

ڑدے ویکھے فاطمہ صغریٰ پلوں نپ کر رنی
ہے ارمان جہان اتے اساڈی آس نہ پنی
اللہ جانڑے اُتھ کیا بنڑی تے اِتھاں کیڑھی بنی
دعویٰ دی کوئی جاہ نیں، قضا رضا سب بنی

شاہ فرمایا اٹھی آ بچڑا نال سینے دے لانواں
جے ملتاں ہووے بھینٹ بیکس کوں آتاں چا ملانواں
وطن ڈیکھ ہاں نال خوشی دے روضہ چا ڈکھانواں
توں رو ہر کوئی رووے میں سارا جگ روانوں

ہے روایت اوں ویلھے شاہ انگشت اٹھائی
نکل بگئی جندڑی شودی جو ڈٹھا بھینٹ کوں بھائی
دھپ تے کھڑی آہی شودی چادر سروں لہائی
آہدی کھڑی ہائی آ وے ویراٹ، مرویسا امڑی جائی

بھینٹ دو ڈیکھ علی اکبرؑ دی روح کیتا پروازے
اے مولائی تھام قلم کوں، طول بہوں لحاظے

استادالذاکرین، سید علی شاہ چھینوی

سید علی شاہ چھینوی قصبہ چھینہ ضلع بھکر دے رہݨ والے ہن۔ انہاں دے والد داناں
سید شاہ نواز شاہ ہا۔ انہاں دے والد وݙے متقی انسان ہن۔ جہاں دی ذات دا اثر سید علی شاہ دی
ذات اچ ݙٹھا ونج سگدا ہا۔ سید علی شاہ دا رنگ رتا تے قد دے درمیانے ہن۔ ݙاڑھی کوں مہندی
لیندے ہن۔ آپ دی ݙاڑھی مٹھ جتی ہائی تے کالے رنگ دے کپڑے پیندے ہن۔ سخی اتی ہن جو
ہک بندے ہک دفعہ پوشاک دا سوال کیتا تاں آپ ہوریں انہاں کوں پوشاک لہاݙتی۔ حالاں
جو آپ اوں ویلھے سفر دی حالت وچ ہن۔ شاہ صاحب اپݨے ویلھے دے مشہور ذاکر ہن تے مجلس
پڑھݨ دا معاوضہ اصلوں نہ گھندے ہن۔

سید علی شاہ اُو پہلے ذاکر ہن جہاں سوزیاں نال مجلس پڑھݨ دا منڈھ بدھا۔ انہاں توں
پہلے ذاکر اپݨے نال سوزی کیناں رکھیندے ہن۔ سوزی رکھݨ دا رواج پہلے پہلے سید علی شاہ نے
شروع کیتا ہا۔ تے اوایں نویں فن ذاکری دے موجد ہن۔ ایں گال کوں انہاں دے ہک شاگرد
جیڑھے خود وی بہوں وݙے شاعر تے ذاکر ہن جہاں داناں مولوی غلام حیدر فدا ہا ایں لکھدن۔

ہے سید علی استاد میڈا جیڑھا فن جدید دا بانی ہے

انہاں اپݨے توں پہلے شاعراں دے برعکس اپݨے مرثیاں دی ابتداء حمد تے نعت
(مولود) تے منقبت اہلبیت نال شروع کیتی ہے۔ لوکاں انہاں دیاں مرثیاں کوں بہوں پسند کیتا۔

سید علی شاہ چھینوی سید غلام حسین شاہ شیرازی جیڑھے کوٹلہ شیرازیاں تحصیل پنڈ داد
خان ضلع جہلم دے رہݨ والے ہن اُنہاں دے شاگرد ہن۔ تے سید علی شاہ چھینوی دا اے بہوں
وݙا اعزاز ہے جو چوݙویں صدی ہجری دے تقریباً کیے مداح خوان اہلبیت تے مرثیہ نگار انہاں
دے شاگرد ہن۔ انہاں وچ مولوی غلام حیدر فدا، غلام حسن شاہ تائب، مضطر ملتانی، محمد حسین گدا،

صفدر حسین صفدر، غلام محی الدین، بلبل پنجاب سید شیر شاہ، غلام حسین غمگین تے مولوی منظور حسین ترک شامل ہن۔

سید علی شاہ دی نثر دا اندا نویکلا اے۔ انہاں دی نظم دے نال نثر جھکی کھڑی ہوندی اے۔ انہاں نثر مقفیٰ وی لکھی اے۔ جیکوں سٹݨ دے نال غم دی کیفیت ودھ ویندی اے۔ مرثیے وچ موقع محل دے مطابق نثر دا استعمال انہاں دا سوہݨپ ہا۔

سید علی شاہ ڈوہڑا لکھݨ دے لاجواب شاعر ہن۔ انہاں دے ڈوہڑے وچ درد دا بے انت سمندر ہا۔ انہاں دے ڈو ڈوہڑے ڈیکھو۔

ہم صلاح وچ راہ خدا تھی پہلے توں قربانی، اول جوانی
ہر کوئی آکھے صابر ڈتی عجب نذر سنجانی، دل دا جانی
ہے وقت قبول نظر آندا اج وچ میدان حقانی، وقت امتحانی
درودکوں پڑھدے مرسل ڈیکھ کے نبوی نقش نشانی، یوسف ثانی

اتنے تائیں خاتون زینبؑ تے دید پئی ہنداں دی
جو بیٹھی روندی ہک ہکلی لا کے ٹیک کندھاں دی
بیٹھی آہدی ہولیں یا رب ڈاڈھی پیڑ بھایاں دی
علی عابدؑ ڈو بیٹھی ڈیکھے لا بہار ہنجواں دی

سرائیکی ادب دا اے جدت پسند شاعر ۱۹۰۸ء کوں ایں دنیا توں جھوک لڈا گیا۔

تقریر بیان محضر نامہ حضرت امام حسینؑ

لکھت: سید علی شاہ چھینوی

کیا ذات ذوالجلال غفور و رحیم ہے　　　روزی ڈیندا کل کوں وہ ایسا کریم ہے
ارض وسما پیدا کیا کیسا فہیم ہے　　　پیدا محمد ﷺ کو کیا رتبہ دیا عظیم ہے

محمد ﷺ کو پیدا نہ کرتے خداوند عالم
تو پیدا جہان بھی نہ ہوتا قسم

دوستان اہلبیت محمد ﷺ علیہ السلام دے۔ لکھاں مہربانیاں پاک پروردگار عالم دیاں اتے اساں گنہگاراں دے جو تُسیں واسطے ہدایت اساڈی دے ہادی محمد مصطفیٰ خاتم انبیاؑ کوں جیکوں چنڑ گھد وس ہک لاکھ چوڈی ہزار پیغمبراں کنوں۔ امت اوں سوہنڑے نبی ﷺ کوں۔ اللہ تبارک وتعالیٰ لائق نبوت علیہ الصلوٰت وسلام دے ڈتی۔ کل پیغمبراں دی امت تے امت محمد ﷺ علیہ الصلوٰت دی فخر کریسی۔

ہمیشہ سوہنڑے نبی ﷺ کوں خیال امت بدخصال دا رہ ونجے ہا۔ ہر وقت درگاہ کبریا دے دعا منگنڑ ہا۔ خداوند بخش گناہ میڈی گناہ گار امت دے۔ او امت جیڑھی اول کنوں آخر تائیں اُتے ایمان دے راہسی اُتے ایمان دے مرسی۔

ہک ڈیہاڑے سرور کائنات، خواجہ موجودات، غلت نمائی ممکنات، مجسمہ حسنات، حلل مشکلات، علیہ فصل الصلوات گناہ کثیر امت دے ڈیکھ کے وچ مسجد دے غمگین بیٹھے ہن۔ ایں اثنا وچ حضرت جبرائیل نال تعجیل تنزیل کیتا تے عرض کیتس، یا پیغمبر خدا ﷺ اللہ دی ذات بعد تحفہ درود وسلام دے فرمیندی اے۔ میڈا محبوب، میڈا مطلوب، میڈا مرغوب موں نجانہ تئی واسطے امت دے۔ بخشش امت دی چاہندیں تاں ایں نوشتہ قدرت کوں لفظ بہ لفظ پڑھ تے تحریر دیوان تقدیر تے عمل کر۔ حضرت ﷺ نے اوں محضر کوں پڑھیا تے لکھیا ہویا ہا۔ جو تیڈا فرزند حسینؑ نورعین تئی

ریت کوں وطن بنڑیسی وچ پردیس تے تریں ڈینہاں دی بکھ تریہہ نبھیسی۔ پُتر بھرا بھتر بچے کوہسی۔
قید تھیوݨ ناموس دااے بار اٹھیسی۔ آخر آپ ماریا ویسی۔ پہلے دل نال سہاؤ۔ جے ایں بارے بار
کوں چاؤ۔ تے ایں محضر تے مہر رضامندی دی لاؤ۔ اوں ویلھے امت کوں بخشاؤ۔ سر ڈیوݨ حسینؑ
داسبب چھٹکاراامت تیڈی داہے۔ نیں تاں کہیں حیلے امت نہ بخشیا۔ راوی اہدا ئیے۔

جاں پڑھیا محضر موت بچڑے دا پاک طٰہٰ یٰسین اے
جڈاں موت حسینؑ دا حرف آیا، تھیا صاحب ہوں غمگین اے
نال ہنجواں دے پُس پُس ویندا صحفہ قرآن مبین اے
ڈیکھ نبی ﷺ کوں روندا روئے، حضرت جبرائیل امین اے

ہر کہیں کنوں زیادہ ہے، مختار حسینؑ دی امڑی
ہے تخی او بھاتی رب دی کل تخیاں توں وکھری
پہلے مہر خاتون قیامت ہے دلیل پیغمبری
جو ڈکھاں نال حسینؑ کوں پالیے، میڈی صابر بچڑی

فرمایا پیغمبر جلیلؑ، اے اخی جبرائیل اے محضر خاتون کوں سنا آنواں۔ اتے مہر رضا
مندی دی کرواآواں۔ جیڑھے ویلھے صاحب لولاک اوں محضر کوں چاتے وچ گھر بی بی پاک دے
آئے۔ دستور ہے مغموم چہرا آپے آپے کھڑ ڈیسیندا ہے۔ بیا روݨ والیاں اکھیاں گجھیاں نیں
رہندیاں۔ بی بی صاحب رنج وملال اُو تے چہرانور محبوب ذوالجلال دے ڈیکھ تے عرض کیتا۔

کڈاں نہ روݨ اکھیں آہدیاں یا رسول اللہؐ دا
کیڑھی مونجھ مونجھایا تیکوں، بابل سیݨ زہراؑ دا
آپ دے روݨ نال ہے قبلہ، ہل ویسی عرش خدا دا
اور ہے تھی قیامت قائم ویسی اے والی شاہ گدا دا

بابا کیوں مونجھے ہو۔ حضرت فرمایا بچڑا زہراؑ ایہ محضر ہے موت حسینؑ دا ذات اللہ دی پٹھیے۔ جبرائیل گھن آئے لکھیا ہویا اے یا محمد ﷺ شہادت حسینؑ دی نال کتی مصبتاں دے منظور کریں تاں امت دی بخشش دی فکر نہ کر۔ بچڑا تیڈی مرضی کیا ہے۔ مومنین توڑیں درد پتراں دا ماواں کیتے صدمہ ہوندے لیکن بخیاں دے جائے بخی ہوندن۔ سیدہؑ عرض کیتا۔

سیدہؑ فرمایا بابل میڈا ہے حاضر گھر سارا
ہک منگی تے بہانی نہ ڈیوے فرق آندے بھوں سارا
جے حسینؑ غریب دے ڈیوݨ وچ ہے امت دا چھٹکارا
میں راضی ہاں میں راضی ہاں، اے امت دے سردارا

قبلہ جے حسینؑ دے سر ڈیوݨ نال امت تیڈی بخشیندی اے۔ اور ہے ڈے محضر میں رضامندی لکھ ڈیندی آں۔ حضرت بھوں خوش تھیندے ہوئے بہر آئے۔ جبرائیل نبی ﷺ کوں آندا ڈیکھ کے عرض کیتی۔ سوہݨا ایں بار کوں بی بی پاک نے چایا تے امت کوں بخشایا۔ حضرت فرمایا کوئے نہ، جے تک پیو حسینؑ دا رضامندی نہ ڈیوے۔ محضر کیویں پکے۔ پس حضرت نے اپنے وصی مولا علیؑ کوں فرمایا کیا مرضی اے تیڈی۔ قربان تھی پوتواں۔

عرض کیتا دل حیدر صفدرؑ نالے عجز کمالے
غلام کنوں کیا پچھدے ہو مولا سب کجھ آپ دا مالے
پتر دی حاضر میں وی حاضر لکھ ڈیوو فی الحالے
ہک امت حضور ﷺ دی چھٹ پووے، مٹ ونجے مونجھ ملالے
حضرت نے او محضر نامہ اگوں علی ﷺ دے چا رکھیا تے فرمایا۔
آیا علی ہے چاونی ہووی ایں کاغذ تے مہر لا چا
احسان نبی ﷺ تے جیکر لیندیں، ایہو دل تے بار سہا چا۔
راہ خدا دے ڈے کر بچڑا، امت میڈی بخشا چا
صبر تیڈے دی واہ واہ تھیوے، کمل ہس بار اٹھا چا

محبت حسینؑ دے، حضرت علیؑ دی رضا مندی لکھ ڈِتی۔ حضرت فرمایا، محضر پکا۔ جبرائیل عرض کیتا سوہنا بھرا بھرانوں دے کر دا زور ہوندن۔ جے تائیں حسنؑ تحریر رضا مندی دی نہ ڈیوے۔ محضر کیویں پکے۔ ایں اثنا وچ حسنؑ کھیڈ دا ہویا گھر آیا۔ امڑی کوں روندا ڈیکھے بھین توں پچھیس۔ امڑی جائی کیوں اج امڑی روندی بیٹھی اے۔ سینڑ فرمایا ویرنڑ ہی تاں کوئی پتہ نیں ہنڑیں نانا ہک کاغذ چائی وداہائی۔ روندا گھر آئے۔ امڑی اساڈی کوں کجھ فرما کے روندا ہویا باہر تشریف گھن گئے۔ میں پچھدی آں ہے بھرا اکر کے بڈ ویندی اے۔ خبر نیں جو کیندی موت امڑی صاحب کوں رویندی پئی اے۔ حسنؑ حال رونونڑ دا امڑی صاحب کنوں دریافت کیتا۔ سینڑ فرمایا اللہ بھانویں بھرنواں دے جوڑ سلامت رہو۔ اے حال سارا نانے تے بابے کنوں ونج پچھ۔ حسنؑ کول نانے دے آیا۔ بزرگاں کوں عرض کیتا۔ خیر ہے کیوں روندے ہو۔ حضرت فرمایا اساڈے رونونڑ دا حال نہ پچھ۔ پہلے ایں محضر کوں پڑھ۔

پڑھدا پڑھدا کاغذ کوں گیا حسنؑ زمین تے بہہ کے
جڈاں موت بھرا دا حرف آیا پیا محضر ہتھوں ڈھہہ کے
کر ویرنڑ ویرنڑ بڈ ونجے جو دم آنون رہ رہ کے
ڈیکھے گھر رسول ﷺ دے ماتم، ونجے ہاں جبرائیل دا لہہ کے

آخر حسنؑ مجتبیٰ رضا مندی لکھ ڈِتی۔ حضرت فرمایا جبرائیل محضر پکا۔ جبرائیل عرض کیتا۔ جے تک سر ڈیونڑ والا رضا مندی نہ ڈیوے۔ محضر کیویں پکے۔ اتنے تائیں حضرت حسینؑ، نور عین، رسول الثقلین گھر آیا۔ بی بی نے اٹھی کے گل لایا تے فرمایا۔

گل امڑی دے لگ ونج بھرا، ویندم جگر چریندا
سنی بیٹھی آں موت تیڈی دیاں خبراں، بھرا نورا کھیندا
ہے موت تیڈی دا بھرا میڈا، اج محضر پیا لکھیندا
تھی مسافر مریسیں بھرا، معلوم پیا ہم تھیندا

حسینؑ عرض کیتا امڑی کوئی چنتا نہ کرو۔ بس شہزادہ امڑی کوں تسلی ڈے کے خوش تھیندا ہویا کول نانے دے آیا۔ عرض کیتس نانا کیوں روندے ہو۔ حضرت فرمایا۔ اے پڑھ اتے محضر منظور کر۔ جیڑھے ویلھے محضر دا مضمون، جگر گوشہ خاتون پڑھیا عرض کیتس۔ نانا سائیں کیوں روندے ہو۔ اے بھی کوئی مشکل ہے۔

توڑیں بھکا تسہ ترائے ڈینہاں دا، تھی حسینؑ مر ونجے
اتے شاخ جوانی علی اکبرؑ دی قلامت چڑ کیچے
قید تھیوے ناموس میڈا پیا سارا گھر لٹیچے
حسینؑ کوں سب منظور ہے نانا ہک امت تیڈی بخشیجے

حسینؑ کوں جلدی جلدی چا گل لایا پاک نبیؐ علیؑ اے
وت روندا ہویا گل بھرا دے لگا حسنؑ ولی اے
سن کے موت اپنی دیاں خبراں خوش کھڑا حسینؑ سخی اے
قربان تیڈے صبراں دا فرماوے پاک نبیؐ اے

(مناقب)

سوا شاہ کربلا دے کون بچڑے راہ خدا ڈیوے
جو آوے بار عشقیہ، قدم مولا ودھا ڈیوے
علی اکبرؑ جئیں بچڑے صبر کر کے کہا ڈیوے
تھیوے صدقے میں صابر دا عباسؑ جئیں بھرا ڈیوے
نشانی حسنؑ دی قاسمؑ بمعہ سہریاں سجا ڈیوے

تے حضرتؑ جئیں مہمان راہ حق کر فدا ڈیوے
آندے ہوئے تیر دے وچ سیڑھ خود سینہ ٹکا ڈیوے
تلے تکبیر دے شبیرؑ امت کوں دعا ڈیوے

سید علی ہݨ بس کریجے کرٹا طول فضولے
ذاکر ڈھیر وقت ہے تھوڑا کیا فائدہ وچ طولے
چا کتاباں بھج پوندے جینویں لڑکے وںجن سکولے
بس چا کرا اپجھا پڑھن پڑھاوݨ نہ سامع تھیوے ملولے

میر سرائیکی، سید گانموں شاہ واصف

سید گانموں شاہ واصفؔ بمقام احسن پیر والا ضلع لیہ دے رہݨ والے ہن۔ آپ دے والد دا ناں سید سلطان اکبر شاہ نقوی البھاکری ہا۔ اُو سرائیکی مرثیے دے نامور شاعر تے ذاکر ہن۔ انہاں بہوں سادہ زندگی گزاری اتے ساری حیاتی مدحت اہلبیت کریندے رہے۔

سید گانموں شاہ واصفؔ اپݨے دور دے استاد الشعراء غلام سکندر غلام دے شاگرد ہن۔ انہاں دے اپݨے وی بہوں سارے شاگرد ہن۔ جنہاں وچ سید کرم حسین شاہ آف ضلع لیہ جیکوں ڈنڈے مار آہدے ہن۔ او اپݨے دور دے طوفان غم ہن۔ سید نور زمان شاہ آف ہرنولی میانوالی اے جوگ تے سروچ اپݨی مثال آپ ہن۔ حسن بخش کتر سید طالب حسین شاہ آف مظفر گڑھ۔ مولوی محمد یار جریدہ آف ضلع لیہ۔ احمد دین مسکین، خادم حسین آف جھینہ۔ انہاں توں علاوہ بہوں سارے شاگرد ہن۔

سید گانموں شاہ واصف دی شاعری سہل ممتنع دی اعلیٰ مثال اے۔ سہل ممتنع او شاعری ہوندی اے جیڑھی ڈیکھݨ اچ تاں سوکھی جیکر کوئی شاعر ایں صفت اچ لکھݨ چاہوے تاں اوکھا تھیوے۔ واصفؔ دی شاعری ایں صفت کنوں ڈٹی پئی اے۔

تھڑ تھڑ تھڑ کے سیک توں سینہ، تھیس پسینہ جاری
ساکت ہویا، پکڑس گویا، سکتے دی بیماری

سید گانموں شاہ واصف دا ڈوہڑا درد وچ پڑیا ہویا اے۔ انہاں دا ڈوہڑا سدھی سادی سرائیکی اچ ملدے۔ شہادت بی بی زینبؑ دے حوالے نال بند ڈیکھو۔

تھی مجروح مسافر بی بی، جھݨ پئی شجر دے نالے
مالک صبر دی حاصل کیتے ورثے امڑی والے

منہ تے موت دی پھری نشانی ہو گئے دم اُبھالے

ہتھ ناں ہلے پیر نہ ہلے آ گئی غش وچالے

انہاں دے کلام وچ زبان دی صفائی، اہل زبان دا روزمرہ تے محاورات وتشبیہات دے اعلیٰ نمونے ملدن۔ انہاں اپݨی شاعری اچ نویاں ترکیباں دی ایجاد کیتن۔ انہاں دے کلام وچ اکثر مصرعیں وچ ترائے ترائے قافیے ملدن۔

سید گامنوں شاہ واصف دا ہک وکھرپ انہاں دا عالمانہ تے مناظرانہ رنگ اے۔ انہاں اپݨے کلام وچ دلیلاں ڈے کے گالھ واضح کیتی اے۔ ایں گالھ دا ثبوت انہاں دیاں نظماں در ثبوت گریہ، حضرت حسینؑ، در ثبوتِ گریہ وماتم وتعزیہ اتے مسائل میراث دا تجزیہ شامل ہن۔

شاعری دے نال نال انہاں نثر وچ وی اپݨے کمال ڈکھائے۔ انہاں دی نثر وچ نثر عاری تے نثر مقفیٰ ڈوہیں ورتیاں کھڑین۔ انہاں اپݨی شاعری اچ اپݨا تعارف ایں کرائے۔

میں سخن وری وچ انوری ہاں وچ علم عروض دے جامی

ہاں نثر نفیس دے کیتے سعدی نظم دے کاݨ نظامی

وچ رمز رموز دے رومی وانگوں، پایا قدر گرامی

ہاں فردوسی ہم چشماں وچ کرݨ قبول تمامی

بݨ کاسہ لیس تو نگراں دے او رہے ہمیش سلامی

میں ازل کنوں پنج پاک دے گھر دا پایا طوق غلامی

او رہے لکھیندے بادشاہاں ذکر اذکار مدامی

میں واصف بݨ سادات دا ہویم، نام ودھا کر نامی

انہاں دی شاعری دی کتاب ''گلدستہ کونین'' ۲۰۰۷ء وچ چھپی اے۔ سید گامنوں شاہ واصف ۱۹۲۷ء کوں وفات پاتی۔ انہاں دا مدفن دربار سرکار سید محمد علی راجن (سدا بھاگ) ضلع لیہ وچ موجود اے۔

شہادت حضرت امام حسین علیہ السلام

جاں آخری وداع کرن دے کاݨ آیا خیمے فخر کلیمے
اہلِ حرم اکرم وچ کیتس ہجراں دی تقسیمے
بھیݨ کوں آکھیس شام نگر دی آپ دے کاݨ مہیمے
ہݨ تہاݙے سفر دے سنگتی میݙے چھوٹے بال یتیمے

جݙاں مظلوم کربلا آخر وداع کرن دے کیتے خیمے آئے۔ بھیݨ دے کول آ کے آدھن۔ علیؑ دی دھی میݙا اچھیکڑی سلام ہووی۔ بھیݨ بھرا دی ڳالھ سݨ تے فرمیندی ہے بی بیاں شمع بتول دی امت بجھیندی ہے۔ کائی تدبیر کرو ہا جو حسینؑ مرݨ کولوں بچ پووے۔ چوگردوں مولا دے تمام مستوراں سوالیاں ہو ڳیاں۔ بھیݨ غریب کوں جو کئی رمز یاد آئی ول ول بھرا دے ڳل کوں بوسے ݙیوے۔ حضرت ݙوہیں بازو ہمشیر دے چم کے فرمایا امڑی جائی وجہ کیا ہے جو ول ول نال پیار دے میݙے ڳل کوں چمدے ہو۔ سیݨ فرمایا بھائی میکوں یاد اے جو ہمیشہ نانا ایں ݙینہہ کوں یاد کر کے تیݙے ڳل کوں چمدا ہا۔ قسمت بھیݨ غریب دی جو نال اکھیں دے اے ݙینہہ ݙیکھݨاں ہائی۔ ایں واسطے رج رج کے تیݙے ڳل کوں بوسے ݙیندی ہاں۔ ہݨ تساں ݙسو جو میݙے بازو کیوں چمدے ہو مولا دیاں اکھیں اوویں وسیاں جیویں ساوݨ دے بدل وسدن۔ فرمایس امڑی جائی تیݙے بازو ایں ڳالھوں چمدا ہاں جو اے شام تائیں قید دیاں تکلیفاں ݙیکھسن۔ بھیݨ دیاں اکھیں وسݨ لڳ ڳیاں تے فرمایس ہیں حسینؑ کیا ہو ڳیا۔ جو کر میݙی کوں غم سچے ہکے حضرت فرمایا بھیݨ قوت کر دی نال بھراواں دے ہوندی ہے۔ بے شک عباسؑ ہا کر حسینؑ دی کمزور نہی۔ جئیں ویلے دا عباسؑ گھوڑے توں لتھے میݙی کمر ترٹ ڳئی ہے۔ سیݨ میݙی دامن بھرا دا چاہیا۔ تے عرض

کیتس حسینؑ ویلے صبح دے تیڈی ڈاڑھی تے زلفاں دے وال سیاہ ہن۔ اے کیا وجہ ہے جو ہݨ سارے وال سفید ہو گئے ہن۔ مولا دیاں اکھیں وسݨ لگ پیاں تے فرمایس بھیݨ مہینے دا کیڈا عرصہ ہے جو ۳۰ ڈیہاڑے ہوندن جے کر کہے مہینے کہیندے ڈوں قضیے ہوون ملک خدا دا عبرت کریندے۔ جو فلانڑے دا وسدا ویڑھا برباد ہو گئے۔ ایہہ جیہاں ہتھ موت دا پیا جو ڈو قضیے اکٹھے تھئے ہن مولا فرمائے توں آپ ڈس۔ کیڈا سوہݨا وسدا ویڑھا حسینؑ دا نہ عرصہ سال دا گزرے ناں مہینے دا ویلے فجر دے حسینؑ دا گھر آباد ہا۔ ۳ پہر نہیں گزرے جو بہتر قضیہ ہو گئے حسینؑ دا آسمان مصیبت دا پلیچ پئے اُتے سر دے ایں واسطے وال حسینؑ دے سفید ہو گئے ہن۔ بی بی رو کے عرض کیتا ہیں حسینؑ نہ عباسؑ اے، نہ اکبر ہے، نہ قاسمؑ ہے، نہ عونؑ و محمدؑ ہن، سجادؑ بیمار ہے۔ تساں ویندے ہو پاسے جنگ دے اساں پردہ دار ہیں ساکوں وطناں تے کوں پچیسی۔ مولا روڑتہ تے فرمایس میڈی درداں ماری بھیݨ تیکوں کہیں وݨجݨ ڈیوݨائے پاسے وطناں دے۔ جیڑھے ویلے ڈینہہ ڈھل ویسی حسینؑ مریج ویسی خیمہ گاہ کوں بھائیں لگسن۔ تیڈیاں قیداں ٹُلسن پاسے شام دے سیݨ دیاں کوکاں نکل پیاں تے آکھس وطنوں ٹری ہم تیڈی سنگت دے سانگے ہن بھیݨ غریب دی سنگت چھڑیندائیں۔

ڈوہڑہ

رو فرمایا زہرا جائی واہ سنگت، کتوہی بھلی
آپ تیار کھڑوتائیں پار دو چھوڑ ہمشیر ہکلی
سنگت تیڈی دے سانگے میں تاں وطن کنوں ٹر چلی
توں بیوں وچ بہاندے ہک بھیݨ ناں سنگت رلی

ڈوہڑہ

پُر فراق عراق دے وسدے ظالم لوک پرائے
گھول گھتاں ایں نگری کوں دل ٹلوں ہا وطن بہائے

بھوں مد ہوئی ڈیس پرائے قسمت پئے اڑانے
لوہندی ہوسی فاطمہ صغرا مونہہ ڈیکھݨ دے کانے

ڈوہڑہ

پُر حوادث مارو بن وچ آن لووئی دیرہ
وقت جوانی اکبر ماریا اُجڑیا وسدا ویڑہا
تیئں باجھوں ہمشیر غریب کوں وطن پچیسی کیڑھا
جُل کروں زیارت روضے دی ڈوہیں بھیݨ بھرا ہک پھیرا

مظلوم کربلا بھیݨ کوں آکھا اگر بھرا تیڈا سر نہ ڈیوے تاں امت نانے دی نہیں بخشیندی۔ توں شام نہ ونجیں تاں رسیداں نجات دیاں نہ ملسن۔ بی بی شہر بانو عرض کیتا مولا بی بی زینبؑ تے کلثومؑ دھیاں ہن خاتون دیاں امید ہے جو مسلمان انہاں دا ادب کریسن میں جو بیگانی کف دی ہاں۔ میڈے واسطے کیا حکم اے حضرت فرمایا شہر بانو میں ونج لہنداں اُتے منزل مقصود دے تیڈے واسطے ذوالجناح آسی میڈی رات دی پرنی ڈینہہ دی لُٹی دھی فاطمہ کبرا کوں نال لا کے طوس دے پاسے ٹرپوویں معصوم سکینہؑ عرض کیتا بابا سئیں میڈے واسطے کیا حکم ہے جناب فرمایا بچڑا تیڈی قبر دا سانگا وچ شام دے ہوسی۔ پھوپھی تیڈی فاطمہ صغریٰ دیاں خبراں گھن کے تیڈی سنگت اچ شام آسی۔ وچ خیام دے قیامت برپا ہو گئی بیمار کربلا جو بستر مرض تے ستا ہویا ہا کوکاں پردے داراں دیاں سݨ کے اُٹھی بیٹھا۔ ما امام محمد باقرؑ جو موجود ہائی فرمالیس کیا ہو گیا ہے۔ سئیݨ عرض کیتا مولا اجڑ گئے ہیں۔ جو بابا تیڈا بھیݨ نال آخری وداع پیا کریندائے۔ امام تلوار کوں نال کمر دے بنھ کے وچ خدمت پئیو دے عرض کیتس بابا لازم نئیں جو میڈے ہوندے تساں ونجو پاسے جنگ دے مولا دیاں اکھیں وسݨ لگ گیاں تے فرمالیس بچڑا توں بیمار ہیں شریعت دے وچ بیماراں تے جنگ منع ہے۔ ڈوجھا توں اولاد رسولؐ دا آدم ثانی ہیں تیئں کنوں نسل سادات دی جاری ہوسی امام عرض۔ کیتا بابا سئیں پیا ہر کوئی درجے شہادت دے حاصل کر گئے میکوں محروم پئے

کریندے ہو۔امام فرمایا بچڑا جیڑھے ویلے ڈکھ تقسیم تھئے ہن۔کنہاں دے حصے تلواریں آیاں،
کنہاں دے حصے سانگاں، کنہاں کوں تیر ملے، تیڈے حصے وچ طوق تے زنجیر آئے۔جیڑھے
ویلے وچ راہ رضا محبوب حقیقی دے طوق تے زنجیر پیسیں ہزاراں گنہگار زنجیراں بھاء دوزخ دیاں
کنوں آزاد ہوسن جیڑھے ویلے پیر پیادہ ٹرسیں پاسے شام دے نال ہک ہک قدم دے ستر ستر
شہید داتیکوں درجہ ملسی۔مظلوم کربلا علم امامت دا بیمار کوں سونپ کے باہر آیا ذوالجناح دی واگ
پکڑ کے ولا ڈٹھس پاسے آسمان دے رو کے فرمایس واہ قسمت ویلے فجر دے پتر بھرا بھتر تیجے یار
انصار موجود ہن کوئی رکاب نپیدا اہا کوئی درود شریف کوں پڑھدا اہا کنا ہوں آواز نادعلی دے آندے
ہن کنا ہوں صدا تکبیر دی ہݨ کوئی نہیں رہ گیا جو رکاب نپے۔بھیݨ غریب دی صدا آئی امڑی جایا
حکم ہووے تاں میں رکاب کوں آن نپاں۔خاتون قیامت دی صدا آئی باہر نہ آنویں خیمے کنوں
بھیݨ حسینؑ دی بھرا دے جیندیں باہر نہ آنویں اگر بھرا دے جیندے باہر آیوں۔تاں اگے حسینؑ
کوں اکبرؑ دی موت مکا چھوڑے بھرا مرݨ توں پہلے مر ویسی آ۔مولا مقتل گاہ دو ڈٹھے تاں علی اکبرؑ
تے عباسؑ دی لاش نظر آئی۔کوکاں نکل گیاں تے فرمایس

ڈوہڑہ

آ وو بچڑا آوو بچڑا پیو کوں یار چڑھا ونج
آخری وقت حسینؑ غریب کوں لہندی مس ڈکھا ونج
ما تے پھوپھیاں روندیاں کوں آ آخری وقت رہا ونج
سینے والے زخم اُتے آ بچڑا ملم رکھا ونج

ڈوہڑہ

آئی صدا اکبرؑ دی بابا جیڑھا سینے تے سانگ دا پھٹے
اُوہیں زخم تے رکھی پیاں بیمار صغرا دا خطے

اے ملم سکھانی میکوں بابا ہئی نہ رکھساں وتے
صدا عباس دی آئی ہن بانہہ دے کیویں آن چڑانوں اُتے

جبرائیل امین کوں حکم ہویا خداوند پاک دا جو صورت عباسؑ دی بݨ کے رکاب مولا دی نپ، حکم سݨ کے جبرائیل امین حسینؑ دے گھوڑے دی واگ نپی مظلوم فرمایا ہٹ ونج توں جبرائیل ہیں میں حسینؑ ہاں عباسؑ دی شکل نہ بݨا متاں میڈی سکینہؑ باہر لگی آوے مظلوم کربلا میدان آیا بسم اللہ پڑھ کے فرمیونے۔

خطبہ

میڈا والد ماجد حیدر صفدر جد امجد سردار سید
میڈی امڑی مالک ڈوہاں جہاناں عم جعفر طیار سید
سردار جواناں جنت دا میڈا ویرݨ خوش اطوار سید
ہاں مرد مجیب نجیب اصل دا رب دا شکر گزار سید
جاں اللہ ہو دی تار ہے تھیا مستی دے وچ تار سید
چاوچ ورطے تکلیف دے نظریا قدرت دا اسرار سید
اج ڈیکھو ہک دی خاطر کیتا حاضر ستر یار سید
ویلے موت عباس اکبر دے پڑھیا حمد ہزار سید
موسم ہن بہاراں دے کھڑا کھلدا چمن اُجاڑ سید
چاتس گھولی بے وس کیتا ہویا زخماں توں لاچار سید
ہیا گھر ویرانے چھوڑ کے ٹریا روندی ہک بیمار سید
کر آیا حضرت احمدؐ دی بے وارث پاک مزار سید
ہݨ واسطے سانگے قبراں دے کھڑا وطن دوتھی تیار سید
جے ونجݨ ڈیوو آباد کرے ونج نانے دا دربار سید

ہو تساں امت نبی دی میں ہاں اوندا نور ابصار سید

ہݨ نہیں مناسب جان کے اُمت مارو بن نروار سید

جے آکھو لگا یمن ونجاں کھڑا وطن کنوں بیزار سید

جے باز آؤ چا معاف کراں ہے رحمت دا در بار سید

جے جنگ کرو دل تنگ نہیں کھڑا حاضر بنھ ہتھیار سید

پڑھ نادِعلی کوں وانگ علی دے جے الم کرے تلوار سید

اج کیے حملے جاہل جملے کر ڈیوے فی النار سید

وچ سامی سام کھنیچ ونجے کرے نعرے دا للکار سید

بھل مرݨ وچا لے مطلب لبھدا مارݨ مجھیا عار سید

گنہگاراں دے بخشاوݨ دا کیتا نانے نال اقرار سید

اج امت مارے پائی مارے کیویں تھیوے اُمت مار سید

مولا فرمایا نہیں طمع حسینؑ کوں زر دینار دا، نہیں دعویٰ ملک جاگیر دا، محض مجاور ہاں نانے دی قبر دا۔ پنج وقت فاتحہ آہدا اہم، ختم بخشیندا آہم چراغ بلیندا آہم، نبیؐ دی قبر بے وارث نہ کرو۔ میکوں ونجن ڈیو پاسے وطن دے۔ جے تہاڈی خواہش ہے۔ جو حسینؑ وطن تے نہ وسے تاں میں ٹر ویساں پاسے ہندوستان دے۔ جو تساڈی مرضی ہووے۔ جو حسینؑ وسوں تے ول نہ آوے۔ تاں قسم اے اللہ دی میں وچ جنگلاں تے پہاڑاں دے وچ عمر چا گزریساں۔ جئیں ویلے عباسؑ دے بازو کپے۔ علی قاسمؑ دیاں سہریاں دے وچ تلواریں لگیاں علی اکبرؑ دے سینے وچ سانگ لگی۔ اوں ویلے دی حیاتی حسینؑ دی مک چکی اے۔ ہݨ جیوݨ دا حسینؑ کوں کوئی طمع نہیں۔ محض ایں واسطے حیلے کریندا ں۔ جو تساں کلمہ پڑھدے ہو میڈے نانے محمدؐ دا۔ میڈے خون دا وبال تساڈے سر تے نہ ہووے۔ کلام امام دی سݨ کے ساری فوج دشمن دی رووݨ لگی۔ شمر ملعون گھوڑا ودھا کے آکھݨ لگا اے حسینؑ۔ اوں ویلے باز آیوں جیڑھے ویلے کوئی مددگار نہوی رہیا۔ سبحان اللہ وبحمدہ۔

ذوالفقار علی دی جو نال کر مولا دے ہائی۔ وچ نیام دے کڑکی تے عرض کیتس۔ مولا بݨ تیکوں بے وارث سمجھدن تیکوں واسطہ جناب زینبؑ خاتون دے پردے دا ہک وار الم کر۔

آکھیا ذوالفقار سردار میڈا میکوں مونجھ ایہا ہے وڈی
اے جھیں نازک دیلے کھڑائیں نال کمر دے بدھی
جنگ حیدرؑ دی یاد میکوں میں تاں بیخ کفار دی کڈھی
جلد نکل اے لعل علی دا میں ارمانی وڈی

ہک واری چھک سردار میڈا میں سرکار دے وچاں
مار لسک لکھ کٹک ساڑاں تھی برق بدل دی گجاں
پوریاں کراں وچ کربل دے نام حیدر دیاں لجاں
علی اکبرؑ کوں مار گھتونیں ڈک رکھوائی اجاں

حضرت نعرہ تکبیر دا کر کے تلوار دودم کوں الم کیتا۔ معراج ہو گیا ذوالفقار کوں قبضہ تلے تحت الثرا دے ڈیسے پہلا اُتے عرش مجید دے۔ جیویں جو چمک اُتے لسک بجلی دے کنوں آکھ آدمی دی بشر بیچ ویندی۔ ستاں صفاں دیاں اکھیں نو بیچ گیاں۔ پیک نالائق ہو گئے سوار لا چار تے فیل ذلیل ستر ستر گز تائیں فقرے ذوالفقار دے چلن۔ جے کر کوئی وار تلوار دے کنوں چکے تاں ذوالجناح نال سنبھاں دے فی النار کر ڈیوے۔ کشتاں دے پشتے بݨ گئے۔ لحظے دے وچ میدان خالی ہو گیا۔

جاں برق مثل ہر فرق اُتے شمشیر دے شعلے چھٹے نی
ہوئے وڈے چھوٹے ڈوں ٹوٹے تمام قلم کر کٹے نی
تھئے خالی ہنے وطن بھنے کئی مارے کئی پھٹے نی
مخبوط حواس اداس ہووے ست آس نراس توں ٹھٹے نی
کئی سنگھو سیر اجمیر دے وچ کئی چاچڑیں آن نکھتے نی

اس تیغ کے برس سے بچے جن کے گلے ہیں
اب شیعوں کے وہ تیغ تبرے کے تلے ہیں

اتنے تائیں خاتون زہراؑ دی آواز آئی۔ حسینؑ میں تھک پئی ہاں علیؑ دا جلال ڈکھائی ہمݨ صبر کرتے میڈے کھیر دی تاثیر ڈکھا۔ جو روح عاشقاں دے مشتاق ہن تیڈے صبر ڈیکھݨ دے تے بیا میڈی سکیݨ فرمیندی ہے۔

ڈوہڑھا

ما صدقے ویلے ویلے دا میڈا بچڑا جگ پردیسی
بتولؑ غریب دی قبر تے بچڑا کون ختم بخشیسی
رسول اللہؐ دے روضے وچ ڈس کون چراغ بلیسی
کر آیوں بے وارث قبراں کون سنبھال رکھیسی

ڈوہڑھا

ہے دستور جو وارثاں باجھوں ہوندیاں قبراں اللہ راسی
خبر بتولؑ دی قبر دی بچڑا کوئی لبھسی یا نہ لبھسی
رسول اللہؐ دے روضے وچ کوئی آسی یا نہ آسی
کر بچڑا بچڑا حشر تائیں میڈی قبر کھڑی کرلاسی

صدا امڑی دی سݨ کے مولا میڈے ذوالفقار کوں وچ نیام دے چا پایا اتے ذوالجناح دی واگ چا موڑی پاسے ٹپ کربلا دے تے فرمایس آ ے شمرا آ حسینؑ دی نماز دا وقت اے۔ میں نماز پڑھداں تساں مطلب اپݨاں پورا کرو۔

ڈوہڑھا

وچ بازار مدینے دے جیکوں احمدؐ موڈھے چیندا ہا
زلف معنبر پاک پیغمبرؐ جوڑ مہاراں ڈیندا ہا
اوہیں بے کس کوں بن کربل وچ سارا لوک مریندا ہا
حال کیا ہوسی اوں ویلے جڈاں گھوڑا گوڈی لیندا ہا

کتاباں والے لکھ گئے اینویں جاں زین کنوں شاہ جھٹریا
قرآن ناطق دا صدقہ تھیواں رحل تیراں دا بٹیا
ہے دو بچڑا ہے دو بچڑا آواز بتولؑ دا سٹیا
خیمے کنوں روح بھنڑیں دا ویر بے کس دو تٹیا

جیڑھے ویلے مولا میڈا ذوالجناح توں لتھا اُتے قبضہ ذوالفقار دے سر جھل کے بہہ گیا۔ فوجاں ٹولے ٹولے تھی کے کول جناب دے آنوٹ لگیاں۔ بھینڑ غریب دی صدا آئی امڑی جایا کیا ہوگیا ہے جو تلوار کوں بند چا کیتو۔ ذوالجناح توں لہہ پائیں ولا ڈیکھ جو فوجاں تیڈے اردگرد اکٹھیاں پیاں تھیندیاں ہن۔ مولا دے نیر لڑھ پئے تے فرمایس امڑی جائی بے وسی ہو گئی حسین دی۔ جو امڑی بتولؑ حکم کیتا ہے صبر دا۔ ہن بھرا تیڈا نماز خدا دی ادا کریندے۔ سبحان اللہ۔ جیڑھے پاسے تیر آوے ہا مولا میڈا اپیرہن دیاں تڑیاں کھول کے سینہ حاضر کرے ہا۔ جوں جوں ظلم زیادہ تھیندا اگئے مظلوم کربلا دا صبر ودھدا اگئے۔ جیڑھے ویلے سہرا تاج یٰسین والقرآن الحکیم دا، خلاصہ طٰہٰ تے حامیم دا، نو باوا گلشن ھل اتی علی الانسان حین من الدھر لم یکن شیا مذکورا دا، باغ ان الابرار یشربون من کاس کان مزاجہا کافورا دا، مخدوم زادہ جبرائیل دا، زیب دوش رسول جلیلؐ دا، فرزند دلبند علیؑ المرتضیٰ دا، جگر گوشہ بتولؑ عذرا دا، بھرا حسن المجتبیٰؑ دا، پیو بیمار صغرا دا، مولا میڈا حضرت امام حسینؑ جڈاں وچ میدان کربلا دے لہہ پٹھا تے تنے تنہا آ رہا۔ ترِیں (۳) ڈینہاں

دی تر بہہ ہے، پرایا ڈیہہ ہے ظلمد اتکھ ہے، سید کہ ہے، مزاج نرم ہے، موسم گرم ہے، ہاڑ دی لوئے، موت دی ہوئے، ۲ لکھ دے نرغے وچ وڑجینا، حرحبیب جیہاں مہماناں دا مر ہجنا، داغ دوستاں دی جدائی دا، لٹّن جناب زینبؑ دی کمائی دا، علی قاسمؑ دی شادی دا ہونوٹا، شادی دے وچ بربادی دا ہوٹاں، عباس بھرادیاں باہاں کپیجنا، اتے پیاسا کندھیاں دے مرہجنا علی اکبرؑ دا سانگ دا جھلٹا، اتے جیندا اول نہ ولنا، بال دے کان منکن پانٹی دا، اتے ولدا سوال دا ملن کانی دا، وچھوڑا نبوی مزار دا، چتا دھی بیمار دا، بی بی شہر بانو دا وبجنا طوس دا، اتے بیل چڑانوں لٹی عروس دا، خیمیاں کوں امت دا لٹنا، سر عریان کر کے سینڑیں دا پٹنا، علی عابدؑ دا پنا زمام دا، اتے بھیٹ دا وبجناں شام دا، تمام صدمے اکھیں دے سامنٹے پھر پھر ویندے آہن۔

ڈوہڑھا

تانگ نماز دی آہی شاہ کوں توڑے آہن سے تکلیفاں
منزل ڈیکھ مسافر دی ڈتے دعوے چھوڑ حریفاں
عجز کمال دے نال جھکایا سر تسلیم شریفاں
تحسین روح الامین آکھے کیا شاعر کرن تصنیفاں

طبع جناب دی محزونِ، جگر پر خونِ، شکل وانگوں نونِ، بدن سارا گل گونِ، ہکدم سو غمِ، کمر کوں خمِ، چشم پُر نمِ، ڈکھاں دا مونس کوئی بیلی نہیں، سرتا قدم زخماں کنوں کائی جاہ وہیلی نہیں۔

خمسہ

قربان حسینؑ دے حوصلے دا قربان اوندیاں تدبیراں دا
جاں تن اقدس کوں ظالماں چٹیا جوڑ نشانہ تیراں دا
پیکان سمجھ کے دن باہی دا ذکر کرے تکبیراں دا
بھل پئے ناسور اندر وچ آوے پردہ یاد ہمشیراں دا
جو بیٹھ اکھیں دے پھر پھر دیندا وبجناں شام اسیراں دا

مظلوم کربلا دے بدن دی زخماں توں کوئی جاہ خالی نہین ۔ ہک ہزار تے نوں سو پنجاہ
زخم مظلوم دے بدن تے ہا لیکن عقل سلیم تسلیم نہیں کریندا جو اتنے زخم اتے بدن دے سماونجن ۔ لیکن
کتاباں والے لکھ چکے ہن جو زخم اتنے ضرور ہن اُتے بدن دے کیوں کہ زخماں دے وچ زخم ہن
تلواریں دیاں زخماں دے وچ تیراں دے زخم ہن ۔ تیراں دے زخماں وچ سانگاں دے زخم
ہن ۔ اے بھی لکھ چکن جو کل زخم مظلوم کوں سامنے ہن کنڈ کنوں زخم کوئی نہ ۔ وجہ کیا کیوں کہ اے بچڑا
ہا اسد اللہ الغالب دا ۔ تاثیر ہائی خاتون دے کھیر دی ۔ وچ میدان دے دشمن کوں کنڈ نہ ڈِتی ہس نہ
اتے کنڈ دے زخم جھلس ۔ بعضے زخم مظلوم کوں اُتے پشت مبارک تے ہن کیوں کہ ہتھیار سینے کوں
صدمہ ڈے کے کنڈ کنوں ول گزرے ہا ۔ پشت مبارک زخمی ہائی پیا کوئی زخم نہاں مظلوم کوں اُتے
کنڈ دے ۔ شیطان جو دشمن ہے واسطے ہر انسان دے اوں سوال کیتا بارے خدایا میں تیڈے
حسینؑ کوں صابر شاکر نہ جاندا ۔ نکاشہ سورج دا اُتے چوتھے آسمان دے ہے ۔ اکھیں اوندیاں
پھریاں ہویاں ہن پاسے عرش مجید دے ۔ فرشتے چھنکا کرݨ والے ہن اگوں اوندی تاپش دے
سورج ول آوئے اُتے پہلے آسمان دے ۔ اکھیں پھر ونجن پاسے زمین دے ۔ جو فرشتے چھنکا کرݨ
والے ہن اگوں اوندے سیک دے اُٹھائے ونجن ۔ ایندے علاوہ قدرت تیڈی اے ہووے جو
ہِی کل مخلوق وچ امان دے ہووئے ۔ تمام دھپ دی تکلیف ہک حسینؑ دے تن تے ہووے ایں
تکلیف دے وچ پتر علی اکبرؑ دا شکر کرئے اوں ویلے منیساں حسینؑ صابر ہے ۔ خدا پاک نال علم
اپنے دے جاندا ہا ۔ جو حسینؑ تے اختتام صبراں دا ہے ۔ مگر واسطے جھٹلاوݨ شیطان دے موڑ کلاں
سورج دیاں کوں حکم ڈِتس ۔ جو سورج اُتے پہلے آسمان دے ول آیا ۔ اکھیں اوندیاں پھر گیاں
پاسے زمین دے ۔ جیڑھے فرشتے ہن چھنکا کرݨ والے سیک دے اگوں اٹھائے گئے ۔ ریت
کربلا دی وانگوں پورے لوہے دے سرخ ہو گئی ۔ علاوہ قدرت خدا پاک دی اے ہووے جو سوا
مظلوم کربلا دے ہِی کل مخلوق وچ امن دے آ گئی میڈے مولا سر اٹھایا پاسے آسمان دے تے
فرمایس اے دل کامل ڈکھاں کنوں ناں تھی ۔ صراف حقیقی اندازہ لائے انصاف دا ۔ لائق ہیں جو

ثابت قدمی حاصل ہووے وچ رضا خداوند پاک دے۔ نازک پوڑی ہے منزل یار سچار دی عشقد ے رنگ کوں انگ نہ لگے۔ ڈو ویں ہتھ اُٹھا کے فرمیونے بارِ خدایا حسینؑ صابر تے شاکر ہے اُتے تیڈی رضا دے۔ اتنے تائیں جبرائیل امین اُتے سر جناب دے پراں دا سایہ کیتا۔ مظلوم کربلا کوں جوافاقہ ملیا دھپ کنوں ولا ڈٹھس پاسے آسمان دے۔ تے فرمایس آئے جبرائیل ہٹ ونج متاں حسینؑ دی کمائی وچ رخنہ آ وے۔ جبرائیل امین عرض کیتا میں تیڈا غلام ہاں۔ لولی ڈے کے رہانوݨ والاں۔ تے پنگھے جھلاوݨ والا عادت قدیمی یاد کر کے اذن منگم اللہ پاک کنوں تیڈی اخیری خدمت ادا کرݨ آیاں۔ جڈاں چھوٹے ویلے تیڈے اُتے پراں دی چھاں کریندا آہم ہݨ دی اوں طرح تے سایا آن کیتم۔ حضرت دی شکل وانگوں پھل گلاب دے ہو گئی تے فرمیونے۔

ڈوہڑھا

ایں تاپش دھپ وچ روح مجروح کوئی لذت عجائب آندی
شوق دی مستی مست کیتا میکوں چھاں کنوں دھپ بھاندی
غریب حسینؑ دے تن کوں یارا گھت نہیں عادت چھاندی
جو دھپ اُتے ڈینہہ چالی رہسی لاش میڈی تڑپھاندی

معلوم کیتا جبرائیل عاشق خدا دا نال ہک دے ہک تھیا بیٹھے۔ عرض کیتس مولا۔ ویلے امتحان دے واسطے عاشقاں دے۔ دروازے اجابت دے کھلے ہوئے ہوندن۔ ہر ہک عاشق دا جو امتحان ہویا انھاں دعا منگی۔ خداوند پاک اثر اجابت دا بخشا۔ توں وی دعا منگ جو ہن ویلے اجابت دا۔ حضرت فرمایا آئے جبرائیل میں دعا اپنی خزینہ جوڑ کے رکھی ہے واسطے آخرت دے۔ جیڑھے ویلے وچ میدان قیامت دے مخلوق خدا دی حاضر تھیسی اوں ویلے میں دعا منگساں جو بارے خدایا۔ تصدیق اوں دھپ دا جیڑھی وچ میدان کربلا دے گزاری ہائی ہݨ اج دے ڈینہہ امان ڈے میڈے محب عزاداراں کوں دھپ حشر دے کنوں۔ مومنین جاہ انصاف دی حیوان کوں جو ذبح کریجے ۳ شرطاں لازم ہن پہلی شرط اے ہے جو ذبح کرݨ توں پہلے پانی پلاؤ۔ مگر افسوس

ہے واسطے مسلماناں دے پتر رسولؐ دا ترے ڈینہہ دا تسہ ہا۔ پانی پلاون تاں بجا وضو جوگا پانی وی نہ حاصل ہو یا۔ مظلوم کربلا تیمم کر کے نماز ادا کیتی ڈوجھی شرط اے ہے جو ڈینہہ جمعہ دے ویلے پیشی دے حیوان دا ذبح کرناں گناہ ہے۔ مظلوم کربلا فرمایا جیڑھا تحفہ واسطے فرزند رسولؐ دے گھن آئیں توں آپ چا بیان کر شمر آکھیا اے خنجر ہے خنجر۔ جناب سر جھکایا تے فرمایا حاضر پتر پیغمبرؐ۔ شمر آکھیا تیڈے گل تے پھریساں۔ جناب فرمایا میں شکر کریساں شمر آکھیا سر تیڈا اُتے سانگ دے چڑیساں۔ جناب فرمایا اے لوگ گواہیاں ڈیسن جو شام تائیں قرآن کوں سٹیساں چوتھی شرط اے ہے جو حیوان کوں سامنے حیوان دے ذبح کرنا منع ہے۔ گاہل ارمان دی اے سینڑ ستر قدم دے فاصلے کھڑ کے ڈہیدی رہی اے۔ تے قرآن چا کے آہدی ہائی مسلمانو حیا کرو۔ میڈے بھرا کوں نہ مارو۔ بھیٹیں دے سامنے بھرا نہیں مریندے ول بی بی شمر دو مخاطب تھی کے آہدی ہے۔

ڈوہڑھا

سینہ میڈے ویر شبیرؑ دا ہے قرآن برابر
درو ہی وی ظالم دورہی وی ظالم قدم نہ آن برابر
پنجتن پاک دا پیا کریندیں گم نشان برابر
مردیاں تائیں بھیٹیں کوں راہسی اے ارمان برابر

نوحہ

میڈے ویرن کوں نہ مار دو شمرا ہٹ ونج توں
ساڈا وسدا گھر نہ اُجاڑ دو شمرا ہٹ ونج توں
ڈکھ حسینؑ دا نازک ویلا
باہر آندے نی پردہ دار دو شمرا ہٹ ونج توں
کھول کے وال حسینؑ دی خاطر
آئی زہراؑ چھوڑ مزار دو شمرا ہٹ ونج توں

مسلماناں کوں شرم نہ آیا۔ توڑے خیماں گاہ دے پاسوں اولا چا کرن ہا بے وس بھینڑ غریب دیاں کوکاں نکل ڳیاں تے کھڑی آکھے۔

ڈوہڑھا

میں تاں ہیہ نہ سنگدی خیمے وچ میکوں خالی خیمہ کھاندا
کن ڈیس ڳئے کن خویش ڳئے میں جن ڈیکھاں تن واندا
امڑی سکینڑ دے پردے وانگوں لحاظ پردے دا رہندا
میں تاں ہو ہے تیئں کڈہاں نہم آئی اج موت بھرا دی آندا

بحر

پرحوادث مارو تھل وچ آن لیونی دیرے ویر
وچھڑی فاطمہ صغریٰ کوں جُل مونہہ ڈکھا ہک پھیرے ویر
گھول گتھاں ایں نگری کوں ہن ظالم لوک اویڑے ویر
موت بازار بٹایا ساڈے اُجڑے وسدے ویڑھے ویر
سکناں دے وچ قاسم ماریا ہتھ مہندی سر سہرے ویر
توں بن دے وچ میں وردے وچ کوئی آنوڑ نہ ڈیندا نیڑے ویر
ونڈ ڈتونے بھینڑ دے بھاگے شام دے سخت پندھیڑے ویر
جیڈی پوری اُترے شالا بھینڑ غریب دی خیرے ویر

امام مہدی علیہ السلام وچ زیارت ناحیہ دے فرمیندے سلام ہووے میڈا اوں مظلوم ڈاڈے تے جیکوں تابوت تیراں دا ملیا۔ زمیناں وچ زلزلہ ہو ڳیا آسمان کنوں رت وسݨ لگ ڳیا۔ پیغمبرؐ خدا مزار چھوڑی جبرائیل تاج لہایا۔ خاتون قیامت وال کھولے مستوراں وچ خیام دے خاکاں پایاں۔ جیویں جو درداں ماری اُتے دروازے دے کھڑی ہائی۔ ویرݨ ویرݨ کر کے ٹرجلی

راوی آہدے یار ہاں قدماں تائیں بی بی زینبؑ خاتون پاک چادر نہیں سنبھلی جیویں نیم بسمل پکھی تڑپ تڑپ ول ڈھہندے سئیں میڈی قدم قدم تے جھنڑ پوندی ہے۔ اچانک چادر دے لڑ کوں چھکی آئی جو ولا ڈیکھے سئیں معصوم سکینہ لڑ چادر دا نپا ہوئے تے رو کے آدھی ہے ہیں پھوپھی تیکوں بھرا پیارا ہے میکوں پئیو پیارا نہیں تیڈا دل چاہندے ویر دے ملنڑ کیتے میڈا دل نہیں چاہنداں زخمی بابے کوں ملنڑ کیتے۔ سئیں میڈی رو کے معصوم سکینہ کوں نال ہاں دے چالایا تے فرمایا بچڑا توں نشانی ہیں میڈے ویرنڑ دی۔ ٹردیاں تائیں میڈا مظلوم ویرنڑ تیڈیاں پارتاں ڈیندار ہے۔ تے فرمیندا ہا بھینڑ زینب میڈی یتیم سکینہ دا خیال رکھیں۔ بی بی فرمایا معصومہ تیڈا ان صغیرے فوجاں دی بھیڑ ہے۔ متاں کوئی تیکوں صدمہ پہنچے توں خیمے وچ رہ میں ویندی ہاں تیڈے زخمی بابے کوں گھن آندی ہاں معصوم سکینہ دیاں کوکاں نکل گیاں تے آکھیس۔

ڈوہڑھا

میں تاں کیویں ٹکاں خیمے وچ میکوں خالی خیمہ کھاسی
خبر نہیں جو بابا میڈا آسی یا نہ آسی
سینے پاک دے سمنڑ دے کیتے سکدا روح اداسی
نام اللہ دے تروڑ نہ سنگتاں سمجھ کے اللہ راسی

ڈوہیں پھوپھی بھتریجی برقعہ شریعت دا پاکے ٹرپیاں۔ خیمہ اقدس ترائے سو قدم ہا مقتل گاہ کنوں جیڑھے ویلے ستر قدم دا فاصلہ باقی آرہیا۔ بے دی ہوگئی اللہ راسنڑ دی۔ اگوں تے موقع ونجنڑ دا نہ ملیا معصوم سکینہؑ رو کے آکھیا پھوپھی توں پردہ دار ہیں اگوں تے اثر دہام ہے لوکاں دا ونجنڑ دا راہ نہیں آدھی ہے توں اتھائیں کھڑ میں پئیو دی خدمت وچ ونج کے تیڈے آونڑ دا حال کریندی ہاں راوی آہدے معصوم سکینہؑ بابا بابا کر کے ٹرپئی جیڑھے ویلے سئیں پھوتی کولوں پئیو دے بجے پاسوں ونج کھڑ وتی آکھس السلام علیک یا بن رسول اللہ ول کھبے پاسوں ول آئی آہدی ہے السلام علیک یا بن فاطمۃ الزہرا۔ سامنڑے ول آئی تے آکھس السلام

علیک یا بن السبیل ۔مولا میڈے متھالایا ہوئے قبضہ تلوار تے ۔آواز سلام دا جو سٹیا سر اُٹھا کے مظلوم کربلا ڈیکھے تاں معصوم سکینہ گل وچ باہاں پا کے اللہ راسیاں وانگوں روندی کھڑی ہے۔ حضرت دے نیڑ لُوھ پئے تے فرمایس ڈیکھے ہاں کوں چاڈ کھائی بچڑا کنتے آئیں وچ ہجوم فوجاں دے۔ معصوم سکینہ آہدی ہے بابا پہلے میڈے تاں نال آئی ہے ہجوم ڈھیر ھاولاڈ یکھ جو درداں ماری تیکوں دعائیں کھڑی کریندی ہے۔ مظلوم کربلا فرمایا بچڑا تیڈی پھوپھی دا کیڑھا حال ہا معصوم سکینہؑ آہدی ہے بابا گل لا کے ڈسیساں مظلوم کربلا فرمایا میڈا اگل لانوݨ مشکل ہے۔ ناراض نہ تھیویں بے وسیاں ہن تیڈے پئیو غریب دیاں معصوم سکینہ آکھیا بابا میڈی اپݨی قسمت اے داغ وی جھلݨاں ہوسی۔ جو آخری ویلے تیڈے سر تے آئی ہاں تے گل وی نہ لگی۔ بھل میکوں وصیت ہے پھوپھی دی جو ول ول فرمیندی ہائی بچڑا میڈے طرفوں اپݨے زخمی پئیو کیوں رج رج کے گل لانویں جو ویلے آخری وداع دے میں رج کے دیرکوں گل نہ لایا ذرا ہک واری سوہݨیاں باہاں اُچیاں چا کر جو فرمان پھوپھی دا پورا کر گھناں۔ مظلوم کربلا ٹھنڈہ ساہ بھر کے ڈوہیں ہتھ اُٹھا کے آکھس آ و میڈا بچڑا معصوم سکینہ چھوٹیاں باہاں اُٹھا کے آکھس شالا گئی وچ فرق نہ آوی بابا۔ میڈی سئیݨ چارا کریندی ہے مگر بابے کوں گل نہیں لا سگدی۔ کیونکہ باہاں معصومہ دیاں چھوٹیاں ہن تے تیراں دیاں کاݨیاں لمبیاں ہن میڈے مولا دے نیڑ لڑھ پئے تے فرمیندن کنڈ کنوں ول آ ڈکھیا بچڑا معصومہ کنڈ کنوں ول آئی پر صدقے صدقے تھی کے پئیو دے گل باہاں چا پایاں نس فریاداں نکل ڳیاں تے آکھس بابا۔ پھوپھی سلام ڈیندی ہاوی تے بعد سلام دے عرض کریندی ہاوی۔

ڈوہڑھا

کتھاں عونؑ محمدؑ قاسمؑ کتھ اکبرؑ عباسؑ
بتر پیارے جنت، سدھانے سارے قدر شناسے
بچ دے ویراں بھیݨاں کوں مُنجھ دیں شام نگر دے پاسے
ہن چھوٹے چھوٹے حال اساڈے ڈسی کون دلاسے

ڈوہڑھا

آنواں ہادردونڈانوݨ ویرݨ کوئی آنوݨ تاں ڈیندا نیڑے
تیڈی پوری اُترے شالا بھیݨ غریب دی خیرے
میڈا اسکھ بݨ ویسی بھل اوکھی بݨسی حیلے جیڑھے کیڑھے
کھڑا کھڑا ول آ ویرݨ چا مونہہ ڈکھا ہک پھیرے

حضرت دے نیر لُڑھ پئے تے فرمیو نے بچڑا امݨ ول ونج جو پھوپھی تیڈی وچ انتظار دے ہوسی۔ معصوم سکینہؑ روڈتہ تے آکھس بابا ہر زمانے دی رسم ہے جو نازک ویلے بھݨ سرتے ہوندن ہن تیڈا اُوکھا ویلا ہے ہکلا کیویں چھوڑا مولا فرمایا بچڑا چنتا نہ کر اماں زہراؑ میکوں جھولی پاوݨ دے واسطے موجود ہے۔ معصوم سکینہ آکھیا بابا پھوپھی کوں کیڑھی گالھ ونج آکھاں۔ مظلوم روڈتا تے فرمیو نے بچڑا پھوپھی کوں آکھیں لُٹے دا مہمان بھرا اسلام ڈیندا ہاوی تے آہدا ہاوی میڈی شام دی قیدن بھیݨ بے قسمت وطنے نیوی تاں فاطمہ صغراؑ کوں میڈے سلام ڈیویں تے آکھیں ناراض نہ تھیویں تیڈے اکبرؑ سہرا کوئنی پایا۔ راوی آہدے گلابی پنگھر مظلوم دا جو لُوں لُوں کنوں جاری ہا چوٹیاں معصوم دیاں سرخ ہو گیاں۔ چھوٹے چھوٹے ہتھ رنگین ہو گئے پوشاک ساری لال ہو گئی۔ گلابی پنگھر پئے دامنہ تے چا ملس اتے روندی ہوئی ٹر چلی کہیں ویلے پھوپھیاں دوڈ ہدی ہے کہیں ویلے ول پچھاں پئے غریب دوڈھدی ہے۔ بی بی زینبؑ خاتون دی جو دید پائی اُتے بھتریجی دے سرخ پوشاک معصومہ دی جو نظر آئی۔ سمجھ گئیا جو شاید بچڑی میڈے ویرݨ دی زخمی تھی آندی ہے۔ کوکاں جناب دیاں نکل گیاں تے فرمایس۔

ڈوہڑھا

شام عراق تے کوفے دی ہے ڈاڈھی ظالم نگری
آوݨ ما علی اکبر دی گیوں وسدے جگ وچ اُجڑی

ایں ڈیس گھولی دیاں تیر اندازاں رسم نکالی وکھری

جو زخمی تھی کے آندی پئی ہے میڈے ویر دی بے کس بچڑی

اتنے تائیں معصوم سکینہ پھوپھی غریب دے قریب آ گئی سین میڈی کوں خوشبو آئی بھرا

دے خون دی نال ہاں دے بھتریجی کوں لا کے اُتے چوٹیاں دے بوسہ ڈے کے فرمایس۔

ڈوہڑھا

ویرݨ جائی اللہ وسائی کہیں رت متھے تے لایو

پیو دے نال آئے ڈکھیا بچڑا کیہڑا حال وٹایو

کیویں بگیوں تے کیویں آیوں کیا بابے فرمایو

نال نہ آندو ویر میڈے کوں چا تقدیر بھلایو

ڈوہڑھا

ول سیݨ سکینہ عرض کیتا آئے پھوپھی درداں ماری

آ نہیں سنگدا بابا میڈا جو آہی سخت لاچاری

ہک دے سر تے مارݨ کیتے مل بگی خلقت ساری

میڈی طرفوں بگل پھوپھی کوں لانویں آکھیں ٹر دے واری

مولوی نذر حسین ترک

مولوی نذر حسین ذات دے ترک مغل ہن۔ آپ دے والد دا ناں مولوی فیروز الدین ہائی۔ جیڑھے بہوں وݙے شاعر تے ذاکر ہن۔ مولوی نذر حسین ترک اجاں ݙاہ سالاں دے ہن جو مولوی فیروز ایں دنیا توں جھوک لݙا ڳئے۔ آپ ہوریں ہک درسگاہ وچ مولوی شاہ نواز کنوں عربی فارسی تے اردو پڑھی۔ انہاں بہوں نکی عمر وچ ذاکری شروع کر ݙتی۔ مولوی نذر حسین نے ذاکری وچ اُوں ویلھے دے بہوں وݙے ذاکر سید علی شاہ چھینوی دی شاگردی اختیار کر گھدی تے شاعری وچ غلام سکندر خان غلام دے شاگرد بݨ ڳئے۔ کیوں جو انہاں دے والد مولوی فیروز بہوں ناں والے ذاکر تے شاعر ہن۔ اِت ڳالھوں انہاں کوں وی ذاکری بزم اچ بہوں جلدی مشہوری مل ڳئی۔

مولوی نذر حسین ترک ذاکری بزم وچ شکل وصورت دے حوالے نال بہوں سوہݨے ذاکر تھی گرزین۔ لوک انہاں کوں ݙیکھݨ واسطے بہوں پرے پرے کنوں آندے ہن۔ سلطان الذکرین احمد بخش بھٹی دے الفاظ ہن '' پاکستان، ہندوستان، ایران، عراق تے شام'' دے سفر میں کیتن پر میں نذر حسین ترک جہیاں سوہݨا جݨاں نہیں ݙٹھا۔

مولوی نذر حسین ترک دے شاگرداں وچ مولوی غلام علی لنگاہ مداح تے احمد علی ذوالفقار شامل ہن۔ نذر حسین ارشاد عباسی نے اپݨی ہک بحرِ یادِ رفتگاں'' وچ انہاں کوں ایں طرانویں خراجِ عقیدت پیش کیتے۔

مولوی نذر حسین پچھوں سلطانی کرسی خالی
بحر فصاحت ول نہ کتھے کہیں تے دان لالی

انہاں سرائیکی دیاں یکیاں اصناف وچ طبع آزمائی کیتی اے۔ انہاں دی ہک مسدس

ڈیکھو۔

ہر دم بھیٹیں بھرانواں دا پلو بدھیندیاں
میں بھی پلوں بدھݨ دا سوݨ پئی کریندی آں
پلو بدھا دی ڈینویں تاں دامن چھوڑیندیاں
چادر ایہا چا بخش نہ بئی حرج ڈیندیاں
جہ تائیں جیویں جگ تے شالا لال حسینؑ دا
چادر ایہیں تیڈی دا ہو سیا کفن بھیݨ دا

انہاں داڈ وہڑا وی مصائب دے حوالے نال اُچیرا اے۔ ایندے نال نال انہاں بحر وچ وی کمال کرڈ تے۔ انہاں دی بحر وچوں ہک ٹکڑا بحر داڈیکھو۔

ہے افسوس نواسہ محمدؐ دا وچ کربلا دے مریندا رہیا
تے آواز حضرت دا ''ھل من معین'' دا میدان دے وچ سٹیندا رہیا
گرم ریت تھل دی تے مسند دا پلیا بدن ریت رت وچ بھریندا رہیا
بحر دے کنارے پئے ہن نظارے جو اعلیٰ تے ادنیٰ ہا پیندا رہیا
تکبیر دے ویلھے شاہ دے کناں وچ تے ایہو وسݨ خیموں سٹیندا رہیا
ہے ارمان بھائی توں بن وچ مریکیں تیڈا ساتھ بھینڑیں داجیندا رہیا

مرثیہ دے نال انہاں نثر وی بہوں ساری لکھی اے۔ انہاں دیاں بہوں ساریاں کتاباں چھپیل صورت وچ ہن۔ انہاں دے ناں اے ہن۔ آب کوثر، اظہار کوثر، نجات الدارین مجمع البحرین، نہر کوثر، دربار کوثر، سبیل کوثر، گلزار کوثر، نہر ماتم، بہار کوثر، جام کوثر، چشمہ کوثر، حسینی رضا کار، حوض کوثر، انوار کوثر، انہار المصائب، انہار کوثر، بحر کوثر تے ساغر کوثر شام ہن۔

مولوی نذر حسین ترک ۱۹۴۲ء کوں وفات پاتی تے اپنے والد مولوی فیروز الدین نال دفن تھئے۔

تقریر شہادتِ عونؑ و محمدؑ فرزندان جناب زینبؑ

لکھت: مولوی نذر حسین ترک

اج ڈو ول یوسفؑ چاہ عشق وچ گردے ہن۔ اج گھوٹ ہن جو موت دے بنڑے چڑھدے ہن۔ اج ڈو قاری قرآن دے ہن۔ جو صف دشمناں وچ قرآن پڑھدے ہن۔ خاندان سادات دے ڈو ہنیگر فوجاں نال لڑدے ہن۔ ڈو شیر ہن جو پیشے شجاعت دے وچ وڑدے ہن۔ ڈو شہباز ہن جو شکار تے چڑھدے ہن۔ بنی ہاشم دے بہادر ہن بنی اُمیہ ڈردے ہن۔ ڈو چھوٹے نشان ہن جھلک توں شامی مردے ہن۔ اُور ے ڈو بجلیاں گردیاں ہن کوئی سڑدے ہن۔ ڈو گھوڑے زنیب صرصر دے ہن۔ شامی پکڑیندے ہن۔ اتھے کون تے کیڑے گھردے ہن۔ میدان وچوں کڑکار آندے ڈو ہترے خاتون اطہرؑ دے ہن۔ خیمے وچوں صدا آندی اے نوکر علی اکبرؑ دے ہن۔

سیتؑ زینبؑ جئیں بھیتؑ ہووے حسینؑ جھیاں بھرا ہووے۔ ملک عراق جنگل کربلا ہووے۔ جند حسینؑ دی تسی ہووے۔ کولھوں دریا ہووے۔ نشان نبی ﷺ دا متاوَ لشکر دی صدا ہووے۔ اجاں بھیتؑ دی جوڑی ناں فدا ہووے۔ خیمے سادات دے تر یہہ غلبہ پا چکی ہووے۔ درخت کوں تقدیر ہلا چکی ہووے۔ فوج شامیاں دی طبل جنگ بجا چکی ہووے۔ دھپ ڈہویں دی تپ ڈکھا چکی ہے۔ لاش حرؑ دی خیمے آ چکی۔ جناب زینبؑ مکانؑ دی رسم بنا چکی۔ بھرا واسطے بھرا کوں پر جا چکی۔ پتراں دی رخصت کیتے عباس کوں وسیلہ بنا چکی۔ بھرا کوں خیمے وچ سڈ چکی۔

عباسؑ عرض کیتا یا جناب بھرا میڈا وچ غم حرؑ دے بے تاب ہے۔ اکھیں کنوں نالے جارے ہن۔ نہ ہوون ہا اکھیں نہ ڈیکھاں ہاشہ کوں روندا۔ میڈے واسطے ڈو صدمے ہک مہمان پیر دا مار یا ڈوجھا امیر اپنے کوں اپنے جیندیں روندا ڈٹھم۔ سیتؑ فرمایا عباسؑ میں تنگ آں جیویں کر

میڈے بھرا کوں گھن آ۔ عباسؑ روندا ہویا شاہ دے سامنے آیا۔ دست بستہ ہو کے عرض کیتا۔ نائب زہراؑ عالی جاہ جلد سڈ یندی ہے۔ حضرت فرمایا کیں بلایا۔ عرض کیتس نائب زہراؑ۔ فرمیو نے کم کیڑھا ہے۔ کجھ خبر نیں۔ عرض کیتس واللہ اعلم۔ ڈوہاں پتراں کوں سنوار کے جنگ دے زیور پوا کے کھڑی آپ دی انتظار وچ ہے۔ حضرت فرمایا عباسؑ توں خیال کر۔ میں اگے کجھی بیٹھاں۔ بھین دے ڈیوے کیویں بجھدے ڈیکھاں ہݨ۔ کہیں طرانویں بی بی کوں رہا ویں ہا۔ عباسؑ واپس آیا۔ حال سنڑایا۔ شاہ گھر نیں آندا۔ سیݨ فرمایا عباسؑ میڈے بھرا کوں آکھ تیڈے اُتے اوکھا وقت اے۔ میڈے کولھوں ہی کوئی چیز نہیں۔ میں ڈوبالاں دی نذر جوڑی تیکوں نذراللہ ڈیندی آں۔ میڈی تھوڑی شئے منظور کرو۔ تے گھر آؤ نیں تاں میں باہر آندی آں۔ حضرت جئیں وقت سنڑیا روندا ہویا گھر ڈوڑ جلیا۔ جس وقت ڈوہیں در خیمے دے آئے۔ ویڑھے وچ ڈٹھو نے بی بی پتراں کوں ٹور یندی اے۔

سنوار ڈوہاں پتراں کوں ودی ویڑھے وچ ٹریندی
میدان دے وچ مر کر دلسوں ول ول کے کجھیندی
ڈوہاں کوں اپنے اکبرؑ دا میں تاں فدیہ پئی جڑیندی
میڈا اوہو بچے جیندے کارݨ، ودی آں بالڑ مریندی

موت تھیوے منظور تساڈی شالا اکبرؑ جیوے
ماء اکبرؑ دی رہ سلامت شالا پتراں باجھ نہ تھیوے
چراغ نبی ﷺ دی قبر دا شالا نہ وسم گیا سڈیوے
تس تساڈی ہے قبول میکوں، تے اصغر پانی پیوے

شاہ ڈٹھا تاں ذوالفقار کوں چاکے، نال چھوٹیاں تلواریں دے لاکے، ہتھ دعا دے اٹھا کے فرمیو نے اے برکت تلوار اسد اللہ دی کنوں انہاں تلواریں کوں برکت ڈے۔ سن چھوٹا ہے۔

سر تے جنگ ہے۔ ول علم عباس دا چھوٹے علماں دے لیندی اے۔ فرمیندی اے نشان تاں چھوٹے ہن۔ مگر برکت ایں نشاناں دی شان وڈا ہووے۔ ول فرمایس بچڑا اکڑے راہسو۔ جنگاں وچ نہ گھبراسو۔ خبر دار، خبر دار۔

خمسہ

کہیں فتح توں انکار آوے
میڈے بچڑیاں دا جد وار آوے
پیا یاد جعفر طیار آوے
تاں جیندیں گھر وچ آنکلن
ہن چھوٹے نام ودھا نکلن

خمسہ

چا ہݨ جنگ دو ٹور اماں
کھڑ شاہ نجف کوں سور اماں
سݨ رہسو ساڈے طور اماں
تلوار ہوسی نہ ڈھال ہوسی
تیڈے کھیر والا اقبال ہوسی

حضرت توکل ڈیکھ کے اندر آیا۔ نیر وہا کے فرمایا۔ امڑی جائی موتوا قبل انت موتوا میں تاں مرݨ کنوں اگے مویا وداں۔ مگر بھتاں دے تیر ڈے کے نہ مارو ہا۔ میڈا باغ تاں کپیا ویسی۔ توڑیں تیڈے پھل نہ تڑتن ہا۔ سیݨ فرمیندی اے۔

نیں مناسب ویرݨ میڈا ہݨ میڈے بچڑے بچن
میڈے ڈو گل سوہݨے کیویں لکسن، جو پھل امڑی دے تڑتن

شاہ فرمایا ریت گرم ہوسی۔ پردیس دی موت ہوسی۔ سیٹ فرمایا، خیر ویرٹ کیڑھی تروٹ ہوسی۔ شاہ فرمایا، ارمان ہے۔ انہاں دی شادی ڈیکھاں ہا۔ انہاں دی آبادی ڈیکھاں ہا۔ گانے بنھائیں ہا۔ سہرے پائیں ہا۔ سیٹ فرمایا، توں امام ہائیں۔ دعا کر اللہ بھانویں علی اکبرؑ دی شادی ڈیکھاں جو فاطمہ صغریٰ بے امید نہ ہووے۔ شاہ فرمایا، میں سوداگری امت دی رہائی دی کیتی ہائی۔ ہݨ وقت ہے تائیں شاخ جوانی دی نہ ترٹسی امت نہ چھٹسی۔ سیٹ فرمایا۔

تیکوں ہا مناسب اتھے نہ کلھے سخت ستاویں ہا

اٹھاراں سال میں پورھیا کیتا، چا ہݨ منت لاویں ہا

میڈیاں اکھیں ڈیکھݨ ہا علی اکبرؑ کوں پرناویں ہا

مر ویساں بیمار نمانی مفتی ہتھ نہ چانویں ہا

شاہ فرمایا موت فراغت نیں ڈیندی۔ بیمار نیں آسگدی۔ سوا بیمار دے علی اکبرؑ کوں سہرے کیویں پانواں۔ نکڑی دا ہتھ کیوں چانواں۔ آکھی بابو میڈے بھرا کوں پرنایو۔ میکوں نہ سڈایو۔ سیٹ فرمایا، خیر قسمت۔ ہݨ وت بھنڑیجیاں کوں تاں ٹور چا۔ حضرت ڈوہاں کوں گل لایا۔ عباس کوں سڈ کے فرمایا انہاں دے ہتھیار ہٹا۔ جنگ دے قاعدے سکھا۔ رستہ میدان والا ڈیکھا۔ معصوم عرض کریندے ہن۔

سب زور تے قوت بھی خدا دے ماما

تعلیم دی حاجت نیں سب یاد ہے ماما

حضرت رضا مند ہویا شہزادیاں دی رخصت تھیوݨ لگی۔ تنبواں وچ غل پے گیا۔ کن چھوٹے چھوٹے لڑن ویندے ہن۔ اج ڈوہترے خاتون اطہر دے مرݨ ویندے ہن۔ شہزادے ویندے ہوئے ول آئے۔ جناب فرمایا گھر نہ آسو جے کرلڑن نہ آوے ویندے۔ عرض کریندے ہن، اماں حق رنج دا بخش چا جو نہ ولسو۔ جناب فرمایا، جڈاں سٹساں جو مارے گئے ہو حق رنج دا بخش ڈیساں۔ شہزادے ٹرݨ لگے۔ امڑی آہدی کھڑی اے۔ اے وت دستور ہے جیڑھے کہیں ماء دے

فرزند سفر کوں ٹردے ہن۔ مانواں دعائیں منگیندیاں ہن۔ بار الٰہ خیر نال ونجن میڈے بچڑے خیر نال آون۔ اتے عونؑ محمدؑ جیڑھے ویلھے ٹر چلے۔ جناب در تے کھڑی اے۔ دعا منگدی ہے فرمیندی ہے۔ اللہ بھانویں جیندے ناں ولوو ے بچڑے۔ جے گھر آؤ تاں مر کے آؤ۔ بی بیاں آکھیا نہ وت بھینؑ حسینؑ دی بچڑیاں کوں اینجھے سخت کلمے نہ آکھ سینؑ فرمایا جیڑھا میڈا بچڑا اے ہوندی خیر منگو تے فرمالیس۔

اے قضا میڈیاں بچڑیاں کوں، موت دا رستہ لا چا
ہے انہاں دی چھوٹی عمر میدان دے ڈھنگ سکھا چا
خاتونؑ دے ڈیوے کوں کجھ نہ آکھ میڈے ڈوہیں چراغ بجھا چا
جھولی میڈی دے ہیلک ہن، ریت تے جو سا چا

اتنے تائیں معصوم میدان وچ پہنچ گئے۔ ہک شامی نزدیک آ کے آہدے تساڈیاں چھوٹیاں چھوٹیاں تلواریں، چھوٹے علم، چھوٹے چہرے، چھوٹے سن، چھوٹیاں سانگاں، چھوٹیاں ڈھالیں، چھوٹیاں پگاں ہن۔ عونؑ جو دڑا ہا۔ شامی کوں جواب ڈتس چھوٹا نہ جانو۔ جیندی مرضی آوے لڑے۔ جہاں دا لقب اسد اللہ اساں اوں سلسلے وچ جڑے، اساں اوں خاندان دچوں ہائیں۔ جیڑھے پشت محمد ﷺ تے چڑھے۔ ایہا چھوٹی تلوار سوار کوں رہوار کوں کپ کے زمین وچ وڑے، ہک زمین کیا تحت الثریٰ تک نہ اڑے۔

اے انہاں تلواریں دے پلے ہن جبرائیلؑ دے پراں تے ونج کھڑے۔ جے وار چھوٹے نیزے دا جانو خدائی گڑے۔ گھوڑے او جو نال مثل ہلال چمک توں دشمن سڑے۔ تساڈی عقل وچ چھوٹے ہن تساں کنوں بڑے۔ اساں اوں گھر دے ہیں فرشتے جہاں کنوں پڑھے۔ عمر ڈیکھ کے آکھن لگا۔ اے کون ہن۔ لوکاں آکھیا، عبداللہ دے فرزند جعفر طیارؑ دے پوترے، بی بی حسینؑ دے بھنو ہے، حیدر کرار دے ڈوہترے۔ عمر آکھیا اے لڑکے ہن انہاں کوں پکڑ گھن آؤ۔ جو حاکم دے سامنے نیسوں۔ کہیں آکھیا اے شیر ہن پنجے وچ نہ آسن۔ تو زیں سے دام ہوون تاں

بھی اے نہ پھسن۔ عمرآکھیا، بھلا تیراں نال ڈوہاں کوں پہلاں برگ برگ کرو چا۔ شامیاں تیر چلائے۔ معصوماں کوں زخم لگے۔ محمد کوں بھرا آہدے تیرآندازی پہلے کرگئی انہاں شریراں دے پہلے کم ہن۔ محمد آہدے پہلے وار کرڻاں سیدانہاں دے کھیراندے کم ہن۔ عونؑ آکھیا محمد جیکر بلا واسطہ مارے گیوسے ہر کوئی آکھسی لڑن دے ڈادے کجھ نہ آہن۔ بزرگاں کوں خوش کروں ہا۔ کائی ایہو جئیں کمائی کماوں ہا۔ شرمسار بھی نہ کروتے امڑی دا کھیر بھی نہ لجاوں۔ پس وارو واری شہزادیاں دے وارآہن۔ توڑیں چھوٹے چھوٹے ہتھیار آہن۔ ہتھیاراں وچوں ید بیضا دے چمکارآہن۔ گھوڑیاں ہنگلڻ تاں پار ہائین۔۔ تلوار ہواری لگدی ہائی ٹوٹے چار آہن۔ کندھی فرات تے سینہاندے کڑکار آہن۔

ڈوبالاں دے اگوں ڈولکھ شامی دے مزار آہن۔ خیمے وچوں کوک آئی بس بچڑے ودھ نہ کرو۔ امڑی دی صلاح جوموت توں جنڈری آزاد نہ کرو۔ امت مارے تاں مارے تساں امت کوں برباد نہ کرو۔ شامی سارے کنارے دریا دے چھوڑ گئے۔ محمد جوچھوٹا ہا، آکھیس ویرڻ میڈا جوصلاح ہووے تاں دریا دے کنارے تے کھڑے ہائیں۔ گھوڑیاں کوں پانی پلاوں تے دہندے دریا توں ہتھ منہ دھوگھنو۔ جو ول تاں غسل کفن دی امید نیں۔ عونؑ جواب ڈتا ناں ویرڻ اے دریا بے وفا ہے۔ اساں ہنڑیں کنارے کوثر توں ہتھ منہ جل دھوسوں۔ محمد ﷺ ول تے ڈٹھا دریاڈ ہوں جودریا موجاں مار کے وہندا ہے۔ سڈ آکھیس بھلا وودریا توں تاں اساڈی نانی خاتونؑ دا مہر ہاویں۔ اج ماما اساڈا تسہ ہے۔ تریہہ کنوں ہال کرلاندے ہن۔ اتے توں موجاں مار کے وہندا پئیں۔ عونؑ بھرا کوں منع کریندا ہے۔ بس ویرڻ دریا دوڈیکھ بھی نیں۔ اتے آتاں کندھی چھوڑ ڈیوو۔ متاں امڑی اساڈی اے گالھ سنڑے تے ناراض ہووے۔ گواہ رہسیں اساں خاطر پیاسے امام دی کندھی چھوڑ ڈتی اے۔ پس فوجاں یکسر کندھی دے پاسوں آ گیاں ہن۔ اتے دھاوا ہوگئے ہن۔ عونؑ آہدے محمد ﷺ جیرھے ویلھے واپس ویسیں میکوں ملیں ۔ اتے میں واپس ولساں تاں تیکوں ملساں۔ پس کتنے کتنے حملے کر کے ولدے آہن۔ ہک ہے کوں ملدے آہن۔ عونؑ ڈو

حملے کر کے آئے تاں بھرانسی ملیا۔دل وچ کمر دے درد پیدا ہو گیا ہے۔ بھرا نظر نسی آندا۔ نوجاں کوں چھوڑ کے بھرادی طرف ول پیا ہے۔ گولیند اوداہا ویرن ویرن سڈ یند اوداہا۔ کہیں پچھیا کیا ہو گیا ہائی آکھیس کمر دا درد ہے۔ واللہ اعلم کیا سبب ہے مگر اے ضرور ہے بھرا بھرانواں دی کمر ہوندن۔ میکوں کمر ڈسیندی ہے جو بھرا نال ہن ہو گئی اے۔ اتنے تائیں ہک گھاٹ فوج دا نظر آیس۔ گھوڑا اوڑا ایس شامی ہٹ گئے۔ ڈٹھس بھرا کوں۔

لہہ پیا عونؑ گھوڑے دے اتوں، بیٹھا ویر کوں جھولی پا کے
چھوٹے دی موت نہ ڈیکھاں ہا، قسمت کوں بیٹھا آکھے
گل لاوے تے چوتیاں چمے منہ اتے منہ لا کے
توں ہیلک ہائیں جھولی دا ہن ڈھئی ہائی تتی خاکے

محمدﷺ اکھیں بھالیاں بھرا آکھیس کیا حال اے۔ ہس کے آکھیس خیر ے۔ عونؑ آہدے میڈا ویرن وقت ہاسے دانیں۔ کیڑھی خوشی وچ خوش ہیں۔ آکھیس بھائی ہک بی بی ہے۔ سیاہ پوشاک والی کولھوں آ کے فرمیندی اے میڈی جھولی وچ آ سم بچڑا میڈ ی سیڈی نانی خاتونؑ ہاں۔ اے گالھیس ہا ئین ڈوہاں دیاں جو نوجاں یکدم ترٹ پیاں۔ عونؑ جھک جھک تے بھرا تے اوہا کر بیٹھا۔ شامیاں دا وار تھیندا ہا معصوم ہتھاں تے جھلیندا ہا۔ زخماں نال پُر ہو گیا۔ کہیں آکھیا اے شہزادہ زخم جھلیند ا ہائیں اتے اٹھی کے ٹردا کیوں نہیں۔ آکھیس موت منظور ہے لاش بھرا دی چھوڑنی منظور نہیں۔

القصہ کہیں دے ہتھوں جو زخم اکا۔ معصوم زمین تے جھک پیا ہتھاں دے اُولے بھرا تے کتونس۔ ہک ہئے ظالم دا وار تھیا۔ ہتھ شہزادے دے جدا ہو گئے۔ ہاہاں کہاں گیاں۔ معصوم نال پاسے بھرا دے ریت تے سم گیا۔ تے ہولے ہولے آکھیس۔

لئی۔ ہو کے سم گیا تے اکل ہکونس آ ہاں
بن گئی ہے دی ویرن جھولی پاون دا نہاں

حملے کر کے آئے تاں بھرا نسی ملیا۔ دل وچ کمر دے درد پیدا ہو گیا ہے۔ بھرا نظر نسی آندا۔ فوجاں کوں چھوڑ کے بھرا دی طرف ول پیا ہے۔ گولیند اودا ہا اوویرن ویرن سڈ یندا اوداہا۔ کہیں پچھیا کیا ہو گیا ہائی آکھیس کمر دا درد ہے۔ واللہ اعلم کیا سبب ہے مگر اے ضرور ہے بھرا بھرانواں دی کمر ہوندن۔ میکوں کمر ڈسیندی ہے جو بھرا نال ہن ہو گئی اے۔ اتنے تائیں ہک گھاٹ فوج دا نظر آئیس۔ گھوڑا دوڑا ایس شامی ہٹ گئے۔ ڈٹھس بھرا کوں۔

لہہ پیا عون گھوڑے دے اتوں، بیٹھا ویر کوں جھولی پا کے
چھوٹے دی موت نہ ڈیکھاں ہا، قسمت کوں بیٹھا آکھے
گل لاوے تے چوٹیاں چمے منہ اتے منہ لا کے
توں ہیلک ہائیں جھولی دا ہن ڈھئی ہائی تتی خاکے

محمدؐ اکھیس بھالیاں بھرا آکھیس کیا حال اے۔ ہس کے آکھیس خیرے۔ عون آہدے میڈا ویرن وقت ہاسے دا نیں۔ کیڑھی خوشی وچ خوش ہیں۔ آکھیس بھائی ہک بی بی ہے۔ سیاہ پوشاک والی کولھوں آکے فرمیندی اے میڈی جھولی وچ آ سم بچڑا میڈی تیڈی نانی خاتون ہاں۔ اے گالھیں ہا ئین ڈو ہاں دیاں جو فوجاں یکدم ترٹ پیاں۔ عون جھک جھک تے بھرا تے اوہا کر بیٹھا۔ شامیاں دا وار تھیندا ہا معصوم ہتھاں تے جھلیند اہا۔ زخماں نال پُر ہو گیا۔ کہیں آکھیا اے شہزادہ زخم جھلیند ا ہائیں اتے اٹھی کے لڑدا کیوں نہیں۔ آکھیس موت منظور ہے لاش بھرا دی چھوڑنی منظور نہیں۔

القصہ کہیں دے ہتھوں جو زخم لگا۔ معصوم زمین تے جھک پیا ہتھاں دے اُولے بھرا تے کتونس۔ ہک ہئے ظالم دا وار تھیا۔ ہتھ شہزادے دے جدا ہو گئے۔ ہاہاں کپیاں گیاں۔ معصوم نال پاسے بھرا دے ریت تے سم گیا۔ تے ہولے ہولے آکھیس۔

لئے۔ ہو کے سم گیا تے نکل گھونس آ ہاں
بن گئی ہے دی ویرن جھولی پاون دا نہاں

کس دے نال میں اولا کراں کیہاں گیاں باہاں

میکوں پہلے موت آ وے ہا نہ درد بھرا دا سہاں

حلقے بی بیاں دے وچ جناب زینبؑ بیٹھی آہی۔ کوکاں نکل گیاں اتے فرمائس۔

بھلا دو پردیسی بچھڑے، بھلا دو مسافر بچھڑے، بھلا دو تسے بچھڑے، بھلا دو بیکسے بچھڑے۔ بی بیاں آہدیاں ہن۔ کیوں بھیݨ شبیرؑ دی خیر تاں ہے۔ سیݨ فرمایا پتر میڈے مارے گئے ہن۔ بی بیاں آہدیاں ہن۔ اللہ صاحب ہردے بچڑیاں دی عمر دراز کرے۔ اتے عون محمد ﷺ دی رب خیر کریسی۔ سیݨ فرمیندی اے میکوں میڈا بابا حیدرؑ رو کے فرمیندے بچڑا تیڈے بچڑے ڈوہیں مارے گئے ہن۔ میکوں نانا ﷺ فرمیندے فدیہ تیڈا منظور تھی گیا ہے۔ میڈی امڑی فرمیندی اے پتراں دی مکاݨ ہووی زینب خاتون۔ ایں واسطے موت پتراں دی جھولی پائی بیٹھی آں حضرت کوں بھیݨ دی گریہ زاری دا آواز پہونتا۔ اتھی کے فرمیونے عباسؑ، علی اکبرؑ، علی قاسمؑ سب آؤ۔ سیݨ فرمایا کیہاں آواز ہے۔ کہیں آکھیا بھرا تیڈا فرزنداں لاشاں چاوݨ وینداہے۔ سیݨ فرمایا سڈو میڈے بھرا کوں۔ فضہ سڈیا شاہ آیا۔ بھیݨ الایا بھیݨ حسینؑ توں میدان ڈونہ ونج۔ متاں کوئی زخم لگ پووی۔ حضرت فرمایا پتراں واسطے زخم لگی تاں چہ ہوسی۔ سیݨ فرمایا تیکوں شہید شدوندان محمد ﷺ دا واسطہ ہے۔ تیکوں امڑی دے پاسے والے درد دا واسطہ ہے۔ تیکوں شیر خدا دا واسطہ ہے۔ حسنؑ دے ٹکڑے جگر دا واسطہ ہے میدان دو نہ ونج۔ حضرت فرمایا ہݨ تاں ونجݨ نیں ڈیندی۔ جیڑھے ویلھے ہک ہزار نو سو پچاس زخم لگسی۔ ہک تن بے کس دا ہوسی وت کیا کریسیں۔ سیݨ فرمایا سخت کلے اجوی کوں نہ ستاؤ۔ حضرت فرمایا اچھا جو منشا تساڈی اے۔ میں راضی ہاں۔ مگر تڈا متام دا وچھاؤ شہیداں دے غم اچ روگھناں۔ تے اہلبیتؑ دی رج کے روگھن۔ سیݨ فرمایا ویراݨ بھرے گھر وچ ماتم نہاں کریندی اللہ بھانویں میڈا اکبرؑ سلامت ہے۔ بس ایہے گالھیں ہن۔ لاشاں معصوماں دیاں میدان توں آوݨ لگیاں۔ فضہ تے اطلاع ڈتی وچ خمیاں دے۔ جناب زینبؑ دیاں کوکاں جاری ہویاں۔

نذر حسینؑ، حسینؑ کریندا رہسیں وقت اجل دے
لا تقنطو رحمۃ اللہ ہن فضل فاضل افضل دے
قدر جانڑن قدراں والے شبیرؑ والی محفل دے
نذر حسین جڈاں بخت بھڑایو، زوار تھیسوں کربل دے

آغا سید شرف حسین نقوی البھاکری

آغا شرف حسین شاہ قصبہ نوانی ضلع بھکر دے رہݨ والے ہن۔ آپ دے والد دا ناں سید نور حسین شاہ ہا۔ انہاں دی پیدائش ۱۸۵۲ء وچ تھئی ہائی۔ آپ فن قرات وچ مکمل مہارت رکھیندے ہن۔ انہاں نجف اشرف توں دی تعلیم حاصل کیتی ہائی۔ او ٻہوں اُچیرے درجے دے فقیہہ، عالم و فاضل تے شاعر ہن۔ آپ کوں عمدۃ العلماء دا لقب ملیا ہویا ہائی۔

آپ سرائیکی دے اعلیٰ پائے دے شاعر تے نثر نگار ہن۔ آپ دیاں سرائیکی مرثیے دیاں ٻہوں ساریاں کتاباں چھپیاں ہویاں ہن۔ جنہاں دے ناں اے ہن۔

۱۔ رموز ماتم (حصہ اول تا چہارم) ۲۔ خزینہ ماتم (حصہ اول تا پنجم)

۳۔ انتخاب المصائب ۴۔ برہان غم

۵۔ بزم ماتم (حصہ اول تا سوم) ۶۔ بلاغ المبین

۸۔ تعزیہ ماتم (حصہ اول تا دوم) ۹۔ تنویر الکونین

۱۰۔ گنجینہ ماتم، شامل ہن۔

آغا شرف حسین دے پتر آغا حسین شاہ کجھی دا ٻہوں وݙا مصائب خواں ذاکر گزرئے۔ ذاکری بزم اچ آغا حسین شاہ واحد ذاکر ہا جیندا مصائب ہمیشہ مجلس وچ کامیاب ہا۔ او اپݨے ہم عصر فدا حسین مشکور جھنڈیر تے احمد بخش بھٹی سیف کنوں مصائب وچ ودھ ذاکر ہا۔ آغا خاندان وچ اڄ وی ذاکری دا سلسلہ جاری اے۔ جنہاں وچ آغا علی حسین شاہ تی۔ آغا علی نقی جیں خوبصورت ذاکر ہن۔

آغا شرف حسین دی شاعری وچ یکیاں صنفاں شاعری دیاں ملدیاں ہن۔ ایندے نال نال انہاں دی نثر وی ٻہوں دل چھکویں تے دل بھانوڑیں ہے۔ سرائیکی دا اے عظیم مرثیہ نگار ۱۱۰ سال دی عمر گزار تے ۱۹۶۲ء وچ جوار پنجتن وچ ونڄ ڳیا۔

تقریر موقعہ چہلم

لکھت: آغا سید شرف حسین نقوی

مُحبان شاہ کربلا لکھدے ہن۔ جڈاں سجادؑ بے نوا اَتے ساری آل عبا شام دی قید نبھا
روز چہلم ول آ واسطے سلطان کربلا دے آئے۔ راوی آہدے کیا ڈٹھے اہلبیتؑ نے ول آ کے جو
شہزادہ جبرائیل ایں طرح خاک تے ستا ہویائے جو اعضاء جدا ہن دست و پا جدا ہن بے گور و کفن
ہے زلفاں کھلیاں ہویاں ہن۔ سوا بے کسی دے کوئی بے کس دی لاش تے نہیں ہے۔ ایں طرح
خاک تے سلیمان خاتون دا ستا ہوئے۔ نہ جبرائیل دا پر ہے۔ نہ دامن خاتون دا ہے۔ بغل دے
وچ لاش علی اصغرؑ دی ہے۔ معصوم دے گل وچوں خون لڑھیا ہوئے۔ انگوٹھا معصوم دا گردن اتے
ہے۔ گل معصوم دے وچ تیر ہے۔ چولا معصوم دا لہو نال بھریا ہوئے۔ ہک ہتھ حسینؑ دا معصوم دے
سینے اُتے ہے۔ راوی آہدے ایہ حال ڈیکھ کے روندیاں روندیاں اہلبیتؑ کوں زمین آسمان تاریک
نظر آوݨ لگ پئے۔ جے ہئے پاسے اہلبیتؑ نے ول کے ڈٹھا تاں قریب حسینؑ دے علی اکبرؑ
زمین تے تڑپ رہا ہے۔ بدن ٹکڑے ٹکڑے ہے۔ برچھی جگر وچ کھڑی ہے۔ اٹھارہ وریہاں دی
کمائی مسافراں دی تتی مٹی تے بے گور و کفن پئی اے۔ راوی آہدے وڈا صدمہ اہلبیتؑ تے ایہ
حال ڈیکھ کے گزر گیا۔ لکھدن ایں خاطر مظلوم دے قریب فرزند مظلوم ہن۔ جو جیویں کہیں آکھے

فرزند پاس تھے پسر بو تراب کے
دو چاند پہلو میں تھے ہر ایک آفتاب کے

یارو راوی آہدے جو ہئے پاسے اہلبیتؑ نے ول کے جو ڈٹھا تاں کیا ڈٹھا لاشہ علی قاسمؑ دا
پامال تھیا ہویا ہے۔ دھپ دے اتے پئے پھل گرد اگرد لاش دے ایویں کھنڈے ہوئے ہن۔
جیویں کوئی پھل قبر تے چڑھا ویندے۔ راوی آہدے چراغ حسنؑ دا بجھیا ہویا ڈیکھ کے جناب

زینبؑ خاتون کوں غش آون لگے ۔ کئی بی بی ویرݨ ویرݨ کر تے شہزادے دی لاش تے روندی ہے۔ راوی آہدے ایں طرح دا ماتم لاش شہداء وچ شروع ہویا۔ جو انبیاءؑ صفاں بدھ کے واسطے ماتم مظلوم دے بہشت کنوں وارد دشت کربلا دے ہوئے۔ لکھدن ایہیں جیں حالت ماتم دی بپا ہوئی۔ جو پکھی وی درختاں کنوں پھڑک پھڑک کے زمین تے پئے ڈھہندے ہن۔ راوی آہدے ایں ماتم دی حالت وچ دریا دی کندھی کنوں آواز آیا۔

جے سکینہؑ خاتون جیندی ہووے میڈی لاش تے آتوں جلدی
میکوں شرم آندے معصوم کنوں میڈی دل وچ رہ گئی دلدی
رُس نہ پووے پانی کیتے میں حالت ڈساں دلدی
تقدیر دے نال قسم خدا دی تدبیر نہ اصلوں چلدی

ہاݨ نہ لکھم کوئی میڈا سے رہم ہاݨ مریندا
بھر مشک میں پیاسا ولیم تیڈی تریہہ کوں یاد کریندا
بازو کپایم علم ونجایم بھوں رہم مشک بچیندا
تقدیر نہ ڈتا وارا میکوں کیویں پانی میں بچیندا

راوی آہدے ایہ آواز سݨ کے لٹیا ہویا قافلہ حسینؑ دا دریا دی کندھی دو روانہ ہویا۔ کیا ڈٹھونے لاشہ عباسؑ دا دریا دی کندھی تے تڑپ رہا ہے۔ بازو ڈوہیں جدا ہن۔ مشک سینے تے پئی ہوئی ہے۔ زخم زخم دے وچوں ایہو آواز آندا ہے۔

سینہ پہ اب تلک ہے نشانی سکینہؑ کی
پردا دریغ تشنہ دہانی سکینہؑ کی

راوی آہدے ایہ حال لاشاں دا ڈیکھ کے بی بیاں وچ واویلا مچ گیا۔ جناب شہر بانوؑ لاشہ علی اصغرؑ دا چا گھدا۔ حسینؑ نے معصوم دے گل توں رت پونجی۔ جھولی وچ لاشہ صغیر دا پا کے سکینہؑ نے ایہو کجھ فرمایا۔

تم سے بچھڑ کے میں رہی فریاد آہ میں
اصغر ڈِرے توں نیں قتل گاہ میں

ہے او میڈا اچوتیاں والا بچڑا۔ سچ ڈِسا جنگل وچ ڈِریا تاں نیں۔ تیڈی ماء مسافر دی لا چاری ہائی۔ جو تیڈی لاش تے نہ آئی۔ بے وس قید ہو کے تیکوں چھوڑیا ہا جے قید نہ ہو واں ہا تیڈی لاش کو نجف اشرف وچ دفن کراں ہا۔ تیڈی قبر تے فقیر بن تے بیٹھی رہاں ہا۔ راوی آہدے اتنے وچ ایہو جہیاں شور ماتم دا بپا ہویا جو زمین کربلا کوں بھنب آ گیا۔ آخری تیاری دفن دی ہوئی۔ پہلے پہلے قبر جناب امام حسین علیہ السلام دی زین العابدین نے کھٹی۔ تاں ہک قبر کھٹی کھٹائی ہوئی ظاہر ہوئی۔ اوں قبر دے وچوں ہک تختی نکلی۔ اوں تختی دے اتے لکھیا ہویا ہا۔ ایہا قبر حسین پتر علیؑ دے دی ہے۔ تے اینکوں کھٹیا نوح ہا۔

لکھدن جیں وقت قبر صفا ہو چکی۔ واسطے دفن کرن دے۔

لاش کوں عابدؑ چاون لگا پر لاش نہ ونجے چائی
حیران آہا بیمار نماٹا جو ہوئی اعجاز نمائی
اپڑیں پیریں لاش قبر وچ حسینؑ دی ٹر دی آئی
آواز آیا توں ہرج نہ کر متاں زخم ڈکھنیں ماہی

راوی آہدے لاش جو قبر وچ لتھی ڈو ہتھ قبر وچوں ظاہر تھئے۔ آواز آیا بسم اللہ بچڑا تیڈا نانا مشتاق بیٹھے۔ آ حسیناں آرام کر علیؑ زین العابدینؑ نے رو کے آکھیا۔ نانا سئیں اے امانت خاتون دی خون دے نال بھری ہوئی آپدے حوالے ہے۔ آواز آیا اے نائب حسینؑ دا تیڈے اتوں روح محمد ﷺ دا صدقے تے صدقے۔ بس بچڑا اے امانت میڈی میڈے ہتھاں اتے رکھ ڈے اتنے وچ ہک نعرہ شبیہ دا زور دا آیا۔ حرم پاک ڈر رہگئے۔ علی زین العابدینؑ نے فرمایا ڈرو نہ اے آواز شیر خدا دا ہے۔ اج میڈا ڈاڈا علی المرتضیٰؑ تے چاچا حسن مجتبیٰؑ تے نانا محمد مصطفیٰ ﷺ اتے کل انبیاء واسطے دفن حسینؑ دے آئے ہن۔ تے میڈی ڈاڈی زہراؑ کوں پر چاونی حسینؑ دی ہے

ڈیندن۔راوی آہدے اتنے وچ ہک آواز آیا۔

اب حشر تک ہوئی تیری مہمان فاطمہؑ

اے قبر تیری خاک پہ قربان فاطمہ

راوی آہدے اتنے وچ ہک آواز آیا

ائے زمین کربلا دی ہک منت بتولؑ تے لاویں

ہائی ڈاڈھا زخمی میڈا بچڑا آرام دے نال ساویں

تریں ڈینہاں دا ہائی بکھا تسہ بھعب نہ ول ول کھاویں

امان میڈیں دا خیال رکھیں متاں زخم چا ڈکھاویں

پس راوی آہدے علی زین العابدینؑ نے لاش حسینؑ دی دفن کیتی۔جیں ویلھے وقت دفن حسینؑ دے کنوں فارغ ہویا۔لاشہ علی اکبرؑ داچاکے بیمار نے حسینؑ دے پہلو مبارک وچ رکھیا تے رو کے حضرت فرمایا آفرین ہے تیکوں میڈا جوان ویرݨ مرحبا مقتل دے وچ فاطمہ زہراؑ دے لعل دے بدلے آپ اٹھاراں سالاں دا جوان ہو کے قربان ہویوں۔توں میڈا اویرݨ ایہو جہیاں خوش نصیب ہیں۔تیکوں شہادت والا مرتبہ ملیا۔بھائی میڈا میں ایہو جیہاں دردرسیدہ ہاں۔میں قیداں وچ جا بجا پھردا رہیا ہاں۔توں ایہو جیہاں خوش نصیب ہیں ویرݨ تیں اپݨی گردن تلے تلوار دے حسینؑ دے اتوں قربان کیتی ہے۔میں ایہو جیہاں دردرسیدہ ہاں ویرݨ میڈی گردن طوقاں اتے زنجیراں دے گھس کنوں چھلی گئی اے۔تیڈے نصیب دی ویرݨ میڈا کون ریس کرے۔توں وڈے نصیباں والا ہیں۔

واہ خوش نصیب تیڈا میں ڈٹھا ہوں کمالے

وچ آرام دے ستیں ویرݨ پیو دے پاسے نالے

میڈی قسمت رووݨ لکھیا روساں چالھی سالے

نال بجاں دے جیوݨ چنگا ہݨ میڈی ڈکھی جالے

پس راوی آہدے لاشہ علی اکبرؑ دا دفن کر کے وت بیمار تے لاش علی اصغرؑ دی چا کے حسینؑ دی پواندی آ کے رو کے فرمایا۔صد آفرین ہے تیکوں میڈا چوٹیاں والا ویرن تیر حسینؑ دی طرف آیا۔تیں اپنی گردن اگوں چا کیتی ایہو عشق پیو دا جو ماء کنوں جدا تھیوݨ چھیاں ماہ دے سن وچ اپنے پیو دے اتوں قربان تھیوݨ۔علی اصغرؑ ویرݨ مرحبا بیمار تیڈی وفاداری توں صدقے صدقے۔علی اصغرؑ ویرݨ ایہہ جہیاں کم سن شہید زمانے وچ کون ہوسی۔شہیداں وچ ویرݨ میڈا سرخرو ہیں۔میں پیو کنوں وڈا علی اصغرؑ دور ہاں۔توں قریب ہیں علی اصغرؑ ویرݨ توں وڈا خوش نصیب ہیں۔میں طوق پا کے وچ قیداں دے پھر دار ہاں۔توں وچ جھولی پیو آرام دے نال ستا رہیا ہیں۔تیڈے نصیب دی کون ریس کرے توں ویرݨ وڈے نصیب والا ہیں۔

تیڈا لقب شہید دے ویرݨ میکوں قیدی لوک سڈیندا

تیکوں سیر بہشت دی ویرݨ میں رہاں مہار چھکیندا

توں رکھ سراندی پیو دی ہیں آرام دی نندر کریندا

میں سراندی قبر دی ویرݨ اج کھڑاں نیر وہیندا

القصہ راوی آہدے: جیں وقت لاشہ علی اصغرؑ دا دفن ہو چکا تے بیمار بھرا دی قبر تے رو چکا۔وت لاش شہزادے علی قاسمؑ دی چا کے بھرا دی قبر تے رو چکا۔قبر شہزادے دی ڈیکھ کے بی بیاں نے آکھیا۔اے واقعہ یادگار ہے قبرا تے ایہو کجھ لکھو۔ایہ یتیم قاسمؑ دی مزار ہے۔اے اول بنے دی قبر ہے جیندی جنج ماری گئی ہے۔اے او ہیں گھوٹ دی مرقد ہے۔لکھیندن جیں وقت مزاراں بݨ چلیاں۔راوی آہدے۔

دریا دو ٹرے اہل حرم مزاراں جوڑ کراہیں

عباس دی لاش ڈھوݨے جاں بھر ڈکھیاں ڈکھیاں آہیں

تن کھاہیں مشک بکھائیں تے باہاں پیاں کھاہیں

آواز آندے ہر رگ کنوں میں مولا صدق تھواہیں

راوی آہدے اُتے لاش عباسؑ دے اہلبیت کوں غش اتے غش آندے ہن۔ جیں وقت بیمار نے لاش چاچے دی دفن کیتی تے گورستان شہیداں دا تیار ہو چکا۔ مقتل وچ ہک واویلا پیا ہویا ہا۔ علی زین العابدینؑ نے جناب زینبؑ خاتون کوں آکھیا۔ پھوپھی سئیں وطن دی تیاری کرو۔ جناب زینبؑ خاتون نے رو کے فرمایا۔

زینبؑ عزیز مردہ کے منہ دکھائے گی
سوئے وطن نہ جائے گی زینبؑ نہ جائے گی

ہیں علی عابدؑ بچڑا میں وطن ونجڑ دے ڈادی ہاں۔ میڈا یتیم بچڑا میکوں اتھا ہیں مقتل وچ چھوڑی ونج۔ راوی آہدے زین العابدینؑ نے شہر بانوؑ ہوں منہ کیتا تے آکھیا اماں آپ دی تیاری وطن دی کرو۔ جناب شہر بانوؑ نے رو کے فرمایا۔ میڈا مسافر بچڑا اے ہرگز نہ ہوسی۔ پہلے پھوپھی کوں بچڑا سوار کرے پچھیں اساں سوار تھیسوں۔ ڈیکھاں بچڑا وسٹ تیڈی پھوپھی دے سٹ کے ساڈے جگر پارے پارے تھیندے ہن۔

واری پھوپھی کو باپ کے مرقد سے تم اٹھاؤ
سمجھاؤ سر قدم پہ رکھو اونٹ پر بٹھاؤ
سر پیٹتی ہے ہاتھ کو پکڑو قسم دلاؤ
زینبؑ کو چھوڑ جاؤ تو مجھ کو بھی چھوڑ جاؤ
ہم دونوں یاں کریں گے بپا شورشین کو
اکبرؑ کو بانو روئے گی زینبؑ حسینؑ کو

علی زین العابدین نے رو کے آکھیا۔ بس پھوپھی سئیں ڈاڈی زہرا دے صبر کوں یاد کرو۔ تے اپنے وطن دو چلو۔ پس راوی آہدے۔ سئیں سوار ہو گئی۔

روندے منہ پٹیندے ٹرے مسافر کربل والے
ہک ہک قبر کو سونپا یارو خدا دے حوالے

موت ماریاں دے آہدے راوی آہن کپڑے کالے

بعد ڈینہاں دے آن کے پہونتے مسافر فدک وچالے

راوی آہدے بعد مراحل قطع منازل دے بجݨ صغریٰ دے قریب مدینے منورہ دے آپہونتے ہمیشہ بیمار صغریٰ اتے قبر خاتون دی ونج کے دعا منگے ہا۔ ڈاڈی نہ صحت درکار ہے نہ جیوݨ درکار ہے۔ میکوں اکبرؑ بھراجیندا ملے۔ روضے رسول اللہ ﷺ دے کنوں آواز آوے ہا۔ فاطمہ صغریٰ کیکوں فریاداں کھڑی ڈیندی ہائی۔ جیڑھے ڈینہہ دا تیڈا ابا حسینؑ عراق دو گئے۔ او ہیں ڈینہہ دی تیڈی ڈاڈی زہراؑ دی نال حسینؑ دے گئی ہوئی ہے۔ ہݨ چہلم حسینؑ دا کر کے آسی۔ اے آواز سݨ کے بیمار روندی ہوئی چپ کر کے ول آوے ہا۔ محرم اتے صفر دا مہینہ بیمار کوں انتظار وچ گزر گیا۔ نہ کوئی خط آیا نہ کوئی قاصد آیا۔ تشویش اچ رات اتے ڈینہہ بیمار صغریٰ دے روندے گزر رہے ہن۔ راوی صادق روایت کریندے۔ ہک جھاڑے روح بیمار دا بجھاں کیتے۔ ایہا جیہاں بے قرار تھیا۔ جو گھر وچ قرار نہ آوے۔ بیمار کوں روندیں قرار نہ آوے۔ بیمار کوں روندیں روندیں غش آ ونجے۔ ول بیمار نے آکھیا۔

چل ہݨ فاطمہ صغریٰ جنت بقیع ڈوہیں ڈکھی چل کے

اتنے تائیں آ ہک منگر آکھیا بس صغریٰ روہݨ تجل کے

بجݨ تیڈے عراق کنوں اج آئے ہن جیندے ول کے

حسینؑ کوں کھݨ ساری خلقت پئی ویندی ہے صغریٰ رل کے

بس صغریٰ رونہ تیڈے بجݨ ول آئے ہن۔ جلدی تھی فاطمہ صغریٰ علی اصغرؑ دا پنگھا اڈ چا۔ مسند وچھا چا۔ میلی پوشاک لہا چا۔ لکھیندن اتنے وچ بی بی ام البنینؑ ما حضرت عباسؑ دی کھلدی ہوئی آئی۔ سینڑ نے آکھیا۔ کیوں فاطمہ صغریٰ مبارک ہووے ہݨ تاں حسینؑ آ گئے۔ ہر وقت روندی ہاویں راوی آہدے اے گالھ سݨ کے سینڑ فاطمہ صغریٰ نے آکھیا۔ ہیں ڈاڈی سینڑ اے کیا باعث ہے آہدیں تیڈے بابا حسینؑ دی ہے گھر دل میڈا پارے پارے تھیندا ویندے۔

بے وجہ یہ حالت نہیں میرے جی کی
اللہ کرے خیر حسینؑ ابن علیؑ کی

بی بی ام البنینؑ نے آکھیا واہ فاطمہ صغریٰؑ ڈیکھاں تیکوں کیا تھی گئے۔

خواہ مخواہ دا روندیں اجاں عادت نیں وساری
اعتبار نیں آندا جیکر تیکوں اٹھی کر تیاری
شہر دے باہروں نال اکھیں دے جل پیو دی ڈیکھ سواری
حسینؑ کوں کھنڑ فاطمہ صغریٰ پئی ویندی ہے خلقت ساری

جل فاطمہ صغریٰؑ پیو کوں راہ وچ جل مل۔ علی اکبرؑ کنوں رس نہ پوویں۔ گھوڑے اوتوں بھرا کوں ملیں۔ راوی آہدے بی بی ام البنین تے بی بی ام سلمہؑ بیمار صغریٰ کوں ہمراہ گھن کے روانہ ہویاں۔ جیں ویلھے بیمارا تے دروازے پہونتی۔ انبوہ خلقت دا بیمار کوں نظر آیا۔

دیکھا کے ہم کوچوں میں سب چھوٹے بڑے ہیں
سب آمد شبیر کے مشتاق کھڑے ہیں

اتنے وچ بیمار نے ڈٹھا جو دور کنوں کالیاں عماریاں ظاہر آ تھیاں۔ ہک شخص انہاں عماریاں دے اگوں گھوڑے تے چڑھیا ہوئے گریبان اوندا چاک ہے۔ سر وچ مٹیاں گھتیاں ہویاں ہس تے ایہا صدا کریندا آندے۔

اہل وطن چین سے کیا بیٹھے ہو گھر میں
گھر لٹ گیا احمد ﷺ کے نواسے کا سفر میں

حسینؑ علیؑ دا کٹھا گئے دے پیاسا بن وچ بھائی
ہک بیمار علی عابدؑ بچیا سو اوں وی قید بھائی
ونج گھن آ ڈ شہر دے وچ نیں آندی زہراؑ جائی
قسماں ڈیو ونتاں کرو ہے شبیرؑ دی موت رلائی

راوی آہدے اے گال جو بیمار صغریٰ نے سنی جو میڈا بابا ماریا گئے۔ او میڈا مسافر بابا کر کے بیمار رندی روندی غش کر گئی۔ اتنے تائیں اٹھ بی بیاں والے قریب آ گئے۔

جئیں ویلے بیمار صغریٰ دے کولوں اٹھ بی بیاں والے آئے راوی آہدے جناب شہر بانو دا اُٹھ چلنڑ توں کھڑ گیا۔ سیدہ شہر بانو آکھیا علی عابدؑ بچڑا توں امام ہیں۔ کیا وجہ ہے بچڑا اُٹھ ایں جاء ٹرن توں کھڑ گئے۔ ڈاہڈی بھیڑ ہے لوکاں دی میکوں کجھ پتہ نیں لگدا۔

کیا وجہ ہے سواری میری اس جا جو کھڑی ہے
بولا کوئی صغریٰ یہاں بے ہوش پڑی ہے
بانو نے کہا لوگو میرا اونٹ بٹھا دو
بچھڑی ہوئی صغریٰ کو گلے میرے لگا دو
دل ڈھونڈ رہا ہے میری صغریٰ کو ملا دو
عابدؑ نہیں پردہ میرے محمل کا اٹھا دو

راوی آہدے اے گالھ جو سیدہ کیتی طاقت ضبط دی سیدہ کوں نہ رہ گئی۔ سیدہ روندی اُٹھ دے اتوں جھنڑ پئی۔ ڈٹھا سیدہ جو فاطمہ صغریٰ بے ہوش ہے۔ سر بیمار دا چا کے جناب شہر بانوؑ نے جھولی وچ پایا۔ سیدہ ڈٹھا جو لب بیمار دے ہل رہ ہین۔ سیدہ نے سنڑیا تاں ایہو کجھ بیمار آہدی پئی ہائی۔ اکبر ہنڑ تاں ول آ نتاں بیمار بھینڑ مر ویسی ویرنڑ وے۔

بس شرفؔ خاموش شرف ہنڑ ویلھا ہے دعا دا
تاثیر کلام تیڈی وچ بخشی فرزند علیؑ زہراؑ دا
جنت طوبیٰ ڈیسی ہر کوں او عاشق ہے خدا دا
ہے نخی او پتر نخی دا تے والی کربلا دا

انیس پنجاب، عارفِ امامت، السید غلام حسن شاہ تائبؔ

سید غلام حسن شاہ تائب وستی سیال ضلع بھکر دے رہݨ والے ہن۔ انہاں دے والد دا ناں سید مرید حسین شاہ ہائی۔ او ۱۸۶۵ء وچ جمے ہن۔ شاعری تے ذاکری وچ سید علی شاہ چھینوی دے شاگرد ہن۔ انہاں دیاں ہوں ساریاں کتاباں چھپیاں آہن۔ انہاں وچ

۱۔ کاشف العجائب، ڈیرہ اسماعیل خان، سن اشاعت، ۱۳۳۱ھ، ص: ۱۰۶

۲۔ مظہر العجائب، محمد خیر الدین صابر، ملتان، سن اشاعت، ۱۳۲۵ھ

۳۔ معدن العجائب، غلام علی، کاظم علی، ملتان، سن اشاعت، ۱۳۲۷ھ

۴۔ مخزن العجائب، رفاہ عام پریس، لاہور، سن اشاعت، ۱۹۰۸ء، ص: ۷۰

۵۔ ثنائے مظہر العجائب، جھوک پبلشرز، ملتان، تاریخ اشاعت، ۲۰۰۹ء، ص: ۳۲۰

سید غلام حسن شاہ تائب سرائیکی مرثیے تے نثر دے ہوں اُچیرے شاعر تے نثر نگار ہن۔ انہاں یکیاں صنفاں وچ طبع آزمائی کیتی۔ پر بحر لکھݨ دے شینہہ ہن۔ انہاں دی بحر وچ حرب و ضرب دے اعلیٰ نمونے ملدن۔ ایویں لگدے جینویں میدان جنگ اساڈے سامݨے ہووے تے اساں جنگ اپݨی اکھیں نال ڈیہدے بیٹھے ہووں۔ انہاں اپݨیاں بحراں وچ ہیت دے حوالے نال نویں تجربے وی کیتن۔ انہاں دیاں بحراں وچ چار قافیے وی ہکے مصرعے وچ ملدن۔

مناقب دا ہک بند ڈیکھو۔

اے او غازی شاہ حجازی در کرم سازی نوازی بے کساں یکتا

ادب در ہر کسب نسب و حسب اندر عرب افسر علی حیدر علی حیدر

ہک ہے بحر وچ قافیاں دی وخرت ڈیکھو۔

علیؑ او شیرے، جو کر کے بیرے، کفر دے زیرے، سقر دو کیرے
بہوں مٹیرے، قدوں اُچیرے، علیؑ دے گھیرے، قضا اٹیرے
بس عرض میرے، بشر بھلیرے، جے بخت پھیرے، نصیب تیرے
نہ ونج پریرے، تے آ اوریرے، نہ ہٹ پچھیرے، تے آ اگیرے
توں چل سویرے، علیؑ دے دیرے، جلنٹر دی دیرے، بقا ہمیشہ

انہاں فصائل اہلبیت دے نال نال مصائب غریب نینوا وی لکھین انہاں دا مصائبی کلام وردکنوں ڈٹیا ہویا اے۔ انہاں دا ہک مصائبی ڈوہرا ایں طرانویں اے۔

ہمشیر شبیرؑ دی در توں ڈٹھا ویر بیکس کوں لہندا
ناز بتولؑ دے پلے کوں ڈٹھا لہنٹر دے صدمیں سہندا
دل آہدے لائق تاں ایویں ہا جو نہ جگ دنیا دا رہندا
پیا ڈٹھیں حافظ قاریاں دے قرآن رحل توں ڈھندا

انہاں دی نثر وی اپنے اندر بہوں تاثیر رکھیندی اے۔ انہاں دی نثر انہاں دی شاعری کنوں بہوں گھٹ اے۔ پر جتنا ہے بہوں سُکھی تے سادی اے۔

اے سرائیکی مرثیے دا انیس ایں دنیا تے انتر سال دی حیاتی گزار تے ۱۹۳۴ء کوں ایں فانی دنیا توں کوچ کر گیا۔

شہادت جناب عباس علمدارؑ

مصنف: سید غلام حسن شاہ تائب

بحر

پڑھ بسم اللہ رکھ قدم قلم میدان صفحے قرطاس اُتے
لکھ صلی علیٰ نت نام سید اتے لعنت ہر خناس اُتے
وت غازیاں کربل والیاں کوں لکھ پاس ایمان دی پاس اُتے
لکھ صاحب وفا ہر غازی کوں پر ختم وفا عباسؑ اُتے
جیہڑا پیر شبیرؑ دے بالاں توں ریہا صدقوں صدق پیاس اُتے
کیتا آن سلام امام دا جاں چا مشک اللہ دی آس اُتے
اتے دید غریب شبیرؑ دی پئی رُخ پاک فخر الیاس اُتے
ڈٹھی سرخی شوق شہادت دی بگئی پھر سورۃ والناس اُتے
بس مار گجے گاج فراق دی لیہہ بچے بدل اکھیں دی واس اُتے
رو نیر آکھے شبیرؑ کھڑا ہا ویر تیڈے دھرواس اُتے

☆

دھرواس آہا منہ ڈیکھن دا میکوں چنوں تھوکاں دا بھائی
بیا مونجھ نہ کوئی تنہائی دی جو سر آئی سو آئی
سہ بھیڻ زینب کوں ڈیکھ کے آندی یاد شکل زہرائی
بیا تیکوں ڈہداں ڈس پوندا ہم بابا شیر خدائی

بیا نانا صاحب ڈس پوندا جے ڈہداں منہ اکبرؑ دا
ہا قاسمؑ شکل حسنؑ دی بھل ڈٹھا خاک لہوء چ تردا
ہݨ تیکوں مرݨ دو ٹور بہاں کتھ ڈیکھاں منہ حیدر دا
بیا بعد اپݨے ڈس کیکوں سونپاں پردہ صاحب ستر دا

بحر

تیکوں ویرݨ شوق شہادت دا بھل حال توں سݨ گھن سارے
ہے میڈی دیر شہادت دی ویسی ظلم دا گھل اندھارے
کیوں جو شام تے روم دیاں فوجاں چڑسن ظلم دے مارنقارے
اتے ہوکے ڈیسن شور مچیسن موذی بد کردارے
ہتھ مثل نشان شہیداں دے سر ہوسن سانگ سوارے
چالیسن بھائیں موت دے لئے روسن آہیں مارے
لٹو گھر سردار نبیاں دا کرو قیدی آل اطہارے
بس لبیاں چا کے درتے آ کے سنگدل نابکارے
میڈا ابجڑا بستر مرض تے ہوسی غش دے وچ لاچارے
دل خود بیمار دا بستر دی لٹ گھنسی قوم اشرارے
بیا دیر دے ڈہدیں لیہہ ویسن ہمشیر دے ذر شہوارے
کر چادر اُمت توں صدق ڈیسی تطہیر دی پردے دارے
تھیسی دیر ستم ودھ حد کولوں کیا حال کراں اظہارے
ہک ظلم دا حال سمجھیندا اں تیکوں ویرݨ نال اشارے

جیندے نوکر تیئں عباسؑ جہیں تھیسی اُٹھ تے آپ سوارے

کیتا عرض عباسؑ اے پیر میڈا بس معاف کرو گفتارے

نتاں جگر غلام دا پھٹ ویسی سݨ اے سید ابرارے

تیکوں حوصلہ علم امامت دا ہاں میں نوکر تلوارے

ہݨ نال کرم چا رخصت بخشو وݨج نوکر سردارے

وچ کرب وبلا دے جنگل دے وݨج شیر تیڈا للکارے

میں منہ ڈیکھاں اوں موذی داڈیکھاں کون نمک مردارے

جیندے پہرے مہر بتولؑ اُتے لگے نہر فرات کنارے

کرمول نہ چتتہ شاہ میڈا سڈو غم دیاں کل گفتاراں

اگوں آپ دے اپݨی وصف کراں ہے شرم مگر لاچاراں

تیڈا زور تاں زور خدا دا ہے کیا قدر میڈی دم ماراں

کیوں جولڑنا کار سپاہی دے اتے حوصلہ کم سرداراں

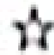

بس آپ اتنا فرماؤ چا اج بیخ نفاق کوں پٹنے

یا چا فرماؤ شام تائیں اج شام دا تخت الٹنے

رو نیر آکھے شبیرؑ بے کس اساں ویر صبر وچ کھٹنے

ساڈے صبر حشر کوں ودھنے بھائی تول ظلم دا گھٹنے

کیتا عرض عباسؑ تاں وت فرماؤ بحر شہادت ترنے

اے سب ارمان اندر وچ پا کے سیس جھکا کے مرنے

فرمایا شاہ بھل ہک لحظہ تئیں تیغ اُتے ہتھ دھر نئے

کجھ اثر شجاعت حیدرؑ دا ایں قوم تے ظاہر کر نئے

ویر عباسؑ، فخر الیاسؑ، اشجع الناس، ساڈے بابے حیدر کرار، غیر فرار قاتل کفار داناں ہر دیار دے وچ۔ الشمس فی نصف النہار آشکار ہے اے شجاعاں عرب دا تاج شجاعت حیدرؑ دی لاج کوں پورا کر۔ غازیؑ عرض کریندے مولا وت ماشاءاللہ دعا فرماؤ جو وقت ویر دا میں جیویں جو شاعر آہدائے۔

کیتا عرض عباسؑ ہن رخصت مولا ویندے وقت وہاندا

فرمایا شاہ ذرا حال تاں سن میڈا محرم راز ڈکھاں دا

تیڈا ڈیکھ سامان تیاری دا ویندا درد کر دا کھاندا

بیا جان گھِدا تئیں ٹر ونجنا اتے میں رہنا کر لاندا

کیتا عرض عباسؑ ہن معاف کرو بیا طبل و غادا وجدا

شالا سال برابر تھی پووے ایہو ویر ڈیہاڑا اج دا

فرمایا شاہ تیڈے منہ ڈیکھن توں دل میڈا ائیں رجدا

تیڈا منہ ہے منہ حیدرؑ دا ڈیکھن عین ثواب ہے حج دا

غازی دا چڑھنا، تے مولا دا کرکوں نپ کے کھڑنا، تے دریائے وحدت دیاں مچھلیاں دا وچ بحر خیماں دے تڑپنا، اتے ہک آواز آونا، وچوں میدان دے

میدان دے وچ آواز آیا میں آیاں روم توں وَج کے

میڈا نام ہے مارد خوف میڈے توں شیر ڈہن منہ کج کے

کیتا نعرہ حیدرؓ صفدر دا انوں شیر خدا دے بچے کے
توڑے وچ کے آیا مارد بھل سن گاج گئی دہج بھج کے

اتھ بن دے وچ عباسؑ دی آ گئی مارد نال لڑائی
اتھ در خیمے شبیرؑ بے کس کھڑا بے وس کمر نوائی
سر نال قنات دے لار ودے کھڑی بے وس زہراؑ جائی
کر چاچا خیمے گاہ وچ رووے سین سکینہ مائی

سادات عظام تمام رُنے اِتھ نام عباسؑ دا چا کے
اُتھ زلزل شام دی لام اندر ڈِتی شمس زمین تپا کے
لگا مارد جوش خروش ڈِکھاون غیض غضب وچ آ کے
دیوان قضا حیران کھڑا ہتھ قلم انصاف دی پا کے

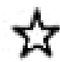
پا ملک فلک توں جہات ڈیکھن او مارد او عباسؑ
حق باطل آن مقابل ہوئے چپ چاپ ہوئے ہر پاسے
کھڑے مثل نقیب قریب عباسؑ دے خضرؑ تے الیاسؑ
ڈیکھ کے ہیبت غازی دی کھڑا کنبدا ہر خناسے

ہا اوں ویلے روح شاعر دا عباسؑ دی نال رکابے
تہیں نقشہ یاد ایں حال دا رہ گیا وانگ سچا نویں خوابے
ایں واسطے جو ہر شعر دا بخشا ذات رب الا ربابے
ایں شیر دے شیر دی وصف لکھاں کر نظم بصد آدابے

صلوٰت پڑھ وت وصف سنڑو ایں غازی صاحب ظفر دی
جڈاں مارد رجز سنڑا چکیا وت وار آئی صفدر دی
کیتا حمد جلی اتے نعت نبی ﷺ پڑھی پھیر مدح حیدر دی
سنڑو بحر طبع آئی موج اندر ہن مانند موج بحر دی

بحر

اے بلبل ثنا، گل چمن مرتضیٰ دی، ذرا کر کے نغمہ سرائی سنڑا
اوں غازی جری دی، تے مارد شقی دی، جیویں ہوئی باہم لڑائی سنڑا
سنڑا پر ڈکھائے لڑائی دا نقشہ ذکر جنگ با ایں صفائی سنڑا
ڈے مارد کوں تمثیل مرحب شقی دی تے عباس دل مرتضائی سنڑا
ابو جہل مارد تاں غازی دے مونڈھے علم خود شہِ انبیائی سنڑا
ہوئے حق تے باطل جڈاں آ مقابل تاں مارد دی پہلی الائی سنڑا
او موذی پکارا ڈس اے پانی ہارا بچارا تیئں کیوں مشک چائی سنڑا
ایں سارے کنارے تے قبضہ ہا ساڈا قضا گھن تیکوں کتھے آئی سنڑا
اے بکواس سن کر آیا جوش اندر او عباس صفدر او غازی جری
تڑپ کر پکارا اے مردود ہارا میڈا اے ہے وارا توں چپ کر شقی

بحر

میں شا ہاں دا پانی بھرن کان آیا
تے دریا دے مالک دا آیم پٹھایا
او مردود موذی اے تیئں کیا الایا
جو قبضہ بحر تے تیئں اپنا سٹایا
پرے ہو کمینہ کمیناں دا جایا
بحر مہر زہرأ دے خالق بدھایا
کفر تے تکبر تیڈا دل ودھایا
تیئں جاتا جو ہے ماشکی کئی سپاہی
خبردار ہاں میں علمدار شاہی

بحر

کیا جانئیں کمینہ توں قوت جراراں
جا تو تیغ زمانہ چھکیندیں ٹپاراں
بھنوا دید بن دو نظر کر انباراں
لگے ڈھیر ہر جاہ لاشے مکاراں
کیتی کیا کمائی میڈے شاہ دے یاراں
جو ہک ہک جری مارے موذی ہزاراں
جہنم پچایاں صفاں کر قطاراں

خبر دار موذی نہ کھا اے اُلاراں
توں مرحب میں دلدار حیدر کراراں
ڈکھینداں ہٹیں جنگ خیبر دیاں کاراں
کندھی چھوڑ ونجنٹے تیڈے پہرے داراں
میں شاہی سپاہی او فرقہ غداراں
قسمے جے نعرہ میں کر جوش ماراں
بجا ہوش را ہنٹے ٹمیں کئی ڈیوراں
مگر امر شاہی نہیں بس لچاراں

ہے انتی اجازت تے اتنا کریساں
کنارے کوں ہک وار کر صاف ڈیساں

سنڑ کے کلام عباسؑ نیک نام دی او بدانجام یعنی مارد نافرجام وچ جوش خروش دے آ
کے نپ کھا کے گھوڑے توں لہہ پیا اتے آکھنڑ لگا اے ماشکی زبان کوں بند کر میڈے سامنٹے اتنی
گفتگو کرناں تیڈا میڈے خلافِ شان ہے کیونکہ میکوں اپنی ہمت تے قوت تے او بارور ہے جو
اپنٹے آپ میڈے دل وچ افسوس ہے جو علیؑ دے نال میڈا مقابلہ نہ تھیا نہیں تاں مرحب تے
حارث تے عمر عبدودہ تے قریش دے مقتولانِ عرب دا عوضہ علیؑ کولوں گھناں ہا اتے توں جو
آہدیں جو میں ساگی علیؑ ہاں تاں آ ڈیکھاں گھوڑے تے لہہ آ اتے قوت حیدر دی میڈے اُتے
ظاہر کرا تے پہلا وار وی توں کر گھن متاں ارمانی رہیں۔ تے وت آکھنڑ لگا۔

بحر

سنے حق دے کلمے اوں اہلِ جفا
آیا جوش اندر شقی بے حیا
تے ٹپ مار گھوڑے توں جلدی لتھا
آکھے بس اے عباسؑ بس کرالا
تے گھوڑے توں لہہ کر میڈے کول آ
جے قوت ہیوی تاں قوت آزما
لتھا شیر حق کر کے یا مرتضیٰ
ہن ہوشیار ہو جاوٴ اہلِ عزا
مدد کیتی اللہ تے آلِ عبا
تاں نقشہ لڑائی دا ڈیندا ڈکھا
او غازی جاں مارد دے کول آ کھڑا
تاں مارد شقی بد عدو و خدا
الا تاں فخر نال گردن ہلا
جو آ ماشکی جے آندو موت چا
مگر دل دے ارمان توں وی مٹا
توں کروار پہلا تے گھن زور لا
علمدار غازی ڈتا مسکرا

تاں فرمایا او دشمن کبریا
نہیں وار پہلا اساڈی ادا
بگیا سڑ کے غصے توں مارد بلا
مثل ما رکھا بیچ بولے ولا
جو آ ہاشمی جے لُوئیندی فنا
کمر بند اپنا توں میکوں نیا
پکڑ کر بھکا واں تیکوں وچ ہوا
جو میت وی تیڈی نہ ڈیکھے بھرا
کمر بند دل بند مشکل کشا
جاں مارد پکڑ کے کڈھی بد صدا
تے آکھیں اے عباس تلیاں جما
تیڈے پیر کر کے زمیں توں جدا
ہٹیں نال قوت دے گھنداں اٹھا
اٹھا کر تیکوں سردے گردوں بھنوا
سما دی طرف تیکوں ڈیساں اُڈا
جو ولی زمیں تے نہ میت تیڈا
مجو اے موقع ہے قابل بکا
جو جس دم کمر بند عباس دا
پکڑ کر شقی زور لاون لگا
تے بور خیموں خاتون دے دلربا
ڈٹھا دید لا کے شہ کربلا

کر بھائی دی ہتھ شقی دا ڈٹھا
گیا بہہ زمیں تے کر کوں نوا
ڈٹھا پہندا شاہ کوں جو اہلِ عبا
ہوئی خیمے اندر قیامت بپا
سکینہؑ پکاری کہ اے کیا تھیا
گئے مارے شاید اساڈے چچا
او معصوم اکھیاں توں نیرے وہا
کھڑی کول چاچی دے آ سر جھکا
آکھے واسطے رب دے چاچی ڈسا
کیوں روندے ہو سارے اے کیا تھی گیا
میں اُجوی تساڈی ہاں قابل سزا
ڈتم مشک چاچے کوں کیتم خطا
ویندی مر پیاسی پھوں ہا چنگا
نہ چاچے کوں آہدی جو پانی پلا
آکھیس رو کے چاچی بصد التجا
اے سردار زادی ذرا غم نہ کھا
کہیں مونجھ بی بی تے ہے عیب کیا
جو سائیاں تو نوکر گیا تھی فدا
ہے اے حال خیمے دے اُس آن دا
مجبو سنو حال میدان دا

بحر

کمر بند عباسؑ غازی دا نپ کے لگا زور لاوݨ او مارد شقی
لایا زور مردود مکار اے جیہاں جو چنگھاڑ سݨ فوج ساری ڈری
سبب زور لاوݨ دا سمجھو اشارہ زمیں پیر موذی تے نکلݨ لگی
رہا کھپ تے تپ تپ لائے زور موذی پسینہ جو آیا تاں دھرتی پُسی
لاوے زور جتنا، زمیں کھاوے اتنا، مگر شیر دی کون ہلاوے تلی
تھکا زور لا کے، تاں گردن جھکا کے، کھڑا ہٹ کے، سرسٹ کے دشمن ربی
تے رو کے الایا، گیا سر اجایا، ایں غازی دی قوت کوں نہ ہم سکی
سہی ہوندا لڑدا میں ہتھیار نالے بے ہتھیار ہو کے نہ لڑدا کڈی
اے ارمان کرتا، ٹھڈھے ساہ بھرتا، ڈٹھا جان علمدار غازی جری
تاں فرمایا ہس کر، نہ ارمان خس کر، تے کرو اروس کر اے موذی غبی
سنبھل ڈو جھی واری، پکڑ سانگ ناری، اُولاری مجو تاں دھرتی ہلی
جو بھائی دے سینے، ڈٹھا شاہ مدینے، جان مارد کمینے، دی سانگ آ تلی
بے کس شاہ دی آہ بس بے وس درددوں نکلی سیاہ جگ ڈے سرت ساری بھلی
تلی سانگھ سنگدل دی اوں جاہ تے گویا اتھاں چوٹ سید دے سینے لگی
میں قربان زہراؑ دے نازاں دا پلیا وڈے ڈکھ ڈھونی اے صابر سخی
قیامت تئیں اہلِ ایمان روسن تیڈے غم دی کر یاد ہک ہک گھڑی
علمدار جس دم ڈٹھی سانگھ آندی تاں للکار کیتا اوں شیر جلی
جاں للکار غازی دا مردار سنیا چکا وار آندھار دنیا ڈٹھی

نہ نیزہ ریہا وانگ نیزے دے چایا کمر بند نپ کے اوں حق دے ولی

جاں چایا تے ول سر دے گردوں بھنوایا آیا جوش اندر کیتس یا علی

بھنوا کر سٹس سر دے بھرنے ولا کر آکھیس جا جہنم مجسم بدی

آیا سر شقی دا زمیں تے تاں گویا ٹکر نال دوزخ دی باری کھلی

جہنم دا سگ اگ جہنم سدھانہ

آہاہل جتھوں دا اتھاں وچ سمانہ

ڈوہڑا

مارد وارد دوزخ ہویا شیر فراغت پائی

بردوش علم ہتھ تیغ الم لگا بولن شیر ترائی

کل لشکرا کفر بدتر دی بگی دوزخ بن بینائی

تلوار دا نام وسار آکھن بدکار جو بجلی آئی

دوستو تلوار علمدار، دلبند حیدر کرار، فخر جعفر طیار، دے داذکر تاں سنا سگدا ہاں مگر نہ آپ ڈیکھ سگدے او البتہ جے کرایں موقعے تے بجلی لسک مارے ہا تاں میں آکھ سگدا ہم کہ اے علمدار دی تیغ دی ہک چترنگ سمجھ گھنو مگر الامان غازی دی تلوار دی چترنگ کجا بجلی غریب کیا چیز اے پتہ تاں انہاں بے ایماناں کوں ہے جہاں دے سر تے قہر نازل تھیا ہوئے یعنی شامیاں کوں پتہ ہے مگر شامیاں دا کیا مقدور جو غازی دی تیغ شرر بار دا پتہ گھن سنگھن ایں تلوار دا خود پتے کوں پتہ ملن مشکل ہے البتہ شامیاں دا اتنا حال لکھیا ہے جیویں جو شاعر آہدائے۔

ڈیوے تیغ جھلک گئے سہم ملک تے فلک تمامی

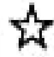
راہوار علم بردار دے نالے ہوئی تلوار کلامی

آکھے تیکوں میکوں غازی کوں ڈِتی شامیاں بے آرامی

ہݨ وانگوں تھان میان دے کر گھنے خالی بحر تمامی

ڈِسے بحر کنارہ دوزخ سارا چھوڑ کے دوڑے بن وچ

اگوں بݨ بݨ کر خود دوزخ ملیا لگ گئی اگ بدن وچ

دوستوں تلوار غازی دی راہوار وفادار کوں آہدی ہے اے راہوار وفادار ہے اجٰ اساں کنوں وفادار جوہر ظاہر نہ ہویا ول کڈاں ہوسی ہک واری پہنچا سہی وچ صف شریاں دے صفا دیاں صفاں جہنم پچیساں راہوار غازی دا جواب دے وچ بولیا ہے جیویں شاعر آہدا اے۔

راہورار آکھے تلوار کوں ول میں چلدا ہاں توں چلدی آ

اُرے اے صف ہئی صف صف صف اے صف ناردو گھلدی آ

آکھے تیغ صفاں ست پہنچ گیاں آئی نار سقر توں ولدی آ

جے آکھیں بحر کو جال ڈیواں مخلوق ڈیکھے بھا بلدی آ

راہوار آکھے ذرا ہوش کریں بس جوش خروش کوں ٹھلدی آ

میڈی سیݨ کھڑی کرلاندی ہے آ چاچا خیمے جلدی آ

ڈوہڑا

اے تیغ جری دی منگ دعا شالا بحر دا مالک جیوے

ایں بحر فرات دے پانی کوں میڈا مرشد رج رج پیوے

شالا بھر کے مشکاں مشکاں والا پیر توں سُرخرو تھیوے

سرِ مہرہ دفتر اہل وفا دا شیر عباسؑ سڈیوے

اے تلوار دلدار حیدر کرار دی ہک لحظہ حوصلہ کر غازی کوں مشک بھرݨ ڈے ول اجاں

تاں شام دی لام مثل شام دی سیاہی دے جنگل وچ نمیں پئی ساندی اے غازی دا رُعب ہے تے تیڈا ایک ہے جو نیڑے نمیں پئی آندی آپے ولدی واری خون کفار دے نال رج رج کے تریہہ لہائیں تے، جوہر شجاعت دے ڈکھائیں، بس دوستو غازی دا پہنچنا اُتے کنارے دریا دے تے اوہا وقت ہا جو ما عباسؑ دی وچ مدینے دے وچ جنت البقیع دے آ کے مزار پاک خاتونِ قیامت صلوٰۃ اللہ علیہا دی کوں، گل لا کے دعا منگی ہے۔ جو اے ماء یا ہراں اماماں دی اج نماز دے ویلے دا روح ایں کنیز دا سخت بے آرام ہے۔ حال اپنے بچڑے حسینؑ دا نال اکھیں دے ڈکھاؤ ے جو دل ایں بانہی دا تسلی کرے۔ بس اکھ جناب دی لگ گئی ہے، جے ڈیہدی ہے، تاں ہک جنگل ہے، پُر بلا قریب کنارے دریا دے فوجاں دے گھاٹ ہن ہے پاسوں خیمے ہن انہاں دے وچ مستورات دے کرلاٹ ہن۔ جے در خیمے دے ڈیہدی ہے تاں مرشد حسینؑ ہے کمر کوں نیپا ہویا ہس دریا دے کنارے دید ہے اتے فرمیندا کھڑا ہے۔ صدقے ویر عباسؑ آفرین ویر عباسؑ تحسین ویر عباسؑ۔ ویر پانی بچے نہ بچے بھل تیڈیاں تکلیفاں دا صدقے، تیڈی وفا دے صدقے، جے ما عباسؑ دی ول ڈٹھا ہے تاں پچھوں کنڈ مولا دے ہک معصوم چھوٹی جہیں برقعے نال درتوں جھاتی پاتی ہے کوک دی نکل گئی ہس تے آہدی ہے۔

بہوں ویر لایو شالا خیر ہو وی میڈا مشک نشاناں والا
میڈا ویر تاں جھوک لڈیندا ہئی گھن خبر توں شاناں والا

ڈٹھس تاں مولا حسینؑ دے نیر لہڑ پئے ہن۔ معصوم دو ڈیکھ کے فرمیندن بچڑا درتے نہ آوناں اے تاں میں جان دا صدمیں موت بھراواں دے ڈاڈھے سخت ہوندن توں بانڑ تاں بھرا دے واسطے ودی مریندی ہیں بھل خبر نمیں علی اصغرؑ بچسی یا نہ بچسی۔

ہنڑ بے شک درد بھراواں دے بہوں سخت سکینہؑ پیاری
بھل ملک فلک تے روشن ہے ساڈے گھر دی پردہ داری
کیوں جو رات دے ویلے دفن تھئی تیڈی ڈاڈی امت ازاری
آواز آیا سئیں معاف کریں میکوں آندا ہا لاچاری

ول ما جناب عباسؑ دی دید کیتی پاسے کنارے دریا دے نشان محمد ﷺ دا فرہ اُتے کنارے دے جُھلدا انظر آیس جے ول ڈیکھے تاں اپنے بچڑے عباسؑ کوں ڈٹھس جو مشک پانی دی بھری ہس تڑیاں بنھ کے ول جھکیا ہے پاسے دریا دے۔ تک پانی دا بھریا ہویا ہس۔ غازی جو تک پانی دا بھریا ہا شامیاں کوں شرماوݨ دے واسطے جوائے بے حیا ڈاوہو پانی دا پتر کوں بھریندا ڈیکھ کے وچ خواب دے تڑپی ہے ما عباسؑ دی۔ ڈوہاں ہتھاں نال اشارہ کریندی ہے پاسے بچڑے دے اتے فرمیندی ہے۔

نوحہ

ذرا بچڑا ہوش سنبھال وے
پی پانی نئیں میڈا لعل وے
ول دفتر عشق دو بھال وے
لگے داغ لہن محال وے

تریہہ چنگی ایں آب پیوݨ توں
جگ وچ مٹھے ہاب تھیوݨ توں
قسم خدا دی ایں جیوݨ توں
تیڈا مرݨ چنگاں تس نال وے

ول دے نال تاں سوچ وے جانی
رہ نہ تھیویں میں قربانی
بے غضب توں ہویں پانی
میڈی سینڑ دے تڑپن حال وے

ما تیڈی بانی زہراؑ دی
نذر ڈِتا تیکوں شاہ شہدا دی
اج ہے جمع خلق خدا دی
کریں ما دا کھیر حلال وے

بال معصوم جناب زینبؑ دے
تس دے نال گھٹے راہ رب دے
تیڈے حال تے ملک عرب دے
شالا کرن نہ لوک مقال وے

سوچ دے اجڑا جعفر ثانی
مشک چوایو جیں وڈ شانی
او در خیمے کرے پانی پانی
توں ہیں پانی نال نہال وے

نائبؔ عرض عباسؑ سنایا
شام دی لام کوں شرم ڈوایا
دل آکھے اے خاتون دا جایا
کریں معاف سید لجپال وے

بس دوستو مشک پانی دا بھریا ہویا غازی فوج شام دی کوں ڈکھا کے فرمیندن۔

ڈوہڑا

اے بے حیاؤ آؤ ڈیکھو ہݨ بحر تے قبضے کیندئے
جئیں بحر تے ہاوے ظلم دی فوج دی موج تے اوج ڈکھیندئے
اوں بحر دی ہݨ آئے لائق قہر کوں خبر نیہوے آ چیندے
ہݨ پھردے کتھ او پہرے دا راج کہیں نہ ڈٹھے ویندے
ول پانی دے ٹیک کوں وچ دریادے ویٹ سٹس اتے فرمایس۔

ڈوہڑا

اے آب فرات ہݨ آب تیڈے دا شوق متایم دل توں
توں پانی نہر فرات دا ہیں ونج نال فرات دے مل توں
اساں پیوتاں پانی کوثر دا پا پاس پتݨ تبسل توں
توں شادر ہیں وچ شامیاں دے ساکوں ڈسدیں زہر مثل توں
پانی ویٹ کے مشک چا کے گھوڑے تے ران ولا کے روانہ ہوئے پاسے خیمے دے۔
اُتوں عمر بن سعد بدنہاد بانی فساد دا فوجاں کولعنت ملامت کر کے جمع کر گھن آئے قسماقسم دے انعام اکرام دے وعدے سنائے۔ تے نال اے دی سنائیس جواے بہادرو دلاورو جنگاورو ایں جاہ تے آ چکے ہوائیں جانو جوموت بہادرو۔ گل لا چکے ہو۔ ہاشمیاں دا جنگ خدادا قہر ہے۔ اے تاں ترے ڈینہاں دے پیاساں دا جنگ ڈٹھا ہنیں اتے جے کرایہا مشک پانی دی خیمے پہنچ گئی تے ہاشمیاں پانی پی گھدا تاں یادرکھو جواے اوگھر اٹھ ہے۔ جنہاں جوش جنگ دی حالت وچ ترے پر جبرائیل دے کپ چھوڑے۔ جنہاں دی ضرب تلوار دی کوں یاد کر کے قیامت تئیں زمین کنبدی رہسی۔

جے تسے نہ ہوندے تاں پتہ لگدا جو بصرے کوفے شام دا تختہ اُلٹ ڈیون۔ بکے ہاشمی دے اگوں ادنیٰ جئیں گال ہے انہاں دی توکل تے وفا کوں ایں گال کنوں تول سگدے ہیں جو باوجود تریہیں ڈینہاں دے تریہہ دے عباسؑ دریا تے پہنچ کے مشک بھر کے تساولیا آندا ئے تاں پانی منہ نال نسی چالایا۔ بس ہوشیار ہوو۔ بچ کے مرݨ کولوں لڑ کے مرݨ چنگا ہے جو وس لگے تاں غازی دے مارݨ دی کرو۔ مشک دے پاڑݨ دی کرو جو پانی خیمے نہ پہنچے۔ دوستوں لکھدن سݨݨ نال ایں گال دے شام دی سپاہ روسیاہ واںگوں بدل سیاہ دے گھوڑھ وٹ کے واگاں سٹ کے یکبازی اُلٹ پئی ہے۔ اپݨی جان دا خیال نئیں رہ گیا نہ کوئی جنگ دا خیال رہیا ہے بس جئیں پاسے دا تیر آندا ہا غازی سینے تے جھلیندا ہا۔

جئیں پاسے توں مشک ڈھوں کئی تیر ظلم دا آوے
مشک کوں اولا ڈے کے غازی سینہ ڈھال بݨاوے
اُتھ در خیمے دے شاہ بے کس نپ کمر کھڑا کرلاوے
اتے سڈ سڈ نام عباسؑ دے سرور رو رو کے فرماوے

آکھے گھولیا چایا پانی ویرݨ مشک کوں ویندا کر توں
کئی روہ ظلماں دا اُلٹیا آندے اپݨی تاری تر توں
میڈے لکھ اصغرؑ قربان وجن ہک تئیں ویرݨ صفدر توں
آواز آیا ڈو ہیں بازو میں ڈے صدق کھڑاں اصغرؑ توں

غازی دے ڈوہاں بازوں دا مولا دے نام توں قربان ہووݨا تے جلدی کر کے ڈوراں مشک دیاں منہ وچ پاوݨ لگا ہے تے فرمیندے۔

بسم اللہ اے عشق دا زیور مشک پیاساں والی
لکھ جان عباسؑ دی صدق تھیوے ہک توں نہ تھیویں خالی

تیڈا آب پیوے میڈی مرشد زادی ناز حسینؑ دی پالی
ایں حال دے وچ فی الحال ڈِتی ہک آ کے تیر ڈِکھالی

لگا تیر مشک کوں چیر گیا ہوئے جاری مشک توں نالے
نالے مشک دے ڈِیکھ عباسؑ دی اکھیں توں پرنالے
آکھے اے عباسؑ ہن مک گئے سانگے خیمے وڄݨ والے
بس ماہ بنی ہاشم تے مل گئے بدل سیاہ منہ کالے

ہے نازک گُل دل مومن دا کیوں اے نا چیز ڈِکھائے
جیویں لتھا گھوڑیاں لتھا لتھا لتھا صاحب وفائے
بس یا مولا یا مولا دی سُنی سید پاک صدائے
آ وٙنج بھِرا آ وٙنج بھِرا سڈیا روح زہراؑ ئے

ہکے در خیمے دے شاہ بے کس کھڑا ڈِ ہیدا ویر دے راہ دو
ہکے فرش تے پہندا ایہے گیا جے بھیݨ ڈِٹھا دل شاہ دو
ہک ہتھ کمر تے ہتھ بیا کر اکبر نور نگاہ دو
اتے نال اشارے آہدے بھِرا گھن چل مقتل گاہ دو

ایں درد حسینؑ دے دردیاں خبراں کوئی بے درد کیا جاݨے
جئیں ویر عباسؑ دے راج دے وچ شاہ امن امیری ماݨے
ہݨ پاس ادب کیویں درد حسینؑ دا شاعر زبان تے آݨے
نتاں مرݨ عباسؑ دا تخت توں ڈِہن ہا پیر شبیرؑ دے کاݨے

توڑے اکبرؑ جہیں جوان آ ہا شبیرؑ کوں مونڈھے لایا
بھل لکھدن راوی قدم قدم تے پٹھا زہراؑ جایا
بس سمجھو موت عباسؑ دی شاہ کوں جیندے مار مکایا
کل وسدے جگ توں ہک علی اکبرؑ پیو دا حال ونڈایا

وچوں خیمے دے آواز آیا علی اکبرؑ جیویں شالا
میڈے جگ پردیسی ویر دا کئی نئیں درد ونڈاوݨ والا
ڈیوے ویر اذن پا برقعہ آ دے لٹیا ساتھ سمالا
شاہ غش وچ تڑپیا پردے دا اے پردے دار سنبھالا

بھل موت عباسؑ دا درد ہگیا سݨ بہر آوݨ حرماں دا
وچوں غش دے پردہ پردہ کر کے اٹھیا شاہ شہاں دا
آکھے یارب سائیں ذات تیڈی کوں شرم میڈےستراں دا
اج اپݨے جیندے ویر نہ ڈیکھے بھیݨ کوں باہر آندا

بس جئیں طرح تے سید پہنچا اُتے لاش دے ہݨ وت دوستوں بھرادیاں نال بھرادے یا عاشق دیاں نال معشوق دے یا شمع دیاں نال پروانے دے یا غلام دیاں نال آقا دے یا شمس دیاں نال قمر دے۔ سمجھو جھیکو دیاں گالیں ہن مگر حال ایویں ہے جو اجاں مولا لاش بھرا دی تئیں نہا پہنتا جو دید نبی ﷺ دے نور العین مولا حسینؑ دی اُتے مشک دیاں پُرزے دو جو ہک ہتھ اُتے قدم جناب دے آ گئے ہتھ دا آوݨ ہا جو لاش عباسؑ دی بسم اللہ کر کے اُٹھی ہے واسطے استقبال دے اتے آواز آیا ہے۔

ڈوہڑا

اے پتر حضور دی پانی دا خود استقبال کوں آندا
بھل ہے لاچاری شاہ میڈا ئمیں آوݨ لائق باندا
ہئی خیر سجا بھل متھے لگٹوں روح میڈا شرماندا
کیوں جو شاہ دے بالاں حکم کیتا نہیں نوکر پانی آندا

کرواہ غازی بیہہ شاہ گیا تھئے ساہ اُبھالے غم توں
میں تاں لکھ بچڑے کر صدق ڈیندا تئیں ویر عباسؑ دے دم توں
فرمیندن غم دے مارے کوں ڈیندیں اُلٹا ویر شرم توں
بھل ایں گالوں ہے حمد خدا آیوں اُمت غریب دے کم توں

واہ پاس تھئیوں عباسؑ بھرا وسواس نہ کر ہک تل دا
ئمیں کوئی غازی ایں دنیا دے وچ شان تیڈے کوں ملدا
ہݨ مونجھ ملال ونجا توں دل توں جل یار جنت دو کھلدا
آواز آیا یا شاہ میڈا ارمان نہ مویم دل دا

جیویں کیتی آہم تیغ اُلم ول بند نہ مول کریندا
بنیاد مٹا کے شامیاں دی پچھے خیمے مشک پچیندا
وچوں دیس عراق دے اہلِ نفاق دا نام نشان مٹیندا
دل ونج کے شام امام دے نام توں سر صدقہ کر ڈیندا

اے فخر مسیح اعجاز ڈکھا میڈا وقت اخیر سوالے

ہک دم تائیں ول آون باز و بدن غلام دے نالے

ہک پل وچ داخل نار کراں اے نار سقر دا مالے

تاں گھن ارمان عباسؑ مرے تیکوں چھوڑ کے ویڑھ وچالے

فرمایا شاہ ایں ویڑھ کوں میں منظور ازل وچ کیتا

ایں ظلم تے صابر رہن کیتے میں کھیر بتولؑ دا پیتا

ایں روز دے قول اقرار کیتے میکوں ملکاں عرش تے نیتا

ایں روز دے کان خیاط قضا میڈا جامہ صبر دا سیتا

بھل بازواں کان جو وقت اخیر دے ہویوں ویر سوالی

ونج گھن جعفر طیار مثل رب بخشو منصب عالی

گھن پر زمرد دے غازی کوں ڈتی آن کے ملک ڈکھالی

عرض کیتس کیتو یاد اے غازیؑ پیو کوثر دے والی

دوستوں عزرائیل جنیں ویلے پر زمرد دے روبرو غازیؑ دے حاضر کیتے تے عرض کیتس جو غازی تیڈا پیو جناب امیر تیکوں یاد کریندے۔ غازی وچ جواب عزرائیل دے بولیا۔

ڈوہڑا

ول غازی اے فرمان کیتا توں سن اے ملک خدائے

فرمان علیؑ دا سن کے وی تاخیر کرن بے جائے

بھل میں حسینؑ دا نوکر ہاں اتے اے میڈا آقائے

ایں دی مرضی ہے رکھے اپنے قدمیں یا رخصت فرمائے

دوستو وفا عباس دی ڈیکھ کے سید حق شناس دے نیر وانگوں سیڑھ ساوݨ دے موجاں مار کے لڑھے۔ ویر عباسؑ کوں گل چالیندن متھا دی چمدن تے ڈاڑھی وی چمدن تے فرمیندن۔

ڈوہڑا

تیئں جیہاں ویر وفا دا پتلہ کتھ شیرؑ گولیسی
ول بابے صاحب جو یاد کیتا وچ میڈی رب نبڑیسی
کریں عرض میڈا امیڈ ے بابے کوں سئیں عرض کیتی پردیسی
ہووی پارت پردے زینبؑ دی شیرؑ تاں سجدہ ڈیسی

مولا حسینؑ دا رخصت ڈیوݨاں تے غازی دا روح دا پرواز کرݨاں پاسے جنت دے تے موت دے لٹے ہوئے سید مسافر دا ڈیکھݨا انسان دا کم نئیں جو کما حقہ بیان کرے۔

ڈوہڑا

بس مالی چمن ہدایت دے ڈٹھا گل عباسؑ کماندا
ہئے ویرݨ ہئے ویرݨ کر کے ہتھ اکھیاں تے آندا
تیکوں لاج ایں باہنے تائبؑ دی اے صابر شاہ شہاندا
ہر حال سنبھال رکھیں مولا سئیں صدق عباس دے ناندا

دبیر سرائیکی، مولوی غلام حیدر فدا

مولوی غلام حیدر فدا سرائیکی مرثیے دا ہوں وڈا ناں اے۔ فدا ۱۸۸۰ء کوں ڄمے ہن۔ انہاں دے بابا سئیں دا ناں میاں اللہ بخش ہائی۔ انہاں دا آبائی وطن چاہ کاٹݨ ساہی، ڈیرہ اسماعیل خان ہا۔ انہاں دا وڈیرا میاں اللہ بخش اُتھوں لڈ تے موضع سیال ضلع بھکر وچ آ بیٹھا۔ ول بعد وچ فدا تے انہاں دے بھرا محمد حسین گدا تے صادق حسین اُتھوں مڈی چاتے کروڑ لعل عیسن ضلع لیہ وچ آ ڳئے۔

غلام حیدر فدا سید علی شاہ چھینوی دے شاگرد ہن۔ انہاں کربلائی ادب وچ نواں راہ اپݨایا۔ انہاں اپݨے مرثیے دی ابتداء حمد بارتعالیٰ، نعت منقبت اہلبیت تے قرآنی آیات دی تفسیر نال شروع کیتی۔ قصیدے وچ انہاں اپݨی علمی قابلیت دا کھل کے اظہار کیتا۔ اُونہاں دا کلام چند مرثیاں توں علاوہ صاف تے سلیس ہے۔ جیکوں عام لوک چنگی طرح سمجھ سڳدے ہن۔ اُونہاں دی شہرت عربی فارسی لفظاں دے زیادہ استعمال ہووݨ دے سببوں کوئی نہ ہائی۔ اے تاں اونہاں دی فصاحت کلام دی وجہ توں ہائی۔

دلشاد کلانچوی لکھدن جو:

فدا کنوں پہلوں ٻہوں شاعراں مرثیے کوں کمال تے پچایا۔ جڈاں آکھݨ واسطے کوئی نویں ڳالھ یا کوئی سوہݨا پیغام نہ ہووے تاں انداز بیان اچ نواں پن پیدا کرݨ دی ضرورت ہوندی اے۔ شاعر لفظیں دی مینا کاری نال اپݨی تخلیق کوں سجیندن۔ مرثیہ قدیم کنوں لکھیا آندے فدا کنیں ہݨ کوئی نویں ڳال آکھݨ کیتے کیناں ہائی ایں واسطے انہاں عربی، فارسی دے پرشکوہ الفاظ بیان کرتے اپݨے واسطے نویں راہ کڈھی۔ جیں کنوں نظم وانگوں نثر دی متاثر تھئی۔

غلام حیدر فدا حرب وضرب لکھن دا وڈا شاعر ہا۔ او جنگ دا ایویں نقشہ چھک ڈکھیندا ہا جیویں جنگ دا پڑ سامنے ہووے تے اکھیں نال ڈہدے پئے ہوون۔

ڈاکٹر نصر اللہ خان ناصر لکھدن: ''آپ نے مرثیے وچ قرآنی آیات دا استعمال زیادہ کیتے ایں توں علاوہ آپ دا کلام زور بیان اتے جوش جذبے وچ انہاں ہمعصر شعراء کنوں کافی نکھیڑ واں ہے۔ فدا نے حمد ونعت دے علاوہ مرثیے دیاں تمام مروجہ اصناف وچ اپنے فن دے جوہر ڈکھائین۔ انہاں دے کلام وچ اساکوں ڈو رنگی ملدی اے۔ کتھائیں الفاظ دی شان و شوکت، عربی، فارسی دے الفاظ دی کثرت تے انداز فکر عالمانہ ہے کتھائیں سادگی تے سدھے سادے جذبات دی سدھے سادے طریقے نال عکاسی کریندن۔''

انہاں بحراج تاں اپنے جوہر ڈکھائین ای ڈکھائین ایندے نال باقی صنفاں وچ دی حد کر ڈتی اے۔ انہاں دا بند وی اساناں دی بلندی تے ہے۔ انہاں دے ڈو بند پڑھ تے ڈیکھو۔

ہے نونہہ رسولؐ بتولؑ علیؑ دی صاحب شان قدر دی
مالک شرف شرافت دی، مختار حسینؑ دے گھر دی
حوراں کھاون قسم ہمیشہ جیندے پاک ستر دی
اے شہزادی عرب عجم دی، ماء اکبرؑ اصغرؑ دی

ہمی رات وصال دی ویرن، ڈینہہ فراق دا تھیا
سہج گئی ہمشیر ڈکھی اُرے ویرن ماریا گیا
تھی نیں دور اکھیں توں ویرن، باہر ویکھ نہ پیا
اوں نہ ہووے تھی ویچے، متاں کجھ وچوں کجھ ہیا

غلام حیدر فدا دی شاعری دے نال نال نثر دی ول چھکویں اے۔ انہاں دی نثر پڑھ تے محسوس تھیندے لفظیں دے استعمال دا ڈھنگ انہاں کوں ڈاڈھا آندا ہا۔ انہاں دی نثر وچ

شاعری توں وکھ عربی، فارسی لفظیں دا ورتار گھٹ اے انہاں دی نثر وچ سرائیکی زبان دے سوہݨے لفظ ورتیے گھڑن۔

غلام حیدر فدا دیاں ٻہوں ساریاں کتاباں چھپیل ہن۔ جہاں وچ مرقع شہداء، معراج شہداء، مقتل شہداء، موج غم، بیاض شہداء، تصویر کربلا، تنویر الہدا، دربار شہداء، عرض حیدر، قمر الہدا، گلزار انما، گلزار شہداء، ریاض شہداء، ریحان شہداء، سید الشہداء، شمس الہدا، ضرب حیدری، بہادر علی عرف جنگ خیبری، بہار شہداء، باغ شہداء، برہان شہداء، بستان شہداء، آفتاب مدینہ، اخبار شہداء، اذکار شہداء، اسرار الشہداء، المعروف اعجاز الہدا، الوار شہدا، انوار المصائب، انہار المصائب، نوحہ جات، مہناج الشہداء، نجم الہدا، اتے قصہ قیس و نجمہ شامل ہن۔

غلام حیدر فدا نے ہک قصہ قیس و نجمہ وی لکھیا اے۔ جیڑھا بحر دے رنگ وچ لکھیا ہویا اے۔ جیندے ۶۰۰ اشعار ہن۔ ۱۲۳ بحریں وچ لکھیا ہویا اے۔ ابتدا آغاز حمد تے نعت کنوں اے۔ ول شاعر قصے دے تصنیف دا سبب ݙیندے۔ قصے وچ یکیاں خوبیاں مل ویندیاں ہن جیڑھیاں ہک قصے واسطے لازمی ہن۔ سرائیکی وچ اے قصہ پہلی تے آخری واری غلام حیدر فدا نے لکھیے۔ نمونہ ݙیکھو۔

گھر اوندے ہک آہا لڑکا سنگیاں دا سردارے
سوہݨا تے من موہݨا چمکن چن وانگوں رخسارے
ابرو مثل کمان مزین قوس قزاح بھی وارے
پتلے ہونٹ چیل دے پترے، وچ شوخی دے تارے
ݙند چٹے دیاں کلیاں، ݙیون موتیاں دا جھلکارے

سرائیکی دا اے دبیر نومبر دے ݙوجھے ہفتے ۱۹۴۳ء کوں وفات پاتی اتے اپݨی ماء دھرتی دے سینے وچ سم ڳیا۔

مضمون دائی ہنداں

غلام حیدر رفدا آف کروڑ لعل عیسن

شہزادی کون آہی تے ناں اوندے کیا ہا۔ مومنین ناں اوندا ہنداں ہا۔ زال آہی یزید پلید والئے شام دی تے بانی آہی پاک امام دی منقول ہے۔ جیڑھے ویلے فخر سلیمان داوچہ زندان دے تخت خاک دے تے جلوہ فگن ہوئے۔ تاں شاعر آہدے۔

ہنداں کوں کہیں آن کے ایہہ خبر سنائی
عبرت دی سناواں تیکوں ہک گالھ اے مائی
وچ قید دے ڈیکھ آئی ہاں ہک نور خدائی
وچ طوقاں دے جھوکاندے پٹھا گردن کوں جھکائی
ہن قیدی دیاں اکھیاں ڈوہیں پُر جوش بکاوچہ
لب قیدی دے ہلدے ہنی اُمت دی دعاوچہ
عبرت ہے ایہیں گالھ دی بیمار ہے قیدی
وچہ طوقاں دے زنجیراں دے لاچار ہے قیدی
وچہ ورثے سلاس دے گرفتار ہے قیدی
قیدی نہیں کوئی قدرت غفار ہے قیدی
طوقاں تے زنجیراں دا جو چھنکار سنیندے
تکبیر دا زنجیراں توں رنکار سنیندے
بن حمد نہ ہرگز بولے توڑے رہندے وچہ قیداں دے
بلوے جلوے پوندے ساکوں عرب والے سیداں دے

بی بی سراپا حسن و جمال جو ڈیکھن ناں ایں بدر کمال دے شمع رُخ انور توں حسینا خصوصاً

حضرت یوسفؑ ماہ کنعان جیہاں عالیشان اپنٹی نقد جان فدا کرے لکھہ واریں اپنٹی زبان درفشاں
کنوں کلمہ میں قربان دا ادا کرے مگر

غش آندا ہے ہاں قیدی دا لہہ ویندا ہے بی بی
زنجیراں دی گھن لیک تے بہہ ویندا ہے بی بی
بار لیڑے مصیبت دے جو سہہ ویندا ہے بی بی
وچہ یاد خداوندے رہ ویندا ہے بی بی
سر طوقاں دے رکھ کر جڈاں غش کر گیا قیدی
معلوم تھیا ساکوں کہ بس مر گیا قیدی
ہک معصوم نمانڑی بی بی کھڑی آہی در تے روندی
تاں بھرا دا گھن کے رووے بلندی کیتے لوہندی
رو فرمیندی ہنداں کوں جے خبر اساڈی ہوندی
قید خانے وچ آ کے ساڈی قید دی ضامن پوندی

بی بی میں جو اوں نینگر دے کولہہ گئی ہاں ڈٹھا ہم چوٹیاں معصوم دیاں کھلیاں ہویاں
ہن۔ سر وچہ خاک اکھیں توں بارش ہنجوں دی جاری ہے۔ ویرٹ ویرٹ کھڑی آہدی اے میں کولہہ
گئی آں۔ میکوں آہدی ہے۔ بی بی توں ہنداں دی واقف ہیں تاں

ڈوہڑا

نام اللہ دے ہنداں کوں ساڈا وچ پیغام سنائیں ہا
قیدی کربل والے آہدے منت اساں تے لائیں ہا
پیر تیڈے دے شہر دے ہائیں اساڈا درد ونڈائیں ہا
کر کے پاس حسینؑ دی ساکوں قید توں آن چھڑائیں ہا

بی بی تیڈے ناں دے واقف ہن ضرور کوئی چارا لگدا ائی لا۔ قیدوں چھڑامدینے پہونچا
اسیر بھی دعا کریسن۔

ڈوہڑا

سنکر حال فی الحال ہنداں دی ہل ڳئی کوٹھی ہاں دی
آہدی دھاں دی بھاہ بلی اتے جُپ ڳئی جوگ اکھیاں دی
جھلیا جی نہ جھلیا تھیوے ونجے طبیعت لہندی
آکھے خبر نہیں ہے ئینگر کیویں واقف میڈے ناں دی
خبر ڈسانواں تیکوں میکوں لٹیا خواب رتو کے
نال آرام دے ستی ہاں میں نماز توں فارغ ہو کے
قرآن مجید کوں چڑھیا ڈٹھم او تے سانگ دی نو کے
پیا جگر رسولؐ دا آندا کہیں نیزے دے وچ پو کے
خاتون دے بچڑے دی خدا خیر ستا دے
ایہہ خواب غضب ناک میڈے دل کوں ڈراوے
سچا جے تھیا خواب تاں چا خاک رویاں
روندی تے پٹیندی میں منہ جنگل دو کریاں

مگرتوں ونجہ یزید کنوں اجازت منگ جو میں قید خانے ویندیاں قیدی بن مدینے دے
کائی خبر حسینؑ دی چیندیاں اوں عورت یزید کوں ونجہ آکھیا۔ ہنداں قید خانے ونجݨ دی اجازت
چاہندی ہے اتے آہدی ہے میں قید خانے ونجھ کے ملاقات قیدیاں دی کریندیاں۔ یزید پلید آکھا
بھیجیا۔ ہنداں توں ول کے قید خانے ونجھیں تاں میڈی ہتک ہوندی ہے۔ کیونکہ شہزادیاں چا لگݨ لے
قیدیاں کوں ول کے ملݨ چہ لگے حکم ڈے تاں قیدی طوق اتے زنجیر چھنکیندے ہوئے جیڑا اٹھا کے
سلام کرن، دوستا حسینؑ بے پرواہ ہے ذات پاک پروردگار دی ایہ ہانی دا حال ہے۔ اوسایاں دا
حال ہے۔ او عورت ول آئی، پیغام یزید دا ہنداں کوں سنایا، ہنداں آکھیا۔

روکو نہ میکوں قیدیاں کوں ملنڑ ویساں میں

شبیرؑ اپنڑے پیر دا ونجھ حال چیساں میں

اج کل حسینؑ کتھ ہے کوئی پک کرے ساں میں

ول خدمت اپنڑے پیر دی اچ خط لکھیاں میں

ڈیساں نیاز و نذر میں خدائے قدیر دی

اللہ سنڑاوے خیر اوں زینبؑ دے ویر دی

آخرکار یزید مکار سمجھیا کہ ضرور ہنداں نہیں رہ سنگدی حکم ڈتس گھر ہنداں دے کنوں زندان تائین قناتاں لواڈیو، پردے بنڑاڈیوؤ، گلیاں کوچے سب بند کراڈیوؤ، لوک ہٹاڈیوؤ، دکانداراں دے دکان پٹاڈیو، سارے شہر وچہ ڈھنڈورا پھراڈیوؤ، اجہ سردار شہر دی ہنداں واسطے ڈیکھنڑ قیدیاں دے قیدیاں دے قید خانے ویندی ہے۔ خبردار کوئی فرد و بشر پیارہ گھن کے نہ آوے تے نہ ونجے رب دی بے پرواہی ہے۔

پروردگارا میڈی نہیں جاہ مجال دی

جو ذات بے نیاز ہے تیں ذوالجلال دی

ایہہ منزلت ہے فاسق فاجر دی زال دی

مٹی تے آئی جال محمد ﷺ دی آل دی

باہنی دے کان لگیاں قناتاں حریر دیاں

مٹی تے بیٹھیاں بھینڑیں جناب شبیرؑ دیاں

پس لکھدن: ہنداں دی تیاری طرف زنداں دے ہو گئی۔ نال مجمع باہنیاں دے ہنداں ٹرجلی ہر توں قدم ہنداں دا ودھ ودھ کے آندا پوندے ہک باہنی تھینی ہو کر بولی بی بی ذرا حوصلہ دستور ہے۔ پردے دار ذرا ہولیں ٹردے ہن۔ پردیدار کیا لگن تے تیز ٹرن چہ لگے۔ ہنداں آکھیا بیشک بے پرواہ ہولیں ٹردن، مگر کئی کنڈی ہے مقناطیس محبت دی جو میڈے جگر کوں چھکی ویندی ہے تے قدم میڈا ایجھو دھو کر ودھ کے پیا پوندے۔ شالا خیر ساں تے خیر ڈیکھاں، کئی

قدم ٹر کے وت ہک بانی عرض کیتا یا جناب آپ اتھائیں ٹھہرو کیونکہ در قید خانے دے اوہو قیدی بیمار پٹھار ہندا ہے یا ستار ہندا ہے۔

بی بی اتھائیں ٹھہر وتے میں بھیجے ویندیاں
قیدی کوں ونجہ کے قیدے در توں اُٹھیندیاں
ستا پیا جے ہوسی تاں ونجہ کے جگیندیاں
بیمار تے اسیر توں پردہ بٹیندیاں
ہے مرد تیکوں لاوٹاں متھے روا نہیں
کٹ پردے داری اپنی کوں بی بی لوا نہیں

ہنداں قدم جھلے چا اوبانی لگی آئی بجڑا حسینؑ دا سر طوقاں تے رکھ کے وچہ غش بیماری دے ہا جو اتنے تائیں اوہ بانی آ گئی۔ دوستو کہیں رحم دل دی بانی ہووے ہا تاں رحم کر کے اُٹھا دے ہا۔ مگر یزید جہیں جفا کار دی بانی۔ کویں ترس کرے ہا۔ میں کویں عرض کراں کہ اوں بانی بیمار کوں کویں آن جگایا۔ شاعر آھدے۔

نوحہ

اے محرائی بیمار کوں جسدم جگائس آن کر
زنجیر قیدی پیر دے ڈاڈھیں ہلائیس آن کر

بیمار پتر حسینؑ دے فرمایا! مائی میکوں کتھ ہے طاقت اُٹھن تے بھن دی آمیں پردہ بٹیند اں، توں آکھ اپنی سردار کوں جو لنگھ ونجے مؤمنین۔ حضرت اپنا پردہ کیں طرح بٹایا مدت دے پریشان وال جو جہاں زلفاں وچہ خاکاں موت حسینؑ دیاں پایاں ہویاں آہن۔ اونہاں والاں کوں منہ تے کھنڈا کے ڈوہاں ہتھاں نال مونہہ چھپا کے نیروہا کے سر جھکا کے فرمیندن، آکھ مائی اپنی سردار کوں جو لنگھ ونجے میں اُٹھی ونجاں ہا۔ مگر ڈیکھو رہی ہیں مدت دا بیمار اں اُٹھن بہن کنوں لاچاراں ورنہ پرے اُٹھی ونجاں ہا میں قانون پردے دے کنوں چنگاں واقف ہاں، بکر اللہ جو بے پرواہ ہے،

مومنین پردہ ہو گیا یا نہی پردوں سڈ کے آکھیا آؤ بے بی پردہ تیار ہے، ہنداں روانہ ہوئی آنگھی کولہوں امام دے، مگر میں دوستاں کنوں دریافت طلب ہاں کہ نور امامت داوچ والاں تے ہتھاں دے چھپ سنگدائے۔کوئی نہ نور امامت دے جو جلوہ ماریا ہنداں دادِل روشن ہو گیا۔ویندی ہوئی کھڑ ہ گئی چادر چالہائیس تے آکھیس ذرا پرے ہٹ ونجو۔ نال ایں قیدی بیمار دے میکوں ڈو ں چار گالھیں کرن ڈیو۔ دوستو! انصاف دی جاہ ہے، بلقیس ہکلام ہوئی ، نال حضرت سلیمانؑ دے تے شہزادی شام دی کلامی ہوئی ہے۔نال عابد بند دیوان دے جھک کے سلام کیتس تے آکھیس:

یوسفؑ زمانے دا حال مجرا کریندیاں
اکھیاں توں ہتھ ہٹھا چانہ پردہ چیندیاں
دل ڈیکھ جواب دے کھڑی ہتھ بدھیندیاں
اللہ الاوَ ورنہ میں سَر خاک پیندیاں
شائق ہاں تیڈیاں گالھیں دی کجھ تاں الاویں ہا
بُلبُل چمن دا باغ دی حالت سناویں ہا

قیدی سلام میڈے داوَلدا شتاب دے
سائل ہاں میں سوالدا جلدی جواب دے
تسکین دل حُسینؑ دی کرائے جناب دے
یوسفؑ دا فخر ڈسدا ہیں تعبیر خواب دے
ڈٹھا میں خواب میڈے دل کوں ڈلوایا چا
قرآن کوں سناں تے لوکاں چڑھایا چا

حضرت نے جواب سلام داڈے کے ہک سرد آہ بھری تے فرمایا واہ قسمت سبحان اللہ میں کجھیا ہا۔ جو ظلم دی نگری کربلا ہے شام وَلسوں تاں آرام پیسوں۔مگر قسمت ساڈی اساں کوں ہر جاہ کھو جہیں مل گئی ۔ ہنداں کجھیا شام وچ کہیں پردیسی قیدی کوں ستائے اتے میکوں عورت حاکم دی کجھ کرہنی ڈکھاندی فریاد پیا ڈیندے روکے آکھیس:

اے گلفام ایں شام شہر وچ کیں آرام پہنچایو

ڈاڈھی ڈکھی ڳالھ کیتو میڈا ڈکھیا دل ڈکھایو

ڈس میکوں دے بے کس قیدی کہیں ڈکھی کوک ستایو

تڑپ کے آندے بھر کلیجہ ایہہ وَت کیا فرمایو

جناب فرمایا! ذال ہیں حاکم دی انصاف روا ہے، ایں کنوں ودھ کرکیڑھا ظلم ہے جو توں میکوں مثال ڈیندیں نال یوسفؑ دے۔ ہنداں رو کے ہتھ بدھ کے عرض کیتا۔

واسطے رب دے ڳالھ میڈی تے رنج نہ تھی شہزادہ

نہ طعنہ مار یا تیکوں تے نہ وَت ایہا ارادہ

یوسفؑ نال مثال ڈیوݨ تے ایں ڳالھوں دل آہدا

جیویں یوسفؑ قید دے ڈاوانا ہا نہیں توں وی قید دے ڈادا

جیہاں یوسفؑ سوہݨا ہا انویں توں وی سوہݨا ہیں۔ امام فرمایا ایں نہ میں تیکوں اپݨا تے یوسف دا حال سݨیداں توں وَت انصاف کریندا ں آکھیا بیان کر۔ امام فرمایا:

ہنداں کڈاں یوسف نے۔ ڈٹھا پیو کوں کوہیندا

بکھ ڈٹھا ہا سر پیو دے کوں سانگاں تے چوندا

بکھ سانگ ظلم نال ڈٹھا ویر چوٹیندا

جھنج چیندا بھرا کوئی نشانہ ڈٹھا تھیندا

فرکار کریندا ہویا جاں تیر نکتھا

معصوم دے مونہہ پاک لڑھ کھیر نکتھا

کتھ یوسف دے ویر پیارے مارے نال جفا دے

کیں بھراء یوسفؑ دے پاتے سہرے وقت وغا دے

سر کپے ویر دے ڈٹھے کڈاں اوں شہزادے

کت چاچے اوں دے باہاں کپایاں اُو تے منڑ دریا دے
میں موت بجتاں والے جھلے تازے تیر ہن
سر سانگاں تے سوار صغیر و کبیر ہن
قیدی تھیا ہا آپ حرم بھی اسیر ہن
روندے اسیر سارے تے لبہ خوش شریر ہن
اکھیاں توں جاری میڈے جو رت دے نگاں ہن
یوسفؑ ڈ ٹھے ڈسا توں جیں ویں میڈے حال ہن

ہنداں آکھیا: بس قیدی کلام تیڈی دی چھری میڈے جگر تے پھر گئی ہے جگر میڈا ٹکڑے ٹکڑے تھیکر باہر آندے بس چا کر پچھدی ہے وطن تیڈا اکھاں ہے۔ جناب فرمایا۔ وچہ ملک عرب دے ناں کے تے مدینے دا سٹری ہوسیں۔ عرض کیتس سنڑ کیا میں تاں گھر اپنے پیرے دے عمرہ گزاری ہے۔ فرمایا۔ کیڑہا۔ پیر عرض کیتس ڈ دہاں جہاناں دی رہبر بی بی زینبؑ دا ویر، جناب شبیرؑ بے تاخیر لڑھ پئے نیرا تے فرمایا۔ مائی اساں اوہیں مدینے شہر وچہ وسدے ہاسے۔ ہنداں آکھیا محلہ کیڑھا امام فرمایا۔ محلہ بنی ہاشم۔

سن کلام امام دی بولی ہنداں حسبی اللہ
گالہہ میڈی تے رنج نہ تھیویں سچ آہدی ہاں واللہ
ہے لج پرور پیو اکبرؑ دا عاشق صادق با اللہ
شاہ میڈے دے قید رعایا ہونون ایہ معاذ اللہ

ایہہ جہاں لج پرور بابو علی اکبرؑ دا جو بھرا اٹھا ڈیوے ہا بکڑے کو ہا ڈیوے۔ سر کپا ڈیوے ہا۔ تاں بھی رعایا کوں قید نہ تھیون ڈیوے ہا۔ جناب فرمایا۔ بیشک ایہو جیہاں لج پرور ہا پیر تیڈا اگر قسمت اپنی کوں آکھوں جیوھے ویلے قسمت ساکوں ایہہ واقعہ ڈکھائے تاں پیر تیڈا نال بھرانواں، بھتریجیاں، پتراں، بھلیجریاں، عزیزیاں، انصاراں دے ہک لمبی مسافری بگیا ہویا ہا جو

ولنڑ اُوں لجپال بی بی فاطمہؑ زہرا دے لال دا محال پیا نظر آندا ہا۔ مومن ایں کنائے کوں سمجھ گئے ہوسن۔ تقریراں سوال و جواب دی ہوون لگی۔ طبع علیل اوں شہزادے جلیل فخر خاندان خلیل دی کہیں قدر ملول ہوون لگی۔ ہک بانہی بولی بی بی جیکر ساری ڈینھوار ایں قیدی بیمار دیاں گالھیں وچہ گذار ڈیویں۔ تاں بھی اوتھن کیتے دل نہ آکھیا ہمڑ جُل تے اندر والیاں بیبیاں دے نال ملاقات جل کر، ہنداں آکھیا قیدی میکوں رخصت، امام فرمایا ہے فرصت مگر اتنا ضرور آکھیساں ہمڑ قید خانے نہ پئی ونجہ، اتھاوں واپس گھر لگی ونجہ، ہنداں آکھیا قیدیا میں اجھے کڈاں قید خانے آنوڑ والی میکوں تساڈی محبت چھک گھن آئی۔

میکوں آن کے آکھیا نے ہن قیدی ملک کہیں دے
وانگ سرائے ساوڑ دے نت وسدے بدل اکھیندے
قیداں نال نہاں رہڑ بھلی پردے دار ڈسیندے
قسمت قید بنایا نہیں تاں والی ملک سٹیندے
رب جہان دا خیر کرے میں تاں سٹیاں گالھیں پیاں
شام شہر دی گلی گلی وچ نِت اخباراں بکیاں
مار قتل کر بل وچہ لٹیاں سینڑ بتول دیاں دھیاں
میں ویساں حال حسینؑ جیساں ایں گالھوں ٹر پیاں

قیدیا۔ جیڑھے نال گالھیں کیتیاں ہم ہن اندروالیاں بی بیاں کوں ملساں بھی سہی تے انہاں مرشد زادیاں دا حال وی ڈیساں جو توں مرد ہیں تے او صاحب تطہیر دیاں نال کیوں پردے کریندیاں ہوسن بھلا ایہہ ڈس جو اندر کیوں نہ وجھاں امام فرمایا۔

عصمت اتے طہارت دے بکیاں ہویاں ہن عورتاں ہوسن صبح شام سٹیمیں دا سلام جانڑیاں

۔ وینج نہ ہنداں وچہ زنداں دے معت غریب تے لاتوں
اَجے روندے ہتھے حرم نمانے ول نہ وجہ روا توں

موت فراقدیاں لٹیاں دے نہ ڈو کہے دل ڈکھا توں

ہے مناسب دل ونجہ ہنداں واپس دل ایں جاہ توں

ہنداں بولی! میکوں معاف رکھ ضرور قید خانے ویندیاں۔ مومنین ہنداں ٹرجلی۔
اگوں بچ کے بانہی نے کرسی زریں ہنداں دی خاطر قید خانے دے اندر ونجہ وچھائی۔ تاں
جناب ام المصائب سیںؑ زہرادی نائب کوں آمد ہناں دی خبر پئی گئی تاں اٹھی کے تلے سانگ سر
حسینؑ دے آن کھڑی تے منہ پاسے سر بھرادے کر کے عرض کیتس

کیوں وے ویرا شام دے وچہ اجہ بھینڑ تیکوں بھل گئی ہے

درداں ماری بھینڑ تیڈی آتار ڈوکھاں وچہ تھئی ہے

میں آگے تار مصیبت وچہ در پیش مصیبت ہئی ہے

ول تاں ڈیکھہ جو میں کیتے ساڈو ہنداں آندی پئی ہے

مؤمنین! اتنے تائیں ہنداں آ گئی ہنداں سلام آکھیا۔ جواب سلام ڈیکے بیبیاں شرم
کنوں سر جھکا بیٹھیاں۔ آپ جانڑدے ہو کوئی جو کہیں ڈوڑآندے دستور ہے حسب قدر اونہاں دی
تعظیم کریندی ہے۔ خصوصاً بادشاہاں دی قیدی اُٹھی کے تے ہتھ بنھ کر سلام کریندن ہنداں کوں
خیال ہا۔ جو شاید قیدی میڈی اُٹھی کر ہتھ بنھ کے سلام کریسن مگر بی بیاں تاں نہ اٹھیاں ہنداں دی
جیڑھے ویلے دلخواہ تعظیم تکریم نہ ہوئی تاں موٹھی تھئی گئی۔ جاتس قید خانے دے آوٹ وچہ میڈی
ہتک ہوئی ہے ہنداں کوں مونجھا ڈیکھ کے ہک بانہی تجیتی ہو کر بولی بی بیاں عجب صاحب مزاج
دے قیدی ہو۔ سردار شہر دی مالک ملک شام دی ہنداں ٹر کے تساڈے ملنڑ دی خاطر آوے تساں
اُٹھی کے سلام وی نہ چا کیتا۔ جے کر تساں اوٹھی کے سلام چا کرو ہا تاں تساڈا شان نہ گھٹ ونجے۔
بلکہ تساں تا جیویں کیویں قیدی ہاوے۔ جیکر تساں اجہ ہنداں دے اگوں بہوں عاجزی دی التجا کرو
ہا۔ ہنداں تساڈیاں قیداں چھڑا ڈیوے ہا۔ وطن پونچا ڈیوے ہا۔ جے شام رہنڑ دا منشاء ہوندا تاں
اپنے گھراں دے نال گھر گھنا ڈیوے ہا۔

دوستو! ایں بانہی دی اجاں ایہو کلام آہی جو اونوں بولی ہے، بولݨ والی کون فضہ بھیݨ
قبنر دی تے آکھیس ہوش بی بی، خاموش بی بی، ادب کر۔ ہاہا۔ ایمان بچا گستاخ نہ تھی۔ کیوں جو

او کر سلام کیا جانݨ مائی جیندے ہودن ملک سلامی
جبرائیل امینؑ جیہے آ کرن ہمیش غلامی
حوراں دائیاں در اقدس تے خادم ملک تمامی
چے جو منکر قدر اونہاں دے ہوئے اجہ کوئی شامی

مگر بانہیاں دا ہجوم عام ہا۔ ایہہ گالھ فضہ دی ہنداں تائیں نہ پہنچی۔ خیر طوعا و کرہا۔
ہنداں کرسی تے بہہ گئی اللہ بے پرواہ ہے۔ جو شاعر آہدے

ہنداں تاں چڑھ کے بیٹھی ہے کرسی زریں تے
پلیاں بتولؑ دیاں ڈو ہیں بیٹھیاں زمین تے

ہنداں ڈہدی ہے سیتئیں دو سیتئیں ڈہدیاں ہن زمین دو رو کے فرمیندیاں ہن۔

اے زمین خدا دی شق تھی ڈے چا جا قبر دی
اج آ بیٹھی چڑھ کرسی تے ساڈی ہنداں بانہی در دی
مٹی تے بیٹھی ہے دھی زہراؑ دی ماری موت سرور دی
بے پرواہ ہے ذات بلاشک تیں خالق اکبر دی

ہنداں ڈہدی ہے جناب زینبؑ خاتوں دے مونہہ دو تے دل ڈہدی ہے۔ سا نگ سر
حسینؑ دو کوئی بھول جو ہنداں کوں پے گئے، کرسی توں تکھی تکھی لہہ پئی ہے ہتھ بدھ کے عرض کیتس
بی بی ہک گالھ پچھدیاں جے ناراض نہ تھیویں تاں میڈی سیتؑ فرمایا پچھ جو کجھ پچھنا ہووی ہنداں
عرض کیتا۔

ہک پچھدیاں گالھ ملال دی تیں توں سچ ڈس واسطے رب دے
دل تاں ڈیکھ جو گالھ کریندیاں بنھ کے ہتھ ادب دے

تیڈی ہر گالھ توں پوندن بھلوے سیٹ زینبؑ دے
ہے ایہو فرق ہوتساں قیدی تے اوہ سردار عرب دے
بیا ول ڈیکھ جو سانگ اُو تے جیہڑا نوری سر ڈیسیندا
توں بھین تے اوہ ہے ویر تیڈا معلوم اساں کوں تھیندا
ہکا شباہت بی بی تیڈی مول نہ فرق کہیندا
توں ہیں بھیٹ حسینؑ دی میڈا دل گواہی ڈیندا

جناب زینبؑ خاتون فرمایا۔ ہنداں ادب کرصاحبان تطہیر کجا۔ شام دے اسیر کجا۔ شیرؑ دی ہمشیر کجا۔ زندان دی جاگیر کجا۔

آکھی پاک جناب دا ہنداں کرنا ادب روائے
الامان اوں پاک جناب کوں قیدی کوݨ بنائے
نانا نبی محمدؐ جیندا بابل شیر خدائے
فاطمہؑ اطہر امڑی اوندی حسنؑ حسینؑ بھرائے

اتنے تائیں سانگ سر حسینؑ دی تڑپھ پئی نیر لڑھ پے تے صدا آئی۔

زینبؑ ڈسا ڈے صاف نکر مونجھہ کائی ہے
صادق ہے با وفا ہے تیڈے دردی دائی ہے
زندان وچ مدینے داتاں سنگے آئی ہے
جا ڈس جو میں ہاں بھیٹ تے او میڈا بھائی ہے
کیونکر نہ ہووے جوش بھلا شور شین دا
میں زینبؑ اسیر تے اوہ سر حسینؑ دا

ایہہ صدا سنگے ہنداں مونہہ تے پٹ کر جناب زینبؑ خاتون دے قدماں تے ڈھ پئی تے عرض کیتس ہے۔

نوحہ

آکھے روہنداں دلگیر کیں ماریا میڈا پیر
میڈی معاف کرو تقصیر ڈاڈھی بھل پیاں میں بھل پیاں
میکوں ڈس ونڄ میڈی سینڑ، کیویں ڈکھ گھولے ٹرپین، کیویں اُلٹ گئی تقدیر
ڈاڈھی بھل پیاں میں بھل پیاں
آکھے زینبؑ نیر وہا، آہنداں گل چا لا، گیا ماریا میڈا ویر
ڈاڈھی رُل گیا میں رُل گیاں
گیا تھی برباد مدینہ، گئی رُل خاتون سکینہؑ، تھیا اہلبیتؑ اسیر
ڈاڈھی رُل گیا میں رُل گیاں

آخرکار: سرہنداں واہاتے کندھاں قید خانے دیاں آہن ہک پئے کوں موکاتاں موت حسینؑ دی ڈتو نے شاعر آہدے۔

ہے روایت ہنداں صادق وطن کنوں دل چایا
کرکے مونہہ جنگل دو دوڑی تخت تے بخت بھلایا
گھر نہ ولی ہکلی چا دمی کوں انگل لایا
کوکاں مار کے روندی وینجے نہ دل تقدیر ولایا

وچہ جنگل دے ہنداں روندی روندی مر گئی نہ لاش دا پتہ لگا۔ نہ کوئی قبر دی خبر لگی۔ جیندیں بہشت پہونتی ہے۔

یاسردار شہیداں دا توں زینت زیب زمانہ
کل مومن دا دوہاں جہانیں آپ کریں خصمانہ
پر تقصیر فدا بے کس دا عرضے روز شبانہ
میڈے ہادی سید علیؑ دا رہے آباد گھرانہ

گل محمد عاشق ملتانی

گل محمد عاشق ملتانی راجپوت قبیلے ڈھانگی دے فرد ہن۔انہاں دے والد دا ناں محمد علی فضل ہا۔جیڑھے درمیانے درجے دے کاروباری شخص ہن۔

گل محمد عاشق ملتانی ۱۸۸۵ء بمطابق ۱۳۰۲ھ کوں ملتان وچ جمے۔آپ دا پورا ٹبر محب اہلبیت ہا۔انہاں سید امیر حسین شاہ کنوں عربی تے فارسی دی تعلیم حاصل کیتی۔اتے انہاں کنوں ڈھیر ساریاں علمی کتاباں پڑھیاں۔انہاں شاعری شروع کیتی تاں سلطان الشعراء نبی بخش مضطر ملتانی دے شاگرد بݨ گئے۔شاعری کنوں بعد انہاں ذاکری دا منڈھ بدھا تاں سید علی شاہ چھینوی کنوں ذاکری دا فن سکھیا۔

گل محمد عاشق ملتانی جوانی وچ پہلوانی وی کریندے رہے گئے ہن۔انہاں مکتبہ جعفریہ دی قائم کیتا ہائی۔جیڑھا بہوں دیر قائم نہ رکھ سگے۔انہاں صحافت وچ قدم رکھیا تے ہک ہفت روزہ اخبار''عاشق'' دے ناں نال کڈھیا۔اے وی جلدی بندتھی گیا۔

ذاکریں دی ہک مجلس وچ گل محمد عاشق ملتانی دے قصیدہ پڑھݨ تے نواب نثار علی قزلباش انہاں کوں قیمتی جوڑیا پوایا تے علامہ سید سبط حسن انہاں کوں''سلطان الذکرین'' دا خطاب ڈِتا۔

گل محمد عاشق ملتانی دے شاگرداں وچ نبی بخش شوق، محمد رمضان بہار ملتانی، منشی اللہ بخش رفیق، فائق رنگ پوری، ناز جھنگوی، غلام حسین منیر، سردار علی فوق، سید عطا حسین حیدری، مولوی علی نقی عشق، سید مختار حسین کرمانی، سید محمد علی شاہ سندھی تے سید مہر امام علی شاہ شامل ہن۔

انہاں دیاں کتاباں وچ مصباح نورانی، الواح نورانی، دربار نورانی، تاج سلیمانی، یادگار عاشق،

پیغام عاشق، کلام عاشق، مہتاب نورانی، آئینہ نورانی، بہار ذوق، صحیفہ نورانی صفات اہلبیت تے مطلع نورانی شامل ہن۔

گل محمد عاشق ملتانی اپنی شاعری اچ یکیاں صنفاں ورتیاں ہن۔ انہاں وی حرب و ضرب دے حوالے نال بحر دے کجھ شعر ڈیکھو۔

اے تیغ شاہ زمن دی کیویں ڈکھا کے نازو ادا ہے نکلی
صفائی عمدہ ہے صاف ڈیکھو صفاں کوں کر کے صفا ہے نکلی
ڈکھایا جنگ دا کمال، واہ واہ دی ہر طرف توں صدا ہے نکلی
علی دا فن حرب سلامت، او سیف بن تے قضا ہے نکلی
زمیں کوں زلزل پیا ہے تھرتھل تمام ہچل مچا ہے نکلی
شریر کنبے، نہ مول جیے، غضب دے لیلے اُڈا ہے نکلی

گل محمد عاشق ملتانی پابند صوم وصلوٰۃ ہن۔ بعد نماز فجر روزانہ درگاہ حضرت شاہ شمس تے حاضری ڈیندے ہن۔ درگاہ دے سجادہ نشیں مخدوم سید ضمیر حسین شاہ نال انہاں کوں خصوصی عقیدت ہائی۔ روضے تے حاضری دے بعد انہاں دی بیٹھک تے نشست تھیندی ہائی۔

گل محمد عاشق ملتانی ذیابیطس دے مرض وچ مبتلا تھی گئے اتے عین جوانی وچ پنتالیھ سال دی عمر وچ ۱۲ ربیع الاول ۱۳۵۲ھ بمطابق ۱۱ جولائی ۱۹۳۳ء کوں اللہ کوں پیارے تھی گئے۔

تقریر محشر تاثیر بیان واقعات مصائب حالات شبِ دہم محرم الحرام

لکھت: گل محمد عاشق ملتانی

محب حسین ہک ڈینہہ جناب امیر علیہ السلام مسجد کوفہ دچہ جلوہ افروز ہن۔ جو جناب نے ڈٹھا ہک شخص گوشہ مسجد وچ خاموش بیٹھا ہے۔ جناب فرمایا اے جوان توں کون ہیں۔ دست بستہ ہو کے عرض کیتا۔ یا امیر المومنین میں بھی جناب دے مُحباں وچوں ہک فرد ہاں۔ فرمایا جناب امیر بندۂ خدا محبت دا دعویٰ مشکل ہے پھر اوں عرض کیتا۔ جناب میں آپ دا محب ہاں۔ جناب متبسم ہو کر فرمایا۔ اے شخص بازار جلوں۔ جناب بازار کوفہ وچ اوکوں گھن آئے۔ ڈٹھا ہک طباخی تنور بالکل شعلہ زن اتے گرم ہے جناب نے فرمایا۔ اے بندۂ خدا محبت دا دعویٰ مشکل ہے۔ پھر پہلے دی طرح اوں دعویٰ کیتا۔ جناب میں حضور دا واقعی محب ہاں۔ فرمایا جناب امیر علیہ السلام اگر توں میڈا محب ہیں۔ تاں ایں تنورِ شعلہ زن دے وچہ اپنے آپ کوں گراڈے۔ بحالت پریشان بولیا او جوان اے شاہِ مرداں اے تنور میکوں ضرور جلا ڈیسی۔ خاکستر بنا ڈیسی حضور فرمایا جاں اللہ ایں بار خدایا، اساں آل ابراہیمؑ تے بھاہ گلزا کرا ڈِتی۔ اساں کوئی جلاون والے ہیں۔ یا کہیں کوں ستاوݨ والے ہیں۔ تیڈے دعوے نے تیکوں خراب کیتا ہے۔ محبت زندگانی نے بے تاب کیتا ہے ہݨ آ بفضلِ رب الارباب تیکوں جل کے محب ڈکھاواں۔ جناب ابو تراب حیدر کرار اوں جوان کوں نال لا کے بیرون کوفہ آئے۔ اتے فرمایا اکھیں بند کر۔ پھر فرمایا اکھیں کھول۔ او شخص کھول کے ڈیکھے۔ تاں کیا نظر آیا۔ غیر ملک ہے۔ عرض کیتی۔ مولا کوفہ چوکھا دور ہے فرمایا جناب امیر اے عبد خدا کوفہ ایتھوں چند ڈیہاں دا پندھ ہے مغموم ہو کے آکھݨ لگا۔ افسوس ہے۔ اچھا محبت دا دعویٰ کیتا۔ جو بال بچے او تھاں رہ گئے۔ اتے میں ایں جا آ گیا ہاں۔ جناب امیر المومنین فرمایا۔ اے شخص گھبرا نہیں اساں کہیں کوں نہیں رووݨ والے توڑیں ساڈیاں قبراں نال قبراں نہ رلن۔ مگر ایں شہر وچہ ونجہ فلانے موقعہ دے او تے ہک قصاب دی دوکان ہے توں او نجاتے ونجہ کے کھڑ رہ او خود

بخو دتیں کنوں دریافت کریسی ۔ کہ توں کون جوان ہیں ۔ توں آکھیں میں کوفے دا باشندہ ہاں جیرھی جا علی المرتضیٰ رہندا ہے او تیڈی ضیافت کریسی ۔ توں اونکوں قبول کریں مگر ایہ نہ آکھیں جو علی میڈے نال ہے ۔ بموجب ارشاد فیض بنیاد خاصہ رب العباد دے آیا ۔ قصاب کوں اوسے طرح پایا ۔ قصاب ڈٹھا کہ ہک شخص ہے اجنبی کھڑا ہے پوچھیا کیتس آپ کون بزرگوار ہو ۔ اوں جوان آکھیا ۔ کوفہ میڈا وطن ہے مرشد میڈا ابوالحسنؑ ہے ۔ قصاب آکھیا ۔ کیا توں جناب علی دا مرید ہیں ۔ جوان بولیا واقعی علی میڈا رہبر ہے ۔ قصاب آکھیا ۔ اے مسکینوا تے فقیرو میڈا دوکان لٹ گھنو جو خدا نے میکوں اپنے مرشد دے شہر دا آدمی ڈکھایا ہے ۔ بعد اوندے قصاب آکھیا اگر علی تیڈا پیر ہے ۔ تاں ضیافت میڈی قبول کر ۔ جوان بولیا ہک درویش بیاں وی میڈے نال ہے قصاب بولیا ۔ فکر نہ کر ۔ ہک کیا اگر سو ہووے تاں بھی پرواہ نہیں جو کجھ میڈے گھر وچہ موجود ہے ۔ علی دا مال ہے ۔ اوہ جوان واپس آیا ۔ تمام حال جناب امیر کوں سنایا ۔ جناب امیر فرمایا ۔ چل محبت دا حال ڈیکھ ۔ ڈوہیں پیرا تے مرید قصاب دے کول آئے ۔ قصاب بحالت خوشی ڈوہاں صاحبان کوں نال لا کے گھر آیا ۔ مسند وچھائی ۔ ڈوہاں کوں بلہایا ۔ دست بستہ ہو کے الایا ۔ تساں میڈے پیر دے ملک دے رہݨ والے ہو ۔ اگر کوئی تکلیف میکوں ڈیسو تاں میں اوکوں سراسر راحت و فرحت جانساں ۔ گھر وچہ آ کے عورت کوں اے تمام حال سنایا ۔ اتے آکھیا ۔ جوائے ڈوہیں جوان تیڈی مخدومہ بی بی خاتونِ معظمہ دے شوہر دے شہر دے رہݨ والے ہن ۔ عمدہ کھانے تیار کرو ۔ کیونکہ ثواب ہوسی ۔ راضی ابوترابؑ ہوسی قصاب خاطر تواضع وچہ مصروف رہیا ۔ عورت امورِ خانگی وچہ مشغول ہوئی ۔ اتنی توڑیں دق الباب ہویا ۔ یعنی کنڈا کھڑکیا ۔ قاعدہ ہے جو بال والدین کولوں پہلے آندے ہن ۔ ڈوہیں فرزند اوں قصاب دے آواز سݨ کے باہر آئے ڈٹھا جلاد کھڑا ہویا ہے ۔ پچھیا بالاں کیوں آئے ہو ۔ جلاد بولیا شاہ دے پیٹ وچہ درد ہے حکیماں نسخہ تجویز کیتا ہے ۔ جو اگر علی دے محب دا خون پیوے تاں شفا ہو ویسی ۔ سݨیا گیا ہے تساڈے پیو علی دے نال نتے دوکان لٹواڈ تا ہے ۔ ہیں واسطے آیا ہاں ۔ بال یک زبان ہو کر بولے ۔ ساڈے پیو دے خون دی ضرورت ہے یا علی دے

محبّ دے خون دی ضرورت ہے جلاد بولیا علیؑ دے محبّ دی خون کی ضرورت ہے بالاں آکھیا اگر
علیؑ دے محبّ دا خون ضرورت ہے تاں خدا جاݨدا ہے۔ اساں بابے کنوں زیادہ محبت رکھدے
ہیں۔ اگر علیؑ دے ناں تے سر منگو تاں حاضر ہے۔ جلاد آکھیا پھر سر جھکاؤ۔ بالاں سر جھکایا۔ جلاد
نے تلوار چلائی۔ مارے گئے ڈوہیں بھائی۔ ماء جوڈٹھا جو کیڑھے ویلے دے میڈے ڈوہیں دلربا
باہر گئے ہن تے ول نہیں آئے۔ بلحاظ پردا دروازے دی ڈلیک وچوں ڈٹھا۔ جو ڈوہیں فرزند ماہی
بے آب دی طرح تڑپ رہے ہن۔ محبت مادری نے جوش کیتا۔ عورت با استقلال ڈوہاں بالاں دی
لاش چا کے ہک کوٹھے وچہ بند کرا ڈتے۔ کاروبار وچہ مشغول ہوئی۔ مگر درد کنوں ہنجوں تر آوݨ ول
آپݨے دل کوں تسلی ڈیوے اتے آکھے اج نہیں رووݨاں ورنہ اے اکھیں خاتونِ جناں کنوں شرمسار
ہوویسن۔ کیوں جوان مہمان موجود ہن۔ بعد انہاں دے خدمت گذاری دے آہ زاری کرن
مناسب ہے بالاختصار کھاݨے ہو گئے تیار۔ دستر خوان وچھایا گیا۔ مہماناں کوں بلایا گیا۔ کھاݨے
حاضر کیتے گئے۔ جناب امیرؑ فرمایا۔ مردِ صادق تیڈے فرزند کتھ ہن۔ او مائی کنیز آہی استقلال
نال الائی کتاہیں کھیڈݨ گئے ہوسن۔ آپ کھاݨا تناول فرماؤ۔ اتنے تائیں جناب امیرؑ فرمایا۔ اے
بانہی اللہ دی تیڈے ایمان ومحبت تے آفرین ہی ہے گھن آلاشے ڈوہاں پتراندے میں ہاں علیؑ
ابنِ ابی طالب عورت بولی یا مولا میڈا گھر برباد ہو گیا ہے جناب فرمایا۔ فکر نہ کر بحکم خدا میں آباد کر
کے ویساں آخر کار ہک لاشہ پیو نے چایا۔ ہک لاشہ ماں نے چایا۔ جناب امیر علیہ السلام نے
جوڈٹھا۔ ہک لاش ماں نے چائی ہوئی ہے اتے ہک لاش پیو نے چائی ہوئی ہے۔ جناب کوں جو
وقت یاد آ گیا۔ روندے روندے جبین مبارک زمین تے ونج لگی۔ عورت عرض کیتا۔ مولا میڈی
جوڑی کوں نہ رووو میں لکھ جوڑیاں بچڑیاں دیاں جناب دے قدماں توں قربان کراں جناب
فرمایا۔ میں تیڈی جوڑی کوں نہیں روندا میں ہک ہی جوڑی کوں روندا ں جیڑھی دریا دی کندھ تے
حارث دے ہتھوں ماری ویسی۔ لکھدن جیں وقت حارث جناب امیرؑ مسلم دے فرزنداں کوں گھن
کے دریا دے کنارے تے آیا۔ ظالم ازلی شہزادیاں کوں چھوڑ کے تلوار چکاوݨ لگا۔ شہزادیاں کوں

ڈراوݨ لگا۔ ڈوہاں مدینہ ڈو منہ کر کے بحالت پریشان نالاں وگریاں عرض کیتا۔

کر کے منہ مدینے ڈو ہوئے ڈوہیں عرض گذارے

نہ کہیں تانگھ اساڈی اماں اساں کھڑے ہیں تہہ تکوارے

پیاس نے ہݨ بے آس کیتا توڑیں کھڑے ہاں بحر کنارے

سݨ گھِنیں پردیس دیوچہ تیڈے مارے پتر پیارے

شہزادیاں دی فریاد سݨ کے پکھی ہوا وچہ روندے ہن۔ ملائک سما وچہ روندے ہن کیونکہ یتیماں دی فریاد پر اثر ہوندی ہے۔ مگر حارث کوئی ایسا ظالم بے درد ہا جو ہک ذرہ رحم نہ آیا۔ الٹا سخت دل ہو کر الایا۔ مدینہ کتھاں کوفہ کتھاں۔ حیلہ سازی نہ کر ہݨ موت دا ہتھ تساڈے گریبان وچہ ہے۔ گھبراؤ نہیں تساں کوں سزا ملسی۔ تہاڈے چولے لہائے ویسن لاشے دریا وچہ لڑھائے ویسن اے کلام بدانجام دی سݨ کر شہزادیاں ہک آہ کیتی ہوا دی طرف مخاطب ہو کر فریاد کیتی۔

اے باد صبا جے قسمت نال مدینے پھیرا پاویں

نبی حسینؑ دی خدمت وچہ پیغام ایہو پہنچاویں

مس اکبرؑ دی قسم ہئی مولا کوفے مول نہ آویں

ول بابے مسلمؑ دے کیتے بھوں سارا پرچاویں

اے فریاد سݨ کراوں جلاد ابھی آن کر جھڑوک ڈتی۔ جو شہزادے کنب گئے۔ عرش برین کنب گیا اتنے تائیں حارث دا پتر آیا۔ اے بابا انہاں یتیماں دے ماریں تیڈے ہتھ کیا آسی۔ نبی ﷺ دے موہنوں شرمسار ہوسیں۔ علیؑ دے موہنوں شرمسار ہوسیں۔ حارث بولیا نہ ڈر ہے علیؑ دا نہ نبی ﷺ دا خوف ہے ابن زیاد دے حکم دی تعمیل ہو ویجے توڑی ناراض رب جلیل ہو ویجے۔ پتر حارث دا بولیا۔ او انسان نہیں جیکوں موت دا خیال نہیں اے نبی ﷺ دے ہال ہن علیؑ دے لال ہن۔ کجھ حیا کر۔ خوف خدا کر۔ مگر اوں مردود کوں کجھ خیال نہ آیا۔ تکوار گھن کے چھوٹے بھائی دے قتل کرن تے آمادہ ہویا۔

جاں معصوم دے سر تے ظالم تیغ ظلم دی تولے
سر بھائی تے بھائی نے آ کیتے ہتھاں دے اولے
وچہ پردیس دے ظالم بھیڑا اگھت نہ لیڈے رولے
وچہ طعناں دے ماء ایندی پیٹھی ہوسی سانبھ کے چولے
جاں معصوم نے پڑھ بسم اللہ گردن پاک جھکائی
ناں بے کس تے ترس کیتا چا ظالم تیغ چلائی
مونہوں نکلی اماں اماں جندڑی لڈ سدھائی
ڈیکھ تڑپھدا بھائی کوں جھنڑ پیا لاش تے بھائی

پراوں ملعون نے ایں ظلم تے وی اکتفانہ کیتا۔معصوم دی لاش چا کے بھرا کوں ڈکھا کے دریاوچہ لوڑھ ڈتی۔

جاں لاش مشوم دی ظالم نے آ وچہ دریا دے لوڑھی
رو آکھیا بھائی بھائی کوں کن ویندیں سنگت تروڑی
نام خدا دے کھڑ ونج ویرن میڈے آندیاں توڑی
ہر کوئی آکھے مول نہ نکھڑے شہ مسلم دی جوڑی

لاش غریب دی۔ بحر دی لہر وچہ کھڑ گئی۔ وڈے بھائی نے سر جھکا ڈتا۔ ظالم نے تلوار تلے بلہا ڈتا۔ وڈے بھرادا سر قلم کر کے لاشہ دریا وچہ لوڑھ ڈتا۔ ڈوہیں بھراء ہک بۓ کوں گل لا کے میت دی طرف روانہ ہوۓ۔ جیں وقت شام ہوئی ہک جھلار دیو چہ ڈوہیں لاشے ٹھیر گۓ۔ ہک جٹ اپنے کاروبار وچ مشغول ہا۔ جو یکا یک ادھی رات دیو یلے آواز آیا۔ ہاۓ دو میڈا اجڑا اوں جٹ تعجب کیتا کہ کون عورت ہے جو ایں ویلے رو رہی ہے۔ ایں خیال وچہ ہا۔ جو ہک سفید ریش بزرگ ظاہر ہو تے آکھیا۔ اے شخص پردہ کر۔ جو خاتون قیامت آوناں چاہندی ہے اوں شخص پردہ کیتا۔ ہک نور دی عماری نازل ہوئی۔ اوندے وچوں رو واث آیا۔ ڈوہیں لاشے بی بی نے

جھولی وچہ پا کے فرمایا۔

ارمان ارمان ارمانے مسافر بچھڑے

خاتون تھیوے قربانے مسافر بچھڑے

ہائے ہائے میکوں امت ستایا۔ کہیں کوں مطلق شرم نہ آیا۔ ہویا گھر میڈا ویرانے، مسافر بچھڑے

کتھاں ساڈی بیکس امڑی۔ جے تائیں جیسی روسی کلہڑی۔ کریادا پنڑا بستانے، مسافر بچھڑے

روندی ہوسی امڑی نمانڑی۔ ہجر فراق دی لا کر کانڑی۔ ہر دم رہسی گریانے، مسافر بچھڑے

کے تائیں عاشق امڑی روندی۔ سوسواری صدقے ہوندی۔ ڈہدی خون دیوچہ غلطانے، مسافر بچھڑے

آخر کار سید ابرار دے اگوں ڈو ہیں لاشے آ کر رکھے۔ جناب امیر علیہ السلام دعا فرمائی۔ اجنڑ جناب امیرؑ دی دعا ختم نہ تھئی ہائی۔ جو ڈوہیں فرزند قصاب دے زندہ ہو گئے جناب امیر علیہ السلام فرمایا اے جوان ڈیکھ محبت ایں دا نام ہے۔ زبانی دعویٰ نہیں ہو سکدا محب حسینؑ قابلِ غور بات ہے جیں وقت آئی سادات تے ڈاہویں دی رات دی سیاہی۔ بے قرار ہوئی۔ کنیز الٰہی کیونکہ اے رات قیامت کنوں کم نہیں کیونکہ ہر بی بی کوں خیال ہا۔ پتر والی آدھی ہائی۔ میڈا ابھرا نہ ہوسی۔ مگر نتیجہ ایہو ہا۔ ہر بی بی دا اے خیال ہا۔ پتر مرے بھرا مرے خاوند مرے۔ مگر خاتون دے لال دی خیر ہووے۔ خاص کر زینبؑ خاتون چن کوں جو ڈیکھے ہا۔ فرمادے ہا۔ اے چن توں تاں کل افلاک تے ہوسیں مگر خاتون دا چن کل خاک تے ہوسی۔ لکھدن جیں وقت رات ڈھل گئی۔ جناب امام حسینؑ کوں خیال پیا۔ کہ میں ڈیکھاں تاں سہی جو خیمیاں دیوچہ کہیاں ذکر ہے۔ جناب امام حسینؑ پہلے پہلے نال خیمہ عباسؑ دے آ کر سید ڈٹھا۔ کہ عباسؑ نے دستار لہا تے گل پائی ہوئی ہے کعبے دی طرف گردن ولائی ہوئی ہے۔ دعا منگ رہیا ہے۔ کہ الٰہی صبح جو ہووے عباسؑ حسینؑ توں فدا ہووے۔ بند بند جدا ہووے۔ دلوچہ میڈی ثناء ہووے۔ راضی امام نیک نہاد ہووے پچھوں عباسؑ دی زوجہ اتے فرزند عباسؑ دا آمین آکھنڑ والے ہوون جناب امام حسینؑ فرمایا۔ الحمد اللہ پھر جناب علی اکبر دے خیمے دے نال آ کر ڈٹھا۔ جو ماء اکبرؑ کوں بٹھی آہدی ہے اے اکبرؑ بچڑا

صبح کوں سب کنوں پہلے سر کپواویں۔ اتے ماء کوں سرخرو کروایں۔ اے اکبرؑ اگر تیں دیر کیتی تاں ہر کوئی آکھسی۔ پوترا تاں حیدرؑ کراردا ہا۔ مگر ام لیلیٰ دا اثر ہے جو امام حسینؑ ماریا گیا ہے۔ علی اکبرؑ اُف نہ کر سکیا۔ شہزادے عرض کیتا۔ اماں فکر نہ کرو۔ نہ تلوار نال تھیسی نہ ڈھال نال تھیسی۔ جو کجھ تھیسی جناب دے کھیر دے اقبال نال تھیسی۔ جناب امام حسینؑ اے حالت ڈیکھ کے شکر خدا ادا کیتا۔ پھر روندے نیر وہیندے ہمراہ حسنؑ دے خیمے کولہہ آئے اتے فرمایا۔ حسینؑ ذرا ڈیکھ تاں سہی جوایں بیوہ پر درد دا کیا حال ہے۔ حضور ڈیکھن تاں کیا نظر آیا۔ بی بی بحالتِ گریاں فرما رہی ہے۔ اے قاسمؑ بچڑا توں یتیم ہیں۔ چاچے توں سب کنوں پہلے قربان ہوویں۔ کیوں جو حسینؑ دے اوتے وقت سخت ہے بلا وجہ جتلا بتولؑ دے دل دالخت ہے۔ مناسب ہے سب کنوں پہلے چاچے دی امداد کر۔ پیو دے روح کوں شاد کر۔ کیوں جو گذر گاہ زمانہ ہے۔ کوئی کل مر گیا۔ کوئی اجہ روانہ ہے بچڑا اوندی موت قیامت تک نام رہے۔ سر جاوے۔ تا جاوے۔ مگر اسلام رہے امام دی غلامی ہر بشر تے واجب ہے۔ جناب شبیرؑ اے تقریر پر تاثیر سنڑ کر اپنڑے آپ کوں فرمایا جل ہن حسینؑ ڈیکھاں بھینڑ پیاری دا کیا حال ہے۔ جناب آئے ہمشیر کوں بے قرار ڈٹھا۔ روندا زار و زار ڈٹھا۔ نہایت درجہ دا اضطرار ڈٹھا۔ ہک پاسے عون ڈوجھے پاسے محمد ﷺ ڈٹھا ہمشیر دی تقریر سنڑی۔ فرما رہی ہے بچڑا اگر حسینؑ ماریا گیا میکوں جیندیاں وچوں نہ سمجھنا۔ بغیر حسینؑ دے جیونڑا زینبؑ کیتے محشر بپا ہوسی۔ جے تائیں جیسیاں روونڑ دی صدا ہوسی۔ یاد رکھنا ڈوہترے ہو۔ حیدرؑ کرار دے۔ پوترے ہو جعفرؑ طیار دے سب کنوں پہلے سر فراز ہووٹاں تاج شہادت سر تے رکھ کے ممتاز ہووٹاں حسینؑ توں قربان ہووٹاں عین سعادت ہے۔ حسینؑ دی محبت دے وچہ مرنا شہادت ہے حسینؑ دے مرنڑ نال پنجتنؑ دا خاتمہ ہوسی۔ حسینؑ دی موت ڈیکھ کر سر عریان اماں فاطمہؑ ہوسی۔ شہزادیاں ہتھ جوڑ کے عرض کیتا۔ اماں سب کنوں پہلے سر کپویسوں۔ جو ہر تیغ بنی ہاشم دا ڈکھیسوں توڑے جو کم سن ہائیں۔ مگر ڈاڈے نانے کولوں مشہور شمشیر زن ہائیں جناب امام حسین علیہ السلام رو کے فرمایا۔ اماں جائی بی بی عرض کیتا۔ جیویں بھائی شاہ فرمایا۔ اے میڈے کیتے ڈوں پتر تیار پئے ہوندن یا

میڈے سینے کیتے نیزے دے پھل دار تیار پے ہوندن ۔ ایہا گفتگو شروع ہائی ۔

جاں پوہ ظلم دی پھٹی ۔ رو روآکھیا زینبؑ خاتون سنگت ویر دی چھٹی ۔ پاک کمائی زہراؑ دی ویسی دشت بلاء وچہ لٹی ۔ آل رسول ﷺ دی بے گناہ ویسی امت دی ہتھوں کٹھی ۔ محبّ حسینؑ جیں وقت صبح دے آثار نمودار ہوئے ۔ خبردار ہر دو لشکر دے علمبردار ہوئے جناب عباسؑ علمدار ثانی جعفر طیارؑ دروازے سید ابرار تے آ کر نیر وہا کر ہویا عرض گزار ۔

لو صبح ہوئی مرغ سحر بول رہے ہیں

میدان میں کفر علم کھول رہے ہیں

جناب امام حسین علیہ السلام فرمایا ۔ علی اکبر کوں بلاؤ جیں وقت علی اکبر آیا سید رو کے فرمایا ۔

شاہ فرمایا اکبر کوں ناں رکھ توں وطن دی تانگھے

پڑھ بسم اللہ بچڑا میڈا فجر دی ڈے چا بانگے

جھٹ تئیں جھڑسیں زین کنوں کھا سینے والی سانگے

آواز آیا سن گھنسی صغراؑ بانگ تیڈی دی سانگے

جس دم بانگ اکبرؑ نے ڈتری کربل دے تھل بارے

حکم ہوا کوں ہویا کر اے صغراء دے گوش گزارے

سن کر بانگ اکبرؑ دی صغراؑ رنی زارو زارے

آکھے نام خدا دے ویرا کر پورا اقرارے

نوحہ

آکھے رو صغراؑ دلگیر وے

ول وطناں ڈو اکبرؑ ویر وے

میں تاں روندیاں ئے ئے نیر وے

کر یاد تیڈی تصویر وے
بچتاں وچوں کوئی نہ آیا دشت بلاء کوں وطن بنایا
ہجر فراق نے مار مکایا
روندی پردیس ہمشیر وے
نہ بھیجی غریب دی خبر گھدوئی
میں اج موئی یا کل موئی
میڈی اینویں ہائی تقدیر وے
رات ڈٹھا ہے خواب وچالے
بیڑا ہویا پھالے پھالے
بچتاں دا ڈیکھاں کیڑھا حالے
ملے خیر دی تعبیر وے
دل صغراؑ دا آھدا اینویں
اکبرؑ ویرن جے تائیں جیویں
مل وینج ویرن جیویں کیویں
تیڈے ہجر کیتا ہے فقیر وے
عاشق روندی رہی بیمارے
آ کر مل ونج ویر پیارے
دل تیڈے رخ ڈیکھن والی
ناں پیش بگئی تدبیر وے

قاضی خدا بخش محزون

قاضی خدا بخش محزون محلہ قاضیاں ملتان دے رہݨ والے ہن۔ آپ دے حالات زندگی دا پتہ نیں لگ سکیا۔ محزون بھوں وڈے ذاکر تے مرثیہ گو شاعر ہن۔ آپ دے چھ پتر ہن۔ محزون ۱۳۵۲ھ تائیں زندہ ہن۔ محزون دے بھوں سارے مجموعے چھپے ہوئے ہن۔ جنہاں دے ناں اے ہن۔

۱۔ آفتاب مضمون، غلام اصغر، ملتان، ۱۳۵۲ھ، ص:۵۲

۲۔ انوار مضمون، کواپریٹو پریس لہور، ۱۳۴۲ھ، ص:۵۴

۳۔ بہار مضمون، غلام علی، کاظم علی، ملتان، ۱۹۳۳ء، ص:۶۶

۴۔ تحفہ محزون، شیخ غلام علی، برکت علی تاجران کتب لہور، ۱۹۳۲ء، ص:۸

۵۔ تنویر العیون، کتب خانہ صادقیہ ملتان، ۱۳۲۲ھ، ص:۷۰

۶۔ در مشحون، کاظم علی، غلام علی ملتان، ۱۳۲۰ھ

۷۔ دُر مکنون، ،، ،، ۱۳۵۲ھ

۸۔ ضیا العیون، غلام اصغر تاجر کتب، ملتان، ۱۳۳۱ھ

۹۔ کنز المکنون، کاظم علی، غلام علی، ملتان، ۱۳۲۱ھ

۱۰۔ گلزار حیدری، فیض بخش، محمد ذوالفقار، ملتان، ص:۴۲

۱۱۔ گلزار مضمون، غلام اصغر، ملتان ۱۳۳۲ھ، ص:۴۷

۱۲۔ مہتاب ماتم، ،، ،، ۔ ص:۷۲

۱۳۔ مہتاب مضمون، غلام اصغر، ملتان، ۱۳۵۳ھ، ص:۳۴

۱۴۔ نورالعیون، مولوی غلام اصغر، ملتان ۱۳۴۱ھ

۱۵۔ (مرتب) انتخاب شعراء، غلام اصغر ملتان، ص:۵۶، شامل ہن۔

قاضی صاحب دی نثر بہوں مشکل اے۔ اتے اوندے وچ روانی وی کینی۔ جیندی وجہ توں پڑھݨ وچ مشکل پیش آندی اے۔ ایں خامی دے باوجود او بہوں چنگے شاعر، ذاکر تے نثر نگار ہن۔

تقریر شہادت فرزندان حضرت امیر مسلمؑ

لکھت: قاضی خدا بخش مخزونؔ

اے مومنین، باتمکین، لکھدن مورخین، صادق الیقین کہ ہک بال یتیم وچ خدمت بابرکت جناب حضرت رسول کریم ﷺ دی پرورش پیندا رہندا ہا۔ آپ ہر وقت اوندا خیال کمال شفقت اتے مہربانی فرمیندے رہندے ہن۔ غرض کہ کھانا بھی اوں بال یتیم کوں ہمیشہ اپنے رلے کھویندے آہن۔ اتفاقاً بقضائے الٰہی او بال یتیم فوت ہو گیا۔ حضرتؐ اوندی مفارقت وچ اتنا رُنے جو سوہنی ڈاڑھی مقدس نورانی، اوں محبوب ربانی دی تمام نال ہنجواں دے تر ہو گئی۔ بلکہ اوں ڈینہہ اوں بال یتیم دے غم وچ آپ نے کھاناں وی تناول نہ فرمایا۔ اصحاباںؓ عرض کیتا یا جناب اگر حضور ﷺ ارشاد فرماون کوئی بیا بال خدمت اقدس وچ حاضر آن کریجے۔ حضرتؐ فرمایا یار نیں خبر تساں کوں مرتبے پرورش یتیم دی میں تاں محض خوشنودی اتے رضا مندی پروردگار عالم دی جانٹ کے اوں یتیم دی پرورش اتے ناز برادری کریندا آہم۔ کیوں جو ایڈا مرتبہ ہے یتیم دی خدمت گزاری دا نزدیک اللہ تعالیٰ دے کہ جیڑھے ویلھے کوئی شخص نال محبت خالص دے بال یتیم دے سر تے پھریندے اوں شخص دے ہتھ تلے جتنے وال اوں یتیم دے آون اُو ہے جتنے فرشتے اوں ویلھے اللہ تبارک وتعالیٰ پیدا کریندے اتے حکم فرمیندے انہاں کوں جو تساں ایں میڈے بانے دے واسطے میں کنوں دعا بخشش دی طلب کرو۔ جو اس شخص نے اوں بال یتیم دے سر تے ہتھ شفقت دا پھیرے۔

جیندے سر تے جگ دنیا وچ نہ ہا ما پیو دا سایہ
اوندی خاطر کیتی ہم میں ایندا قدر ودھایا
ہے افسوس جو کلے گویاں کیڈا لوڑھ وسایا

جوڑ یتیم نبی ﷺ دی آل کوں ظلم دے نال رلایا

اے مومنو کیا سخت یتیمی کیا بلا ہے

اس غم کی نہ مرہم ہے نہ اس رنج کی دوا ہے

یتیمی او مصیبت ہے جیں کنوں رہا تھیوݨ مشکل ہے۔ یتیمی دی او مرض ہے جیندا دوا تھیوݨ مشکل ہے۔ یتیمی والا ایہو جھیاں غم دا بحر ہے جیندا کوئی کنارا نیں۔ کوئی یتیماں کوں جھنک ڈیوے تاں بے وس رو کے آپے چپ کر ویندن۔ ہر وقت یتیماں دے میلے لباس اتے چہرے کمائے ہوندن شکستہ حال اتے ادرائے راہندن۔

شکل یتیماں والی یارو ڈسدی آپ توں آپے

میلے چولے چوٹیاں کھلیاں غم دے وچ چپ چاپے

اللہ راسی بھرن اداسی بیکس ونجن سنجاپے

کہیں کوں کجھ نہ آکھن ڈر توں، پونون جگر کوں کاپے

لکھ جان قربان تھیوے اُتوں غریبی اتے بیکسی یتیماں امیر مسلمؑ دے۔

پردیس میں کیونکر انہیں دشمن سے اماں ہو

جن بچوں کے سر پر نہ بابا ہو نہ ماں ہو

بچے بھی وہ بچے جو کبھی نکلے نہ گھر سے

اک آن بھی ماں جن کو جدا کرتی نہ گھر سے

نہ راہ سے آگاہ نہ آگاہ سفر سے

وہ چھوٹ گئے کوفہ میں ہو لاچار پدر سے

کس سے کہیں سن چھوٹے اور رنج بڑے تھے

بابا کے مرنے سے تباہی میں پڑے تھے

جاں ویر وزیر وکیل حسینؑ دا کٹھا ظلم دے نال اے
آ گئے ویڑھ جفا وچ بیکس اللہ راہی بالے
چھوٹے سن بیا وطن ناہی نال ڈکھاں دے جالے
در در پھرن بے وطن نمانڑے جوڑ یتیمی حالے

ان سے بھی زمانے میں نہ ہو گا کوئی مجبور
ماں دور پدر دور وطن دور چچا دور

دوستان آل محمد ﷺ اللہ پاک تاں وچ کلام مجید دے فرمائے "فاما الیتیم تعھر"
یعنی یتیم دے اُتے قہر نہ کرو۔ گویا کہ رحم کرو مگر ظالم گھولے عوض رحم دے واسطے یتیماں مسلمؑ دے
تمام کوفے وچ منادی کرا ڈتی۔

تھا شور منادی کا یہ ہر راہ گزر میں
بیٹوں کو نہ مسلمؑ کے چھپائے کوئی گھر میں
خبردار کوئی یتیم سمجھ کے انہاں معصوماں کوں گھر وچ نہ پیا ٹکاوے
نہ کوئی کھاٹا کھوائے نہ کوئی پانی پلاوے

جے کہیں کیتا ترس انہاں تے ڈیکھ یتیمی حالے
جا ٹکاوے نال رحم دے گھر دے وچ او بالے
سر کپ اوندا گھر لٹویسی حاکم ظلم دے نالے
خلعت پیسی پکڑ کے ویسی جو دربار وچالے

بتلا دے کسی حجرے میں بند ہیں دونوں
حاکم کے گنہگار کے فرزند ہیں دونوں

اے آواز سݨ کے دشمن تاں خوش ہوندے ہن ۔ اتے دوست دار اہلبیت محمد ﷺ دے زاروزار روندے ہن ۔ اوہاں یتیم وت نازاں دے پلیے ہوئے ہتھ پیو دی موت دے جھلے ہوئے۔ چھوٹے چھوٹے سن وطن کنوں بے وطن بیکس ڈوہاں اتے لکھ ہا دشمن۔

پھرتی تھی اجل ساتھ جہاں جاتے تھے دونوں

پتا بھی کھڑکتا تھا تو ڈر جاتے تھے دونوں

آپس میں گلے لگ کے بھی کہتے تھے رو کر

ساتھ آئے تھے افسوس چلے باپ کو کھو کر

پس ایں طرح ڈو یتیم مسافر بچڑے حیران تے گردان پھردے آہن ۔ سایہ بابل دا یاد کر کے بے وس نالاں اتے گریاں پھردے آہن ۔ جو یکا یک ظالم اظلم بگولیندے ہوئے سر معصوماں دے پہنچ گئے ۔ ڈیکھݨ سیتی انہاں بالاں دا بسبب خوف دشمناں دے خون خشک ہو گئے ۔ چہرے زرد ہو گئے ۔ قدماں ڈیج گئے ۔ طاقت رفتار دی مدہم ہو گئی ۔ ساریاں گالھیں دل دیاں دل وچ رہ گیاں ۔ اتے تمام بدن وچ کپکپی جاری ہو گئی ۔

آ پہونتے سر بالاں دے جاں ظالم اہل جفائی

لا کر گل ہک ہئے کوں رج رج رنے ڈوہیں بھائی

واہ قسمت پردیس دے وچ ساکوں پئے گئی سخت توائی

کنتے منہ کر ونجوں ہݨ ڈیندی نیں موت رہائی

پس مومنین ادب ضروری ہے ۔ میں ہݨ کیا عرض کراں جو کیں طرح نال ظالم العین اونہاں معصوماں یتیماں کوں طرف کچہری ناری دے پکڑ گھن چلے ۔ مجلس داناں دی ہے آپے سمجھ ویسن ۔ دوستاں واسطے رونوݨ دا صرف اتنا اشارہ کافی ہے ۔

تھی کر بے وس روندے ونجن بیکس حال نمانڑے

وطن کجا سر بابا نہ ما، ہن ڈاڈھے درد رنجانڑے

دل دل ڈیہدے ہر ہک ڈو غم ڈاڈھا دل اوڈ رائے

متاں کہیں کوں ترس پووں رو آہدے اللہ جائے

قربان تھیواں اتوں مظلومی اتے بیکسی انہاں معصوماں دی جیڑھے ویلھے جو روندے ہوئے وچ کچہری ناری ابن زیاد بدنہاد دے داخل آتھئے تاں کیڑھا حال اوں وقت انہاں بالاں داہا۔

پہنچے جو ہیں لے کے انہیں ظالم غدار

دہشت سے لرزنے لگے بچوں کے تن آزار

بیٹھے ہوئے کرسیوں پہ چھوٹے بڑے تھے

اور سامنے چپکے سے وہ معصوم کھڑے تھے

بوندیں بھی پسینے کی ٹپکتی تھیں زمیں پر

الجھی ہوئی زلفیں بھی لٹکتی تھیں جبیں پر

ابن زیاد بدنہاد نے معصوماں دی طرف مخاطب ہو کے آکھیا۔ اے یتیم مسلم دے ڈسو ہݨ کیڑھی سزاڈیواں ایں چھپ وںجݨ دی۔ جو وڈی مشکل نال دستیاب تھئے ہو۔ شہزادیاں فرمایا۔

کیا صلاحیں پچھدے ہو ظالم ڈریں ہا رب اکبر توں

آخر جھوک فنا دی ہے کجھ خوف خدا دا کر توں

اگے سایا بابل والا چھدیا۔ اساڈے سر توں

ہیں یتیم مسافر بیکس دور کھڑے ہیں گھر توں

جاں اے گالھ یتیماں آکھی واہندیاں اکھیں نالے

سݨ کہ رونوݨ لگے سارے سنگدل او منہ کالے

رل کر ابن زیاد کوں آکھیا ہے صلاح فی الحالے

نہ کر قتل انہاں کوں جلدی بھیج ڈے قید وچالے

اے بال اجاں معصوم ہن۔ انہاں دے ماریں کیا ہتھ آویسی۔ جیکر کوئی ضد ہوندی اے
تاں وڈیاں نال اے تاں معصوم ہن۔ مناسب ہے قتل دا ارادہ توں دل توں دور کر کے جلدی
انہاں کوں قید خانے وچ بھجواڈے۔ بس اے سزا انہاں دے واسطے کافی اے۔ جیکر حیاتی ہوسے
تاں ہک ڈینہہ قیداں بھوگ کے آپ ماءغریب کوں وطنے ونج ملسن۔

بس اے گالھ سُن کے اوں وقت او بدنہاد ابن نسل فساد نے داروغے قید خانے دے
کوں سڈ کے یتیماں کوں اوندے حوالے کیتا تے آکھیا جلدی انہاں کوں زندان تاریک وچ قید کر
یاوت جو ظلم انہاں تے کریں تھوڑا سمجھیں۔ صرف اٹھویں پہر انہاں کوں روٹی جوں دی کھاوݨ
کوں اتے پانی گرم پیوݨ کوں ڈیویں۔

سُݨ داروغہ قید خانے دا ظلم دا عنوانے
گھن آیا معصوماں کوں زندان دے وچ اس آنے
وچ پردیس یتیماں کوں قید والی گزارنے
کتھ مدینہ وطن لکھیڑے، قید کتھاں نادانے

لا کر گل ہک ہے کوں ہر دم روندن ڈوہیں ویرے
بے وس آکھن آپس دے وچ، وہا اکھیں توں نیرے
ڈیس بیگانے بندی خانے، تھیوسے آن اسیرے
خبر نیں کڈاں چھٹسوں قیدوں، گزری مدت کیڑے

اتے کہیں کہیں ویلے وڈا ابھرا، صغیر کوں بے قرار ڈیکھ کے ہاں دے نال چالیندا ہا۔
طرح طرح دیاں دھیراں ڈیندا ہا تے فرمیندا ہا۔ امڑی جا یا۔ اللہ وسایا ہر حال تے شکریہ پروردگار
دا ادا کرݨاں لازم ہے۔

ہے مقبول او عبد غفارے

جیڑھا بندہ شکر گزارے

وقت مصیبت دم نہ مارے

ڈیکھ ڈکھاں کوں آکھے مارے

درداں توں نہ کرے عارے

ہووے صبر دی ہر دم کارے

جینویں تھیوے راضی یارے

رہے ہر حال تے تابعدارے

توڑیں او کھ ملن بہوں سارے

حمد سوا کجھ حرف نہ بولے

دم دم مرضی یار دی گولے

آدم علیہ السلام کنوں تاں ایں دم تائیں جتنے جو رب دے پیارے ہو گزرے ہن۔ سب نے وچ رضا الٰہی دے او کھ کشالے مصیبتاں والے ڈٹھے مگر حمد سوا خدا دے ہرگز بیا کوئی حرف لب توں باہر ناں آندا۔

گھبراتے ہو کیوں روتے ہو کس واسطے ہر بار

خالق ہے یتیموں کا امیروں کا مدد گار

چھٹ جاتے ہیں آخر میں جو ہوتے ہیں گرفتار

ماہی کے شکم میں رہے کب یونس دیندار

موت آئی تو اس قید میں مر جائیں گے بھائی

جیتے ہیں تو یہ دن بھی گزر جائیں گے بھائی

خاص کرا ساڈا تاں ورثہ جدی بھی ایہو ہے۔ جو مصیبتاں وچ دم نہ مارن تے ہر دم رب

دا شکر گزار ناں۔

کر خیال ہے اے جھیاں پاک رحیم کریم خدائے
توڑیں قید ظلم وچ ہین بیکس ڈیس پرائے
ناں ہے امڑی بابل سر تے سب ہن اہل جفائے
رب رازق انہاں دے ہتھوں ہر دم رزق پچائے

ہمیشہ اساڈے نانے سائیں جناب حیدر کرار قاتل کفار اسد اللہ الغالب حضرت علی ابن ابی طالب علیہ السلام دا بھی ایں نان جویں دے نال گزارہ رہ گیا۔ بیاوت جیڑھی طرح اساں قید دے وچ آئے ہوئے ہاں۔ ایں طرح اگے کئی قیدی قید دے وچ آئے اتے رہائی پا گئے۔ پس ہر حال بفضل ذوالجلال تسلی خاطر کرنی چاہیے۔

فکر نہ کر توڑیں قید آندر، آہیں ڈاڈھے درد رسیدے
روندیں روندیں امڑی جایا گزری مدت مزیدے
آخری ڈینہہ ہک جھٹ کر وطنیں جلسوں نال خوشی دے
وانگوں حضرت یوسفؑ دے وچ وطن منیسوں عید دے

گالھ تسلی بخش بھرا دی، سن کر ویر صغیرے
عرض کرے دل خدمت وچ لوڑھ کے غم دے نیرے
سچ فرمایا بے شک ہر تے قادر ذات قدیرے
وانگ اساڈے جگ وچ نال ہوسی کوئی دلگیرے

امڑی جایا درداں توں ہے مشکل ملن رہائی
یوسفؑ وانج یعقوبؑ کوں ملیا رہ گئی مونجھ نہ کائی

ڈیکھ سالے بھتاں کوں، تھیاں خوشیاں جا بجائی

جھٹ کر قیدوں بائل کوں اساں کتھ کولیسوں بھائی

الغرض ایں طرح نال روندیں روندیں معصوماں کوں وچ زندان دے بہوں سارا عرصہ گزر گیا۔ ہک ڈیہاڑے موجب دستور داروغہ قید خانے دا جو آیا ڈٹھس تاں اوڈو ہیں یتیم وڈے داناں محمد ہا۔ چھوٹے داناں ابراہیم۔ آپس وچ ہک بئے کوں گل لا کے نیر وہا کے بیٹھے آہدن خدا جانے کیا باعث ہوسی کہ ہنڑ توڑیں مامے سائیں جناب امام حسینؑ جو ہزاراں قیدیاں دی قید چھڑا ڈیندا ہا۔ اساڈی خبر گیری کیوں نیں کیتی۔ معلوم ہوندے شاید حضرت کوں اجاں اساڈے حال پر ملال دی خبر نہ پہونچی ہوسی۔ ورنہ دیر کرنڑ والا تاں اصلوں نہ ہا۔ بقول خاتون دا۔

دیر تھئی شالا خیر ہووس بہوں عرصہ گزر سدھایا

سئے سئے پون دلیلاں دل وچ دنیا رنگ وٹایا

بچڑیاں نال ہمیشہ جیوے جگ وچ زہراؑ جایا

شاد رہے آباد رہے کیوں یاد نسی فرمایا

داروغے قید خانے دے جوائے گالھ معصوماں دی سنی بے ساختہ نیر بے تاخیر اکھیاں توں وہ پئے۔ جلدی دے نال باکمال عجز و نیاز سر تسلیم داجھکا کے خدمت شہزادیاں دی عرض کیتس یا جناب اج برائے خدا ایں وقت مہربانی فرما کر میکوں اپنے حسب نسب توں بخوبی آگاہی بخشو۔ لکھدن کہ نام اول شخص دا مشکور ہا۔ محب صادق اہلبیت محمد ﷺ ہا۔ مگر بسبب لحاظ دشمناں دی کولوں خفیہ متقی صاحب شعور ہا۔ جیں وقت شہزادیاں نے اونکوں نال کمال الفت محبت دے بولیندا ڈٹھا۔ فرمایا اے بندہ اللہ داتیکوں جزا خیر دی بخشے جو اساں یتیماں دے نال اج ایں قدر شفقت اتے رحم دی گالھ چا کیتی ہے۔ اچھا اے ڈس توں رسالت مآب حضرت محمد ﷺ کوں جانڑدیں مشکور عرض کیتا کیوں نیں جانڑدا جو او صاحب التاج و معراج نبی برحق رسولؐ ہے خدا دا۔ لولاک دا والی اتے شفاعت کرنڑ والا ہے۔ معصوماں فرمایا آیا کجھ جعفر طیارؑ کوں بھی جانڑدیں۔ عرض کیتس

بخوبی جاندا اہاں۔ اللہ تبارک وتعالیٰ نے اونکوں ڈو پر زمرد دے عطا کیتے ہوئے ہن۔ جو پرواز کریندے نال فرشتیاں دے وچ بہشت دے۔ ول یتیماں نے فرمایا۔ جناب ولایت مآب اسد اللہ الغالب علی ابن ابی طالب علیہ السلام کوں بھی جاندے ہیں۔ عرض کیتس کیوں نیں جانڑدا میں جو اوہو ہے سردار میڈا۔ اے گالھیں سن کے معصوماں دی تسکین خاطر ہوگئی تے فرمایا یا حضرت امیر مسلم بن عقیل کنوں واقف ہیں یا کوئی ناں۔ مشکور دے نیر وہ پئے تے عرض کیتس صدقے تھیواں کیوں نیں جانڑدا مسافر بے دیار کوں جو وکیل تھی آیا ہا میڈے مرشد حسین علیہ السلام دا۔

کلے گویاں گٹھا اوں کوں کر کے ظلم کمالے
بال بھی آہن ڈو چھوٹے چھوٹے اوں بیکس دے نالے
خبر تیں اونہاں بالاں دا ڈیکھاں ہویا کیڑھا حالے
مارے گئے یا جیندے واپس پہنچ گئے وطن وچالے

ہائے ہائے یار وجیڑھے ویلھے اونہاں یتیماں بالاں نے اے گالھ سنڑی رو کے فرمایا۔

اساں اوہے درد ستائے ہیں
غم دیدہ وقت ولائے ہیں
وچ قید ظلم دے آئے ہیں
تھئے بابل باجھ یتیم اساں
بیٹھے قید دے وچ مقیم اساں

ڈر توں آکھ نہ سکدے کجھ اساں مسلم دے جائے
ڈیس چھنا اتے بابل کٹھا وچ ظلم دے آئے
کر تدبیر نہ رہوں اسیر، اساں ڈاڈھے ڈکھ نبھائے
نام خدا کوئی لاچارا، ہن تھیوں جلد رہائے

اوں ویلھے مشکور عبدغفور ایہہ مذکور معصوماں توں سنڑ یا جلد دے نال دروازہ زندان توں

ول کے اُتے قدماں تے ڈھیہ پیا زار روزار روندا ہا تے عرض کریندا ہا۔

ڈھ قدمیں معصوماں دے او مومن نیک اطوارے
معاف کرو چا تقصیر میڈی، رو آکھے زاور زارے
بے خبری وچ جھڑکاں ڈتیاں آپ کوں کتنی وارے
واقف نہ ہم حال کنوں ہے شاید ذات غفارے

جناب اے دروازے قید خانے دے کھلے پئے ہن۔ جتھے حضور دی مرضی آکھے لگے ونجو۔ اوں وقت معصوماں نے اوندے حق وچ دعا خیر کیتی۔ ڈوہیں معصوم مغموم ہمدم ومونس ہر دو فخر یوسف ویونس وچوں قید شکم ماہی زندان باہر آ کے راہی وطن ہوئے۔ صدقے تھیواں ویلھا رات دا ہا۔ شہزادے نازاں دے پلے ہوئے اگے ایہو جیہاں تکلیفاں دے واقف نہ آہن۔

راتیں ٹر کیا جائن جہاں امن دے نال نبھائی
چھوٹے سن وچ تھی بے وطن پیا قیداں تاب چکائی
بنھ گئی رات اندھاری پووے خبر نہ کائی
راہ نہ ملیا ونجݨ دا ٹردیں رات دھمائی

پس ساری رات خدا دی معصوماں نے ٹردیں گزار ڈتی۔ رستہ دستیاب نہ ہویا۔ جیں وقت آثار صبح دے نمودار تھئے۔ تاں ہک باغ باہروں شہر کوفے دے قریب شہزادیاں کوں نظر آیا۔ جلدی نال سبب خوف دشمناں دے اوں باغ وچ کنارے تالاب دے ہک درخت دی اوٹ گھن کے رونوݨ وچ بیٹھے۔ مگر نقشہ اجل دا اول ول انہاں غریباں دیاں اکھیاں دے اگوں پھر وینداہا۔

معصوم نمانے درد انجانے حال آہن سرداراں دے
وطنوں چکے پندھ دے مکے ڈکھی درد آزاراں دے
لا گل ہک ہے کوں ول ولی رونوݨ ابر بہاراں دے
چا موت کیتے بند لانگھے سانگے مٹ گئے وطن دیاراں دے

ہݨ کن تے ونجوں رو رو آکھن آپس دے وچ بھائی ہے

اتھ ڈیس وطن پردیس دے وچ، اجل اساکوں آئی ہے

پس او معصوم مغموم ہک بئے کوں گل لا کے روندے بیٹھے آہن۔ جو اتفاق ہک عورت دا اوں جا کنارے تالاب دے پاݨی بھرݨ واسطے گزر آتھیا۔ ڈٹھس تاں ڈو بال نمانڑے دردرنجانڑے، چہرے اودرانڑے، یتیماں دی شکل بݨائی ہوئی سوہݨیاں زلفاں وچ خاک رلائی ہوئی آپس وچ ہک بئے کوں گل لا کے زاروزار روندے بیٹھے ہن۔

آ کر اے پچھݨ لگی نال کمال دلاسے

اے پردیسی اللہ راسی، کتھ ہائی وطن دی واسے

کہیں تو ائی پئی تساکوں روندے نہیں ہے آسے

حال ڈسو فی الحال ڈکھاں دا تھی کرے داسواسے

معصوماں نے جو اوں عورت کوں نال کمال الفت اتے محبت دے نال بولیندا ڈٹھا تاں رو کے فرمایا اے مائی اساں کیڑھا کیڑھا اپݨے ڈکھاں داتیکوں ڈسوں۔ بیکس ہیں، یتیم ہیں، مظلوم ہیں، مغموم ہیں، پردیسی ہیں، اللہ راسی ہیں، ستم رسیدہ ہیں، ظلم رسیدہ ہیں۔ بس اتناں کافی ہے۔ مدینہ دے گزرانڑیں ہیں۔ قسمت نال ایں باغ دے وچ آشیانی ہیں۔ جے اجاں بھی نیں سنجاتا تاں مسلم غریب دے جانی ہیں۔ شہید بیودی نشانی ہیں۔

معصوم ہیں مظلوم ہیں مغموم وحزیں ہیں

بیکس ہیں مسافر ہیں گناہ گار نہیں ہیں

لکھدن او عورت ول قسمت نال کنیز آہی حارث لعین دے گھر دی مگر دلوں بجانوں او مومنہ تے حب دار آہی اہلبیت پیغمبر ﷺ دی۔ جیں وقت اے حال پر ملال معصوماں دا سنڑیس۔ صدقے صدقے تھیندی ہوئی اتے قدماں دے جھݨ پئی تے عرض کیتس۔

اُٹھو ہݨ ناں بھوں اِتھ گھر چلو میڈے نال اے
آل رسول ﷺ دی خادمہ ہے میڈی بی بی نیک خصالے
تھی گئے خوش شہزادے سمجھ عزیز کنیز دی گالے
ٹر پئے نال اوہیں دے بیکس اللہ راسی بالے

ذال حارث لعین دی جو باصدق دل مطیع اتے فرمانبردار خادمہ آہی آل رسول ﷺ دی معصوماں کوں ڈیکھ کے درود شریف پڑھیا۔ اوں مومنہ اہل یقین دی دل بصد تعظیم و تکریم جو حق خدمت آل رسول ﷺ دا ہا۔ تمامی پورا کیتا۔ لیکن حال بد خصال حارث ملعون، طالب دنیائے دون، دشمن اولاد خاتون دا ناں اوں مومنہ کوں سارا معلوم ہا۔ جلدی دے نال علیحدہ اندر مکان دے ہک حجرے وچ معصوماں کوں جائے قیام ڈتس۔ آب و طعام ڈتس۔ غرض کہ ساری حد خدمت گزاری دی پوری کر کے ہر طرح دا آرام ڈتس۔

صدقے تھیواں او بال یتیم جو کہناں ڈیہاندے نندرائے ہن۔ ہک بئے کوں گل لا کے سم گئے۔ جو اتنے وچ او ظالم لعین حارث بے دین انھاں معصوماں کوں ڳول ڳول کے غصے دی بھاء وچ جلد ابلد اگھر آ گیا۔ تے ذال کوں آکھیس ڈو فرزند امیر مسلمؑ دے قید خانے وچوں نکل گئے ہن۔ حاکم دا حکم ہے جیڑھا انہاں کوں ڳول آسی بھوں ساری خلعت اتے انعام حاصل کریسی۔ سݨݨ نال او مومنہ کمال پر ملال بحر غماں وچ تار ہو گئی۔ طرح طرح دے فکر پیدا ہو گئے۔ بالکل بے آرام تے بے قرار ہو گئی۔ ساہ سک گیا۔ جند مک گئی۔ از حد بے وس اتے لاچار ہو گئی۔ او ملعون روٹی کھا کے سم گیا۔ مگر اوں مومنہ دے واسطے نندر کرݨ دشوار ہو گئی۔ مگر تقدیر جو ہمیشہ تدبیر تے غالب ہے۔ اجاں کوئی ویلھا رات دا باقی ہا جو۔

نندر دے وچ معصوماں کوں ہک قسمت خواب ڈکھایا
حضرت مسلمؑ بالاں کوں گل لا کر رو فرمایا
صدقے تھیواں یار میڈے بھوں ظلم دا وقت نبھایا
گزرے ڈینہہ ڈکھاں دے میں ہݨ گھنݨ تساں کوں آیا

خوابوں تھی بیدار گئے اوں ویلھے ڈٖوہیں نادانے
لا کر بگل ہک ہے کوں رج رج رُنے پُر ارمانے
نیر وہیندے یاد کریندے بابل دا فرمانے
آکھن جگ دنیا دے وچ بس جھٹ دے ہیں مہمانے

قضا کار آواز جانگداز معصوماں دے رونوٹ دا حارث ملعون دے کنیں پئے گیا۔
اوہیں وقت او فتنہ بیدار ہو کے ذال توں پچھن لگا۔ اے کہیاں آوازاں بالاں دے رونوٹ دا اساڈٖے گھر وچوں پیا آندے۔ اوں مومنہ صادقہ اہل تقیہ نے واسطے حفاظت جان دی جواب ڈٖتا۔ شاید کہیں قریبی ہمسایاں دے بال پئے روندے ہوسن۔ مگر اوں لعین بے دین کوں یقین نہ آیا۔ جلدی دے نال دروازہ گھر دا کھول کے اندر حجرے گولیندا ہویا سر معصوماں دے پہنچ گیا۔ ڈٖرکنوں معصوماں نے فرمایا اے شخص توں کون ہیں۔ جو ایں وقت اساکوں بے آرام آ کیتی۔ اوں ملعون آکھیا حارث ہاں مالک گھر دا۔ تساں ڈٖساؤ تساں کون ہو۔ معصوماں فرمایا جے کر مہمان سمجھ کے اساکوں امان ڈٖیویں تاں تیکوں اپنا حال ڈٖسیندے ہیں۔ اوں بد چلن وعدہ شکن نے اقرار کیتا کہ میں ہرگز تساں کوں کجھ نہ آکھساں۔ بیشک تساں سچ سچ میکوں اپنا حال ڈٖساؤ۔ اُوں وقت معصوماں رو کے فرمایا۔

موت رلائے، درد ستائے ہیں مسلمؑ دے جانی
ڈٖر دشمن توں جھیکو تیڈٖے گھر آ تھئے آشیانی
گال سنڑی مظلوماں دی جاں ظالم ظلم دے بانی
پھر بگی سر مظلوماں دے گویا اُسدم موت نشانی
کیا زبان بیان کرے جیڑھا ظالم ظلم وسایا
سنگ دل مول نہ سنگیا ناری غضب دا ہتھ ودھایا

آکھن معصوم نمانڑے بھر کر غم دیاں آہیں
بیکس ہیں پردیسی سر تے امڑی بابل ناہیں
قسمت نال اساکوں پئے گئی اج دی رات اتھائیں
ہرگز تیڈے گھر وچ ہنڑ نہ آسوں ول کڈاہیں

پس او مظلوم معصوم پردیسی اللہ راسی زاروزار روندے نیر وہیندے منتاں کریندے رہ گئے ظالم لعین کوں اصلوں کجھ رحم نہ آیا۔ بلکہ اجاں بجھ ثابت نہ ہا چڑھیا جو قتل کرنڑ واسطے طرف دریائے فرات دے انہاں یتیماں کوں گھن آیا۔

زلفاں پکڑ یتیماں دیاں تھی جلیا ظالم راہی
ڈیکھ بے کسی بالاں دی سب خلقت روندی آہی
روضہ نبی ﷺ دا ہل ویندا کنب ویندا عرش الٰہی
تھئے آثار غماں دے ظاہر ماہ کنوں تاں ماہی

بیکس معصوم نمانڑے دردرنجانڑے بے وس ہو کے کہیں دم آسمان دو ڈیہدے ہن۔ کہیں دم زمین دو ڈیہدے ہن۔ کہیں ولیھے مدینے دو ڈیہدے ہن۔ کہیں دم آہیں سرد بھریندے ہن نیر وہیندے ہن۔ حارث کوں منتاں کریندے ہن۔ صدقے تھیواں جیں وقت بیا کوئی چارا یتیماں کوں نظر نہ آیا تاں حارث دی ذال دو مخاطب ہو کے فرمایا۔ مائی کیا ایں واسطے اساں تیڈے مہمان آن تھئے ہاسے۔ سبحان اللہ ایں گالھ دے سنڑن نال کوئی ایہو جیہاں جوش حقیقی اوں مومنہ دے دل کوں آیا جو جلدی نال صدقے صدقے تھیندی ہوئی آ کے یتیماں کوں نال ہاں دے چالا یس تے حارث کوں آکھنڑ لگی۔

چھڈ دے ظالم ہٹ پرے نہ گھت ظلمد ے اندھارتوں
چھوڑ ڈے زلفاں انہاں دیاں نہ ڈے رنج آزارتوں

مہجور وطنوں دور ہن پردیسی باجھ قصور دے

معصوم ہن مظلوم روندے ڈیکھ زارو زار توں

ناحق انہاں دیں ماریں ظالم تیڈے ہتھ کیا آسیا

اے فانی جگ دنیا دا ہائی کر گھولیا زر دینار توں

آ بے وس قید قفس دے وچ تھئے بیکس اتھ اسیر

اے تاں بلبل چمن نبیؐ دے ہن نکھڑے پے گلزار توں

نالاں ہن گریان ہن نادان پُر ارمان ہن

روضہ رسولؐ دا کنب ویسی نہ کر ظلم دے وار توں

نیں سنڑیا جگ تے ظلم ایہہ گھر آیاں کوں مارے کوئی

مہمان جانڑ امان ڈے تاں انہاں کوں مار توں

ڈوہڑا

ترس نہ کیتا خوف خدا دا ظالم بد کردارے

چھک تلوار کوں سر زوجہ دے کیتس ظلم دا وارے

تھی کر زخمی شیدا حق دی کر گئی جان نثارے

جھیکو دم وچ غم بالاں دے کیتس اے گفتارے

رب دے تاں تے ہووے کوئی جو اے منتاں لاوے

پے مہمان مریندے میڈے آن کے جلد چھڑاوے

ہن پردیسی اللہ راسی ترس کہیں کوں آوے

سمجھ کر یتیم، آ ظالم توں مظلوماں کوں بچاوے

آخر کار او ظالم بدکردار طرح طرح رنج و آزار ڈیندا ہویا معصوماں کوں گھن آیا اتے کنارے دریا فرات دے۔ اتے تلوار ظلم دی ہتھ وچ چترا پٹے دے ڈے کے آکھیس جلدی انہاں دا سر قلم کر جیس وقت اوں نیک نصیب تلوار علم کر کے قریب یتیماں دے آیا شہزادے کمال پر ملال تھی کے دلوں حسرت دی نگاہ نال اوں دے منہ کوں ڈیکھن لگے۔

اس نے کہا دیکھتے ہو سر پر قضا ہے
بابا نے مجھے قتل کا فرمان دیا ہے

شہزادیاں فرمایا یار اساکوں مرن کنوں تاں کوئی عار نہیں صرف ایں وقت تیڈی جوانی ڈیکھ اساکوں اپنا بھرا شہزادہ علی اکبرؑ ہمشکل پیمبر یاد آ گئے۔

طاقت بھی ہے قدرت بھی ہے ہم شکل نبی کو
پر وہ تو نہیں قتل کیا کرتے ہیں کسی کو

باوجود موجود ہوون تمامی طاقت اتے قدرت دے اوں جوان عالی شان نے کڈاہیں ایہو جئیں کاروائی وچ دخل نیں ڈتا۔ خبر نیں توں کیوں ناحق اساں یتیماں دے خون وچ ہتھ اپنے رنگین کر کے عذاب آخرت دا خرید کریندا پئیں۔ اوں آکھیا علی اکبرؑ کون اے اتے تساڈا کیا لگدا ہے۔

ماے جایا ویر اکبرؑ کون ہے کس شان قدر دا
نورالعین حسینؑ دا، خاص ہمشکل نبیؐ سرور دا
غازی مرد بہادر صفدر پوترا شاہ حیدرؑ دا
ڈیدا گر اوں حال ایہو ویندا تختہ پٹ شہر دا

سنڑ سیتی ایہو جیہاں نور ایمان دے اوں خوش نصیب کوں حق نے روشنائی بخشی۔ جو فوراً تلوار کوں ہتھ وچوں سٹ ڈتا۔ اتے معصوماں دے قدماں کوں چمدا ہویا صدقے صدقے تھیون لگا نیرو ویندا ہویا باآواز یاعلی یاعلی کریندا ہویا وچ دریا دے ڈرک چا ماریس حارث لعین بے

دین نے اے حال اوں صادق الیقین داڈیکھ کے آکھیا، حیف ہائی جو پیودا نا فرمان ہو گیوں۔
جیڑھے ویلھے اوملعون حارث طالب دنیائے دون تلوار ظلم دی نپ کے سر یتیماں دے آمادہ خون
واہوݨ ہویا۔ مظلوماں نے اوندی طرفوں ڈیکھ کے فرمایا اے مردود ازل داجاہلد ے ہیں وقت
اساڈی اجل دا قریب ہے۔ ذرا اتنی مہلت ظلم توں چاڈے جو اساں آخری نماز بے نیاز دی ادا کر
گھنوں۔ اولعنت کیتے ہوئے آکھیا عجب ہے کہ سر علم تلوار تسا کوں اجاں وی نمازاں یاد ہن۔ ایں
وقت نماز تسا کوں کیڑھا فائدہ ڈیسی یا سمجھوایں حیلے نال مرݨ کنوں بچ ویسوں۔ ہر گز اے خیال دل
وچ وی نہ آنو کہیں صورت مرݨ کنوں نو ہے بچ سگدے۔ ولدا معصوماں جواب ڈتا۔

وہ بولے یہ شیوہ تو ہے مشہور ہمارا
سر دینا عبادت میں ہے دستور ہمارا

مومنین بعض صاحبان علم مضمون غم وچ ایں طرح رقمطراز ہن کہ اجاں اے گالھیں ہن
جوایں اثناوچ اتفاقاً ہک مسافر دااوں راہ توں گزر ہویا شہزادیاں فرمایا بندہ اللہ دا پار کیڑھے شہر
ونجݨاں ہائی۔ اوں عرض کیتا واسطے زیارت فیض بشارت روضہ مبارک، جناب شہ لولاک دے
مدینے منورہ ونجݨاں ہم۔ نام مدینے داسݨ کے بے وس موصوماندے نیر ہنجوں ندے لڑھ پئے اتے
فرمایا اے نیک خصال بفضل ذوالجلال شالا خیر نال آس تمامی مراد دل دی پوری تھیوی۔ مگر اے
گالھ اساڈی ضرور یادرکھیں کہ جیڑھے ویلھے شرف زیارت روضے توں مشرف تھی رہیں تاں مہربانی
کر کے ونجیں چا محلے بنی ہاشم دے خدمت حضرت امام حسینؑ دے اساڈی طرفوں بعد تحفہ درود
اتے سلام دے اے تمام احوال جوایں وقت ڈٹھی عرض کر ڈیویں۔

حال جو آکھیاں نال ڈٹھوئی کرتاں سب اظہار دے
وقت اخیرے سر تے ظالم کھڑا چھک تلوارے
آکھن اساڈی امڑی کوں حیڈے ماریے گئے دلدارے
مٹ گیاں تانگھاں ملݨ دیاں ہݨ نہ رکھیں انتظارے

الغرض معصوماں مظلوماں نے آخری نماز بے نیار دی جیویں ادا کیتی سو کیتی۔ اجاں انویں وچ دعا دے مشغول ہن جو ظالم اظلم لوڑھ غضب دا وساڑ تا، عرش خدا دا کنباڑ تا۔ روضہ نبی ﷺ دا ہلاڑ تا، روح طیبین کوں رواڑ تا۔

ہن مشغول دعا دے وچ او بیکس ڈوہیں بھائی
سر مظلوم وڈے دے ظالم چا تلوار چلائی
دھول اندھارا تھی گیا جگ وچ پودے خبر نہ کائی
ہے مظلوم مسافر بچڑے کوک بتولؑ دی آئی

ڈیکھ بحر وچ تردی لاش بھرا دی ویر صغیرے
ویرݨ ویرݨ کر کے آکھے لوڑھ اکھیں دے نیرے
کھڑ ونج کھڑ ونج امڑی جایا دم دی کر تاخیرے
رلے ڈیکھ نبھائے سارے نہ نکھڑوں وقت آخیرے

ٹھہر ونج ذرا ویر پیارے ڈیکھ میڈی تنہائی
چھوڑ نہ کلہا امڑی جایا جلیں سنگت رلائی
ہے مشہور پیو دی جاء ہوندے وڈے بھائی
دم دی دیر ہے اور ہے لاش میڈی وی آئی

نوحہ

کھڑ ونجیں مسافر بھائی — جلیں میکوں بھی سنگت رلائی — پئی رہے وچ پردیس نواہی

میکوں تن تنہا نہ چھوڑیں — تاں بحر غماں وچ لوڑھیں — نیں سرتے پیوتے بھائی

چنگے جوڑ بھراواں والے — رہوں ہر دم ویر سمالے — رب سوہنی سنگت بنائی

ڈو ہیں رل کر وطنوں آئے — ڈینہہ قید دے رل کر نبھائے — ہݨ نہ کر وویر جدائی

سݨ خلق خدا دی روسی — وچ جگ دے عبرت ہوسی — واہ بھائیاں توڑ نبھائی

رلے ڈکھ ڈیہہ بن سارے — کتھ رہ گئے ہن بکھݨ پیارے — رہی سکدی دل سدھرائی

آکھے رو مخزون صغیرے — ذرا ٹھہرو نجے میڈا ویرے — اورے لاش میڈی بھی آئی

غلام علی ناظم

غلام علی ناظم دی ذات کھوکھر ہائی۔ او وستی پتانی دے رہݨ والا ہائی۔ اے وستی دربار راجن شاہ ضلع لیہ وچ ہے۔ او بہوں چنگے شاعر تے ذاکر ہن۔ انہاں شاعری وچ بہوں ناں کمایا ہائی۔ پر افسوس دی گالھ اے جو انہاں کوں زندگی نے مہلت نہ ڈِتی ہائی تے او جوانی وچ ایں دنیا توں ٹر گئے۔

غلام علی ناظم غلام حیدر فدا تے غلام حسن شاہ تائبؔ دے ہمعصر ہن انہاں دیاں ڈو چھپیاں ہوئیاں کتاباں جہاں دے ناں اے ہن۔

۱۔ نور الثقلین، محمد شبیر حسین، محمد سبطین، ملتان، سن اشاعت ۱۹۲۴ء، ص:۵۰

۲۔ اذکار حسینؑ، مولوی غلام اصغر، ملتان، سن اشاعت ۱۹۳۴ء، ص:۵۲

اے ڈو ہیں کتاباں آگرہ الٰہی پریس توں چھپیاں ہن۔

غلام علی ناظم دے مرثیے وچ تقریباً شاعری دیاں یکیاں صنفاں موجود ہن۔ امام پاک کربلا دے جنگل وچ کلہے رہ گئن۔ سارے انصار، مددگار، بھرا تے پتر راہ خدا وچ شہید تھی گئن۔ بس ہک علی اصغر رہ گئے۔ ایں کیفیت کوں ناظم نے مسدس دے رنگ اچ ایں بیان کیتے۔

ہک باقی کربلا دا ہے مخدوم آ رہیا
ڈکھ غم دی باقی آ رہیے مغموم آ رہیا
لٹ گئے جوان شاہ دے تے مظلوم آ رہیا
لیکن ہکو حسینؑ دا بس معصوم آ رہیا
زردی شکل دی ماء کوں قیامت ڈکھا ڈِتی
صدمے پیاس گھولی دے لولی بھلا ڈِتی

ڈوہڑا جیکوں ذاکری وچ بند آکھیا ویندے۔ غلام علی ناظم دا بند بہوں زوردار ہے انہاں دا بند سادہ لفظیں دا لکھیل اے۔ تے آسان زبان ورتی گئی اے۔ جیندا اثر دل تے گوڑھا پوندے۔ ڈو بند ڈیکھو تے خود اندازہ کرو۔

اے انصار حسینؑ دے اج، جاگو وقت سویرے
اج تسہ آل رسولؐ دے کوں گھدا شام دیاں فوجاں ویڑھے
نیں چنتا وچ پردیس مرݨ دا، بکھ تے تریہہ دی خیرے
بھل خیمے پاک ستر والیاں دے، آ گئے ظالم نیڑے

آہدیئے راوی اوں ویلھے آثار آہن محشر دے
جاں ہک ہک صاحب وفا کوں سڈیا، رو رو پیو اکبرؑ دے
ہک ہک لاش کوں ڈیکھے شاہ، جُھٹ ونجن پیچ کمر دے
مار کے موجاں ساونڑ وانگوں، نیر وہن سرور دے

انہاں دی شاعری وچ فن بلاغت دے اعلیٰ نمونے ملدے ہن۔ تشبہات واستعارت دی سوہݨی وثرت اے۔ انہاں دی شاعری صائع و بدائع نال ڈٹی پئی اے۔ میں اتھاں صرف انہاں دی تکرار لفظی دا ہک نمونہ ڈیکھاوݨ چاہساں۔

رنگ رنگ دیاں ہن مصیبتاں، اصغرؑ دی ہال اے
تس نال تپ جیندا دل وچ اے خیال اے
آ آ کے تیر پوندا جو پنگھے دے نال اے
ہے ہے تھئی جو ہال دا بچڑا محال اے
شدت ہے تریہہ دی ہال دا رنگ زرد لال اے

بحر دے رنگ وچ فضائل آل رسول ﷺ دا لکھݨ مرثیہ نگار شاعراں دا مشغلہ رہ گئے۔

غلام علی ناظم نے وی صنف بحروچ فصائل اہلبیت لکھین ۔انہاں اپنٹی شاعری اچ نویں تجربے وی کتین ۔انہاں دی اے بحر ڈیکھو جیندے وچ جاری قافیے توں علاوہ انہاں ہک ہک مصرعے وچ بۓ ترائے قافیے پاتن ۔جیندے نال بحروچ روانی تے سوہٹپ پیدا تھی گئے ۔پڑھدیں ہوئیں ایویں محسوس تھیندے جینویں زبان وہندی ویندی ہووے ۔ایں منقبت دے کجھ شعر ڈیکھو۔

ثمر ہدایت، بحر عنائت، علی ولایت، مآب نظرے
شہ قشمشم، پکارے دم دم، جو آؤ زم زم، شراب نظرے
ولایا خالی، نہ کوئی سوالی، امیر عالی، جناب نظرے

غلام علی ناظم تقریباً ۱۹۴۰ء دے نیڑے تیڑے فوت تھئے ۔

مضمون مصائب بوقلمون شہادت شہزادہ علی اصغرؑ

لکھت: غلام علی ناظم

ہک باقی کربلا دا ہے مخدوم آ رہیا
ڈکھ غم دی باقی آ رہیے مغموم آ رہیا
لڑ گئے جوان شاہ دے تے مظلوم آ رہیا
لیکن ہکو حسینؑ دا بس معصوم آ رہیا
زردی شکل دی ماء کوں قیامت ڈکھا ڈتی
صدمے پیاس گھولی دے لولی بھلا ڈتی

پینگھا ہے موت دا تے لولی قضا دی ہے
ہے انتظار موت دی خواہش خدا دی ہے
ویرنڑ کوں ڈیکھ کے سینڑ سکینہؑ بھی آہدی ہے
اماں پونچھ بگئی ارے جندڑی بھرا دی ہے
معصوم تے صغیر دا ہاں تس توں بڈ ونجے
امڑی ڈو اکھیاں بھال کے پینگھے توں لڈ ونجے

رو سکینہؑ آکھے نیں چارا کیا کراں
دل آہدی ہے جو منہ میں مقتل دو چا کراں
پاخاک چاچے پاک دے نانویں صدا کراں

یا ہم شکل مصطفےٰ بھرا کوں سڈا کراں
پانی دے باجھ بال بھوں بے قرار ہے
آکھے قضا پکار کے کانی تیار ہے

دوستانِ حسینؑ ۔جیں ویلھے صابر خدادا، نورالعین زہرؑا دا، مظلوم کربلادا، پھلیا پھلیا باغ لٹا چکا۔اکبر جیہاں جوان پتراں دے، حرجیاں مہمان متراں دے دل تے وار سہا چکا۔موجب وصیت بھرادی قاسمؑ کوں پرنا چکا۔خون بھری لاش نبرے دی گرم خاک تے تڑ بھدی ڈیکھ نبردا چکا۔ماشکی اہلبیتؑ دا وچہ عاشق حسینؑ دے باہاں کپا چکا۔نواسہ رسولؐ دا ویلھے صیغی دے ہک ہک جوان اتے ضعیف دی لاش اٹھا چکا۔اپنے وارث بیمار کوں اسرار امامت دے سمجھا چکا۔دریائے مصیبتاں دے وچ ڈکھاں غماں دی جھاگ جھاگن دی تلقین فرما چکا۔مسافر پور دے لڑھدے جہاز کوں شام دی ٹانگ ڈسا چکا۔نواشہادت اصحاب اقرباء دے میدان وغا دے سامنے فوج اشقیا دے آکے ہر پاسے نگاہ فرمائی۔مگر کوئی اصحاب وفادار سید ابرار کوں نظر نہ آیا۔بس ہک ہک یار وفادار دانام پکار کے سڈیندن اتے فرمیندن۔

اے انصار حسینؑ دے اج جاگو وقت سویرے
اج تہ آل رسولؐ دے کوں گھدا شام دیاں فوجاں ویڑھے
نیں چنتا وچ پردیس مرݨ دا ہکھ تے تریہہ دی خیرے
بھل خیمے پاک ستر والیاں دے آ گئے ظالم نیڑے

آہدیے راوی اوں ویلھے آثار آہن محشر دے
جاں ہک ہک صاحب وفا کوں سڈیا رو رو پیو اکبر دے
ہک ہک لاش کوں ڈیکھے شاہ جھٹ وجن پیچ۔کمر دے
مار کے موجاں ساݨوݨ وانگوں نیر وہن سرور دے

حضرت تے جتنا اپنے صحابیاں کوں یاد فرمایا۔کوئی جواب نہ آیا۔فرمایا اے فوج خدادی پہلوانو کیا سڈ ناں تساں حسینؑ دانیں سنڑیا۔ول اپنے نور نظر لخت جگر اکبرؑ دی لاش پاش کوں ڈیکھ کے فرمیندن۔

آدرد ونڈا وچ چمن بچڑا میڈی دل درداں توں لہہ گئی
بعد تیڈے اے نور نظر کیا خاک جہان تے رہ گئی
جاں تیں جئیں نازک پھل دے سینے سانگ ستم دی وہ گئی
بس وعدہ میثاق دا ہا جو دل موت جوان دی سہہ گئی

ول نام عباس دا سڈ کے آکھے میڈا اوکھا وقت یارا
کیوں تنہا چھوڑ حسینؑ کوں روندا ملیو وچ ندی کنارا
ہنڑ چھوڑ نہ کلہا خیماں، کوں شیرؑ دا پھیرے دارا
کیوں جو آہدن شام دے لشکر ڈیسن آل رسولؐ تے پہرا

بھلا وے ویرنڑ موت تیڈی چا کر حسینؑ دی تروڑی
بحر غماں دی سانگ نہ ڈسیو گئے ہولڑھدے چھوڑی
ہم چن اکبرؑ دے مرنڑ، تیڈی موت مصیبت ڈوڑی
تیکوں ویرنڑ ڈکھی دل دا میں وِدا ہم آسرا جوڑی

دوستو! سارے احباب اصحاب دے درجے بل احیاء پا چکے آہن۔تمام ضعیف اتے جوان مزے موت دے گھن کے مہندی عشق حسینؑ دی لا چکے ہن۔باوجود تریں ڈینہاں دی تریہہ دے جو ہر لڑائی دے ڈکھا چکے آہن۔

مگر ہک مشتاق شہادت دا وچ خیمے حسینؑ دے موجود ہے۔تو ڑیں جو سن دا چھوٹا ہے۔

مگر شوق مرݨ دا وانگوں جواناں دے رکھدے۔ اپݨے وقت مقررہ دا انتظار پیا کریندے۔ جو ڈیکھاں کیڑھے ویلھے آوازہ قضا دا آندا ہے۔ سردار تھوڑے لشکر دا کیں ویلھے یاد فرمیندے نہ آرامے نہ قرار ہے۔ تسکین پیاس دی خاطر جام شہادت دی انتظارے۔ اجاں خیمے وت ایں واسطے رہیا ہوئے جو میدان تائیں آپے ٹروݨجݨ دے لائق نہ ہا۔ زین تے بیھݨ دے ڈادا ہے نہ گھوڑے تے چڑھݨ دے لائق ہے۔ ایہہ وی ہے تاں فوج دی شمار وچ مگر اجاں تائیں نہ تلوار چاوݨ دے ڈادا ہے نہ جنگ کرݨ دے لائق ہے۔ مظلوم کربلا دی جھولی کنوں سوا دشمن دے مقابلے وچ نہ آپے کھڑن دے لائق ہے مگر بجھیں تانگھ ہس تیری نہ شوق ہے پاݨی دا نہ خواہش ہے کھیر دی۔

دوستوں سمجھا ڈیواں۔ اوکون صاحب کمالے۔ چھیاں مہیناں والا توڑیں جو بالے۔ تریہہ بکھ دے نالے۔ مگر راہ خدا وچ مرݨ دی انجھیں استقلال۔ جو نہ تریہہ دی چنتا نہ بکھ دا خیال۔ حسینؑ دا چھوٹا جہیاں تونہالے۔ نزدیک خدا دے اے وی قربانی اکبرؑ ہے نام نامی معصوم علی اصغرؑ ہے۔

رنگ رنگ دیاں ہن مصیبتاں اصغر دی بال ہے
تس نال تپ جئیں دا دل وچ اے خیال ہے
آ آ کے تیر پوندا جو پنگھے دے نال ہے
ہے ہے تھئی جو بال دا بچݨ محال ہے
شدت ہے تریہہ دی بال دا رنگ زرد لال ہے

نال شدت پیاس دے نازک پھل حسینؑ دا کماندا ویندا ہے۔ امڑی ہے وہیڑیں معصوم دیاں اکھیں نوں پئی ہیاں۔ مٹھیں کھلیج ہیاں۔ دل کوں چنتا کھاویندا ہے۔ وچ خیمے مسافراں دے قیامت دا سامانے۔ میدان وچ مظلوم گریانے۔ ڈکھاں دا گھمسانے۔ روح حیرانے۔ غماں توں غم۔ مصیبت توں مصیبت دا طوفانے۔ زمین کربلا دی نال شدت گرمی دے جلی ہوئی ہے۔ اتے

بازک جند مولا دی ناز بتولؑ دی پلی ہوئی ہے پیا وت ہکے مظلوم تے چھ لکھ دی شست رلی ہوئی اے۔ بھاہ ہجر فراق دی بلی ہوئی اے۔ پیا وت ہکے مظلوم تے بھیڑ شریراں دی ڈیکھ کے دل ہمشیر دی ہلی ہوئی ہے۔ ایں اثناوچ حجت خدا دی تمام کرݨ دے کیتے فرمایا۔

اے کلمہ گو ڈسو آل کنوں کیوں پھر گیا سارا جگے
کھڑے وسدے تیر جفا دے ہک چکے تے پیا لگے
میڈے ڈاھاڑیاں والے مار گھتو ہے زخمی ہک ہک رگے
چن اکبرؑ تے عباسؑ کنوں میں تاں مر ونجاں ہا اگے

کیوں سڈ مہمان مریندے ہو کہیں جرم خطا دے کیتے
کوئی ہے فریاد میڈی کوں پہنچے نام خدا دے کیتے
نمھی آہدا آݨ مکاݨ ڈیو میکوں پتر بھرا دے کیتے
ایں ویلھے امداد کرے فرزند زہراؑ دے کیتے

راوی آہدے۔ ایں ڈکھی فریاد حسینؑ دی سݨ کے فرشتے روڈ تے۔ مِلے کربلا دے ہلا ڈتے۔ بھیݨ والی سمجھ گھدا۔ جو ہݨ کوئی مددگار میڈے بھرا دا نئیں رہ گیا۔

سݨ فریاد حسینؑ دی رنے قدسی نیر وہا کے
اُتے خاک تے بھیݨ پئی درداں ماری کونج وانگوں کُرلا کے
اُتے بستر مرض تے تڑپھیا عابد جگر اتے ہتھ لا کے
اٹھے سنبھل سنبھل کے مدد کیتے دل بھیݨ پووے تڑپھا کے

معصوم اللہ اکبر فرمایا۔ فریاد معصوم دے عجب تاثیر ہائی۔ کیوں جو جئیں ویلھے آواز امام دا وچ خیمے اہلبیتؑ عظام دے پہوتا۔ شہزادہ علی اصغرؑ تڑپھ کے پنگھے وچ الٹ گئے۔ تسی زبان حلقوم ناوں چھڑا کے وچ جواب بابے جناب دے عرض کریندے۔ "لبیک یا ابتاہ لبیک یا

ابتـــاہ"۔ قبلہ وکعبہ میڈی ہزار جان اُتوں تیڈے قربان تھی ہووے۔ شالا جھولی میڈی امڑی دی خالی مونجے۔ اتے چراغ روشن رہے۔ چنانچہ شاعر آہدے۔

الٹ پینگھوں چوٹیاں والا خاک اتے ودھ پووے
آکھے یا اللہ شالا ویر دے غم اچ نت بتولؑ نہ رووے
میڈی لکھ جندڑی قربان تھیوے ہک شاہ سلامت ہووے
میں راضی ہاں توڑیں مردیاں تائیں میڈے گل وچ تیر کھڑووے

بس خاک تے ودھ پیا چوٹیاں والا ہے فریاد ڈکھاں دی
دل سر بچڑے دے امڑی اجڑی آن جھنڑوی تڑپھاندی
اَتے روندیں روندیں غش کر گئی دل دہل گئی حرمانؑ دی
بس رو کر سر بی بی دے مل گئی آل نبی ﷺ کرلاندی

کہیں بی بی تلیاں سینڑ دیاں ملیاں کہیں سر جھولی پایا
کہیں ہاں معصوم دا ملیا کہیں گرد غبار لہایا
کہیں نام حسینؑ دا سڈیا آ وچ آ وچ زہراؑ جایا
بس آہدن جھنڑوے ہوئے بچڑے کوں آ آپ مسافر چایا

مولا جلدی نال آ کے اپنے نونہال کوں چیندے۔ سوہنی پیشانی چم کے چوٹیاں توں خاک پونجھ کے فرمیندے۔

نوحہ

اٹھی جاگ وے نور ابصار وے ذرا بچڑا تھی ہوشیار وے
ہݨ غش توں تھی بیدار وے میڈو بھال اکھیں ہک وار وے

تریہہ تیڈی توں ہاں ارمانی پھرے بحر تے کھڑ گئے جانی
کتھوں اَنے بابل پاݨی مظلوم وی ہے لاچار وے

تریجھا ڈینہہ اے بند فراتے آل رسولؐ تے ہو گئی راتے
ڈکھی جندڑی غوطیاں واتے نہ تیر جگر وچ مار وے

ایہہ نازک پھل آل عبادا ماݨ نہ توڑیں بے کس ماء دا
بیا آندے آواز قضا دا تیڈے کیتے تیر تیار وے

صدقہ تیڈے درد الم دا جانجا ہادیں اہل حرم دا
پنگھے وچ ڈس کیوں نی سما نوھی ڈیندی موت قرار وے

ایں تکلیف دے لائق ناہیں اٹھی تاں جل سوال کراہیں
مثل بتولؑ دے منگ دعائیں اساں بحر دے حق دار وے

رووے آل نبیؐ دی ساری غش وچ ہے ماء درداں ماری
ہو گئے ظالم پھرے جاری اج رنی آل اطہار وے

دوستو! رسولﷺ دے نونہال بتولؑ دے لعل عاشق ذات ذوالجلال نے اپنے تے
بال کوں نال کمال حوصلے دے چا کے جھولی وچ پا کے فرمایا۔

آ بچڑا اج رلے جلوں بچ تے کوڑ نسارݨ
جل مثل جواناں نال توکل لڑھدے دین کوں تارݨ
امت غریب دے سر دے اتوں جل بچڑا سر وارݨ
جل ڈیکھیں جو بگل کوں لگسن ظالم کا تیاں مارݨ

آہدن جیں ویلھے مظلوم کربلا اپݨے بال کوں چا کے میدان ڈو ٹرن لگے۔ یکا یک وچ خیمے آل عبا دے رواٹ غم دا جاری ہو گیا ہے۔ بے اصغرؑ دے آواز آوݨ لگے۔ امڑی اجوی مثل مچھی بے آب دے وچ حالت بے تابی دے تڑپ تڑپ کے جھٹ پوندی ہے اتے آہدی ہے شاہا میڈا کوئی دعویٰ بچ دا نہیں۔ "رضیا بو صاء اللّٰہ"۔ حضرت کیتے خاتون بابے دے اگوں ول آندی ہے چھوٹے چھوٹے ہتھ چا بھیندی ہے بوسہ ڈے کے عرض کریندی ہے۔

ہک واری اے بابا سائیں توڑیں اصغرؑ کوں چا گھناں
کھول کے تڑیاں لٹکے تائیں بگل ویرݨ کوں لا گھناں
نال ہنجواں دے دھو کر چوٹیاں جھولی وچ پا گھناں
نیں بچ کئی ہے نام خدا جے حکم ڈیویں آ گھناں

سݨ کر گالھ تھیا غربال جگر شاہ بال دو دید بھنوائی
ہک واری ول ہمشیر کوں گھن شالا چہ تائیں جیویں ماہی
بہوں ناز ڈٹھے ہن دھی میڈی ہݨ رونوݨ تے چڑھ آئی
کیویں آپ رونواں رووݨ دے اگوں وقت پئے ہن کائی

امام حسینؑ نے اپݨے بال کوں حوالے سکینہؑ دے کیتے۔ اتے فرمایا جلدی کر سک لہا گھن سکینہؑ خاتون بھرا کوں چا کے کول پینگھے دے آ کے ساریاں بی بیاں کوں سڈیندی ہے اتے فرمیندی ہے۔ بی بیاں آؤ سکینہؑ اج اپݨے بھرا کوں وکھرے طرز دی لولی ڈیندی ہے۔ ساریاں بی

بیاں جمع ہو گیاں۔ کہرام ماتم دا مچ گیا۔ سکینہؑ اپنے بھرا کوں پنگھے وچ سما کے ڈ ور ہلا کے بزبان حال فرمیندی ہے۔

نوحہ

پنگھا رج رج مانڑ ویرنڑ دائی لولی ڈیندی ہے
بھیٹیں والی جج نہ رہ گئی پئی قضا نکھڑیندی ہے
میں پڑھاں ٹیین کوں توں منگ دعا امت کیتے
جوڑ کے امت دا تحفہ تیکوں بھینڑ پٹھیندی ہے
بھال اکھیاں کھول کے لب وچھڑی کوں مسکا ڈکھا
کر گھنوں چھیکو یاں گالھیں رب دی موت لٹیندی ہے
پہلے سوہنڑے ہتھ اٹھا گل نال لا گھن ویر وے
پچھیں نندراں کر گھنیں کھڑی بہانی ڈور ہلیندی ہے
میں صدقہ خشک دہانی دا ملیونہ ہک گھٹ پانڑی دا
اللہ گواہ ہے ویرنڑ رہی بھینڑ تاں بانڑ مریندی ہے
سچ نال پیو مظلوم دے مریندان امت دے در اتے
شالا پانڑی گھن ولو، بھل میڈے دل دو ویندی ہے
ہے بند بحر سادات تے ہیا پیندا سارا لوک ہے
ناظما امت کمینی آہی ظلم کریندی ہے

نور محمد گدائی

آپ دا اصل ناں نور محمد ہا اتے گدائی تخلص کریندے ہن۔ آپ ہوریں نورݨ گدائی دے ناں نال مشہور ہن۔ آپ دے والد دا ناں محمد فاضل اتے ذات لہر بلوچ ہائی۔ آپ دا آبائی وطن چودری موجودہ لیاقت پور ضلع رحیم یار خان ہا۔ نور محمد گدائی ترک وطن کر کے پاک دروازہ ملتان دے باہروں گھر آ بنڑیونے۔ انہاں دی نارینہ اولاد کائناں ہائی۔

نور محمد گدائی مرثیے توں وکھ قصے، ناٹک، گیت توں علاوہ کافی کلام چھوڑیے۔ انہاں دے قصیاں وچ مرزا صاحباں، قصہ ہیر رانجھا، گل انور، مصری بائی، شیریں فرہاد شامل ہن۔

آپ دیاں مرثیے دیاں کتاباں وچ انہار کربلائی، انوار المصائب، خون شہیداں، انوار کبریائی، بیاض شہدائی، تصویر شہدائی، گلزار کربلائی، قصہ ہرنی، سوز غم، ذوالفقار شہدائی، غوغہ کربلائی، ریحان غم، دربار کربلائی، داستان غم، نہر ماتم، میدان کربلائی، مجموعہ بے نظیر، گلزار شہدائی، اعجاز کربلائی، اظہار شہدائی، اسرار کربلائی، اخبار کربلائی، آئینہ کربلائی تے روضہ رضوان شامل ہن۔ نور محمد گدائی دے دفعہ فقیر کوں وݙی شہرت ملی ہائی۔ ایں دفعے وچ ۴۹ شعراں وچ حضرت امام حسینؑ تے ہک فقیر دی گالھ مہاڑا اے۔ اتھوں ہک بند تساں وی ݙیکھو۔

پیا جو توں پچھدا ہائیں میݙا میکوں جانڑے کل زمانہ
نام جیندے دا کلمہ پڑھدیں ہے میں حسینؑ دا ناناؐ
بابل میݙا شاہ مردانہ اتڑی مالک ݙو جہاناں
اج میں غریب دے مارݨ کیتے کھڑے چا تیر کماناں

غلام سکندر غلام دے بعد سرائیکی دی صنف خمسہ دے سب توں وݙے شاعر وی نورݨ گدائی ہن۔ انہاں دے بعد تقریباً خمسہ دی صنف ختم تھی تے رہ گئی اے۔ انہاں دا ہک خمسہ

ڈیکھو۔

تلوار ایندی جتھ چل ونجے

پئے فوجاں وچ تھرتھل ونجے

سر جیں ناری دے ول ونجے

کپ ٹکڑے پرزے چار کرے

آفریں حیدرؑ قرار کرے

انہاں دی پیدائش تے مرݨ دی تاریخ بارے کہیں کوں پتہ کینی۔ انہاں کوں اپݨی شاعری تے ناز ہا۔

اے گدائی شعر تیڈا وچ ماتم یاد کریسن

فکر نہ کر ہر شعر تیڈے وچ آپ امداد کریسن

ایں ناقص سخناں تیڈیاں دا انصاف استاد کریسن

بھل ہاں گدائی جیندے در دا آپے صاد کریسن

تقریرِ پُرتاثیر در حالات حضرت حُرعلیہ السلام

لکھت: نور محمد گدائی

محب حسینؑ وچ کربلا جئیں وقت رات ڈہویں محرم والی آئی ہے اُوتے اہلبیتؑ دے ساری رات خدادی بی بی زینبؑ خاتون کوں روندی گزری ہے۔ شاعر آہدے۔

جاں ڈہویں رات محرم والی آئی آل عباء تے
آکھن بیباں شالا ورہیاندی تھی پووے اے راتے
رات نہ کھٹے تے سنگت نہ ترٹے نہ لٹن ظالم آ تے
ہے ایہا رات مصیبت دی ویسی رُل حسینؑ دا ساتھ

گل لا بھرا کوں زینبؑ رو رو منگے دعائے
بھائی منگ دعا نہ تھیون جدا اج ڈوہیں بھینڑ بھرائے
رلے ہوون نکھڑ نہ پوون نہ کرے تقدیر جدائے
اج وچ پردیس دے اجڑی جایا بھینڑ دی سدر لہائے

رات ڈہویں دی دھمن لگی لکا ڈیہہ ڈہویں دا ابھرن
کئی خزاں دی گھل پئی لگا چمن بتولؑ دا اجڑن
ڈیس بیگانے جنگل ویرانے لگی بھینڑ بھرا توں نکھڑن
انوں تنجھ ظلم دا بھرا اُنوں صدمے لگے آنوں

اے بجھ فلک دا ٹھہر ونجیں دروہی ہائی ذات خدا دی
انوں بجھ بتولؑ کوں ویڑھ گدھا ہے امت رسول اللہؐ دی
دیر دے نال اجہ ابھریں ہا تیکوں اہدی دھی زہراؑ دی
اے ڈ۔نہہ نہ تھیویں ڈھویں دا ہچ پووے جند بھرا دی

محب حسینؑ! رات پئی دھمدی اے۔کوئی ویلھا رات داہا۔حر علیہ السلام اٹھی کھڑا تھیا اے لگا آیا ہے پاسے خیمے حسینؑ دے۔کیا ڈہدا ہے حضرت عباسؑ باہروں پہرا کھڑے ڈیندن۔ اندر جناب حسین علیہ السلام قرآن شریف بیٹھے پڑھدن حر باہروں خیمے دے سنڑدا کھڑا ہے۔ صدقہ حسینؑ تیڈے قرآن پڑھݨ دا۔ گل وچ کپڑا پا کے کھڑا آہدے۔سردار میڈی توبہ قبول فرما۔حضرت عباسؑ جواے آواز سنی۔فرمیندن اے شھا توں کون ہیں۔کیوں آیا ہیں۔اے خیمہ میڈے مرشد حسینؑ دا ہے۔حر غلام ہا تیڈے دردا۔راہ ونجائی وداں۔میڈے حضرؑ کوں آکھ میکوں راہ لا دے۔میڈے مرشد حسینؑ کوں آکھ نوکر آہدا ہئی میکوں قرآن سنا۔گل وچ کپڑا پائی کھڑاں میڈی توبہ قبول فرما۔اللہ دے ناں تے میڈی غلطی معاف کرتے اپنی سنگت وچ رلا۔اندروں شاہ سنڑدا بیٹھے فرمیندن عباسؑ کجھ نہ آکھا اینکوں۔ایہو شخص اے جیندی ساکوں انتظار ہی اینکوں آکھ حرا باہر نہ کھڑ۔تیڈیاں میڈیاں سنگتاں توڑ دیاں ہن۔کربلا کنوں تادم تائیں۔یار کوں قرآن سنڑیندان آرام کر ڈ۔نہہ تاں تھیوے رج رج کے ملسوں۔

لکھدن حرؑ فجر تھیندیاں تیں باہروں خیمے حسینؑ دے پہرے دار کھڑا رہیے۔تے آہدا رہیا اے حُرا شالا حسینؑ گناہ بخش ڈیوے۔کیوں جو جناب حسینؑ کوں نال فریب دے کربلا وچ گھن آیاں۔آہدے حُرا اویں کم کرتے جیڑھے ہتھاں نال واگ حسینؑ دے گھوڑے دی پکڑی ہادی۔ہتھ قلم چا کر۔اتے سرکار حسینؑ دے سامنے چا رکھ تے آکھ اے سردارا میں اپنی کیتی دی سزا پائی کھڑاں۔میڈی توبہ قبول فرما۔جناب حسینؑ جو تلاوت قرآن دے بعد بہر تشریف گھن گئے۔ ڈہدن حرا اونویں روندا کھڑا ہے۔شاہؑ فرمایا حر یارا۔آہدے جی میڈا سردارا۔شاہ فرمایا اجاں کھڑا

ہا ئیں۔آہدے کیا کراں سوہنا آرام جوتھی آندا۔جتھ شمع اے پروانہ اتھائیں ہوندے۔سواحضور دے کن ونجاں پاسا جو تھی تھُدا شاہا۔حضرت نے حرکوں ہاں نال لایا۔حُرا مو نجھانہ تھی تیڈی بہشت دا ضامن ہاں۔اے تیڈی توبہ قبول کیتی اے۔حُر سوچیا بھرا توں پچھ ڈیکھاں اوکیا آہدے۔حُر جو وچ گھر دے ڈھدے بھرا اگے تیار کھڑا اے۔تے آہدے حُر ونجے نہ ونجے حُر دی مرضی میں تاں مرشد حسینؑ دو۔حُر آہدے کیا آہدا کھڑیں۔بھرا ردو کے آہدس۔

رنج نہ تھی تاں عرض کراں آ ویر اتھوں ٹر جلوں
جان نوکری سٹ بید نیاندی جل سنگت حسینؑ دی رلوں
انہاں لوکاں کنوں کیا حاصل تھیسی در حسینؑ دا ملوں
سلطان جہان دا دان کریسی بھر ڈیسی چارے پلوں

حُر آکھیا بھائی کیا پیاس منظور ہے۔آکھیس نہ ویرنڑ کوثر کوئی دور اے۔حر آکھیا بھائی دھپ دا سیک اے۔نازک ہاں اے۔آکھیس ویرنڑ اگاں چھاں اے۔حُر آکھیا لاش کفن دی محتاج ہوسی۔آکھیس ویرنڑ لاج والیاں کوں لاج ہوسی۔حر بھائی کوں گل نال چا لاتا۔آکھیس مرحبا، آفرین شاباش۔امتحان وچ پورا لتھائیں۔ٹھہر ذرا ہنڑیں چلدے ہیں۔حُر سامنڑے ڈٹھا۔دھی دروازے تے کھڑی اے۔تے حسینؑ دے خیمے ڈو ڈیکھ تے روندی کھڑی اے۔حُر آکھیس پتر توں کیوں روندیں ایں۔آکھیس

آکھ نمھی سکدی بابل مرضی ڈیکھ تساڈی
حسینؑ غریب دے خیمے وچ اے اوندی کئی شہزادی
کوک فراق دی سڑدی رہی آں ساری رات خدا دی
آہدی اٹھی دے بابل بگولو پانی بچ پووے جند بھرا دی

جے توں ناراض نہ تھیویں بابل ایندے وِچ کے درد و انڈ واں
لکا کے پاݨی کہیں حیلے ایں بال کوں وِچ پلاواں
ݙیکھاں جیوے یا نہ جیوے بابا فجر دے تھیندیاں تائیں
ہووے پاݨی بند یتیماں دا نیں ݙٹھا ظلم کتھائیں

حر جیکر اندر آوے کیا ݙیہدے ذال روندی پیٹھی اے۔ حُر آکھیا خیر آوی توں کیوں روندی ہیں۔ زال آکھیا۔

خواب رتوکا ݙساں تیکوں جے گھتیس سٹ ارادے
جناب بتولؑ کوں روندا ݙٹھم وِچ جنگل کربلا دے
آہدی اے کوئی تاں میڈے بچڑے دا پووے ضامن نام خدا دے
ساری رات خدا دی۔ بی بی رہی روندی کر فریادے

میں تاں ایں آہدی ہاں حُرا نوکری کوں کر پچھتا
رب خیر کرے ایں بے تے ہم حسینؑ کوں کسدا ݙٹھا
ہک کوک آندی اوندی امڑی دی میڈا جگ مسافر کٹھا
اوندی بھیݨ نماݨی روندی کھڑی رکھ نال قنات دے متھا

جہاز حسینی تیار کھڑوتے آ تاں حُرا چڑھوں
وَل آ ویلھا پچھیاں ہتھ نہ آسی ٹِک نہ پووں تڑوں
جوڑ کے تحفہ جندڑی دا وِچ نذر حسینؑ دی کروں
جنت کوثر طوبیٰ ملسی سخی حسینؑ دے دروں

پتر حُر دا کھڑا عرض کیتس بابا ایہو مسافر کون اے۔ حر آکھیا بچڑا ذات دا سید اے رحمتہ

والا مدینے دا اے۔ جیڑھے نبی ﷺ دا کلمہ پڑھدے ہو۔ ایہ اونداکیا لگدا ہے۔ آکھیں اے اوندا ڈو ہترا اے۔ پتر حر داڑ دھتھ منہ تے مارتے پٹن لگ پیا تے آکھن لگا۔

لاج والے کوں لاج ہے بابل نبھ ویسی نوکری مٹوں
لکھ جندڑی قربان کروں جناب شبیرؑ دے اُتوں
حسینؑ مرے تساں خوشیاں کرو رہی مسلمانی کتھوں
سر گیا تاں گھولیا چا ایمان ونجے نہ ہتھوں

غلام جو حُر دا کھڑا ہا۔ حر دے قدماں تے ڈھ پیا۔ ہتھ جوڑ کے عرض کیتس۔

استعفیٰ ڈے ایں نوکری توں ہن گزری سو گزری
سخی شبیرؑ دے نام اُتوں قربان ونجے لکھ جندڑی
ساری رات خدا دی روندی رہی حسینؑ دی امڑی
آہدی اے بھلاوے حر اہن توڑی نندر تیڈی نہ اکھڑی

حر نے غلام کوں گل چالایا۔ فرمایا آفرین مرحبا پورے لتھے ہو۔ امتحان وچ اقرار کوں وسار نہ ڈیوتاں۔ جناب حسینؑ کنوں میکوں سرسار نہ کرتاں۔ کھل ہس کے سر کپاوتاں۔ میڈے عشق کوں رنگ نہ لانوڑاں۔ طعنہ مہنڑاں سر تے نہ چانوڑاں۔ سر جو ڈیوتاں خیال نہ کرتاں۔ جیوں جیڑ راہ اللہ وچ ڈیویندی اوندا املال نہ کرتاں۔ بس اے گالھیں ہن نکارا جنگ دا وج گیا۔ فوجاں قائم ہو گیاں۔ صف بندی ہوون لگی۔ حر دی جو نگاہ ونجے اُتے تھوڑی فوج حسینؑ دے۔ آہدے سوہنا قربان تھی پوواں تیڈی توکل توں محبت مانند مقناطیس ہے چھک جو کیتی بمعہ اپنے ساتھ دے نکل پیا۔ وچوں فوج یزید دے۔ شاعر آہدے۔

وچوں لشکر دے کر حملہ عجب حر بختاور نکلیا
گویا ظلمات دے بدل وچوں شمس و قمر نکلیا
شجر فوج عمر وچوں محبت دا ثمر نکلیا

جوڑ کر کے انج خاراں کوں گویا اصلی عطر نکلیا
سبز خاص کیسر توں ہزاراں درجہ تر نکلیا
لگا محبوب دے دامن عجب واہ خوب تر نکلیا
فلک تے کل ملک آکھن اے گھن جنت دا گھر نکلیا
اے ہا مشتاق جئیں گھر دا اوہیں گھر دا ثمر نکلیا

انوں جناب حسینؑ جو حُر کوں آندا ڈٹھا۔ کیڑھے حال نال ڈٹھونے ہتھ بدھے ہوئے گل وچ کپڑا پاتا ہویا۔ روندا روندا آندا ہے۔ شاہا انہاں ہتھاں نال حضورؑ دے گھوڑے دی واگ ولائی ہم سردار بچڑیاں دا صدقہ او ہو قصور غلام دا معاف کر۔ جناب حسینؑ فرمایا عباسؑ علی اکبر دوڑو۔ میڈے مہمان کوں نال استقبال دے گھن آؤ۔ حرآ کے جناب دے قدماں وچ ڈھ پیا تے اکھیس مولا غلام کوں رخصت جنگ دی پہلے فرماؤ۔ جو میڈیاں اکھیں شرمسار ہن حضور کنوں ایہہ گالھیں ہن۔ فضہؑ آ کے آکھیا حُر آ بھینؑ حسینؑ دی آہدی اے۔ بھائی حُر جی آیا۔ اساکوں رتو کی انتظار آہی۔ مگر افسوس بھراوا تیڈی خاطر نہ ہوئی۔

ناراض نہ تھیویں حُر بھائی اساڈی ہوں لاچاری
تریجھا ڈینہہ ہے آل نبیؐ نے فاقے نال گزاری
کہیں نیں بھل بھنوایا حُر ہے دشمن خلقت ساری
پانی پانی کریندی ہے سکینہؑ تے درداں ماری

سوا خدا کوئی نیں اساڈا تو ڈے توں تاں منت لا چا
ہال حسینؑ دے ڈر ڈر ویندے ایہا گھولی فوج ہٹا چا
جیویں کیویں ویر میڈے کوں ایں بھیڑ وچوں بچوا چا
شہر مدینے ول نہ ویسوں ایں گھال اوتے چا چا

قصہ جناب پاک کوں ونج کے آکھ غلام آہدا ہے بی بی ایہ در پئے جفا ہن ہرگز ظلم کنوں باز نہ آسن۔ دعا فرماؤ۔ نوکر قربان تھیوے اتوں نواسے رسول ﷺ دے۔ انشا اللہ غلام کوں ڈیساں پتر کوں ڈیساں آپ مریساں۔ حسینؑ کوں نہ ونجن ڈیساں۔ اتنے تائیں میدان وچ ول نقارا وجیا۔ حُر وچ غیرت دے آگئے۔ آہدے شاہا رخصت جنگ دی عطا فرماؤ۔ پتر بھرا غلام حر دا اُتے جناب دے قدماں تے ڈھ پئے۔ مولا پہلے رخصت جنگ دی ساکوں عطا فرماؤ جو قربان تھیواں اُتوں حضورؑ دے۔

راوی آہدے ترئے ترئے واری ایہو جنگیں لڑے جو پے لاشاں دے لگ گئے جیڑھے ویلھے حُر دا بیڑا پار ہو گیا اتے چائی اے حُر نے لاش بھرا دی تاں حضرت دے نیر وہہ پئے۔ حُر عرض کیتا کیوں مولا حضور کیوں روندن۔

شاہ فرمایا حُر بھائی ہک یاد آندم پردیسی
ایں دریا دی کندھی اتے جھٹ تیں بانہہ کپویسی
جیویں لاش بھرا دی چائی ایویں حسینؑ بھرا کوں چیسی
اکثر لاش کوں چیندیں چیندیں پئے خم کمر کوں ویسی

حُر درد بھرنواں دی موت داڈاڈھا ہوندا ہے۔ توں حرا بھرا کوں رو شہیداں دا رونوݨ ثواب اے۔ آہدے میڈا نوکر قربان ہو یا اُتوں حضور دے۔ حضرت فرمیندن، جوان پتر دی موت ڈاڈھی ہائی توڑیں پتر دی لاش تے رونویں ہا دل دے ارمان کڈھیں ہا۔ رووݨ شہید دا ثواب ہے۔

آکھیا حر مرشد میڈا کیوں اکھیں غلام دیاں رووݨ
قربان کراں تیں سوہݨے توں جتی بچڑے اجہ ہوون
نیں دستور جو وچ میدان دے عاشق مونجھ کھڑوون
کھل ہس یار کوں ڈیساں نظراں منظور شالا تھی پوون

بس مولا میکوں ہݨ رخصت جنگ دی عطا فرماؤ۔ جو شربت شہادت دا پی کے پونچاں منزل مقصود کوں۔ پس راوی آہدے حُر مخاطب فوج اشقیا دے ہو کے آہدے۔

کون کرے اج ریس میڈی میڈا بخت اقبال بلند تھیا
بوذرؓ قنبرؓ وانگیں حُر اج نوکر خوب پسند تھیا
میڈا مرشد ہادی رہبر حیدرؓ دا فرزند تھیا
تساں خاص جہنم وینجݨاں ہے میں جنت گھن خورسند تھیا

عمر بن سعد آکھیا اے حُر کیا تھی ڳیا ہے۔ کیوں مفت مریندیں توں ہک کیا کریسیں۔ حُر آکھیا۔

کیا طاقت کہیں انسان دی ہے اج میڈے نال کھڑا تھیوے
میکوں قوت شاہ مردان دی ہے کوئی اتنے قدم ودھا تھیوے
میکوں لوڑھ فقط ایمان دی ہے کوئی دنیا نال ولا تھیوے
بس تانگھ جنت بستان دی ہے کوئی شان میڈا اج آ تھیوے

عمر بن سعد آکھیا اے حُر اپݨے انعام دا نقصان پیا کریندیں۔ تیکوں خبر کوئی نیں جو سردار میڈے یزید نے میڈے واسطے بہوں انعام لکھیا ہے۔ حُر دا رنگ مثل گلاب دے سرخ ہو ڳیا۔ تلوار آبدار میان وچوں چھک گھدس۔ آکھݨ لڳا۔

تھی موذی اے عمر تیڈی گفتار تے لعنت پوے
نیں درکار زر دنیا دا تیڈے سردار تے لعنت
اوں فاسق ازلی بدتر تے اتھے مردار تے لعنت
او ظالم دا ظلم بانی ہے اوندے کردار تے لعنت

پس اللہ اکبر کر کے وار تلوار دا کیتا۔ راوی آہدے۔

کرے جاں وار غازی وچ لشکر دے روح کلگ

صفا ندی صف صفا کر کے چمے شاہ دے قدم پلپل

آکھے شاہ مرحبا اے حُر ذرا تلوار جھل جھل جھل

ہے امت میڈے نانے دی جو آندا ہم شرم ول ول

حر عرض کیتا سوہنا پیاس کنوں میڈی زبان خشک ہو گئی اے۔ حضرت فرمایا اے حُر فکر نہ کر ڈیکھ ہاں انہاں ڈو انگلیاں دے درمیان۔

ڈٹھا حُر نے عجب رتبہ جو حیدرؑ خود سڈیندا ہے

جو بھر کر جام کوثر توں کھڑا سوہنا سڈیندا ہے

آ جلدی حُر تیڈا ولول محمدؐ راہ بھلیندا ہے

آ گھن حصہ محل جنت دا پٹھا شاہ ونڈیندا ہے

حُر اُتے قدماں دے ڈھہ پیا۔ مولاؑ غلام کوں رخصت کیتا۔ حضرت فرمایا۔ حوالے رب دے چل میں وی ہنڑیں آیا۔ میڈے نانے کوں آکھیں حسینؑ سلام ڈیندا ہا۔ تے آہدا ہا۔ نانا تیڈی امت جو تھئی کیکوں گلہ ڈیواں۔

پس حُر وچ میدان دے آیا۔ گمراہو حیا کرو۔ کیندے مارنٹ کیتے کھڑے ہو۔ حُر نال اشارے آکھنڑ لگا بھیڑے اُو جانڑے ہوانیکوں جیڑھے نبی ﷺ دا کلمہ پڑھدے ہوا وندا کیا لگدا ہے۔ حُر دا طرف جناب امام حسینؑ دے ڈیکھنڑ ہا۔ ہک ہے پیر جو چھپدا ہو یا آیا۔ ہک ایہو جیہاں سانگ دا وار کیتس۔ جو زخمی تھی کے جھنٹ پیا اتے زمین دے منہ وچوں ایہو کلمہ نکھتے کیا۔

ہے وقت امداد دا پیو اکبرؑ دا غلام دے سر تے آؤ

ناراض نہ تھیویں چن زہراؑ دا تکلیف ذرا فرماؤ

ہاں مشتاق زیارت دا ہک وار دیدار کراؤ

آخری دم ہنڑ حُر دے۔ مولا آ اکھیاں تے ہتھ لاؤ

بس حسینؑ علی اکبر کوں ہمراہ کر کے آئے اُتے لاش حُر دے۔ کیا ڈیدن حُر وچ حالت

غش دے رہے۔ حضرت حُر دا سر چا کے وچ جھولی چا رکھیا۔ حُر اپنا سر سُر کا گھدا تے ہولے ہولے آہدا پیا ہا۔ ہائے ہائے برائے خدا جفا نہ کریں۔ جڈاں تک مرشد حسینؑ نہ آوے میڈا سر جدا نہ کریں۔ حضرت فرمایا حُر یارا۔ اکھیں حُر دیاں کھل گیاں۔ جی میڈا سردارا۔ حضرت فرمایا حُر کیا حال اے۔ آہدے حضور دا اقبال اے۔ مٹاں آکھیں غلام سلام کیتے نہ اٹھیا شاہا میکوں خیال اے۔ ضرور تعظیم کوں اٹھیواں ہا مگر درد کمال اے۔ حضرت فرمایا کوئی ایں وقت تیڈی آرزو ہووے تاں مں پوری کراں۔ حُر کھل ڈِتا مولا ایہا عزت تھوڑی اے حر دا سر ہے جھولی حضور دی اے۔ مولا حُر تاں وڈا خوش نصیب ہے جیڑھا محل حضور دا وچہ بہشت دے ہے میڈا محل اوندے قریب ہے مولا ایں توں واقف کر گئی چار شخص ہن۔ کون ہوسن جیڑھے ایں وقت میکوں فرمیندن۔ حرا غم نہ کراساں تیڈے بہشت دے ضامن ہیں۔ حضرت دے نیر وہیہ پئے۔

ہو وی مبارک حُر تیڈا رب عزت شان ودھایا ہے
نانا نبیؐ تے بابا علیؑ اج تیڈی خاطر آیا ہے
امڑی زہراؑ تے ویر حسنؑ اے حُر تیکوں فرمایا ہے
وچ بہشت دے پہنچ شتابی کھڑا حوراں کوں شوق سوایا ہے

پس حُر دا روح جنت دی طرف پرواز کر گیا۔ عجب بخت ہن حُر دے۔

کس شان سے بہشت کو وہ خوش عمل گیا
سر شاہ کے قدم پہ رہا دم نکل گیا

شاہ فرمایا۔ عباسؑ بھائی آ ہݨ جلدی آ وچ
چا دم خدا کوں ڈِتے حُر نے آ تے لاش کوں چا وچ

بھرنواں وانگ عزیز ہا میکوں حر کیتے پر چا ونج
ہے ڈاڈھی دھپ مہمان دے سر تے نشان دی جھاں بنا ونج

بس گدائی روک قلم کوں ہن کرن طول فضولے
ذاکر ڈھیر تے وقت ہے تھوڑا تے بتول ملول ملوے
چا کتاباں بھج پوندے جیویں لڑکے ونجن سکولے
چا بس کر اینجھا پڑھن پڑھاون کیا فائدہ ونجے کوئی ملوے

مولوی غلام علی مداحؔ لنگاہ

غلام علی انہاں دا ناں ہا۔ تے مداح تخلص ہائی۔ انہاں دے والد دا ناں مولوی بختاور علی ہائی۔ انہاں دا وطن موضع شہانی ضلع بھکر ہائی۔ مولوی غلام علی لنگاہ مداحؔ مولوی نذر حسین ترک دے شاگرد ہن۔ انہاں دا چھوٹا بھرا احمد علی لنگاہ جیندا تخلص ذوالفقارؔ ہا اوہ وی ذاکر تے شاعر ہا۔

فدا حسین مشکورؔ جھنڈیرا تے نذر حسین ارشادؔ عباسی جھنڈیر مولوی غلام علی لنگاہ مداحؔ دے شاگرد ہن۔ مولوی غلام علی لنگاہ دے والد مولوی بختاور علی اتے انہاں دے والد مولوی محبت علی وی ذاکر اہلبیت ہن۔

مولوی غلام علی لنگاہ قصیدہ لکھݨ دے شہنشاہ ہن۔ سرائیکی مرثیے وچ اوہ ہک بہوں وݙے قصیدہ گو شاعر ہن۔ مولوی غلام علی لنگاہ دیاں بہوں ساریاں کتاباں چھپ ڳئین۔ جہاں دے ناں اے ہن۔

۱۔ کلید فلاح، غلام اصغر تاجر کتب، ملتان، ص:۵۶
۲۔ سفینۃ الفلاح، ہمدرد پرنٹنگ پریس، ملتان
۳۔ شمشیر غم، فیض بخش، محمد ذوالفقار، ملتان، ص:۴۶
۴۔ صراط الفلاح، // // //، ص:۴۳
۵۔ باب الفلاح، مولوی غلام اصغر، ملتان، ص:۶۶
۶۔ بادشاہ کربلا، کتب خانہ جعفری، ملتان، ص:۵۸
۷۔ انصار کربلا، غلام اصغر، ملتان، ص:۳۳
۸۔ نہر ماتم، کاظم علی، غلام علی، ملتان، ۱۹۰۲ء، ص:۷۶

مولوی غلام علی لنگاہ وݙے وݙے دے وی بہوں سوہݨے شاعر ہن۔ انہاں دا ݙوہڑا درداں

دا مضمون اے۔ انہاں ساریاں سرائیکی صنفاں وچ شاعری کیتی اے۔ انہاں دے ڈُو ڈُو وہڑے ڈیکھو۔

سیٹھ فرمایا اماں فضہ میکوں دیر نظر نوھی آندا
چن چھپ گیا اے وچ بدلاں دے دل اتنی دیر نیں ساہندا
آکھیا فضہ مر ونجیں ہا، پیائی دیر گھوڑے توں لہندا
بس مل گئی ہس جا سجدے دی، ودے تلیاں ٹیک تے بہندا

لتھا درد دی آخری منزل توں کل درداں دا مضمونے
ہر تیر نے نوک رنگین کیتی، مظلوم دا سمجھ کے خونے
آ لہہ آ ماء دی جھولی وچ سڈ آکھیا ہک خاتونے
جینویں توں پیا لہندیں گھوڑے توں، اینویں لہن دا تیں قانونے

مولوی غلام علی مداح دا ہک مشہور نوحہ جیڑھا اج وی ذاکرین مجلس دے چھیکو وچ پڑھدے ہن تے بہوں غم تھیندے ہے۔

ہے دو جگ تے سرداری حسینؑ مسافر دی
کیتی امت نے دل آزاری حسینؑ مسافر دی
آ وقت گیا، ہیو ڈہدا رہیا
گئی صف پتراں دی ماری حسینؑ مسافر دی
کوئی مرے بے وطن، ڈیندے لوک کفن
مویا زہراؑ دا چن، رہیا ریت اُتے تن
ہوں ڈینہہ بے کفن، آہا دور وطن
کیوں امت پوشاک اُتاری حسینؑ مسافر دی

ہک وال جو ڈھ، روندی زہراؑ رہ
ناناؐ کٹیاں نہ سہے، مہینہ تیراں دا لہے
رت زخماں توں وہے، ودا خاک تے پیے
کیوں امت تے عزت وساری حسین مسافر دی
اے مداحؔ احقر، ذرا خوف نہ کر
توڑیں دور سفر، ہے لج پرور
سادات دا گھر، ڈیسی جنت گھر
کراں نوکری عمراں ساری حسینؑ مسافر دی

انہاں دی نثر وی بہوں چنگی اے اتے عام فہم سرائیکی اچ اے۔ سرائیکی دا اے مرثیہ نگار پنجاسی سال دی عمر گزار تے ۲۶ جمادی الاول ۱۳۷۵ھ کوں ایں دنیا توں ٹر گیا۔

شہادت حضرت عباس علمدارؑ

مصنف: مولوی غلام علی مداح لنگاہ

مومنین اگر سو واری اے چرخ آسمانی چرخ مارے ڈو شخصاں دا ثانی ہرگز نہ پیدا کریسی۔ بھرا حضرت عباسؑ جیہاں اتے بھین حضرت زینبؑ خاتون جیہیں۔ لکھدن مولا حسینؑ جو نماز عشاء دی پڑھ کے واپس آوے ہا اتے عباسؑ نال ہووے ہا۔ بعضے ساری رات مولا دے سر تے پہرا ڈیندے ہن۔ بعضے اوہی رات کوں واپس ول ویندے ہا۔ ہک رات داذکر ہے مولا جو نماز عشاء دی پڑھ کے واپس آئے دروازے آ کے فرمایا۔ عباس توں کھڑا رہ۔ عباس کھڑا رہا۔ مولا بستر تے آ کے سم گیا۔ صبح سویرے جناب زینبؑ خاتوں جو واسطے نماز تہجد دے اٹھی۔ جناب دی دید پئی فرمایا فضہ ونج ڈیکھ اساڈے دروازے تے کون ہے۔ فضہ آ کے پچھیا کون ایں وقت اساڈے دروازے تے۔ فرمایا فضہ ونج میڈی آقا زادی کوں ونج آکھ غلام عباسؑ اے۔ بیا تیڈے دروازے تے کون آسکدے۔ فضہ آ کے اطلاع ڈتی۔ بی بی ثانی زہرا کول عباسؑ دے آ کے فرمایا۔ بھائی کیوں ایں وقت تکلیف کیتی ہوئی۔ عباسؑ نے عرض کیتا بی بی میں تاں عشاء دے وقت دا ایں جاء تے کھڑا ہاں۔ سیتؑ فرمایا کیڑھی گالھ کھڑا ڈتا۔ عرض کیتس عشق حسینؑ کھڑا ڈتا۔ میکوں مولا حسینؑ فرمایا اے عباس توں کھڑ ونج۔ بی بی اُبہا لے قدم چا کے لگی آئی حسینؑ بھرا دے کول اتے فرمیندی اے بھائی خدا بے پرواہ ہے۔ عباس بیگانی ماء دا پتر جو ہے ایں واسطے ساری رات در تے چا کھڑا یا ہیوی۔ مولا نعلین نیں سنبھلیا۔ اُبہا لے قدم چا کے کول عباس دے آ کے فرمیندن۔ میڈا ذیشان ویرنؑ میڈا قدر دان ویرنؑ۔ کیوں ساری رات خدا دی در تے چا گذاری ہائی۔ عباسؑ عرض کیتی مولا تساں جو فرمایا ہا عباسؑ کھڑ ونج۔ غلام دی طاقت آہی۔ سوا اجازت دے ونج سکدا ہا۔ مولا نے عباسؑ کوں گل نال لا کے آفرین مرحبا فرمایا۔ انصاف شرط ہے کیندا وفادار

براعبائں جیہاں دار فانی تے نظر آندے۔

لکھدن جس وقت ڈہویں ماہ محرم دی روز جمعہ دے وچ کربلا دے چمن حسنؑ رضادا، آراغریب ماءدار خصت گھن کے ٹر گیا۔ زوجہ حضرت عباسؑ قدر شناس، فخر الیاس دی اپنے شوہر کوں سڈایا تے عرض کیتا۔ ہک عرض کریندی ہاں جے کر ناراضگی معاف ہووے تاں حضرت فرمایا۔ بیان کر۔ عرض کریندی ہے تیکوں اوویلھا وسر گیا ہے۔ جڈاں حسینؑ دا جوڑا چیندا ہاویں۔ اکھیں تے لا کے چمیندا ہانویں یا تاج بنا کے سر تے رکھیندا ہانویں۔ قدماں حسینؑ دے دی مٹی چا کے اکھیں تے لیندا ہانویں۔ حسینؑ کنوں جے کوئی پچھے ہا۔ عباسؑ تیڈا ابھرا ہے۔ ودھ کے الیندا ہانویں۔ اے میڈا اسردار ہے نوکر بݨ کے پہرا ڈیندا ہانویں۔ جے حسینؑ فرماوے ہا کھڑن دا تاں ساری رات در تے گزریندا ہانویں۔ عاشق ہو کے حسینؑ دا جلیندا ہانویں آپ پچھے ہمیں ہا پہلے حسینؑ کوں سمیندا ہانویں۔ ہر حال دیوچ رضامندی حسینؑ دی گولیندا ہانویں ہݨ تاں معلوم ہوندے نوکری ڈکھی ڈکھائی دے واسطے کریندا ہانویں۔

ڈیکھ حسینؑ غریب دا کیڑھا حال ہے۔ موت قاسمؑ دی اکینجھا کم کیتا ہے جو جیوݨ محال ہے۔ ہک شبیرؑ ہے چھ لاکھ دی بھیڑ ہے۔ توں حال ڈیکھ تے آرام کیتی کھڑیں۔ سچ ڈسا دل وچ کیڑھی نیتی کھڑیں۔ مرݨ نیں ویندا۔ جعفر طیارؑ دا رتبہ نیں چیندا۔ جہان فانی ہے۔ ہر کوئی لنگھے دا گزرائی ہے۔ گزریا ویلھا ہتھ نیں آندا۔ غازیؑ جے کر چک پیوں ارمانی رہسیں۔ عباسؑ فرمایا۔ اللہ تیڈے اتے راضی ہووے۔ میں تیار کھڑاں۔ کوئی دیر نیں۔ عباسؑ کول مولا دے آیا۔ سر جھکایا۔ قدماں تے ہتھ لایا۔ عرض سنڑیا۔ غلام رخصت زہراؑ جایا۔ حضرت فرمایا۔ اللہ وسایا کن ویندیں۔ عرض کیتس۔ بہڑی عشق دے تیار ہے چڑھݨ ویندں۔ سکینہؑ خاتون فرمایا ہے میں پانی بھراݨ ویندں۔ دریا شہادت دا ترݨ ویندں۔ ہݨ میڈا اوارہ ہے مرݨ ویندں۔ حضرت فرمایا بابل جایا میں کن ونجاں۔ پاسے تاں ڈسائی ونج۔ اہل پردہ کوں تاں میں تیڈے سانگے آندا ہا۔ مدینے تاں پچائی ونج۔ اچھا ویندیں تاں ماشاءاللہ سوہݨی ڈاڑھی تاں چمائی ونج۔ کربھی بدھائی ونج۔

چھیکڑی وار بھرا کوں گل لائی ونج۔ اُتے سوہنی ڈاڑھی عباسؑ دے حضرت بوسہ ڈتا۔ اپنے ہتھیں اپنے بھرا کوں کمر بدھائی۔ امتحان دے واسطے حضرت فرمایا۔ عباسؑ خیال رکھیں۔ توں ہک ہیں اگوں چھ لکھ ہے۔ عرض کیتس مولا شہباز دی دوالی کڈھ ڈیکھو۔ انشاءاللہ میڈے اگوں لکھ دی مانند ہے۔ غازیؑ عرض کیتا۔ مخمس

سوگند میکوں رب ہک دی ہے
ہݨ دل میڈی نہیں ٹکدی ہے
کھڑی دل شہباز دی سکدی ہے
میکوں ڈک نیں چن زہراؑ دا ہے
پرواز کیتے دل آہدا ہے
میڈی دل کھڑوتی چاہندی ہے
چھ لکھ تے فلک نہ پوندی ہے
کھڑی سیٹؑ سکینہؑ روندی ہے
نیں کھڑن ڈیندے ہݨ تیر میکوں
ڈے رخصت پیر شبیر میکوں

حضرت فرمایا ماشاءاللہ جے کر ویندیں تاں تیاری کر۔ مگر حسینؑ کوں اچ داغ ڈتو۔ جو تیڈی اول جوانی ہے۔ میکوں وی بچاں دے داغ کافی کاری لگے ہن۔

ڈوہڑا

اگے جیڑھا گیا جنگ دے پاسے ول یار میڈا نیں آیا
اگے اکھیں ڈٹھیں حسینؑ غریب نے حُر مہمان مرایا
جے توں وتیں ول نہ آویں کن ویسی زہراؑ جایا
نال اکھیں دے ڈٹھی ویندیں ہائی سارا ملک پرایا

حضرت عباسؑ رخصت ہویا۔قدماں تے ہتھ رکھ کے عرض کیتس۔مولا غلام دے حق وچ دعا فرماؤ۔حضرت نجف اشرف دو منہ کر کے بابے دے نام ندا کر کے عرض کیتا۔

ڈوہڑا

شہباز تیڈے دی پارت تیکوں یا فاتح خیر دا
حسینؑ غریب کوں جگ فانی تے آسرا ہے صفدر دا
میں تاں سفر عباسؑ دے سانگے کیتا نہ ترثم زور کر دا
جے نال کر عباس رہم تاں خوف نھی لشکر دا

حضرت عباسؑ آیا وچ میدان دے۔نال عزت شان دے۔بہادری قدم چمدی آہی۔جوان دے فتح دی ہتھ ہتھ کے عرض کریندی آہی۔اگوں ذیشان دے میں بھی تابع ہاں فرمان دے۔ہک شامی آکھیا کیڑھا جرار آیا ہے۔ڈوجھے آکھیا معلوم ہوندے جو حیدرؑ کرار آیا ہے۔تریجھے آکھیا جعفرؑ طیار آیا ہے چوتھے آکھیا حسینؑ دا علمدار آیا ہے۔جو شاعر آہدے۔

گھوڑا ٹوریا وچ میدان دے آ کے شیر عباسؑ ہے
کئی آکھن ہے حیدرؑ صفدر کئی آکھن خضر الیاس ہے
ہک شامی آکھیا ڈیکھ گھنو اے ماشکی قدر شناس ہے
آیا پانی بھرݨ دے کیتے حسینؑ دی ڈیکھ پیاس ہے

شمر آکھیا اوں جوان دی بہادری منیوں۔جیڑھا ایں شیر دلبر دے سامݨے ویسی۔ہک شخص آکھیا بھلا اے کیا کریسی۔شمر آکھیا سوا مارے دے نہ چھوڑیسی۔اتنی ہی فوج بھی ہووے تاں بھی تخت شام دا وچ ڈکھیسی۔عمر بن سعد آکھیا کئی اینجھی تجویز تھیوے جو اے جوان اساڈے نال مل ونجے تاں بہتر ہا۔شمر آکھیا میں ویندا ہاں۔طمع جا گیر دا ڈیندا ہاں۔کوشش کریندا ہاں اگر من گھدس تاں اساڈی بڑی نیک نامی ہوسی۔شمر ملعون ٹردا ہویا کول عباسؑ دے آ کھڑا تے آکھیس

اے جوان ذرا گھوڑے دی واگ ڈِک۔اتے میڈا عرض سݨ جو شاعر آہدے۔

آیا شمر کول عباسؑ دے ایہو جوڑ بہانہ
ہک گاہل صلاح دی آہداں تیکوں ذرا گھوڑا ڈِک وڈ شانہ
بھرا بھرا دی عزت ودھیندے کھڑا آہدے کل زمانہ
واہ سمجھی عزت حسینؑ تیڈی جو پٹھیس جوڑ کے بہانہ

حضرت عباسؑ فرمایا۔شمر گستاخ کلام نہ کر۔او سردار ہے میں نوکر ہاں شمر بے دین نے بڑی کوشش کیتی۔

فرمایا عباسؑ اے بے شناس تیکوں خبر نہ کائی
حسنؑ حسینؑ دا ویرݨ ہا رہا احمدؐ مونڈھے چائی
حسینؑ جو اپنا نوکر جاݨے ہے میڈے کاݨ وڈیائی
کل ملک انسان حیران ہوسن عباس دی ڈیکھ وفائی

شمر آکھیا میڈا آکھیا من کھن پاسے عمر دے پھر آ۔جیڑھے ملک دی بادشاہی آکھیں ڈیواں۔نال بھکھیاں تسیاں دے رل کے جوانی نہ ونجا۔عباس فرمایا۔

ڈوہڑا

عباسؑ فرمایا شمرا ناری دواں جند توں طمع لہائی
جے غصب عباسؑ دے ہیٹھ آیوں ہے جاݨ غصب الٰہی
رل کے نال یزید پلید دے دوزخ تھیواں جاہی
میں تاں مرساں قدمیں پیراپݨے دے اتے گھناں جنت عدناہی

غازی صاحب وفا حسینؑ دے بھرا دی تقریر پر جوش سݨ کے شمر بے حیا بہوں شرمندہ ہویا۔جو شاعر مناسب حال آہدے۔

تھی شرمندہ شمرا ناری کول عمر دے آیا

کر کے میر راہوار کوں غازی مٹ توں آن لہایا

پی گھن پانی یار میڈا ول گھوڑے کوں فرمایا

غلام تے آب حرام ہے سائیں گھوڑے عرض سنڑایا

حضرت فرمایا اے راہوار وفادار جنگ دا دارومدار تیڈی رفتار تے ہوسی۔ خبردار اج جنگ دامنہ اے۔ قسم وقسم دے گھوڑے ہن۔ ہوشیار ہو۔ متاں صدمہ پیاس دانہ اٹھا سکیں۔ اتے میڈی جنگ دے ڈھنگ وچ تکلیف ڈیویں۔ پانی پی گھن۔ جو تمازت آفتاب دی بہوں ساری اے۔ متاں صدمے تریہہ دے کنوں تیڈا اہاں لہہ ونجے۔ اتے میڈی جنگ دے وچ رخنہ پے ونجے۔ گھوڑے عرض کیتا۔ یا جناب سچ فرمیندے ہو۔ مگر اینکوں وفاداری نیں آہدے۔ جو سردار ترے ڈیہاں دا تسہ ہووے اتے نوکر پانی پیوے میں اتنا بے شناس نہ۔

تسے بال حسینؑ دے ہن میں کیویں پانی پیواں

رب کرے دعا منظور میڈی بن سایاں مول نہ جیواں

کرو دعا سردار میڈا تیڈے قدماں وچ مریواں

حشر دے روز رسولؐ بتولؑ علیؑ توں سرخرو تھیواں

لکھدن کتاباں والے جو غازیؑ تک پانی دا بھریا واسطے پیونڑ دے۔ سردار دے بالاں دی پیاس یاد آئیس۔ بھریا ہویا تک پانی دا ویٹ سٹیس اتے لب نہ پیاس۔ مگرا ے گالھ دل قبول نیں کریندی جو حسینی علمدار ہر حال وچ خبردار تے ہوشیار ہا۔ ایسے وفادار کوں تک بھریندے ویلھے سکینہؑ دی پیاس بھل گئی آہی۔ پیونڑ تاں بجائے خود اے جیہے صاحب وفا واسطے تک دا بھرنا بھی عار سمجھیا ویندے۔ بلکہ کنارے کوثر تائیں بھی عباس کوں سکینہؑ دی پیاس نہ وسری۔ القصہ شاعر آہدے۔

ڈوہڑا

پانی ڈوہیں نہ پیتا ہرگز رہے ڈوہیں لب پیاسے
مشک پانی دی بھری ہے غازی کر اللہ دی آسے
شالا خیر دے نال وچ پہنچے پانی نہ تھیوم آس نراسے
بسم اللہ کوں پڑھ کے ٹریا خیمہ گاہ دے پاسے

شمر پلید فوجاں دے وچ منادی ودا کریندے جیکر عباسؑ چھکدے وچوں پانی دی مشک بچا کے گھن گیا لعنت ملک دی ہوسی اُتے چھکدے۔ خاص کر شیراں بنی ہاشم دیاں پانی چا پیتا تاں ہر کوئی جنگ دے بیڑ کے سٹ کے گھر ول ونجے جو ہک ہک جوان لکھاں دی طاقت رکھیندے۔ ہک جوان ساری فوج کوں مار کے تخت شام دا وچ ڈیکھسی۔ پس فوجاں جھک گیاں اتے سر عباسؑ تے۔ بارش تیراں دی لہہ پئی۔ جتھوں تیر آندا ہا غازی ہتھاں تے یا سینے وچ جھلیندا ہا۔ شام دیاں صفاں تے صفاں وچ مریندا ہا۔ ادھ لشکر تلوار دینال ادھ گھوڑے دے سماں دے وچ لتاڑی ویندا ہا۔ کوئی شامی ہتھ بھنیندا ہا کوئی کوئی قسماں ڈیندا۔ ہزاراں کوں فی النار کر کے گھوڑا عباسؑ دا ساہ وچ کڈھیندا ہا۔ لشکر دریا وچ پانی پانی ودا کریندا ہا۔ پانی پیوݨ دا ہوش ہا۔ او کیڑھا ہا بہادر جیڑھا بے ہوش نہ ہا بے ہوش کیوں نہ ہون ہا۔ کیا حیدرؑ دا جوش نہ ہا۔ مگر ہک ناری نے چھپ کے وار کیتا غازی دے ڈوہیں باز و جدا تھی گئے۔ حضرت تسمہ مشک دامنہ دے وچ چا پایا ہے ناری دے ہتھوں تیر جو چٹیا مشک دے پار لنگھ گیا۔ پانی وگجݨ لگا۔ پانی کوں وٹیندا ڈیکھ کے غازی دے نیر وانگوں برسات سانوݨ دے لڑھ پئے۔ ہے ناری جو تیر دا وار کیتا۔ غازی جھنڑیا اُتوں گھوڑے دے شمر نے سڈ کے آکھیا۔ اے اہل شام ہݨ وقت اے تمام فوج جھک گئی۔ جیڑھا جو شاعر آہدے۔

سݨ آواز شمر دا یارو تھی گئے لوک اکٹھے
سانوݨ وانگوں سر غازی دے مینہ تیراں دے وٹھے

جنگ کریندیاں غازی دے گئے ڈوہیں بازو کٹے
وچ ششجہت دے شور پیا رجہ گئے مسافر لٹے

تسمہ مشک دا منہ وچ پایا نال شتابی غازی
تکڑا تھیویں زین میڈی تے عرض کیتا ول غازی
گھوڑے کوں فرمایا یارو سید پاک نمازی
میڈے ڈوہیں بازو قلم تھئے ہن بچن قسمت بازی

شست جما کے تیر ماریا ہک ناری کر کے چارا
مشک کوں چیر کے پار گیا تے پانی لڑھ گیا سارا
لڑھدا ڈیکھ پانی کوں رنا حسینؑ دا پانی ہارا
ہک شامی وار نیزے دا کیتا کھادا عرش کمبارا

یا عباسؑ جھٹیا گھوڑے اتوں سٹ کے آکھیں۔ ''یا ابا عبداللہ ادرکنی'' غلام دے سر تے پہنچو۔ عباس وچ میدان دے جھڑ یا۔ حسینؑ دی کمر خم ہو گئی۔ شاید بھرانوں دی موت کمر تروڑ ڈیندی ہے۔ حضرت علی اکبرؑ کوں سڈ یا۔ اتے رو فرمایا۔

شاہ فرمایا علی اکبرؑ کوں شالا مانڑیں یار جوانی
بنھ نال رومال دے کمر میڈی کر جلدی یوسف ثانی
میں اپنے ہتھیں ونجا کھڑاں اج پیو دی یار نشانی
میڈیاں کمراں تروڑ گیا ھ اج میڈا ویرن جانی

شاہ فرمایا علی اکبرؑ بچڑا نیں بھروسے ساہ دے
میکوں وچ سفراں دے مار مکایا عباسؑ خیر خدا دے
میکوں سارے جگ اندھارا ڈِسدا لکھ ہتھ قضا دے
میڈا بازو نپ کے گھن چل بچڑا کول عباسؑ بھرا دے

ٹریا اکبرؑ طرف فرات دے بازو پکڑ پدر دا
ہے ہے ویرنڑ ہے ہے ویرنڑ آواز آوے سرور دا
واہ عباسہ سفراں وچ میڈا تروڑیا ہائی زور کمر دا
دشمناں دے وچ چھوڑ گیوں آہیں ایہو کجھ ویرنڑ پھر دا

پیو تے پتر گولیندے وِدن گھن فوجاں دے بچے
عباس علیؑ دے گھوڑے دے ہیوس کرلاٹ نکھتے
شاہ فرمایا ڈِس گھوڑا میڈا ماشکی ویرنڑ کتھے
عرض کیتس میں تاں روندا کھڑاں سر سرور دے اتے
اوں ویلھے شش جہت دے وچوں آواز آندے۔

مسدس

ساری حسینیؑ فوج دا سالار لڈ گیا
یعنی اُو ثانی حیدرؑ کرار لڈ گیا
سکینہؑ دا ماشکی ہا وفادار لڈ گیا
حضرت عباسؑ غازی علمدار لڈ گیا
زہراؑ پکاری جند عباسؑ کھٹ گئی
بچڑے میڈے حسینؑ دی اج کمر ترٹ گئی

مسدس

عباس جے ڈیکھو ہا تسہ ویلھے اخیر کوں — کرنوا کے ڈیکھو ہا ٹردا شبیرؑ کوں
نوجاں دے وچ گولیندا ہا ویر ویر کوں — اتنا ترس نہ آیا ہے قوم ءِ شریر کوں
اے چنگی آہی ویرݨ گھتاں گھول پانی کوں — جیندیاں تیں روساں ویر تیڈی جوانی کوں

ڈوہڑا

شاہ روندا ہویا جو آیا ہے کول عباسؑ دے — بازو جدا ڈٹھونس بے آسیاندی آس دے
اکھیں توں نیر جاری ہن حق شناس دے — شہباز میڈا ماریا صدمے پیاس دے

ڈوہڑا

جاں لاش تے آیا سرور بے وس کوک نکل گئی شاہ دی
چا وکھرے دیرے لائے نی ویرݨ چھوڑ کے سنگت بھرا دی
ہک آکھیا میڈا من چا ویرݨ ہے آخر جھوک فنا دی
میکوں ویرݨ سڈ کے بگل چا لا ایویں دل میڈی پئی آہدی

عرض کیتس معاف کرو نہ ویرݨ مول سڈیساں
ساری عمراں دی نوکری کوں میں نہ برباد کریساں
سردار کوں بھرا سڈاں میں تاں عشق کوں انگ نہ لیساں
اہل وفا دی صف دے وچ میں تاں اول نمبر لکھیسا

جاں لایا بگل عباسؑ کوں سرور نکل گئیوس آہیں
اٹھی میڈا بابل جایا خیمے گھن جلائیں

عرض کیتس میڈی لاش کوں مولا رہݨ ڈیو اتھائیں
سکینہ سیدہ خاتون کنوں میکوں آندا شرم ھ سائیں

شاہ فرمایا عباسؑ بھرا تیں تاں چنگی کیتی
وانگوں تیڈے بابل جایا نہ کہیں عشق دی بازی جیتی
اج ہر کوئی آکھی نال عباسؑ دے حسینؑ کیتی بے ریتی
بیگانی ماء دا سمجھ کے سرورؑ خیمے لاش نہ نیتی

شاہ فرمایا عباسؑ بھرا اج ویر تے منت لا چا
میکوں کڈاں نوھی سڈیا موہوں اج تاں سڈ بھرا چا
ویرݨ ویرݨ سڈ کے ویرݨ آ میکوں گل لا چا
میڈا دل پیا آہدے بابل جایا دل دی سک لہا چا

لاش عباسؑ دی چا کے ٹریا خیمے شاہ شہاں دا
ہے ہے چاچا کر کے آوے علی اکبرؑ کرلاندا
اتنے تائیں عباسؑ دے نام آواز علیؑ دا آندا
دفتر عشق دا ویڑھ ڳیوں واہ واہ ماشکی تسیاندا

حال بیان نہ تھیندا جیویں آل رسولؐ دی رنی
غم شہدا وچ آل رسولؐ دی خاکاں پایاں ہنی
نجے ارمان جو غم حسینؑ متوں منع کریندے سنی
بے شرم حسینؑ دی مجلس توں کر منکدے اکثر کنی

حضرت امام حسینؑ مشک اتے نشان چا کے وچ خیمہ گاہ دے آئے۔ سکینہؑ خاتون پچھیا۔ بابا مشک نشان تاں آیا ہے۔ میڈا چاچا عباس کیوں نہ آیا۔ حضرت فرمایا بچڑا چاچا عباس ماریا گیا۔ شہزادی موت چاچے دی سݨ کے منہ فرات دو کر کے اتے نام چاچے دا سݙیندی ہے۔

نوحہ

آ خیمے تائیں جلدی وے ماشکی چاچا
ویر میڈے دی جند نکلدی وے ماشکی چاچا
موت تیڈے دیاں سڑیاں ہم خبراں چاچا
کھڑی ہاں اُتے بھاء بلدی وے ماشکی چاچا
پانی کیتے پٹھیا ہم تیکوں وے
میکوں نہ ہائی خبر اجلدی وے ماشکی چاچا
کھڑی سݙیندی آں کہیں ویلھے دی
کیوں نیں ݙیندا ولدی وے ماشکی چاچا
آ سم خیمہ گاہ دی چھاں تے
ریت گرم ہائی تھلدی وے ماشکی چاچا

یا شبیرؑ خالقت دا پیر عباسؑ ویر دا صدقہ
عونؑ محمدؑ قاسمؑ اکبرؑ بدر منیر دا صدقہ
کل شہدا دا صدقہ تیڈے پتر اسیر دا صدقہ
مداحؔ غریب دی لاج پلیسو قید ہمشیر دا صدقہ

مولوی منظور حسین ترک

مولوی منظور حسین، گڈولہ ضلع بھکر دے رہݨ والے ہن۔ انہاں دے والد دا ناں مولوی فیروز الدین ہائی۔ او مولوی فیروز دے نکے پتر ہن۔ انہاں توں وݙے بھرا دا ناں مولوی نذر حسین ہا۔ انہاں دے گھر وچ ذاکری تے شاعری انہاں دے جاوݨ کنوں پہلے تھیندی پئی ہائی۔ کیوں جو انہاں دے والد مولوی فیروز سرائیکی تے اردو مرثیے دے بہوں وݙے شاعر تے ذاکر ہن۔ انہاں دے وݙے بھرا وی انہاں دے بابے وانگوں سرائیکی مرثیے دے معروف شاعر تے ذاکر ہن۔ او وی ایں پاسے ݙو آ گئے۔

مولوی منظور حسین دی ہک چھپی ہوئی کتاب ملدی اے۔ جیندا ناں ''بحر العنین'' اے۔ اے کتاب خادم التعلیم پریس لاہور نے چھاپی ہائی اتے ایندا سن اشاعت ۱۳۳۶ھ ہے۔ ایندے ۸۹ صفحے ہن۔

مولوی منظور حسین ترک سید علی شاہ چھینوی دے شاگرد ہن۔ او آستانہ لال شاہ ملتان دیاں مخصوص مجلساں پڑھن ویندے ہن۔ او اپݨاں زیادہ ویلھا اپݨے ذاتی کاروبار وچ گزریندے ہن۔ انہاں دی منقبت دا نمونہ ݙیکھو۔

اے مومنو تسبیح پڑھ صل علیٰ دی
تعریف سُلو بنت رسولؐ دوسرا دی
ایہہ مقبول بانہی ذات خدا دی
خاتونِ جناں والدہ شاہ شہدأ دی

تطہیر دی آیت جیں بی بی دا شانے

تعریف جہاں دی ثابت از قرآن نے

جیکوں بضعۃ منی آکھے شاہ ذیشانے

ڈیوے جبرائیل گواہی انہاں دی ضیا دی

ہے لج پال سائیں میڈی لج پلیسو

ہے منظور پُر خوف دامن چا لیسو

میڈی مدد کیتے غازی کوں پٹھیسو

ہئی ٹیک ہرگز نہیں پُر خطا دی

مولوی منظور حسین دا ہک ڈوہڑا ڈیکھو۔

جاں تھی کے خالی ذوالجناح آیا خیمہ گاہ دے نیڑے

آکھیا دائی ڈس وے گھوڑا، ڈیکھاں ویر میڈے دو خیرے

جواب دی تاب نہ رہی گھوڑے کوں ہو گئی لحظہ دیرے

آکھیا بھین حسین دی بس دائی ایندا چپ کر و بجن ڈھیرے

مولوی منظور حسین ۶۲ سال دی عمر گزار تے ۱۱ نومبر ۱۹۶۰ء کوں وفات پاتی۔

تقریر مضمون دریائے زعفران

لکھت: مولوی منظور حسین ترک

راوی مصیبت دے بیان کریندے ہن ۔ جیڑھے ویلھے مطلب معنہ یٰسین دا سردار کونین بجز ارسول الثقلینؑ دا، دلبند فاتحہ بدر و حنین دا وچ بن آوڑے نینوا دے وچ کم راہ خدا دے آ گیا۔ خاتمہ بالخیر سید دا ہو چکا۔

جاں تھی کے خالی ذوالجناح آیا خیمہ گاہ دے نیڑے
آکھیا دائی ڈس وے گھوڑا، ڈیکھاں ویر میڈے دو خیرے
جواب دی تاب نہ رہی گھوڑے کوں ہو گئی لحظہ دیرے
آکھیا بھینڑ حسینؑ دی بس دائی اینڈا چپ کر و نجنڑ ڈھیرے

ہڑنک فراق دی گھوڑے دی نکل گئی ۔ عرض کریندا ہے بی بی زہراؑ جایا فرمیندا ہے جو ماء علی اکبرؑ دی، دختر شاہ کسیر دی، مالک گھر سرور دی، طرف طوس دے روانہ ہو ونجے ۔ میکوں سردار امر کیتا ہے جو توں نال وہج کے اُتے منزل دے پوچا۔ یار و جناب بی بی صاحب پیغام سنڑ کے جلدی جلدی چولی نشانی بجز ے شیر خوار دی چا کے گھر کنوں بیزار تھی کھڑی اے۔

سمجھ بی بی وچ کربل دے ہوئی پڑی پھالے پھالے
اج وارث، باجھوں پتراں دے گھر دا نکلنڑ محالے
آ بھینڑ حسینؑ دی جلدی آ، گھن ویر دا گھر سنبھالے
میں مسافر ٹری ویندی آں گھر جانڑ گھراں والے

وچ خدمت نائب زہراؑ دے دست بستہ ہو کے عرض کریندی اے ۔ ایہ کنجیاں گھر دیاں سنبھال گھنو سینڑ فرمایا۔ ونڑ بھر جائی میں کنجیاں کوں چہ کریساں ۔ توں طوس ٹری ویندی ہائی

میں فجر کوں شام ڈُ ودیساں ۔ شام والا بازار ہوسی شرم کنوں مردیساں ۔ چادر نیں کول میڈے میں کیویں منہ لکیساں ۔ دائی فضہ وچ خدمت امام سید ساجدین دے عرض کیتا ۔ ایہ بیمار بی بی طوس دو ہمراہ فاطمہ کبریٰ سفر طوس دا منظور کر کے بحکم حضور روانہ پئی تھیندی ہے ۔ جناب سید ساجدینؑ ٹیک عصادی گھن کے نزدیک آئے سلام کریندا ہے ۔ سیٹ فرمیندی ہے اے مسافر پیڑے دا ملاح اللہ بیلی ہووی ۔ میکوں تاں سردار دا حکم ہے طوس ٹری ویندی آں شالا پوری اُترے میڈا اپجڑا ۔

ڈا کر گل بیمار عابدؑ کوں آکھیا بی بی رو کراہیں
جے خیر نال وتجیں وطن اتے تاں صغریٰ کوں ڈیویں دعائیں
آکھیں آہی تیاری تیں ڈو بی بی بھل رب دیاں من رضائیں
پیو کتھائیں پتر کتھائیں اتے رہ گیا وطن کناہیں

ماریا پیو علی اکبرؑ دا اتوں پڈوی دیگر تھئی اے
ٹر پئی بی بی وتجݨ وطن تے اُوتے سفر دی ڈھی اے
پتر کو ہاکے ہیل چڑھا کے شودی طوس دو ٹر پئی اے
خبر نیں جو موت دی رولی کوں رات کتھاں وچ پئی اے

ہک مقام تے فاطمہ کبریٰ ڈٹھا امڑی کوں جو روݨ کنوں بس نیں کریندی اتے ہولیں ہولیں ویݨ آندی کریندی اے ۔ اتے آہدی اے بھلا وو میڈا اچوٹیاں والا ماہ کوں رول ڈکیوں ۔

جاں کھیر پیوݨ دا ویلھا آندا او کھڑ ویندیاں نندراں
آہدی آوے اپجڑا گھن وچ اجوی ماہ دیاں خبراں
تیر فراق دے کھاندے ہاں کوں ٹور آئی میں چکراں
تھیم پیندے وچ راہی رولیاں دھیاں پتراں

ہک موقع تے ہک برقعہ پوس نظر آیا بی بی فرمایا اساں پردیسی ہیں اللہ راسی ہیں، بے وارث ہیں۔ اے ہموار جو توں اساڈی طرف آندا پئیں۔ اوں سوار دی کوک آئی میں تاں حسنؑ مسموم آں۔ والد امیر قاسمؑ دا۔ میں اپنی نوہہ کوں ڈیکھن آیاں تے پرچاون آیاں۔ شہزادی لٹی بن کربلا دی ہے۔ پاسے منہ کر کے آہدی اے چاچا اساں تساں کنوں روٹھے ہیں۔ اوں ویلھے آئے ہو۔ جو اساڈا تسلی ڈیون والا باقی کوئی نیں رہیا۔ حضرت فرمیندا ہے بچڑا ناراض نہ تھی۔ جیڑھے ویلھے تیڈا بابا جھوک پیا لڈیندا ہا۔ اوں ویلھے اساں سارے بحن کول ہاسے۔ تیڈی امڑی زہراؑ جھولی وچ پتر کوں کوہایا ہے۔ معصومہ مغمومہ رو کے آہدی اے۔

نوحہ

چاچا رولے آئے ہن ڈیس پرائے
اساڈی خیر لہن نہوے آئے
متاں قیداں ٹل گیاں ڈاڈھیاں رل گیاں
رت گرم تے بن کنڈیالے
میڈی پھپھی کھولے والے
ڈاڈھیاں رل گیا
متاں قیداں ٹل گیاں
وچ سفراں دے صدمے آئے
میں تاں ٹریاں ویر کہائے
متاں قیداں ٹل گیاں
ڈاڈھیاں رل گیاں
متاں قیداں ٹل گیاں

پس اوں ویلھے حضرت امام حسنؑ روانہ ہو پئے۔ ہموار طوس ڈو روانہ ہوئے۔ گریہ بی بی

دا بند نیں ہوندا۔ معصوم عرض کریندی اے۔ اماں ہݨ تاں چپ کرو جو پیکے ڈ ودلی ویندی ہو۔
روݨواں تاں میں روݨواں جیندے پیکے رہ ناں سا درے۔ سیݨ آہدی اے۔

میں سے وطناں کوں صدق کراں نام مدینے اتوں
سنگت بی بی زینبؑ دی ہݨ بھولیساں کتھوں
قسمت تے ول تھیسن میلے تقدیر پایاں چا وتھوں
ناں روو لے ہا پیوا کیڑ دا توڑے رلے تاں رلدیاں وتوں

کتاب مسالک الاحزان والا لکھدا ہے۔ وچالے رستے دے ہک دریا جو نام زعفران
بھی لکھدے ہن اتے غفران بھی لکھدے ہن۔ ٹھاٹھاں مار کے وہندا پیا ہے۔ پردے دار اُتے
کنارے دے آ گئے۔ رات دا ویلھا ہے۔ کوئی سامان پتݨ پیڑے دا نیں نظر آندا۔ گھر گھمیر دریا
کوں پوندے پئے ہن۔ بی بی فاطمہ کبریٰ ماء کوں عرض کریندی اے۔

رو پئی کندھی گھنو اماں یا گھنسو کندھی لمی
کوئی پتہ نیں ڈسدا کیڑی رات فراق دی لمی
ڈکھاں توں نیں ساہی ملدی غمی دے وچ غمی
اساں موت دیاں رُولیاں دی نیں رات فراق دی دھمی

پیا کوئی نشانی اماں کیڑھے پاسے جلسوں۔ کوئی نیں وسیلہ پیڑی دا دریا کیویں پار
کریسوں۔ طوس دا پتہ گھن کے بھتاں کوں جُل ملسوں۔ یا ایں دریا دی کندھی تے ودیاں ساری عمر
روسوں۔ جناب بی بی ول جواب اچ فرمیندی اے۔ اے بچڑا جیویں سردار دا امر ہے اویں
کریسوں۔

سیݨ فرمایا تیڈے پیو دا حکم ہے اساں ویرانے رہسوں
اساں پردے والیاں کیویں ویسوں شہر دے آسوں پاسوں
کوئی نیں وارث سر اساڈے تے گھوڑے توں کیویں لہسوں

جیندیاں تائین روسوں ہجڑا جو اٹھسوں جو بھسوں

ہے جنگل ویرانہ ہجڑا دریا بھی ڈسدا تارے

کندھیاں تے بھی نیں رہناں ونج کر چڑھنا پارے

نیں کوئی پیڑی پتن ڈیسندا بݨ گئی سخت لاچارے

ہݨ گھمر گھیر دریا دے ڈاڈھے اساں ہیں پردا دارے

آکھیا فاطمہ کبرئ دیر کھیں ہے ائے اماں پردیسی

کھڑیں ہوئیں اتے کندھیاں دے رات ایہا لنگھ دیسی

دریا غماں وچ لڑھیاں کوں پتݨ کون ڈیسی

چا ٹھیلوں گھوڑا وچ دریا دے آپے اللہ پار پوچیسی

جناب نے گھوڑا کوں اشارا کیتا۔ گھوڑے وچ دریا دے قدم رکھیا۔ او وقت ہک سفید پوشاک والا آ کے بسم اللہ پڑھ کے جمھو گھوڑے وچ ہتھ پایا۔ جناب دی فریاد نکل گئی تے فرمایا۔

سنگ سکوت دی خبر نیں اتے نیں اساڈا سوٹہاں

ہامی وڈے پردے والی، توڑیں رلیاں کالے رونہاں

تیں ہتھ نیں لاونا گھوڑے کوں رب دے واسطے سوہاں

لحاظ کریں میڈے پردیاں دا میں سیݨ خاتون دی نوہاں

او سفید پوشاک والا عرض کریندے بی بی فکر نہ کر میڈا ناں خضر پیغمبر ہے۔ میں مالک ہاں انہاں دریاواں دا تے جنگلانواں دا۔ فکر نہ کرو۔ میں نال آسانی دے تسانکوں دریا کنون پار پچا آساں۔ سیݨ فرمایا اساڈی خبر تیکوں کیویں لگی اے۔ خضر علیہ السلام وچ خدمت بی بی دے عرض کیتا میں آپے تاں ناں آیا۔ میکوں نجف وچوں حکم ڈتا گئے۔ علی علیہ السلام دا جو:

حضرت شاہ دا حکم پہوتا میڈی نوہ٘ݨ آندی رُلی
دریا تیڈی دی کندھی تے واگ گھوڑے دی جھلی
مٹا کے تانگھاں گھر دیاں آندی پیکے ڈیس ڈو ولی
چپ کر کے حیران کھڑی اے موت پتراں دی رُلی

جناب فرمایا خضرؑ اے دریا ہے۔ تارے اتے میڈی بجڑی نازک دل ہے۔ کڈاں دریائیں واہندے ڈٹھے ہوئے۔ خضرؑ آکھیا تیڈا اوڈا احابہ ہے نزدیک خدا دے توں نوں اماماں دی ماہیں۔ جیویں مرضی آوے گزر کرو۔ سیٹ آہدی اے پانی کنوں اساڈا دل ڈردا ہے۔ خضرؑ دریاڈو اشارہ کیتا۔ اے دریا خشک ہو ونج جو نوہ٘ݨ زہراؑ دی گزرونجے دریا خشک ہو گیا۔ جناب پار اتر گئے۔ جیں منزل تے جناب نے دنجڑاں ہاؤں پاسے روانہ ہوئی ہے اور خشک اج توڑیں موجود ہے۔ جڈاں امام آخرالزمانؑ دی آمد ہوسی۔ اوں روز او دریا ول اپݨی اصلی صورت دے نال ول وہسی۔

انیس پاکستان، امام الشعراء، السید امام علی شاہ شفیق

سید امام علی شاہ شفیق ۲۵ دسمبر ۱۸۷۷ء کوں قصبہ شاہ پور ضلع لیہ وچ پیدا تھئے۔ آپ دے والد دا ناں سید نواز علی شاہ ہائی۔ آپ دا سلسلہ نسب حضرت امام موسیٰ کاظم نال ونج رلدے۔ آپ ہوراں نے منڈھلی تعلیم اوں زمانے دے رواج دے مطابق عربی، فارسی، قرآن، حدیث، فقہ، صرف، نحو، علم الکلام تے منطق وغیرہ حاصل کیتی۔ آپ ہوریں اردو، ہندی، سندھی، زباناں تے وی عبور رکھیندے ہن۔ انہاں کجھ عرصہ فوج دی ملازمت وی کیتی ہائی۔

امام علی شاہ شفیق دبیر پنجاب مولوی غلام حیدر فدا دے شاگرد ہن۔ انہاں دی شاعری دیاں بہوں ساریاں کتاباں چھپیاں ہویاں ہن۔ جنہاں وچ بوستان کربلا، بہارستان کربلا، بیان کربلا، روضہ کربلا، سلیمان کربلا، شان کربلا، شہدائے کربلا، فردوس کربلا، قلزم المصائب، گلزار کربلا، گلستان کربلا، گلشن اسلام، گلستان کربلا، مسافران کربلا، مصائب کربلا، اتے کلیات شفیق شامل ہن۔

سید امام علی شاہ شفیق سرائیکی ڈوہڑا جیکوں مرثیہ وچ بند آکھیا ویندے او حسینیؑ بند دے خداوند شاعر ہن۔ انہاں دا ڈوہڑا بہوں دل چھکواں اے۔ اتے دردکنوں پڈیا ہویا اے۔ انہاں عام فہم تے سادہ سرائیکی زبان دا ورتاوا کیتے عربی تے فارسی الفاظ دا استعمال اصلوں کینی۔ انہاں دا ڈوہڑا انج دی مجالس دا حاصل اے۔

توں کر سلام اخیر دا ویندیں میڈی امڑی دا سرایا
میں سمجھ گئی آں جیں عرض کیتے ہیوی ویس کوں چا بدلایا
پہلے جمل چا فاتحہ پتراں دا میڈی سیت نے رو فرمایا
بچپیں وچ نہ آکھیں امڑی کوں میکوں بھنڑیں نیں پرچایا

انہاں دی بحر دی خاصے دی شئے اے۔ پاݨی وانگوں وہندی ویندی اے۔ روانی تے سلاست اُنویں وی انہاں دے کلام دی وصف اے۔

بحکم خالق نبیؐ بݨایا علیؑ کوں سارے دہر دا مولا
ملک فلک تے طبق طبق دا تمام دھرتی تے تھر دا مولا
جو کیتا اعلان کھڑ کے آیات بلغ مادے امر دا مولا
ڈسایا خود تے ڈکھایا ہتھ نپ کے آپ علیؑ ذی قدر دا مولا
ہاں جیویں میں ہر دا مولا او ئیں ہے ویر میڈا اوی ہر دا مولا
نہ اُس دا مولا نہ اِس دا مولا علی ہے ہر خشک وتر دا مولا

امام علی شاہ دی شاعری وچ نوحے دی صنف وی بھوں ملدی اے۔ اتے انہاں دا نوحہ (ویݨ) ہاں وچ لہندے۔ جناب امیر قاسمؑ دا ہک نوحہ شفیق دی زبانی سݨو۔

اج قاسم کوں پرنیندے مسافر کربل دا
سر سہرے سگن دے پیندے مسافر کربل دا

گو وطن اساڈا وانڈھا ہے
مظلوم دی طرفوں کانڈھا ہے
آ ڈ بی بیاں سب کرو سوݨ سبب
تھیا راضی رب در آئے مطلب
اج گھوٹ کوں مہندی لیندے مسافر کربل دا
اج قاسم کوں پرنیندے مسافر کربل دا

جینویں انہاں شاعری بھوں سوہݨی لکھی اے۔ اُویں انہاں دی نثر وی بھوں بھمدی اے۔ انہاں دے ڈو ہیں پتر وی سرائیکی مرثیہ نگار ہن۔ عاشق حسین شاہ عاشق تے سید امداد

حسین طوسی انہاں دے ناں ہن ۔ سرائیکی مرثیے دے شاعر غلام حیدر شاہ بیکس انہاں دے بھرا ہن ۔ آخری عمر وچ انہاں کوں بھوں پریشانیاں دا سامنا کرناں پیا۔

سرائیکی مرثیے دا اے عظیم شاعر ۸/ اگست ۱۹۶۲ء جمعرات دی شام کوں ہمیش کیتے اے جگ چھوڑ تے ٹر گیا۔ آپ دا مزار دربار حضرت قادر شیر قصبہ شاہ پور ضلع لیہ وچ اے ۔ امام علی شاہ دے شاگرداں وچ واحد بخش منشی، اعجاز حسین شیخ، غلام رسول تے غلام حیدر شاہ بیکس شامل ہن ۔

مضمون بہ حالات بی بی ناصرہ خاتون

زائرہ سید الشہداعلیہ السلام

مصنف:سید امام علی شاہ شفیق

افسوس ہے نہ دنیا تے سیداں امن ڈٹھے
بے وطن ہو کے آنہ ول اپنے وطن ڈٹھے
جتنے ڈٹھے غریباں نے رنج و محن ڈٹھے
دیواراں وچہ بھی سیداں دے نازک بدن ڈٹھے

•

او ظلم تے ستم کیتے امت رسولؐ دی
اولاد جگ تے رُل گئی بی بی بتولؑ دی

مومنین! تاریخاں شہادت ڈے رہیاں ہن۔ کہ بعد سرور کائناتؐ دے سادات نے کوئی ڈہاڑا سکھ تے چین دانہیں ڈٹھا۔ خاص کر ڈو زمانے سیداں دے واسطے ڈاڈھے سخت گزرے ہن۔ پہلا دور بنی امیہ داجیندے وچہ لوکان نے آخری نشانی پنجتن پاک دی مٹائی یعنے مولا حسینؑ کوں نال پتراں، بھرانواں، عزیزاں اتے دوستاں دے اکیاٹھ ہجری وچہ محرم دی ڈاھویں تاریخ کنارے فرات دے پیاسہ کر کے شہید کرایا۔ ڈوجھا زمانہ بنو عباس داجہاں سادات دے سر تے ظلم دے پہاڑ تروڑ ڈتے اوہیں ڈینہ کنوں سید در بدر ہوئے۔ اوہیں وقت کنوں اپنی ذات چھپاونی شروع کیتی۔ اتے تقیے وچہ اپنی زندگی بسر کرن لگے۔ جتھاں کوئی سید دا شبہ پیالوکاں نے قتل کراڈتا۔ بنی عباس دا کوئی خلیفہ ایہو جیہاں نہیں گزریا جیں سیداں تے رحم کیتا ہووے۔ گو کہ کہیں خلیفے نے دقیقہ ظلم دانہیں چھوڑیا۔ لیکن متوکل لعین دا زمانہ ایجہاں آیا کہ ایں

ملعون نے سادات دے قبراں اُتے بھی ظلم کرنے شروع کر ڈتے۔ پہلے پہلے حسینؑ غریب دی مزار پاک کوں مسمار کرݨ دا ارادہ اہیں کیتا۔ قبراں تے ہل وہا کے کھیتی کرن دی تجویز ایں کیتی۔ دریا فرات وچوں نہر کٹ کے قبراں دے نشان مٹاوݨ دے واسطے بھی اہیں۔ ملعون نے حکم جاری کیتا۔ لیکن جیکوں رب ودھاوے اوکوں کون گھٹائے۔

اگر گیتی سر سر باد گیرد

چراغ مقبلاں ہرگز نمیرد

جیڑھے ویلے ایہہ ساریاں تدبیراں اوں مردود دیاں بیکار ثابت ہویاں تاں حسینؑ دے زوراں تے ظلم کرݨاں شروع کیتس۔ کربلا دے ہر ہر رستے تے فوجاں بہہ گیاں۔ پہرے دار مقرر ہو گئے۔ جیڑھا زوار کربلا دوں ونجݨ لگے ہا سپاہی اوں کوں گرفتار کر کے خلیفے دے دربار وچہ پیش ونجہ کرن ہا۔ دربار وچوں اوندی قید یا قتل دا حکم صادر تھیوے ہا۔ جیں وقت ایں ظلم دیاں خبراں جا بجا کھل گیاں تاں کہیں مومن کوں زواری دی جرت نہ ہو سگی۔

لکھدن انہاں ڈیہاں دے وچہ ہک بی بی سید زادی جیندے وارث دا انتقال ہو چکا ہا ہک معصوم لڑکے کوں نال لا کے شہنشاہ کربلا دی زیارت دے واسطے اپݨے گھر کنوں روانہ ہو جلی۔ کتاباں والیاں نے ایں جناب دا نام بی بی ناصرہ خاتون لکھیا ہے۔ تے ایندے بچڑے دا نام شہزادہ ضیاء مشہور ہے۔ جیندا اِن اٹھاں، نواں سالاں کنوں زیادہ نہ ہا۔ جیڑھے ویلے بی بی نال اپݨے بچڑے دے پندھ کریندی ہوئی اوں جاتے پہنچی جتھ سپاہی تعینات کیتے گئے آہن۔ چند سپاہی اگوں تے دوڑ کے آکھݨ لگے۔ بی بی ذرا کھڑ ونجہ۔ ایہہ گالھ سݨ کے سیݨی کھڑ گئی۔ انہاں آکھیا۔ ڈسا کتھوں پئی آندی ہیں۔ اتے کتھاں ویسیں۔ چونکہ بی بی پردہ دار آہی شرم کنوں جواب نہ ڈتا۔ ہک سپاہی نے دوڑ کے جھڑک ڈتی تے آکھیس بی بی ساڈے سوال دا آپ کوں ضرور جواب ڈیوݨا پوسی مگر ایں موقع تے بھی بی بی بولی شہزادہ ضیاء جو ماء دے پچھوں کھڑا ہا تھیا۔ اوں سپاہی دی ایہہ غصے بھری کلام سݨ کے چند قدم اگوں تے ٹر آیا اتے فرمایس۔

بند

کیوں بے تقصیر مسافران کوں تساں پئے ہو جھڑکاں ڈیندے
اشراف تاں پردے داراں تے نہیں غصہ مول کریندے
اساں ذات دے بیکس سید ہائیں ناسے اپنی ذات لوکیندے
محض زیارت کاݨ پئے ہائیں بن کربل دو ویندے

ایں اثناوچہ بی بی ناصرہ خاتون بھی وچوں برقعے دے ہولیں ہولیں الایا۔ مسلمانوں جے سچ سمجھو تاں جیں رسولؐ دے تساں کلمہ گوہو اساں اوہیں کلمے والے دی اولاد ہائیں۔ ساڈی دعا گھنو۔ ساڈا رستہ نہ روکو میں جاݨدی ہاں جو اج کل کربلا وچ کوئی شخص نہیں ونج سگدا۔ مگر ساکوں زوار نہ سمجھو۔ بلکہ اساں ماء پتر مستقل طور تے کربلا وچہ سکونت اختیار کرݨ پئے ویندے ہائیں۔ جے اِس لگا تاں پتر کوں حسینؑ دے روضے دا خادم جوڑیساں۔ تے آپ مولا دی کنیز کرکے روضے دے اندروں باہروں جھاڑو برداری کریساں۔ خدا واسطے اساڈی التجا قبول چا کرو۔ تساڈے اتے رسول ﷺ بھی راضی تھیسی میڈی ڈاڈی بتولؑ بھی دعائیں کریسی۔

ایہہ گالھ سݨ کے انہاں سپاہیاں نے جواب ڈتا بی بی آپ سچ فرمیندے ہو۔ مگر خیال کرو اساں حاکم وقت دی حکم عدولی کیویں کر سگدے ہائیں۔ تساکوں ہکواری دربار تائیں ضرور ٹُرنا پوسی۔ پچھے حاکم دی مرضی جیڑھا حکم ڈیوے۔ آخر لاچار بی بی نے خلیفے دی کچہری تائیں ونجݨاں قبول کیتا۔ انہاں وچوں چند سپاہی تیار ہوئے ڈوہاں ماء پتراں کوں ٹروندے ہوئے خلیفے دے دربار دے باہروں آن کھڑایا۔ رپورٹ کیتی گئی کہ ہک بیوہ سید زادی جیڑھی کربلا دی زیارت دے واسطے پئی ویندی ہائی نال چھوٹے جہیں پتر دے گرفتار ہو کرآئی کھڑی ہے۔

حکم ہویا کہ دربار دے وچ جلدی حاضر کرو۔ انوں ایہہ حکم ملیا تے انوں بی بی نے آہ کیتی۔ اکھیں دے وچوں نیر وہݨ لگے۔ شہزادے جو ماء کوں روندا ڈٹھا۔ عرض کیتس اماں روندی کیوں ہیں۔ سیدہ فرمایا بچڑا پردے دار جو ہویم رووں نہیں تاں کیا کراں۔ کیوں بھرے دربار وچ ونجاں۔

شہزادے آکھیا اماں زرہ شام والے دربار دو یدکر کیاتوں انہاں پردے داراں کوں چنگی ہیں۔

بند

جہاں گھر دے وچ نہا بجھ ڈٹھا انہاں شام نگر ونجہ ڈٹھا

کوچہ کوچہ شہر دمشق دا اہل ستر ونجہ ڈٹھا

سر کجے وچہ دربار دے بگیاں اتے جور جبر ونجہ ڈٹھا

ہیا تخت یزید دے تلے بھیٹں نے ویر دا سر ونجہ ڈٹھا

اماں! فکر نہ کر ان اللّٰہ مع الصابرین داورد کریندی جُل تے بسم اللہ پڑھ کے دربار وچ داخل تھی۔ ساڈے پردے دی لاج تطہیر والیاں کوں ہے۔ آہدن اے گالھ سن کے سیٹھ وچ دربار دے آ کھڑی متوکل لعین منہ ولایا تے آکھیس بی بی کربلا دی زیارت کوں پئی ویندی ہیں۔ سیٹھ فرمایا انشاء اللہ ارادہ تاں ایہو ہے۔ آکھیس پتہ نہ ہوی حسینؑ دی زواری اج کل ڈاڈھی اوکھی ہے۔ بر سر جے کرویندی بھی ہیں۔ تاں پہلے جرمانہ ادا کروتے پچھے کربلا دو قدم ودھاؤ۔

سیٹھ فرمایا! او بھیڑا میں غریب دے کولہہ کیڑھی دنیا ہے۔ جو فیس زواری ادا کراں۔ قسم ہے اللہ دی میں بیوہ اتے بے وارث ہاں۔ موئے ہوئے وارث دے ترکے وچوں ایہو ہکو بچڑا اگھدی ودی ہاں۔ جیڑھا تیڈے سامنے کھڑا ہے۔ اوں ملعون آکھیا جے حسینؑ دی زواری پیاری ہیوی تاں وَل توں پتر دا پیار اُٹھا گھن۔ حسینؑ دے ناں توں بچڑے کوں قربان کرتاں میں جاتاں جو توں صادق زوار ہیں۔ لعین دی ایہہ گالھ سن کے بی بی داجگر تاں تر پھ گیا۔ مگر متوکل لعین کوں کجھیں توکل نال جواب ڈتس۔

فرمیندی ہے۔ ملعوناں توں ساکوں آزماوناں چاہندیں۔ میں سیدزادی ہاں۔ راہ اللہ دے بچڑے ڈیون ساڈی ذات دا ورثہ ہے۔ ایہہ تاں ہک ہے۔ اگر لکھ ہزار ہوون تاں بھی حسینؑ دے ناں توں قربان ہن۔ متوکل بولیا بی بی بیشک تیڈی توکل اتے استقلال وچہ کوئی شک نہیں۔ مگر پتر کنوں تاں دریافت کر اپنے مرن تے راضی تھیندے۔ آہدن جیڑھے ویلے شہزادے نے

ایہا گالھ سُنی ہے اوں ملعون دے تخت تے ہتھ وچ رکھیس اتے کڑک بولیا۔

بند

میکوں مرن دا کوئی ارمان نہیں میں موت کنوں نہاں ڈردا

حسینؑ دے عاشق جگ دے وچ نہیں رکھدا سانگا سردا

میڈی جند ڈیون تے تھی پووے شالا راضی ہیو اکبرؑ دا

ونجٖ سرخرو تھی کے طواف کرے میڈی ماء روضے اطہر دا

آخر کار جلاد کوں حکم ہویا کہ سیدزادے کوں باہروں دربار دے گھن ونج تے ماء دے سامنے ایں دے تن کنوں سر جدا چا کر۔ تعمیل وچ دیر نہ ہوئی۔ مگر جس وقت شہزادے کوں جلاد باہر گھن آیا ماء بھی نال لگی آئی۔ قتل گاہ وچ آ کے معصوم نے سر جھکا چا کیتا جلاد نے تلوار تولی ہے۔

اولاد والیو! ذرا اپنے ہاں تے ہتھ رکھ کے اوں امڑی دی استقلال دا اندازہ کرنا ہے۔ جیڑھی سامنے پتر کوں کسدا کھڑی ڈیہدی ہے تے اُف نہیں کریندی۔ بلکہ بچڑے کوں سد کے آہدی ہے۔

بند

بسم اللہ کر کے سم ونجٖ بچڑا توں رو تلوار دے تلے

جیویں سنگدل تیکوں پیا کرے ذبح ہتھ پیر نہ تیڈا ہلے

وہندی رت تیڈے گل دی بچڑا اجٖ ماء ہتھاں تے جھلے

آکھے ہر کوئی ایں قربان کریندن بچڑے ناز دے پلے

آہدن! جلاد جیویں تلوار پیا تلیندا اہا تاں ائیں جھل گھدس تے آکھیس شہزادہ اگر کئی ماء کوں وصیت کرنی ہووی تاں کر گھن۔ معصوم نے ماء دو حسرت بھری نگاہ نال ول ڈٹھا تے عرض کیتس اماں گھروں تاں ایہو ارادہ کر کے ٹرے ہاسے جو ڈاڈے حسینؑ دی زیارت رلے مل کریسوں مگر تقدیر نے جدا کر ڈتا۔ اللہ بھانویں آپ کو زواری نصیب ہووے۔ مگر جیڑھے ویلے

پندھ مار کے کربلا وچہ ونجہ پہنچیں۔

خداواسطے پہلے پہلے زری چم کے میڈی طرفوں عرض جا کریں۔ ڈاڈا ایں تیڈے نام توں سر قربان پیا کریندااں اپنی شہادت دا صدقہ میڈا نام زواراں دی فہرست وچہ درج جا کرا ہے۔ اتنی گالھ کر کے شہزادہ چپ کر گیا۔ ماء فرمایس بچڑا کئی ہی گالھ بھی کرنی ہیوی۔ عرض کیتس۔ اماں بس اتنا آہداں کہ مہربانی کر کے منہ ہے پاسے ولا گھنڑ مانواں دا دل نازک ہوندے۔ متاں پتر کوں تڑ پھدا ڈیکھ کے دل ہل ونجی تے قربانی وچ فرق آونجے۔ بی بی فرمایا! واہ وو بچڑا ڈیندی تیکوں حسینؑ دی راہ تے پئی ہاں تے اجاں بھی میڈا دل بلسی۔ بس توں اپنا کم کر میں اپنا کم کریساں۔ اتنے تائیں جھنب تلوار دی ملی معصوم دا سرتن کنوں جدا ہو گیا۔ متوکل لعین ایہہ حال ڈیکھن کیتے جو قتل گاہ وچہ آیا ڈیکھے تاں شہزادے دا سر جدا ہو چکے۔ تن تڑ پھدا پے۔ ماء حسرت بھری نگاہ نال ڈہدی کھڑی ہے۔ اوں ملعون نے بی بی کوں پکار کے آکھیا۔

بند

تڑ پھدی لاش کوں رخصت ہئی ہے، گل لانویں تاں لاگھن

سر خون آلودہ بچڑے دا ہن بے شک خاک توں چا گھن

جھولی پا گھن، گل نال لا گھن، رج رج نیر وہا گھن

کوئی وارث ہئی تاں دفن کیتے سڈ مار کے جلد بلا گھن

سکینہ روپئی! تے فرمایس۔ بھیڑا میڈا اکیڑھا وارث ڈٹھا ہئی جیڑھا میں مسافر دی مدد کرے۔ لعیناں تیں اپنی حسرت پوری کیتی ہے۔ مگر خدا واسطے میڈی آرزو بھی پوری چا کر۔ پچھیس ڈساؤ او کیڑھی آرزو ہے۔ سکینہ فرمایا۔ بیا کجھ نہاں آہدی صرف اتنا کر جو تن میڈے بچڑے دا دفن کرا ڈے تے سر میڈے حوالے کر۔ اوں ملعون نے آکھیا۔ ہنڑ بے فائدہ سر کوں گھن کے کیا کریسیں بی بی دی کوک نکل گئی تے فرمایس۔

بند

ناز پلے بچڑے دا سر میں تاں وچہ کربل دے نیساں
خاتون دے لعل دی خدمت وچہ ونجہ تحفہ پیش کریساں
رو رو اپنے ڈکھاں دی فریاد حسینؑ کوں ڈیساں
پواندیوں قبر علی اکبرؑ دے سر بچڑے دا دفنیساں

انجام کار تن شہزادے دا دفن کرایا گیا تے سر ماء دے حوالے کیتا سیٹھ پتر دے سر کوں انگل وچہ پا کے ٹر پئی ہے۔ کربلا دو پندھ بھی آندی کریندی ہے تے آہدی ہے اُجڑ کے آندی پئی ہاں۔ مولا ہمڑ کنیز کوں نال اعجاز دے جلدی اپنے در تے بلاگھن میں پندھاں کرن جوگی آندی پئی آں۔ میں مومنین کنوں پچھداں کہ جیں لجپال دے نام تے بی بی بچڑا قربان کیتی آندی ہے اوں مولا کوں قبر وچ آرام ہوسی کوئی نہ۔

آہدن توڑے جو پندھ بھوں زیادہ ہا مگر آسان کرنے والے نے آسان کر ڈتا۔ ڈُجھے ڈیہاڑے اَدھی رات دے ویلے بی بی کربلا وچ آ پہنچی۔ دروازے روضے دے بند ہو چکے ہن۔ سیٹھانڑ سر بچڑے دا جھولی وچہ پا کے روندی بیٹھی ہے۔ او ہیں وقت نال اعجاز دے مولا نے اپنے خداماں کوں حکم ڈتا جلدی کرو در روضے دے کھولو چاتے جیڑھی سید زادی اوتے دروازے دے روندی بیٹھی ہے اوکوں فوراً نال عزت اتے تعظیم دے میڈے روضے وچ گھن آؤ۔ خداماں پہلے در روضے دا کھول ڈتا۔ ول سر و پا برہنہ دوڑ دے ہوئے بی بی دی خدمت وچ آئے اتے آکھن لگے۔

بند

اُٹھی جل بی بی تیکوں روضے وچہ ہمڑ پیا لجپال سڈیندے۔
جیڑھا نذرانہ توں گھن آئی ہیں اوں دی قیمت تیکوں ڈیندے

تیڈی اُجڑی ہوئی جھولی کوں آباد حسینؑ کریندے

اجہ نال امر حق تعالےٰ دے تیڈا مویا پتر جویندے

ایہہ گالھ سݨ کے بی بی اُٹھی کھڑی ہے۔ سر پتر دا ہکل وچ پاتا تے فرمیندی ہے۔ خداموں ڈ ساؤ کن تے جلناں ہے۔ آہدن ساڈے نال ٹردی آں بی بی نال انہاں دے ٹر جلی ہے۔ خدام ڈیکھ کے آکھݨ لگے۔ بی بی ایہہ دا چادر کیڑھی چیز پاتی آندی ہیں۔

سکینہؑ فرمایا! ایہہ ہک عمل ہے۔ اکھیو نے سچ فرمیندی ہیں۔ لعل ہے بی بی قسم ہے اللہ دی اے او لعل ہے جیڑھا اٹھ نو سال میڈی جھولی وچ رہ گئے۔ کہیں وقت اکھیں کنوں پوشیدہ ناہم کریندی۔ مگر کل ہک بے انصاف صراف دے ہتھوں ترٹ گئے۔ ہݨ اے کربلا والے جوہری دی خدمت وچ گھن آئی ہاں شہ لجپال ہے امید ہے میڈی جھولی کوں ول آباد کریسی۔ اہیں حال دینال بی بی روضے وچ داخل ہوئی۔ سر بچڑے دا ڈوہاں ہتھاں تے رکھ کے ضریح اقدس تے بوسہ ڈے کے آہدی ہے۔ حسینؑ ایہہ ناچیز نذرانہ کنیز دا قبول ہووے۔

آہدن! روضہ شاہ دا ہل گیا۔ ضریح وچوں ڈو ہتھ ظاہر ہوئے۔ آواز آیا میڈے ہتھاں تے چا رکھ۔ بی بی نے سر ہتھاں تے رکھیا ہے۔ ول آواز آئے ہکواری اکھیں بند کر۔ بی بی نے اکھیں نوٹیاں چا۔ حکم ہویا کھول ڈے۔ جے کھولے تاں کیا ڈ ہیدی ہے شہزادہ لڑ برقعے دا نپ کے ہسدا کھڑے بس سکینہؑ کیا کیتا جیویں جو شاعر مناسب حال آہدے۔

بند

کھول کے بااہاں بی بی نے چالایا پتر کوں گلے

ڈس بچڑا کیویں نکھڑ کے ما توں وقت نبھائے نی کلہے

معصوم آکھیا میں تاں رہ گیا اماں اکبرؑ اصغرؑ دے رلے

ہٹیں جنت وچوں میکوں گھن آئے ہن ڈوہیں ناز حسینؑ دے پلے

ملک فدا حسین مشکور جھنڈیر

ملک فدا حسین جھنڈیر دا تخلص مشکور ہائی۔انہاں دے والد دا ناں ملک کریم بخش ہا۔فدا حسین مشکور دا وطن وستی جھنڈیر، محمود کوٹ ضلع مظفر گڑھ ہے۔مشکور دا چھوٹا بھرا نذر حسین ارشاد عباسی وی سرائیکی زبان دا بہوں وڈا شاعر ہائی۔ڈوہیں بھرا رلے مجلس پڑھدے ہن۔فدا حسین مشکور سرائیکی ذاکری وچ طویل مجلس پڑھݨ والا ذاکر ہا۔انہاں دیاں ترائے مجلساں یادگار ہن۔ہک مجلس ست گھنٹے ستاراں منٹ قلعہ ستار شاہ، بئی ست گھنٹے تیرھاں منٹ حاجی حیدر شاہ ٹھٹھہ محمد شاہ دے کول انہاں دے پتر دی شادی ہائی کیے ذاکر کٹھے ہن حاجی صاحب آکھیا فدا حسین اتی لوکاں کوں بستر ے کتھوں ڈیواں۔فدا حسین مشکور آکھیا تساں انہاں کوں روٹی ڈیو بستریں دی لوڑ نئیں پوسی جیڑھاں میں انہاں کوں بستر امنگݨ ڈیناناں۔ساری رات مجلس وچ گزار ڈتی۔مولوی نذر حسین ترک دے بعد فدا حسین جھنڈیر یکیاں توں خوبصورت ذاکر ہائی۔

فدا حسین مشکور مولوی غلام علی لنگاہ مداح دے شاگرد ہن۔اتے فدا حسین مشکور جھنڈیر دے شاگرداں وچ مرید عباس لنگاہ، ملک اقبال رضا جھنڈیر تے ملک اللہ ڈیوایا محور شامل ہن۔

فدا حسین مشکور دا کلام بہوں گھٹ چھپیا ہویا اے۔قلمی صورت وچ انہاں دے خاندان والیاں کول موجود اے۔صرف ڈو چھپیاں ہویاں کتاباں دی ڈس ملی اے۔جام سُرور جیڑھی ۳۲ صفحیں دی اے ڈوجھی جلوہ نور المعروف دربار سُرور جیڑھی ۵۴ صفحیاں تے دگھرل اے۔اے ڈوہیں کتاباں مولوی غلام اصغر، ملتان نے چھاپیاں ہن۔

مولوی فدا حسین جھنڈیر دی نثر بہوں دل چھکویں اے۔امیر المومنینؑ دی شادی وڈے خوبصورت انداز نال پڑھدے ہن۔ہک ساہ دے وچ پورا صفحہ پڑھݨ والے ذاکر ہن۔انہاں دی نثر مقفیٰ ہوندی ہائی۔نمونہ ڈیکھو شادی امیر المومنینؑ وچوں۔

"نگاہ وحدت صف ملائکہ توں اتر دی ہوئی صف سیارگان تے جمی مشتری کوں نازیبا جاتا، عطارد کوں ناموزوں سمجھا، زحل کوں نامناسب سمجھا۔ نگاہ وحدت پھر دی پھر دی ستارہ زہرا تے آجمی آواز جلی آیا توں وچ۔ حکم ملنڑ دی دیر ہائی ستارہ زہرہ متحرک ہویا۔ آواز قدرت آئی۔ حوصلے کوں قائم رکھ۔ اُبا ہل کوں تے پتنڑ کوں دیر ہے۔ کائی شئے حاصل کرنی ہائی تاں حوصلے کوں قائم رکھ اپنڑے آپ کوں سجا بنڑا ٹھیا۔ ستارہ زہرا نے بحکم خدا چشم ولائے اہلبیت توں غسل بادستور کیتا۔ پس پشت تکیہ تقویٰ۔ پیش نظر آئینہ خوف خدا، بنڑ ٹھنڑ کے تے سنور کے ستارہ زہرا نے لہنڑ دی تیاری کیتی۔ آمد زہرا کوں مکہ ومنیٰ ڈٹھا۔ اوج وثریا ڈٹھا۔ زمزم ومصلیٰ ڈٹھا آدم وحوا ڈٹھا۔ مریم و عیسیٰ ڈٹھا۔ یحییٰ وزکریا ڈٹھا۔ سلیمان وموسیٰ ڈٹھا۔ مصلیٰ رضا توں مرتضیٰ ڈٹھا۔ مسند طٰہٰ توں جناب مصطفیٰ ڈٹھا۔ چشم قدرت دے نال ذات کبریا ڈٹھا۔ ستارہ نازکن ہو کے ہر ہستی کوں ڈٹھا۔ زمیناں دی پستی کوں ڈٹھا۔ پہاڑاں دی بلندی کوں ڈٹھا۔ شان خداوندی کوں ڈٹھا۔ تابش گوہر کوں ڈٹھا۔ موج شرر کوں ڈٹھا۔ شمس وقمر کوں ڈٹھا۔ خشک وتر کوں ڈٹھا۔ بر وبحر کوں ڈٹھا۔ شجر وثمر کوں ڈٹھا۔ مادہ ونر کوں ڈٹھا۔ خادم ومخدوم کوں ڈٹھا۔ حاکم ومحکوم کوں ڈٹھا۔ ہر یک ذات کوں ڈٹھا۔ شریف وکم ذات کوں ڈٹھا۔ کل کائنات کوں ڈٹھا۔ شیراں کوں کچھاراں وچ ڈٹھا۔ بڈھیاں کوں غاراں وچ ڈٹھا۔"

فدا حسین جھنڈیر شاعری تے نثر ڈوہیں وچ ذر پوتے ہن۔ انہاں دا ہک بند ڈیکھو۔

عباس تاں جنگ جنگ مولا دے پٹھا قدماں کوں ہتھ لیندے

صابر دیر دے بازواں تے پٹھا ئے ئے بوسے ڈیندے

ایں درد دی خبر حسینؑ کوں ہے بے درد کیویں مجھیندے

جیندا پورھیا بتری سالاں دا پیا مرنڑ دے پاسے ویندے

ملک فدا حسین مشکور جھنڈیر ۶۷ سال دی عمر گزار تے ۱۶ فروری ۱۹۷۴ء کوں ایں کوڑے جہان توں اگلے جہان ٹر گئے۔

تقریر پُر تاثیر دراحوال شادی، شہادت شہزادہ علی قاسمؑ

لکھت: فدا حسین مشکور جھنڈیر

اے مطیعان احمدؐ مختار موالیان حیدرؑ کرار دوستداران آل عباؑ ماتم داران مظلوم کربلا رونوݨ والے خاتونؑ دے دلدار دے۔ وچ کتب صحیح اخبار دے لکھدن راوی صاحب اعتبار دے کہ جیں وقت ݙہنہ ݙہویں ماہ محرم دا ابھریا اتے میدان کارزار گرم ہویا۔ یار وفادار واروواری اتوں بچڑے بتولؑ دے قربان ہووݨ لگے۔ لکھدن شہزادہ علی قاسمؑ وچ اپݨے خیمے دے بیٹھا ہویا ہا۔ اِتنے تائیں امڑی امیر قاسمؑ دی کول آ کے فرمیندی ہے۔ قاسمؑ کیرھی ݙھنگی بیٹھیں۔ امیر قاسمؑ عرض کریندے۔ اماں میں چاچے توں رخصت منگݨ کاݨ تیار بیٹھاں۔ بی بی فرمایا۔

قاسمؑ قسمت چنگی ہووی لحظہ دیر نہ کر توں
ونج جلدی موت دی رخصت گھن خاتونؑ دے نور نظر توں
بنھ چا کمر توکل دی اتے بحر شہادت تر توں
چا ماء مظلوم کوں سرخرو کر خاتونؑ علیؑ سرورؑ توں

لکھدن امیر قاسمؑ اے گالھ سݨ کے فوراً کُراں ٹُھبا کے وچ خدمت چاچے بزرگوار دے آیا۔ اتے جھک کے آکھیس۔ السلام علیک یا ابن رسول اللہ ﷺ لکھدن پردیسی سر اٹھایا۔ اَتے فرمایا علیک السلام یا ابن حسن المجتبیٰ قاسمؑ بچڑا کن ویندیں کُراں ٹُھبا کے۔ امیر قاسمؑ عرض کیتا۔ چاچا رخصت وغا دا طلب گار ہاں۔ میں مرݨ ݙو تیار ہاں۔ محض حضور دی اجازت دا امیدوار ہاں لکھدن جناب شبیرؑ عاشق قدیر دیاں اکھیاں بے تا خیر وہ پیاں اتے فرمایا۔ تاں شاعر مناسب حال عرض کریندے۔

میں بگل کپواونڑ کیتے ماہی آپ کھڑاں تیارے

کون ڈفنیسی لاش میڈی کوں مارو ملک آوارے

بعداساڈے خیماں کوں آبھائیں لیسن بدکارے

کوئی ہووے ہاپردے جوڑن والامیڈے نال ہن پردارے

عرض کیتا علی قاسمؑ چاچا نیں مناسب گالہے

جو اساڈے ہوندیں لاش تے کھولے زینبؑ سردے والے

جے توں مرونجیں میں کھڑ ڈیکھاں پئے آکھسن آکھنڑ والے

جناب امام حسینؑ نے طرف قاسمؑ دی ڈیکھ کے فرمایا بچڑا توں میڈے موئے بھرادی نشانی ہیں۔تیڈے ڈیکھنڑ نال میکوں بھرا حسنؑ یاد آویندے۔تیکوں موت ڈو کیویں ٹوراں قاسمؑ بچڑاانصاف کر۔قاسم عرض کیتا فرماؤ چاچا۔جناب حسینؑ زہراؑ دے نورالعین رورو کے فرمایا جیویں جو شاعر مناسب حال عرض کریندے۔

طوفان ظلم دا چڑھیا بچڑا لڑھ گیا میڈا پیڑا

میڈا دل نیں آہدا نال اکھیاں دے بنج ڈیکھاں حسنؑ دا ویڑھا

میں تاں ہر دیاں لاشاں چا گھن آیاں شہید تھیوے جیڑھا

جڈاں میں مظلوم شہید تھیساں میڈی لاش اُٹھیسی کیڑھا

لکھدن امیر قاسمؑ مونجھا تھی کے ٹریا طرف خیام دے ایں اثناوچ تعویذ بابے دایاد آئیس۔جیڑھا بابے وقت آخیر دے لکھ کے ڈتا آہس اتے فرمایا آہس بچڑا جڈاں مونجھا تھیویں ایں خط کوں کھول کے پڑھیں۔لکھدن امیر قاسمؑ او خط کھول کے پڑھیا تاں امیر قاسمؑ دے واسطے ایہا وصیت لکھی ہوئی ہائی۔

آہی پہلی پہلی سطراں دی ایہا لکھی ہوئی تحریرے
جاں وچ کربل دے ڈینہہ ڈھویں دے ونجے وہڑتج شبیرے
توں پہلے سر قربان کریں اے میڈا نور بصیرے
میڈا نام ودھانویں نہ لجاویں ماء مظلوم دا کھیرے

محبان حسینؑ خط بھرادا جو پڑھیا میں کیا لکھاں اتے کیا آکھاں۔ جیڑھی حالت مظلوم کربلا سید الشہدا علیہ السلام دی تھئی۔ گویا نقشہ بھرا حسنؑ دا اگوں اکھیں مسافر دے پھر گیا۔ گویا تازہ جنازہ بھرا دا ڈسن لگا۔ صدقے تھیواں مظلوم دے او ویلھے دا ہک پاسوں سہرے پا کے بھتر بجے دا مرناڈو وجھے پاسوں۔ دھی کبریٰ دا پہلی رات اجڑ نا۔ تریجھے پاسوں بھرا دے ہتھاں دا لکھیا وصیت نامہ پڑھنا۔ چوتھے پاسوں حالت مسافری اتے بیکسی وچ شادی دا کرناں۔ چواہاں پاسوں مظلوم کربلا تے مصیبتاں منہ جوڑ آیاں ہن۔ ڈسو سید مسافر کیا کرے۔ ہک دم تے ہزاراں غم۔ فرمیونے اماں دی جائی سیٹ زینبؑ خاتون۔ فرمایا۔ جی او میڈا مسافر بھائی۔ شاہ فرمایا اماں دی جائی جہان فنادا ہے۔ موت ٹھاپھا لائی کھڑی ہے۔ جو کجھ ایں وقت ہو سگدا ہے۔ سوٹ شادی یتیم قاسمؑ دی کر گھنوں۔ جو میں وی وصیت بھرا دی کنوں ویلا تھی کھڑواں۔ تاں شاعر مناسب حال آہدے۔

زینبؑ خاتون عرض کیتا وچ خدمت شاہ زمن دے
یاد کھڑوتن کل طریقے میکوں سوٹ سگن دے
قسمت نال اج پائے سہرے میڈے قاسمؑ پتر حسنؑ دے
ارمان ہے رہ گئی پلوں ٹھن والی صغراؑ بھیٹ وطن دے

بی بی عرض کیتا ویرٹ مہندی جوگا پانی کتھوں انیسیں۔ جناب شبیرؑ فرمایا۔ اماں دی جائی میڈی بے وسی ہے۔ نال اکھیں دے ڈہیدی بیٹھی ہیں۔ اج تریجھا ڈینہہ ہے۔ میڈے چھوٹے چھوٹے بال تس کنوں بے تاب ہن۔ بی بی عرض کیتا۔ ویرٹ میڈا امر ملے تاں مہندی جوگا پانی میں

گھن آندی ہاں۔ جناب امام حسینؑ فرمایا اماں دی جائی۔ امت تے بج نہ رکھ مسلمان سادات توں پھر گئے نی۔ جناب زینبؑ خاتون عرض کیتا ویرنٹ نہ مسلماناں دی منت چیندی ہاں نہ کوثر توں منگویندی ہاں۔ اج اپٹی اکھیں کوں منت کریندی آں جناب شبیرؑ فرمایا ماشاءاللہ جتنا کم کریسو برائے اللہ کریسو۔ کیوں جو قاسمؑ یتیم ہے اتے اساڈے موئے بھرا دی نشانی ہے۔ اساں جتنا کم کریسوں۔ بھائی حسن المجتبیٰ تے منتاں لیسوں القصہ بی بی ویرتوں رخصت گھن کے وچوں اپنٹے خیمے دے برتن چا کے باہر نکلی ہے۔ تاں شاعر مناسب حال عرض کریندے۔

چا کے برتن پانٹی دا بیٹھی بی بی وچ پریرے
رو فرمایا سینٹ اکھیاں، لا کر خاک تے ڈیرے
اج لوہندیں سکدیں بن دے وچ پیندے پتر حسنؑ دا سہرے
چا ڈیوو مہندی جوگا پانٹی کرو نہ لحظہ دیرے

منگ کر پانٹی اکھیاں توں بی بی کونج وانگوں کرلانٹی
آکھے حوض کوثر دے ساقی تے کیتا بند امت نے پانٹی
لا گھنگھوراں وس پیاں اکھیاں جاں امر کیتا وڈ شانی
آ کے پیش حسینؑ دے کیتا زینبؑ درد رنجانٹی

مومنین صادق الیقین لکھدن مورخین مظلوم کربلا بچڑے دے ہئے سارے سونٹ پورے کر کے سونٹ پوشاک وٹاونٹ دا کیتا۔ کیوں جو دستور زمانے دا بنریاں کوں سہرے پانونٹ توں پہلے پوشاک پویندی ہے۔ تاں شاعر مناسب حال عرض کریندے۔

صاحب کتب اخبار دے ہن اینویں وچ اخبار لکھیندے
ایویں شاہ پوشاک بینے کوں پائی جیویں مویاں کوں کفن پویندے
وقت لاواں دے ہوون خوشیاں ہن جانجی نیر وہیندے
طرف قاسمؑ دی بیو اکبرؑ دا ڈیکھ کے رو فرمیندے

مثال مشہور زمانے تے ہن عارف لوک کریندے
شاخی بچڑے جگ دے وچ ہن پیو دا نام ودھیندے
تیڈے غسل کیتے پائمالی دا پئے ہن شامی جوڑ جوڑیندے
میکوں وقت آخیر ضرور سڈیں جاں ڈیکھیں لوڑھ وسیندے

آہدے راوی پیو اکبرؑ دے جاں قاسمؑ کوں پرنایا
واسطے ویل گناوٹ دے تھی میل اکٹھا آیا
پینگھے وچوں ماء اکبرؑ دی ونج چوٹیاں والا چایا
یعنی سر بنڑے توں ماء اکبر دی آ اصغرؑ ویل گنڑوایا

محبان حسینؑ۔ دستور ہے زمانے دا جیڑھے ویلھے بنڑے سہرے پا رہندن۔ تاں نزدیکی خویشاں دا سلام کریندن۔ جناب امیر قاسمؑ بھی سلام کرنڑ شروع کیتے۔ پہلے پہلے بنڑے نے پھوپھی زینبؑ خاتون دا سلام آ کیتا تاں شاعر مناسب حال عرض کریندے۔

جاں آن سلام پھوپھی دا کیتا مظلوم حسنؑ دے لعلے
ڈٹھے لکدے سہرے سر نبڑے دے لُہوبے اکھیاں توں پرنالے
شالا راج ہنڈ ہائیں چن بچڑا ایہے سہرے شگناں والے
سلام تیڈے دے عوضے ویساں تھی قیدی شام وچالے

القصہ پھوپھی زینبؑ دا سلام کر کے بنڑا وچ خیمے بی بی ام کلثومؑ دے آیا۔ تاں شاعر آہدے۔

سلام ام۔ کلثومؑ دا کیتا۔ جان پسر حسنؑ دے جائے
کلثومؑ غریب دیاں آکھیاں چا بے وس ساونڑ لائے

تیکوں کیا ڈیواں میں سلام دے عوضے آئی بیٹھی ہاں ڈیس پرائے

سلام تیڈے دے عوضے ویساں تھی قیدن باجھ روائے

بعدازاں شہزادہ علی قاسمؑ بی بی رقیہؑ خاتون دے خیمے وچ آیا تاں شاعر آہدے۔

کیتا آن سلام رقیہؑ دا جاں بچڑے حسنؑ ولی دے

آہدے راوی بے وس تھیتے کرلاٹ علیؑ دی دھی دے

کوفے وچ میڈے بچڑے مارے آہا ڈیہاڑا عیدے

میں خون پتراں دا عوض سلام دے ڈیندی آں نال خوشی دے

القصہ امیر قاسمؑ کول امڑی دے آیا۔ ہتھ بنھ کے عرض کیتا۔ امڑی صاحب رخصت ڈے تی۔ لیکن بنڑی توں رخصت کیویں گھناں۔ بی بی صاحب فرمایا۔ چل بچڑا میں تیکوں رخصت گھناں ڈیواں۔ لکھدن بی بی وچوں خیمے دے ہک سیاہ پوشاک چائی۔ امیر قاسمؑ کوں چا کے وچ خیمہ عروسی دی طرف فاطمہ کبریٰ دے ڈیکھ کے فرمایا۔

کر منظور رنڈیپا بچڑا چاپا کالی پوشاکے

ول ڈیکھ تیار کھڑوتی بنڑا موت دی کمر ٹھپا کے

جو شرم کنوں نیں منگدا رخصت کھڑے آہدا سر جھکا کے

توں موت دی رخصت ڈے چا بچڑا دلوں دعا فرما کے

رو آکھیا بنڑی چاچی کوں میڈی اینویں قسمت آہی

سنویں سخ دا رنڈ پیا ڈھیا کاتب قلم وگائی

خبر نہ ہائی وچہ لانواں دے ویسی اجڑی حسینؑ دی جائی

آکھ قاسمؑ کوں چاچی اماں وہجے پیکے گھر بہلائی

بنرا ڈیکھ بنری دو رووے بنری ڈیکھ بنے دو بولی
واہ رے میڈے چاچے جایا میکوں ویندین جگ وچ رولی
معلوم نیں وے چن یہ بنرا کھڑیں کیڑھی دل وچ رولی
جو مرݨ دے کاݨ تیار کھڑیں لا مہندی بھن کر مولی

رو آکھیا بنرے بنری کوں شالا نال بھرانویں جیویں
واسطے رب دے میں مظلوم دی گاٖلھ تے رنج نہ تھیویں
شبیرؑ دے سر تے ویڑھ ہووے تے میں کھڑ ڈیکھاں اینویں
رسولؐ بتول تے حسنؑ علیؑ دے میں متھے لگساں کیویں

بعد لکھلے دے بنری دی ہک آئی کوک ڈکھاں دی
چہ تیں جیویں چاچے جایا میکوں لایو ٹھوکر ہاں دی
میکوں اوں بحر دی لہر تے لوڑھیو جیندی کوئی نی ڈسدی کاندی
یاد رکھیں وے چاچے جایا ایویں مر ویساں کرلاندی

القصہ شہزادہ امیر قاسمؑ وچوں خیام دے رخصت ہو کے وچ میدان دے آیا۔ پوترے حیدرؑ کرار دے وچ قبضہ تلوار دے ہتھ پایا۔ ارزق جہیں مردار کوں بمعہ پسران وچ دوزخ دے پہنچایا۔ بہادری ایں جرار دلدار حسنؑ دی ڈیکھ کے حور وغاں صلوات داغل مچایا۔ واہ حسنؑ دا جایا تونڑیں جو ہا ترئے ڈینہہ دا تر ہایا۔ لیکن بہادری کوں ڈیکھ کے ہر اپنا پرایا خوش تھی الایا۔ شاعر مناسب حال عرض کریندے۔

رباعی

جو لاکھوں سے نیں ڈر تے دلاور ایسے ہوتے ہیں
ہوں ہر ایک قوم پر غالب جنگاور ایسے ہوتے ہیں
بحر توحید کے قابل شناور ایسے ہوتے ہیں
امامت کے قوت بازو یارو ایسے ہوتے ہیں

محبان حسینؑ ۔ لکھدن عمر ابن سعد تمام فوجاں کوں سڈ کے آکھیا جب تک تساں یکدم حملہ نہ کیتا ۔ اے شیر بنی ہاشم داہر گز تسا ڈے قابو وچ نہ آسی ۔ لکھدن اوں ملعون ثانی فرعون دے حکم ملن دی دیر آہی یکا یک فوج نے حملے کیتے اُتے شہزادے دے ۔ محبان حسینؑ ۔ ہک ظالم نے وار جو کیتے شہزادہ بے وس لڈے وچوں خانہ زین طرف زمین دے ۔ سڈ کے آکھیں ادرکنی یا ابن رسول اللہ ﷺ ۔ محبان خوش اطوار لکھدن صاحب اخبار جیں وقت شہزادے سڈ یا اتے جناب حسینؑ فرمایا ۔ تاں اے حالت آہی شیرؑ ۔ دی سرتوں دستار لتھی ہوئی آہی خاتون دے بدر منیر دی ۔ کمر چھٹی ہوئی آہی ڈکھی زینبؑ دے ویر دی ۔ تاں شاعر مناسب حال عرض کریندے ۔

اے اہل عزا کرو آہ و بکا پیا سید میدان دو ویندا ہے
ہے ہک ہتھ کر تے صابر دا آندا رو رو نیر وہیندا ہے
کل پگ دے پیچ اج کھل گئے ہن اتے لیکے خون دے چل گئے ہن
میکوں امت نے برباد کیتا آندا رو رو شاہ فرمیندا ہے
اے ڈیکھ کے حالت صابر دی خاتون دے پتر مسافر دی
لایا پڑواں حورہ غلاں نے جبرائیل بھی تاج لہیندا ہے
آیا شاہ بیکس میدان اندر پیا شور زمین آسمان اندر
اے مخفی کرو سینہ زنی ودا سید لاش بولیندا ہے

آیا صدمہ شاہ غمناک اتے گل برگ و برگ بن خاک اتے

نہ آہی لاش سمالی ہک جاء تے ایویں صاحب اخبار لکھیندا ہے

یارو اجڑے چمن دے والی ہے کیتی چڑی چڑی لاش سالی ہے

پا چادر وچ مظلوم سید کھڑا ہئے ہئے فکر کریندا ہے

لکھدن سید مظلوم عاشق قیوم ٹکڑے لاش علی قاسمؑ دے چا کے وچ خیمے دے آ کے

اُتے بچھ دے وچھائے۔ چوگردوں بچھ دے ہالا حرماں دا آہویا۔ ماء امیر قاسمؑ دی سر کھول کے

اُتے لاش امیر قاسمؑ دے آئی اتے آہدی اے۔ جیویں جوشاعر آہدے۔

رسم اسپ دہر ناپاک زادہ

رُخ و سینہ دریدہ جان مادر

آہدی ہے قاسم میں صدقے کراں انہاں گھوڑیاں کوں جہاں کوں لوہے دیاں نالاں

لگیاں ہویاں ہن۔ جہاں میڈی پھلدی پھلدی آبادی برباد کر چھوڑی ہے۔ لکھدن بی بی جو

سامنے آئی امیر قاسمؑ منہ پاسے پھیر گھدا۔ بی بی کھبے پاسوں ول آئی۔ امیر قاسمؑ سجے پاسے منہ پھیر

گھدا آخر بی بی فرمیندی اے بچڑا قاسمؑ

متاں شرم کنوں نیں منہ ڈکھلیندا علی اکبرؑ دی ماء کوں

یا پہلی رات دی اجڑی کوں کیوں بیوہ کر کبریٰ کوں

آکھیا سیٹی بانو توں سُن دے قاسمؑ پتر جہاں دے مردے

انہاں ماواں موت رلایاں کوں نیں یادرہ ویندے پردے

کوئی اپنڑاں جایا ہووی ہا تھیندا منصف وچ اندر دے

جورات کوں پرناں اتے فجر کوں مرتا نیں سنڑ یا وچ دہر دے

مومنین ایں جاء تے استاد صاحب مولوی غلام علی صاحب مداح کربلائی انیس پنجاب

کیا عمدہ فرمائے۔

سݨ وے شکل علیؑ دی بچڑا شیوے ہن دنیا دے
جڈاں بچڑے آن جوان تھیندے ڈکھڑل ویندن پیو مادے
وچ عالم عین شباب دے تیکوں لگ گئے ہتھ قضا دے
جگ پردیس ماریونے بچڑے نہوے تسے مرݨ دے ڈادے

القصہ مومنین بی بی عالیہ نے وچہ حلقے حرماں دے دیڈ بھنوائی۔ لیکن وچ حرماں دے بی بی زینبؑ خاتون کوں فاطمہ کبریٰ نظر نہ آئی۔ بی بی وائی ڈو وڈ ڈیکھے فرمایا تاں شاعر مناسب حال آہدے۔

بی بی عالیہ رو فرمایا تاں ارے آ تاں صابرہ دائی
ونج آکھ توں میڈے ویرݨ کوں تیکوں آہدی ہے آمڑی جائی
ہک لحظے تائیں عباسؑ دے خیمے ونج بہہ میڈا بھائی
جو شرم تیڈے توں ہک بی بی نیں لاش تے رووݨ آئی

محبان حسینؑ لکھدن دائی پیغام امام کوں سݨایا۔ میں عرض کریندا اں امام بالحق کوں جو دائی ڈسیا جو ہک بی بی رووݨ نیں آئی۔ کیا سید نیں سمجھیا او بی بی کون اے۔ نیں امام بالحق ہا سمجھ گیا ہا۔ شاعر مرحوم ناظم نے کیا عمدہ فرمائے۔

پٹھا رو رو بچڑا زہراؑ منہ نال ہنجوں دے دھووے
ہے جھوک فنا دی مرونجڑاں بھل اے ارمان نہ ہووے
ونج آکھو مالک متام دی کوں جے رووے تاں آرووے
جے ویرݨ کرنی دا ڈا تاں آوس آ زینبؑ کول کھڑووے

لکھدن فاطمہ کبریٰ کوں دائی گھن آئی۔ بنڑی بیاں توں آکے پریتے کھڑ گئی جناب زینبؑ خاتون فرمایا کیوں کھڑ گھیں بچڑی۔ بی بی فاطمہ کبریٰ پھوپھی دے مخاطب ہوئی اتے رو

ے عرض کیتس۔

پھوپھی صاحب انصاف کرو میں کیویں لاش تے آواں
میں پہلی رات دی اجڑی آں کیویں امڑی کوں، گل لاواں
متاں میں اجڑی دا امڑی تے پووے ونج پچھاواں
میکوں قاسمؑ دا کوئی فکر نیں رہے قائم حسینؑ دا ناںواں

حال بیان نہ تھیندا جیویں لاش تے بنڑی آئی
بے وس جھنڑ پئی خاک تے کبرٰیؑ اجڑی موت رلائی
پشت اقدس کوں پا کلاوے آن کے جھلیا دائی
ایں جیونڑ توں ہے موت بھلی رو آکھیا درد ستائی

یا شبیرؑ خلق دا پیر اے مظہر ذات غفورے
مشکور بے کس دا جلد کرو سائیں عرض منظورے
میڈے کل مطلب دنیا عقبٰی دے جلد کرو سائیں پورے
مشکور غریب دی لاج پلیسو یا مولا یوم نشورے

مولوی اللہ بخش غمناک

انہاں دا اصل ناں اللہ بخش ہا اتے غمناک تخلص کریندے ہن۔ آپ ہوریں تقریباً ۱۹۲۰ء دے قریب ڈھینگانہ ضلع بھکر وچ پیدا تھئے۔ انہاں دے والد دا ناں دریام خاں ہا۔ آپ ہوریں ذات دے گھلو ہن۔ اللہ بخش غمناک اپنے دور دے بہترین ذاکر تے شاعر ہن۔ انہاں مجلس دا کڈاہیں معاوضہ نہ گھدا ہا۔ آپ ہوریں ڈھینگانہ وچ پیش نماز رہ گئے۔ اتے اُو علاقے دے نکاح خواں وی ہن۔ انہاں دے بھتریجے غلام عباس گھلو جیڑھے ہائی سکول دھینگانہ وچ ٹیچر ہن ڈسایا ہے جو مولوی اللہ بخش غمناک علم موسیقی تے دسترس رکھیندے ہن۔ اتے اے علم انہاں نواں کوٹ ضلع لیہ وچ اُتھوں دے مراثیاں کنوں سکھیا ہا۔ انہاں دے ترائے پتر مرید حسین، ملازم حسین، خادم حسین ہن۔ اتے انہاں دیاں ترائے دھریں ہن۔ انہاں دے بھتریجے ڈسایا جو او ہک واقعہ سنڑیندے ہن۔ جو کیویں آل محمد ﷺ نے انہاں تے کرم کیتا تے انہاں دی زندگی بچ گئی۔ ہک واری او لق دق صحرا وچ کلہے ہن۔ اتے پانڑی دی تریہہ اتی شدت اختیار کر گئی جو انہاں سمجھیا جو ہن موت قریب ہے۔ انہاں آل محمد ﷺ دے ناں دی ہکل ڈتی اتے اگوں درختاں دا ہک جھنڈ آ گیا او ڈسیندے ہن جو میں او جھنڈ وچ گیا تاں اُتھاں اِنویں لگدا ہا جیویں ہنڑ بارش تھئی ہووے۔ ایں طرح انہاں دی زندگی بچ گئی۔

مولوی اللہ بخش غمناک دیاں کتاباں وچ ''گلدستہ مصائب'' جیڑھی مولوی غلام اصغر ملتان نے چھاپی ہائی اتے ایندے ۱۱۲ صفحے ہن۔ ایں توں علاوہ ''سفینہ دردناک'' اتے انہاں دیاں قلمی کتاباں وی موجود ہن۔ مولوی اللہ بخش غمناک ۱۹۸۵ء کوں وفات پاتی ہائی اتے قبرستان بیریاں والا ڈھینگانہ وچ دفن تھئے۔

ذکر دفن لاشہائے شہداء کربلا

آمد قوم نصرانی فی میدان کربلا

مصنف: اللہ بخش غمناک

مومنین! کتاباں والے لکھدن جس وقت بتولؑ دالعل شاہ لجپال پتر بھرا بھتر بچے مرا کے نبویؐ چمن لٹا کے کربلا دی گرم زمین کوں تخت سلیمان سمجھ کے سم گیا ہے۔ اتے سید سجاد بمعہ پھوپھیاں ماتواں اتے ہمشیراں دے اسیر ہو کے کوفہ وشام دوڑ گئے۔ لکھدن امام حسین علیہ السلام کوں بمعہ پتراں اتے بھرانواں وانصاراں دے اُتے گرم زمین دے ستیں ہوئیں کئی روز گذر گئے آہن جو ہک روز مغرب دے پاسوں ترائے میل دے فاصلے کنوں ہک سوداگر قوم نصرانی دا گذر ہویا ہے۔ اُتھاں اوں کوں کجھ ڈینہہ دی گرمی محسوس ہوئی ہے۔ اوہیں جاتے خیمے نصب کرائے تے مقام کیتس۔

مومنین لکھدن! اوں سوداگر دی ہمیشہ دستور ہائی مشک آتے عنبر دی تجارت کریندا ہا۔ اوہیں جاتے اسباب لہا کے اپنے مال دا ملاحظہ وڈا کریندا ہا جو بعد تھوڑی دیر دے کربلا دے پاسوں ہوا جو کھلی ہے لکھدن! سوداگر کوں ہک عجیب رنگ دی خوشبو جو آئی ہے۔ اوں کربلا دے پاسے ڈیکھ کے اپنے آپ کوں آکھیا خدا معلوم ایہ کون سوداگر ہے جیڑھا میں کنوں زیادہ مشک وعنبر دا خریدار ہے۔

لکھدن! اوں سوداگر نصرانی کوں او خوشبو پسند آئی ہے او ہیں جنگل دوڑ پے ہن مگر جیویں جیویں منزل مکدی ویندی ہے اوں سوداگر نصرانی دیں اکھیں کنوں نیر جاری ہوندے ویندے ہن لکھدن چند آدمی غلام اوں سوداگر دے نال آہن سردار کوں روندا ڈیکھ کے آکھن لگے اے عبداللہ ویندے مشک تے عنبر خرید کرن ہیں تے اکھیں حیڈیاں کنوں نیر بے تاخیر جاری ہو گئے ہن توں ساکوں ایہ ڈسا حیڈے رونوں دا باعث کیا ہے۔ اوں سوداگر آکھیا بھائی جیویں جیویں ایہ

خوشبو میڈے دماغ دے وچہ پوہنچ دی ویندی ہے میڈیاں اکھیاں کنوں نیر جاری ویندے ہوندے ہن۔

القصہ لکھدن! جس وقت منزل مکی ہے۔قسمت اوں سوداگر کوں اوں جاتے گھن آئی ہے۔ جتھاں وسدا گھر بتولؑ دا اجڑ یا ہا۔ او نصرانی ڈیکھ کے حیران رہ گیا آہدے میں بھل گیاں ہاں ایتاں کئی لاشاں ہن جو بے گور و کفن اُتے گرم زمین دے پیاں ہن۔ مومنین جس وقت او سوداگر وچہ مقتل گاہ دے آیا ہے ڈیکھے تاں ہک لاش ہے زخماں کنوں مجروح مگر او ہیں سر بُریدہ لاش کنوں قرأت قرآن دا آواز آندا ہے۔

لکھدن: او نصرانی ہتھ بدھ کے عرض کیتا ایہ شہید راہ خدا توں میکوں اپنے حسب و نسب کنوں آگاہ فرمائیو۔ آپ کون بزرگوار ہو۔ کیں ملک دے وسدے ہو۔

لکھدن: زمین کربلا دی کوں ہلا وہ آیا ہے۔ لاش حسینؑ دی کروٹ بدلی ہے۔ ایں جاتے جیویں جو غمناک حقیر عرض کریندے۔

ڈوہڑہ

لاش وچوں آواز آیا کیا پچھدیں حال بے کس دا
نام غریب حسینؑ ہے میڈا ہاں ملک عرب دا وسدا
ہاں پتر رسولؐ دی بچڑی دا ہم ہر توں چنگا وسدا
اتھ اُمت چا برباد کیتا میڈا ویڑھا وسدا رسدا

نام غریب حسینؑ ہے میڈا ہاں پتر نبیؐ دی دھی دا
میں تاں وطن عزیز کوں چھوڑ ڈتا پیا لڑھ دا دین نبیؐ دا
اسلام دا نام نشان نہ ہووے ہا منشاء قوم شقی دا
میں تاں گنج شہداء بنا چھوڑیا بھانویں آہم کرخمیدہ

لکھدن: اوں سوداگر نصرانی آکھیا ایہ سید مسافر کیا تیڈا اوارث باقی کوئی نہ ہا۔ جیڑھا تیڈی لاش کوں دفن کرے ہا۔ لکھدن سر بریدہ لاش وچوں آواز آیا ہے۔

ڈوہڑا

لجہ میں مظلوم مسافر ہاں نہیں کوئی درد ونڈنوݨ والہ
میڈا وارث باقی کوئی نہیں میڈی لاش تے آنوݨ والہ
تھی شام نگر دو قیدی گیا میڈا قبر بݨانوݨ والہ
ہݨ دھپ تے پئی ہے لاش میڈی نہیں کوئی دفناوݨ والہ

میڈا پھلدا پھلدا باغ چا لٹیا اُمت مارو تھل وچہ
میڈا وارث ٹر گئے شام ڈھوں پا طوق رسن کوں گل وچہ
اجہ بن بھتاں دے لاش میڈی رلدی ہے ایں جنگل وچہ
تاہیں دھپ دے سیک جھلیندا پیا ہاں ایں مارو بن کربل وچہ

میڈے وسدے باغ اُتے نہ باد خزاں دی گھلدی
بن کفن دے لاش میڈی نہ گرم زمین تے رُلدی
جیندا ہوندا میڈا غازی ویرݨ نہ قید سجادؑ دی بُلدی
میکوں باغ دا کوئی ارمان نہیں ہمی قید ہمشیر دی بھلدی

مومنین! کیتا ہاں والے لکھدن ایہ کلام امام دی عبداللہ سوداگر نصرانی سن کے غش کھا کے زمین ڈھنا ہے۔ جس وقت عبداللہ کوں غش کنوں افاقہ ہویا ہے۔ منہ تے پٹ کے آہدا ہے۔

ڈوہڑا

مسلمان سڈاون والے چا کلمے دی لاج رکھیندے
راہ اللہ دے کٹھیاں دیاں چا لاشاں دفن کریندے
کفن دے بدلے خاتونؑ دے جن دی نہ آ پوشاک لہیندے
کیا تھی پوندا شاہ بیکس دی چا وطن تے لاش پونچیندے

لکھدن: او نصرانی کوں فرات دے پاسوں آندیاں چند عورتاں نظر آئیاں مومنین جس وقت او عورتاں نزدیک آئیاں ہن اوں سوداگر اُنہاں عورتاں دو مخاطب ہو کے آکھیا ہے۔

ڈوہڑا

اساں سنیا ہا وچہ کربل آئی یثرب دی شہزادی
ناہی سنگ بھرا دی چھوڑن والی ہائی عاشق منہ بھرا دی
کیوں ویر دی لاش نہ دفن کرائی یارو مالک انمادی
پئی دھپ تے لاش مسافر دی کن گئی ہے جائی زہراؑ دی

لاش وچوں آواز آیا سن مومن مرد موالی
سمجھ بے وارث بیکس میکوں میڈی کہیں نہیں لاش سنبھالی
تھی شام نگر دو قیدی گئی ہے میڈی لاش سنبھالن والی
ایں گرم زمین تے ستیں ہوئیں میکوں گذر گیا ڈینہہ چالہی

میڈی موت سہاوݨی والہ ہجڑا جے کر شام نہ ویندا
موجود ہوندا میڈا قیدی ہجڑا اچہ کہیں کوں ہرج نہ ڈیندا
سجادؑ جے تھی آزاد ویندا اساڈیاں لاشاں آ سنبھلیندا
ہݨ بن سجاندے ڈینہہ کتواں پیاں دھپ دا سیک جھلیندا

میڈی کمر ضعیف ہو گئی ہے بھائی ایہ لاشاں چیندیں
میڈا بدن نحیف ضعیف ہو گیا ہے تیر تے پتھر جھلیندیں
میڈے چھٹ گئے پیچ کر دے بھائی ڈوکھی ہوئی کمر نویندیں
ہوں ڈینہہ گزرے ہن میں بیکس ہن دھپ دے سیک جھلیندیں

القصہ لکھدن:

امام پاک دا آواز آیا بھائی عبداللہ توں غیر مذہب ہیں۔ جتنے تائیں توں اسلام کوں قبول نہ کریں ایتائیں توں اساڈیاں لاشاں دفن نہیں کر سکدا لکھدن عبداللہ نصرانی با اعجاز لاش امام حسینؑ اسلام قبول کیتا یعنی جس وقت او نصرانی تمام مسلمان ہو گئے ہن ول لاشہائے شہداء دے دفن کرن دا ارادہ کیتو نے۔ لکھدن اے تائیں قوم بنی اسد دیاں عورتاں دریائے فرات توں پانی بھر کے قریب مقتل گاہ دے آئے ہن او نصرانی اونہاں عورتاں دے اگوں ول آئے ہن اتے آہدن مائیاں انہاں بے وارثاں لاشاں دے وارث کن گئے ہن معلوم ہوندا ہے انہاں دے وارث موجود نا ہن افسوس دی گالھ ہے مسلماناں کوں شرم نہیں آیا جو انہاں بے وارثاں لاشاں کوں دفن کریندے چا لکھدن انہاں عورتاں آکھیا بھائی تساں بھی غیر مذہب لوگ نظر آندے ہو اللہ دا ناں تے انہاں لاشاں کوں ایزا نہ پونہچائے۔ لکھدن انہاں نصرانیاں دے نیر و ہے پئے ہن منہ تے پٹ کے آہدے ہن۔

ڈوہڑا

پر چاوݨ آئے ہیں بی بی کوں تساں جھلو مکان ایہ مائی
حسینؑ تاں تھی شہید گیا کن گئی ہے زہراؑ جائی
ہݨ ویر کنوں کیویں نکھڑی زینبؑ ہک لحظہ وسدی ناہی
بعد بھرا دے جیندی ہے یا مر گئی موت رلائی

مومنین! او عورتاں منہ مکاݨ دا جوڑ کے زمین تے بہہ گیاں ہن۔ نصرانیاں دو ڈیکھ کے آہدیاں ہن۔

ڈوہڑا

ویر غریب دی سنگت دے سانگے ہن بن کربل وچ آئیاں
ایں مارد بن کنڈیالے وچ آ لٹیاں زہراؑ جائیاں
ویر تے چلدی تیغ رہی رہیاں ڈہدیاں ہجر ستائیاں
ہݨ ویر مرا کے قیدی ہوئیاں گیاں شام دو موت رُولائیاں

مومنین! او بنی اسد دیاں عورتاں گھر وݨ کے آپݨے مرداں کوں آہدیاں ہن تساں مسلمان ہو شرم نہ ہوے آندا ونج تاں ڈیکھو قوم نصرانی شہداء دیاں لاشاں دفن پئے کریندے ہن۔
لکھدن: بنی اسد دے لوگاں بیلچے چا گدھے ہن اتے روانہ ہوئے۔ جس وقت وچ گنج شہداء دے آئے ہن اُونہاں نصرانیاں کوں آکھیا بھائی اساں مسلمان ہائیں حسین اساڈا پیر ہے اساں شہداء دیاں لاشاں دفن کریسوں۔ لکھدن نصرانیاں اتے بنی اسد دے لوگاں آپس دے وچ تیزی جو کیتی ہے وچ گنج شہداء دے ماتم جاری ہو گیا ہے۔ مقتل گاہ وچوں آواز آیا۔

ڈوہڑا

جے احسان بتولؑ تے لیندے ہوتاں نہ کرو ارادہ جنگ دا

اجے لاشاں بھوں پائمال تھیاں میں جنگ کوں ڈیکھ نہ سنگھدا

غسل کفن دی لوڑ نہیں اتے بیا تاں کجھ نہاں منگدا

ہݨ ڈیکھ کے لاشاں دھپ تے بھائی کر لوگ کنارے لنگھدا

بیا لاش وچوں آواز آیا نہ ایں جا شور مچاؤ

اساں ڈاڈھے ڈرے ہوئے نہ جنگ دا رنگ بݨاؤ

راہ اللہ دے کٹھیاں تے چا اتنی منت لاؤ

ایہ بے وارث لاشاں ہن تساں رل کے چا دفناؤ

مومنین! جس وقت او لوگ رل کے لاشاں شہداء دیاں دفن کرݨ لگے ہن۔ امام پاکؑ دی سربریدہ لاش وچوں آوازہ آیا ہے۔

ڈوہڑا

میں مظلوم مسافر تے تساں ایہا منت لواہے

قبراں اکبرؑ اصغرؑ دیاں میڈے پاسے نال کھٹاہے

دور نہ ہوون رلے ہوون ایہ میڈے نور نگاہے

غسل کفن دی غرض نہیں تساں اینویں دفن کراہے

مومنین! اجاں ایہے گالہیں آہن جو شام دے پاسوں ہک گردوغبار نمودار ہویا ہے۔ جس وقت او غبار پھٹ گیا ہے ہک عجب نمونہ نظر آیا ہے۔ ایں جا تے جیویں جو مناسب حال عرض ہوندے۔

ڈوہڑا

اتنے تائیں شام ڈہوں آیا کڑیاں دا چھنکارے
آیم آیم رنجہ نہ تھی ایہ یثرب دا سردارے
میں جلدی واپس ونجناں ہے اُتھ ڈیوتا ونجہ نروارے
قسم خدا دی میں باجھوں مر ویسن پردہ دارے

مومنین! جس وقت ایہ آواز سید ساجد ہن دا آیا ہے زمین کوں بھتب آیا ہے مظلوم سید دی سر بریدہ لاش وچوں آواز آیا ہے بھائی میڈی لاش کیتے جنگ نہ کرو کیوں جو مناسب حال عرض ہے۔

ڈوہڑا

تساں فکر نہ کرو مسلمانوں ہن آ گئے آنون والا
چا دفناؤ رل کے لاشاں آ گئے دفنانون والا
میڈا قیدی بجڑا آندا ہے میڈے درد ونڈانون والا
میڈے قیدی پور مسافر کوں ہے شام پوہنچانون والا

مومنین! جس وقت لاشاں دفن ہو چکیاں ہن جناب سید ساجد ہن زمین تے بیٹھا ہے لوگاں آمدن خیر دی آکھی ہے۔ مگر سید سجادؑ جلدی نال اٹھ کھڑا ہے۔ ایں جاتے جینویں جو مناسب عرض ہے۔

ڈوہڑا

اتنے تائیں قافلے دی ہو گئی ہے کوچ تیاری
منہ کربل دو کر کے آکھے زینبؑ درداں ماری
ہے آپ کوں روشن قیدی بجڑا جاں رہندی منزل بھاری
ہن جلدی آ تے آن چڑھا میڈا عابدؑ پتر مہاری

فردوسی پاکستان، نذر حسین ارشاد عباسی جھنڈیر

نذر حسین ارشاد عباسی، جھنڈیر آباد تحصیل کوٹ ادو ضلع مظفر گڑھ دے رہݨ والے ہن۔ انہاں دے والد داناں ملک کریم بخش جھنڈیر ہا اتے اوو ی ذاکر ہن۔ آپ دے ݙاݙا شیعہ مسلک تے ناں ہن پر محب اہلبیت ہن۔ آپ دا تعلق عباسی خاندان نال ہا۔ انہاں دی پیدائش ۱۹۲۲ء کوتھئی ہائی۔ او اپݨے علاقے دے سکول آڑہ جعفر شاہ وچ پڑھدے ہن۔ انہاں پنجویں جماعت تک تعلیم حاصل کیتی ہائی۔ اوخود لکھدن۔

ہاں پنجاں دا مداح پنج پڑھیا ہویاں
تائیں حرف میڈے تخلص دے پنجن

نذر حسین ارشاد مولوی غلام علی لنگاہ مداح دے شاگرد ہن۔ انہاں توں علاوہ مولوی غلام محمد محمودی تونسوی اتے سید چراغ علی شاہ آزاد آف محمود کوٹ کنوں وی استفادہ کیتا۔ انہاں دے کلام اچ اردو نثر ثنائے اہلبیت، اردو غزلیات، اردو نظمیں، بھاشا گیت، سرائیکی مجازی شاعری، فارسی کلام، خطبات معصومین دا منظوم ترجمہ بصورت بحرایں توں علاوہ ڈھیر کجھ شامل ہے۔

ارشاد عباسی دے کلام دیاں ترائے جلداں "زبور مودت" دے ناں نال چھپ گئن۔ اتے چوتھی جلد وی آوݨ والی اے۔ انہاں حسینی بند کمال دا لکھے۔ انہاں دا کلام صنائع بدائع نال بھریا ہویا اے۔ انہاں داݙو وݙا غم دا طوفان اے۔

تیکوں ہݨ تاں مل جا گیر ویسی گس گئے بچڑا زہراؑ دا
ہٹ ونج شمرا آ پاتواں جھولی سر مخدوم بھرا دا
لئیں سنزواں، ویسݨ کراں جیویں ہے شیوہ دنیا دا
اینڈی میت سہاوݨ آندی ہاں ہک ویر ہے میں ݙکھیا دا

سرائیکی شاعری اچ نذر حسینؒ جھنڈیر پہلا شاعر اے جناں خطبات معصومین کوں سرائیکی اچ نظم کیتے۔ انہاں دی کتاب زبومودت جلد ترائے خطبات معصومین تے مشتمل اے۔

خطبہ بی بی زینبؑ۔

اے کوفہ دے غدار سٹو چپ تھی حق تے گویا میں آں
باہوش ہے جو متکلم جھل صد صدمہ ہوش رُبا میں آں
جیندا مسکن صدر نبیؐ درج در تنزیل رہیا میں آں
جیندا نام ہے زینبؑ بابے دی او دختر شیر خدا میں آں
شبیرؑ بقا اسلام دی ہے اوندے نام دی وجہ بقا میں آں
نکے سکدیاں عورتاں ڈیکھن کوں اج قیدن باجھ ردا میں آں
ڈو وہندیاں نہراں دے ادھ وچ جیندا اپیاسا ویر کٹھا میں آں
جے چاہاں برہم نظم تھیوے متصرفہ امر بجا میں آں
ارشاد نہاں بھل انج کر دی وارث ورثے زہراؑ میں آں

انہاں دے شاگرداں دی تعداد ڈھگ اے۔ کجھ ناں اے ہن۔ سید حسن علی شاہ آف ہڑپہ، سید علی حسین شاہ، سید منظور حسین شاہ آف رتیڑہ، حاجی زوار محمد اقبال کندانی، عاشق حسین صدف، ملک کوڑ و تصور، سید غلام عباس شاہ گردیزی مراد پور میلسی، زوار سید واصف حسین شاہ، غلام شبیر خان جعفری، سید تبرک حسین شاہ آف میلسی، ذاکر خادم حسین آصفی آف جتوئی اتے نذیر ڈھالہ خیلوی محب تھلوی، ساجد بخاری شامل ہن۔

بے ثباتی انہاں دی شاعری اچ اُتم پاتی ویندی اے۔ انہاں دی مذہبی شاعری توں علاوہ مجازی شاعری وی ہوں چس دار ہے۔ انہاں دا ہک ڈوہڑا ڈیکھو۔

فطرت دے کم ذات کوں تاں کڈی نیکی دی مت بھاسی
کتا تخت بہلایئے آخر چکی چٹن جاسی

نچ کوں جتنا اُتاں ٹیسیں اتنا بیٹھ تے آسی

شان بلندی کیا جاݨن ایہ پست نگر دے واسی

غلام حرخان کنداٹی لکھدن ''قبلہ ارشاد جھنڈیر استاد الشعر غلام سکندر خان دی سرائیکی کربلائی ادب دا محافظ ہے۔ استاد الملک قبلہ سئیں سید علی شاہ دے مصائب دے مضمون دا کلہا وارث اے۔ مولوی نذر حسین ترک تے شہزادہ خادم حسین چھینوی دے مسدس دا نگہبان اے۔ تائب تے فدادی حرب وضرب تے مناقب تے بحر دی شاعری دا ہگوا ٹ اے مولوی غلام علی لنگاہ دے ڈوہڑے تے قصیدے دا نگران اے بلکہ حق تاں اے جو غلام سکندر خان توں لاتے امام علی شاہ شفیق تئیں دے سارے شاعراں دا آخری تے خاتم الشعراء اے۔''

سرائیکی زبان دا اے دعبل خزاعی ۲۱ دسمبر ۱۹۹۹ء شام ۵ بجے ایں فانی دنیا توں ملک بقا دے سفر ڈو ٹر گیا۔

نصر اللہ والفتح

لکھت: نذر حسین ارشاد عباسی جھنڈیر

شاعر قلم اُٹھا پڑھ فقرے سورۃ فتح نصر دے
کھول کے ڈس جیویں ڈس گئے ہن صاحب تاریخ سیر دے
اُحد وچالے کیویں ہوئے حملے شیر ببر دے
حبداراں کوں یاد ڈوا دل قصے شہ صفدر دے
میلوں ویل گنا یا سر کیویں اتوں سر سرور دنے
پیلو پیل دے پلیے رہے دل ترے ڈینہہ بعد نظر دے
مدت پچھوں کیویں از سرنو اُٹھے نو سر باز قہر دے
ترے ہجری وچ سہرے تھئے گویا ٹھے جنگ بدر دے
متھا ٹیک ہُبل دے اگوں لات منات دے بردے
دل تازے کرواٹوٹ اُٹھے چھٹے ہوئے پھٹ سر دے
ترے ہزار جواں مسلح نسل قریش اکفر دے
نالے ڈوں سو اسپ ثلثہ الف مست شتر دے
کٹھے بوسفیان کیتے چڑھ اُڈے ہند بدتر دے
ست سو موت دے بکرے ہن ملبوس زرہ بکتر دے
ہک ہزار اوں سال دی شمع ہالی نال ہنر دے
جتھ ہک ہے توں ودھ جلدے پروانے سوز نگر دے
تھی تیار ٹریا ٹبرتا بنھ سامان سفر دے
کٹک چڑھایا خاطر غارت کرن مدن اطہر دے

ہند جگر خوارہ خود خاطر اُکساوݨ لشکر دے

دف وجیندی گاندی آوے نال کمال اثر دے

وجدے واحیں تھئے ارشادا طرف مدینے راہی

کفر دا سیل اُجاڑن اُٹلیا رادھی الا الٰہی

صاحب تاریخ دے تحریر فرمیندن انوں پیڑا ابوسفیان دا ہبل دے نام دے نعرے مریندا ہویا بدر دے وچ کٹھے ہویاں دے جوش انتقام وچ نیر وہیندا ہویا۔ قدم قدم تے ہند دے پر جوش نغماندی موج دے چھیڑے جھلیندا ہویا سیڑھ تے وہہ جلیا۔ جیویں جیویں اگہاں قدم ودھیندا ویندے زندگی دا کنارا دور ہوندا ویندے۔ موت دی کندھی اگو ہیں تھی تھی کے استقبال کریندی آندی ہے گویا کفر بانور رکھ کے ٹریا ویندے جو ہݨ ضرور دنج کے اسلام کوں ملیا میٹ کر ڈیساں مگر قضا ہس ہس کے پچھوں نقش مٹیندی آندی ہے تے آہدی آندی ہے۔

مغلین ڈٹھیں فارسیاں اُڈ دئین اتھ جو آکھیں سچیں

صفدر مرد دی پیل وچوں ہن بچ ولیوں تاں بچیں

خیر انہاں دا کٹے وچوں ٹرنا عباس چاچے جناب رسول ﷺ خدا دے جناب رسول ﷺ سرور کائنات لائق صلوات دی طرف خبر روانہ کیتی۔ جس وقت ایلچی عباس دا پہنچا جناب اُجے بذریعہ روح الامین۔ ''ان الدین عند اللہ الاسلام'' فرمانون والے کنوں مطلع ہو چکے ہن۔ انوں ایہ اطلاع بھی پہنچ گئی جناب نے اپنی فوج توں مدینے وچ رہ کے مقابلہ کرݨ دا مشورہ طلب کیتا۔ لیکن مشیراں دی صلاح نہ بݨی لہٰذا اتھوں کوچ دا ارادہ فرمایا۔ عبداللہ بن مکتوم کوں مدینے دی حفاظت واسطے اتھائیں چھوڑنا منظور کیتا۔ اتے نال ونجݨ والی تمام فوج خداوندی توں بعد نماز ظہر دے مسجد دے وچ بہہ کے بیعت وفا دی گھدی تاں شاعر آہدے۔

بیعت وفا دی ہتھ سرور تے کیتی فرد ہزارے

کٹ مرسوں نہ گنڈ کرسوں ایہ کیتے قول اقرارے

ہک سو ڈوں سپاہی آقا زرہ نال سنوارے

ہے نو سو بھی خالی ناہن آہن با ہتھیارے

علم مقرر ترے ہوئے اینویں کتب دے وچ اظہارے

ڈوں تاں سعد تے بن منذر کوں دان کیتے سردارے

لپنڑے علم دے لائق سائیں سمجھیا دست غفارے

جئیں ہتھ وچ ہاشمی تے رکھدا فوتوں فوق نیارے

چوڈاں چندر شوال مکرم وقت سونوارے

حق دا لشکر فتح دو جلیا وچ گئے کوچ نقارے

رات کوں راہ وچ ویندے مع ترے سو اصحاب النارے

ابن سلول عبداللہ نٹھا نور توں تھی بیزارے

ست سونفری نال ایں حدتیں رات دے پندھ شہ مارے

ڈینہہ دا تارا ابھریا آیا اُحد پہاڑ نظارے

گویا منگل پر جنگل دے آئے ہفتے دے وارے

ڈوہیں لشکر ہک ہے دے اتھ سامنڑے تھئے یکبارے

حق واحد لگے آلہناں دے وچ پکھی کرن ہلارے

عبد اوندی درگاہ وچ جھکے کر تکبیر دے نعرے

شہ خاور گھل کٹک شعاعی جتیا ہست دیارے

لیلٰی کھنڈی زلف سمیٹی عدم دو تھئی تیارے

آمو سامنڑے ارشادا طرفین دے خیمے لگے

ہوون لگی صف آرائی طبل جہاد دے وگے

آہدن اتنے تائیں پندرہ شوال دا ڈینہہ اسلام دی فتح اتے کفار قریش دی شکست دا

نشان بن کے صفحہ عالم تے نمودار ہویا۔ ڈوہاں طرفاں کنوں صف بندی شروع ہوئی۔ انوں ابو
سفیان سپہ سالار کفار صفاں ٹھہایاں۔ صفاں دے سجے پاسے تے خالد بن ولید کوں جو مایہ ناز
پہلوان ہا کفاردا اتے کھبے سرے تے عکرمہ ابن ابوجہل کوں مقرر کیتا۔ علم طلحہ ابن ابی طلحہ کوں ڈتہ۔
انوں جناب سرورکائنات صف بندی فرمائی۔ میمنہ عکاشہ بن محض اسدی اتے میسرہ ابوسلمہؓ
اصحاب دے سپرد فرمایا۔ عبداللہ بن جبیر کوں نال پنجاہ آدمی دے ہک درے وچ ڈوں پاٹی دے
چشماں تے تعینات کر کے فرمایا کہ جب تک میڈا حکم ثانی نہ پہنچے درے کوں ہرگز ہرگز نہ چھوڑنا۔
اتنے تائیں ابوسفیان دی طرف پیش قدمی ہوئی۔ طلحہ ابن ابی طلحہ علم گھن کے تلوار ہتھ وچ پھریندا
ہویا لافاں گزافاں مریندا ہویا وچ میدان دے آیا آکھن لگا محمد عربی کوئی جوان ہئی تاں بھیج او بیا
زمانہ ہا جو قریش کوں بدر دے وچ بھجا بھجا کے نسا ہا کر چھوڑا ہا دی۔ اونوں او شقی بکواس کریندا
آندے انوں اونویں اونویں علیؑ کلِ غالب دا رنگ غیرتِ اسلامی توں سرخ ہونداویندے تے دل
وچ فرمیندن۔

مسدس

نہ تھی موںجھا توں آتاں سبی تیڈیاں موںجھاں مٹینداں میں
تیڈے سر تیغ زنگ خوردہ کوں اج صیقل کریندااں میں
کیویں ہک مرد دے ہتھن ہزاراں کوں ڈ سینداں میں
بدر توں ودھ کے اج ایں اُحد وچ جو ہر ڈکھینداں میں

نہ سڈٹاں دل میکوں صفدر تہاڈا اج جے نونہہ اڑیا
نہ چیساں تیغ دل ماکاں جے نہ الا علی پڑھیا
خیر آہدن پیغمبر خدا علیؑ کوں اشارہ کیتا جنابؑ مقابل ہو کے موذی کوں فی النار کیتا۔
مصعب ابن ابی طلحہ سڈ کے آکھن لگا محمدیؐ جوان وچیں نہیں۔ میکوں آنوٹ ڈیویں۔ جنابؑ

فرمیندن کئیں ہٹکئی آئیں تاں جڈاں میدان وچ آندا ہونداں رجا کے نکلدا ہونداں۔

آہدن کعب ایمان دے مقابل اجاں نہا ہویا جو عاصم بن ثابت دا تیر موت دا سلیہا بن کے پچ گئیس جے کجھ بچدا اوداہا تاں اللہ دے شیر دا وار چلیس جہنم جاہ جھلیئیس۔

مرد مجاہد پر دے وچ گھت ڈتی اُلٹ پلٹے

جھنبھ تلوار توں جھٹے جیویں باز چڑی کوں جھٹے

اگوں پچھوں مل مل مارے موج قہر دے سٹے

قہر دا دریا الٹیا سر تے آپ کتونے گھٹے

ہکل ڈیوے رہوار کوں جاں ونج گردوں تے سٹھ سٹے

چرخ کوں چرخ بھلاوے آ وچ چرخ دے موت رہٹے

کفر دا پاٹی مکیا سٹیس ریت توں کھاڑا اُٹے

ہک رٹ چلدا دل بگل آہی ایہ چلیا چورٹے

واگاں گھن اوہیں پاسے ونجے جن ڈیکھے جر گھٹے

کہیں کوں چک لت کہیں مرتد کوں سینہ مار کے سٹے

تیغ ہلارے میغ مثل سٹ ڈھہٹ بزاری لٹے

کہیں دیاں ارکاں گوڈے گھر ریئے کہیں دے نک بھر بھٹے

ناگن مست خماروں جاگی غار وچوں منہ پٹے

آکھن مفت پوئے سے رت چا بوسفیان دا ڈٹے

دھیریں فجر دے تارے دیاں جاں سکیا موت دا ترٹے

ٹھیاں چھوڑ ہناری جوڑے ریشمی لال دوپٹے

آریاں جھاریاں بینے دھریئے نک کنڈے آن وٹے۔

نغمے چھوڑ الا نہ سکن آنجیں تھئے نُر ہٹے

روہ تے ہرنیاں وانگ چڑھن پئے پیریں ورم تلیٹے
شیر دی گونج سنیوے جاں کر ڈھہن ہنجوں ہٹ پٹے
جند دے پٹے پٹ پٹ کے ہوئے منہ سر آن سلیٹے
آکھن جڑھ نکلی سفیاناں ترٹی غیب ہکیٹے
سنگ مرمر دیاں پتلیاں مرمر کھیلے گل پئے گٹے
غاراں دے وچ ونج چھپیاں سرائی دے بھوگ کلیٹے
ہند کوں وسریاں شہنائیاں اتے دفاں دے غوغٹے
گیت پہاڑی بھل گئے کڈھے تیغ دے دیپک وٹے
غرض نساہے آ تھئے ناری بھج بھج ہر کروٹے
ہک ہئے دے سر سر مارن جیویں بھیڑ کریندن گھٹے
صفا صفا تھئی اُحد دی مسند مول نہ رہی سلوٹے
تاب اندے کیتا ئیں او جیڑھے جنز کے مائیہہ چٹے

بھر کے شیر آکھے ارشادا اجن بھی مار مریساں
اسپ تریساں خون دے وچ اتھ جیہوں سندھ وہیساں

آبدن ایہیں عالم دے وچ طرفین کنوں جوردوبدل ہوندے رہے کافراں دے قدم اکھڑ گئے۔سواعلیؓ ابن ابی طالب دے جو ہک ہکلا کفار کوں بھجیندا رہیا۔تمام فوج رسول کریم ﷺ دی مال غنیمت دو خبل گئی جیڑھے سپاہی عبداللہ بن جبیر دے کولہوں ہن او بھی سواستاں دے لُٹ تے پہنچ گئے شیطان دا ٹیو جمل کے بھج تاں کھڑے لیکن ایندا خمیازا اسلام کوں ایہ اُٹھانوناں پیا جو بھجے ہوئے کافراں دے قدم ول جم گئے پچھاں ول کے اسلامیاں کوں گھیر گھدا اتے جناب عبداللہ محافظ درے کوں مع قلیل جماعت دے شہید کر چھوڑیا۔ول تاں کیا ہا کافر یکدم اُلٹ پئے ایں

افرا التفری دے وچ جنگ کریندی جاہ تے جناب امیر حمزہ چاچے جناب سرور کائنات دے کوں
ہک غلام حبشی نے جیڑھا ابوسفیان دی تریمت ہند ملعونہ دا اُکسایا ہویا ہا کمین گاہ دے وچ چھپ
کے وار کیتس جناب زین توں اُتے زمین دے آئے۔ خیال دا مقام ہے بنی ہاشم دے نال بنی امیہ
دیاں عورتاں کوں بھی اتنا ویر آہا جو جیڑھے ویلے خبر امیر حمزہ دے مر ونجن دی ہند کوں پئی۔ لاش تے
آکے اعضاءَ جدا کیتونس تے کلیجہ نکال کے تے ڈنداں دے وچ چبیندی ہائی تے رت بھرے منہ
دے نال آہدی ہائی کیا تو ہیں حمزہ محمد ﷺ دی امداد کرݨ والا۔ دوستو ایں ملعونہ دی ایہ پہلی ایجاد ہے
لاشاں دے مختلف اعضاءَ قطع کرن دی۔ ایں سنگ بنیاد دی تاثیر آہی جو کربلا دے میدان وچ فوج
یزید دی قسم وقسم دے ظلم حسینؑ دی لاش تے ورتے۔ بھیݨ غریب کوں یارہویں دی رات بے وس
ہو کے بھراتوں پچھنا پے گیا۔

بھلا وے ویرݨ سفراں وچ ڈکھیاں بھیݨیں آن رلیونی
توں ہانویں امان پیغمبرؐ دی ایہ کیجھیں حال بنڑیونی
سرتاں شمرے کپ نیتوہ ہتھ کیں بے دین کپیونی
گھن قبرو چالے ویر ویساں جیڑھے بھیݨ کوں درد ڈیتونی

خیر آمدم برسر مطلب۔ ہند جناب حمزہ دا جگر چبایا۔ اے تائیں تاریخاں دے وچ اکلۃ
الا کباد یعنی ہاں کڈھݨ والی ڈیݨ مشہور ہے۔ جئیں مقام تے جناب سرور کائنات موجود آہن
عبداللہ ابن قمیہ ملعون نے آکے ہک وار ایں زوردا کیتا کہ خود دیاں ڈوں کڑیاں پیشانی دے وچ
لہہ گیاں۔ سعد ابن ابی وقاص دے وار کنوں دردندان داشکستہ ہویا۔ شیطان ملعون نے ہک پہاڑی
تے چڑھ کے ہوکا ڈتا کہ قد قتل محمدؐ۔ ایہ آواز سݨ کے جناب امیرؑ جانثار محمدؐ دے دوبارہ فوجاں کو الٹنا
شروع کیتا۔ کافراں کوں مریندا ہویا صفاں کوں چریندا ہویا۔ جلدی کعبہ مقصود دی خدمت دے
وچ حاضر ہویا۔ نقطۂ دائرہ کائنات دا چہرہ لہولہان ڈٹھس چشمے توں ڈھال پانی دی بھر کے گھن آیا۔
زخم دھو کے پٹیاں بدھیاں بوجہ کثرت جنگ دے تیغ کند ہوگئی سردار کوں عرض کیتس جناب شاخ

بول تروڑ کے علیؑ دے ہتھ دے رکھی تے فرمایا وچ یا علیؑ جہاد کروچ راہ پروردگار دے اج امداد دا ویلیئی کافراں دا بہوں زورے۔ تاریخاں والے آہدن پیغمبرؑ تاں شاخ ڈِتی ہائی علیؑ دے ہتھ تے آنوݨ نال تلوار جو ہردار بݨ گئی علیؑ اینویں وچ نرغے کفار دے داخل ہویا جیویں جو قریضوں اُٹھیا باز کمزور چڑیاں دے سرتے جھپٹ ویندے تاں شاعر آہدے۔

قتل رسولؐ دا ہوکا ملیا اُحد وچالے جبڑے
فوج نبیؐ وچ بھاگڑ پئی سب بھنے چھوڑ کے اڈے
بعد ایمان نہ کفر کرو ہݨ ول آؤ سرور سڈے
ہر کوں ہائی سر پیر دی لگی کون ڈیندا ول سڈے
یدعوکم فی اُخریٰ شاہد بھجدے رہے مُنہ ڈِے
ہرناں وانگوں چھکیاں چانوݨ تکن نہ بناں اڈے
ثمر توں منڈھوں خالی ہن ایہ نخل جہنمی تھڈے
لُٹ دے سرہک ہے توں ودھ ہن بھنے پاڑ کے چیڑے
تیغ دی منڈ جاں گنڈ لگی گئے جان بچا کڈ کڈے
پڑ دے اندر دل کم آندن نہ اصلوں قد وڈے
ترے تیغاں تروڑ آیا پڑ وچ ٹُٹ ٹُٹ کفر دے ہڈے
کھبے سجے صفدر گجے ہور بھناں کل مُڈے
بن ہتھیار لاچار سپاہی سگیں اگوں ہتھ اڈے
اعصاؑ دان ڈھیا سرکاروں صفدر چنتے چھڈے
سرور آکھے وچ صفدر دل ویڑھ کفار دے تڈے
تمغے نی میں احمدؐ دے اج کیتے نی دل ٹھڈے
چوتھی لسکن قہر دی لسکی کون بچے چڑھ اڈے

تڈے تیغ ولہیٹ چھڑیندی جو صف کردی تڈے
کتھ لک ناری جند لکاون یکساں تھئے کھوئی کھڈے
نہ جیندے نہ مردے لائے ساہ تے موت مہڈے
آکھن کئیوں سفیان نہیں لڑدا اندھے منڈھے بھڈے
ستے شیر جگا لک بہندے ہے ہگل پوون پھڈے
سریاں تے سر وجدے آہن چور بڈیاں تے بڈے
لاشاں توں دلدلداں بھریاں پر تھئے کھاہی کھڈے
تھکا مالک ملک گھلیندیں طرف جہنم گڈے
پلپل غازی تازی ڈیوس بل کفار دی لڈے
سونہہ جوگی جڑھ رہن نہ ڈیوے جتیں بوٹی کوں تھڈے
کفر دے کھیت کوں کرترے بیلا بیج فتح دے گڈے

جے ارشادا بعد نبی نہ بن سفیان رُجھیندا
ذوالقرنین دی حدتئیں شہ حد جگو چہ دین دی نیندا

صاحب تاریخ اسلام جلد دوئم دا تحریر کریندے کہ ایں جنگ اُحد دے وچ میڈے مولاؑ کوں اٹھارہ زخم لگے مگر چار زخم ایہو جئیں لگے جو جہاں دی واری زمین تے ڈھہن دے قریب ہوندے ہن تے ہک خوبصورت جوان خوشبو کنوں مہکدا ہویا آ کے مونڈھا نپ کے زین تے سنبھال چھڑیندا ہا تے آہدا ہا۔ یا علیؑ دشمناں تے ودھ کے حملہ کر جو توں خدا تے اوندے رسول ﷺ دی اطاعت دے وچ ہیں۔ خدا اور رسول ﷺ میڈے اتے راضی ہن۔ میڈا مولاؑ عصاً دی ٹیک گھن تے صفاں ودا الٹیندے۔ ایں پاسے گھمسان دا عالم ہے۔ جو ہک پاسوں جنابؑ کافراں کوں مریندے ودے ہوندے ہن جو ڈوجھی طرف کنوں کفار پیغمبر دے سر تے آ ویندن اللہ دا

رسول ﷺ آواز ڈیندے "یا علی امدد نی فی سبیل اللّٰہ" اجاں کافر بی تائیں نہیں پوہنتے ہوندے جو اللہ دے شیر دی تلوار منہ اُتے ٹھک آ تھیندی ہائی۔ پیغمبر پچھدے یا علیؑ! کیا وجہ ہے جو توں نہیں چھوڑ گیا۔ علیؑ ہتھ بنھ کے عرض کریندے "یا رسول اللّٰہ اکفر بعد ایمان ان بک اسوہ"۔ مولا جیڑھے تیکوں چھوڑ گئے بن کیا میں بھی ایمان دے بعد کفر کوں چنا ماراں ہا۔ سئیں میں تاں حضور ﷺ دے پسینے توں اپنا خون قربان کرن والا ہاں۔ تے حضور ﷺ دے نقشِ قدم تے چلݨ والا ہاں۔ جبرائیل نے پیغمبر ﷺ کوں آ کے مبارک ڈتی تے عرض کیتا یا رسول اللہ ﷺ شالا وڈیاں حیاتیاں ہوون تیڈے ایں بھرا دیاں جواں مردی تے جان نثاری نال لڑدا وددے۔

آہا ستارہاں دا او ڈینہہ تمغے پائے حق دے ولی
گویا کھلی آ تربیجھے ڈینہہ ڈوں روز دی نازک کلی
تیغاں تھیاں بے کار سب کہیں تاب نہ جنگ دی جھلی
حق توں ملی او تیغ جو ہائی قہر دے سانچے ڈھلی
کفار دے جیوݨ دا بس ساغر تھیا آ ممتلی
کوہ قاف دے پردے وچوں خوناں پری بݨ ٹھݨ چلی
پونچی دے وچ پونچی رضا صفدر دی پائی اوں منچلی
تائید دے پیریں لچھے نصرت دی گل چمپا کلی
اللہ اکبر کر جڈاں کیتا اُچا دستِ جلی
تاں چرخ نیلی فام تے چڑھ موت دی کھڑکی ٹلی
گھٹ گھٹ پھری افلاک دی آہس طبیعت چھلبلی
بدلاں دے وچ بجلی لکے آ وس نظر نہ کئی گلی
بجھ کے جہنم دے وچوں کر منہ اُحد دو ول ولی

دھرتی سبھا تھڑ تھڑ کنبے آکھے کریں رب سکیں بھلی

مشرق توں گھن مغرب تیئں امکان دی ہر شئے ہلی

جبل الاحد دی ہر پڑی آنوٹ کنوں پہلے ڈلی

وحدت نگر دی تیغ ہائی وحدت نگر دا مہبلی

چنڑگاں چھٹیاں جاں تیغ دیاں پانی دے وچ ونج بھاہ بلی

ہو گئے نمونے حشر دے وچ پڑ دے ساگی منجلی

اکھ پھر دی وچ میدان کل ہویا صفا وانگوں تلی

پڑھیا مناقب چرخ تے رل مل کے ملکوت جلی

لا سیف الا ذوالفقار و لافتا الا علیؑ

وج گئے نقارے فتح دے ارشاد آکھے بو الحسنؑ

ہاں! آن نہ من باشم کہ روز جنگ بینی پشت من

سید تصدق حسین شاہ شیرازی

آپ دا ناں تصدق حسین اُتے تصدق تخلص ہئی۔ اُو ذات دے سید شیرازی ہِن۔ انہاں دے والد دا ناں سید شاہ نواز شاہ شیرازی ہا۔ اُو چک 2/10L عباس پور ہڑپہ تحصیل و ضلع ساہیوال وچ 1922ء کوں پیدا تھئے۔ آپ دی تعلیم ایم اے ہئی۔ سید تصدق حسین شاہ شیرازی پاکستان نیوی وچ آفیسر رہ گئے۔ اُو بھوں اچھے شاعر تے ذاکر اہلبیت ہن۔ ایندے نال نال زراعت کاری وی جاری رکھی۔

آپ نے کڈاہیں مجلس پڑھݨ دا معاوضہ نہ گِھدا ہئی۔ بلکہ ثواب سمجھ تے پڑھدے ہن۔ اُو تلمیذ الرحمٰن ہن۔ انہاں دے ہک پتر ہن جہاں دا ناں سید افتخار حسین شاہ ہے۔

سید تصدق حسین شاہ شیرازی دے نواسے سید مراتب حسنین شاہ نے انہاں دا کلام کٹھا کرتے ''جواہرات تصدق'' دے ناں نال چھاپے۔ اُو اُردو تے سرائیکی ݙوہیں زباناں دے شاعر ہن۔ انہاں تقریباً سرائیکی دیاں ساریاں صنفاں وچ مدح اہلبیت کیتی۔

ایویں تاں انہاں دا سارا کلام ودھیک ہے۔ پر انہاں داڈوہڑا مصائب کنوں بھریل اے۔ انہاں داڈوہڑا پڑھ تے غم دی اجھی کیفیت پیدا تھی ویندی ہے جو اکھیں بے وس نیرو ہندیاں ہن۔

زینب

مسموم بھرا دے قلب دے ٹکڑے رکھے زینت طشت وچالے
کلثوم اٹھا کے ہر حصہ، رہی لیندی ہاں دے نالے
جھنڑی ماء قاسم دی بے وس تھی کے مظلوم دے بستر نالے
آیا روضہ چھوڑ رسولؐ اپنا ں آئی زہراؑ کھول کے والے

سید تصدق حسین شاہ دی شاعری بارے غلام حر خان کنداتی لکھدن:

"کلام میں صنائع ، بدائع ، معانی آفرینی، ندرت خیال، سہل ممتنع ، پر شکوہ الفاظ دی ہیبت وحشمت ، طمطراق، لہجے دی گھن گرج، بحور دیاں روانیاں، قافیہ وردیف دیاں آسانیاں، الفاظ دا بانکپن، ڈوہڑے وچ وسیب داسماں، نظم وچ سندھ سانوݨ دی روانی، نثر وچ جادو بیانی، مسدس وچ اثر جادوانی، الفاظ دی مصوری وچ فخر بہزاد وعانی، مرثیہ وچ رثائی ادب دا پورا مزاج، نوحے وچ نوح ادب توں خراج، قصیدے دے الفاظ پر شکوہ تے دلپسند ، الغرض نظم ونثر وچ منفرد رنگ، ہر ہک صنف وچ ماہر تے یکتا ہے۔"

سرائیکی نظم دے نال نال انہاں دی نثر وی بہوں جاندار ہے۔ سید تصدق حسین شاہ شیرازی 26/ جولائی 2007ء کوں وفات پاتی اے۔ اُتے اپݨے پیو ڈاڈے دے قبرستان وچ دفن تھئے۔

شہادت امام حسن عسکریؑ وحالات سرکار امام حجۃ القائمؑ:

معروف دشمن آل محمدؐ ہارون رشید عباسی خاندان دے ہک ظالم بدبخت بدکردار بادشاہ معتمد عباسی تخت نشینی توں بعد بغض آل محمدؐ اپݨی سنگدلی تے دشمنی دا مکمل ثبوت ڈیندا ایں دے ناپاک وجود دے وچ آتش حسد دے شعلے بھڑکے اس نااہل عرفان دے تاجدار فرزند حیدر کرار سرکار امام حسن عسکریؑ کوں وطن مدینے وچوں بلا کے زندان وچ قید کر ڈتا۔ مشہور دشمن اہلبیت علی بن اوطاش کوں نگران مقرر کیتا۔

جاں تخت تے اے بد بخت آیا ایں شاہ کوں قید کرایا
بیا شہر مدینے وسدا ہا بے دین نے وطن چھوڑایا
اوطاش دے پتر علی کوں ظالم نگرانی کیتے لایا
تکلیفاں دکھاں درداں وچ شاہ اوکھا وقت لنگھایا

بے دین نے خصوصی احکام جاری کیتے کہ سرکار حسن عسکریؑ دی زندگی دا ہک ہک پل مصیبت دے وچ گزرے جتنا ظلم ہوسگدا ائے اختیار کیتا ونجے۔ شاہی دربار وچوں زیادہ ظلم تے زیادہ انعام عطا ہوسی۔ علاوہ ازیں جاگیراں وچ اضافہ کیتا ویسی اے واقعہ سرکار دی دوبارہ قید دے وقت پیش آیا۔ ڈوجھی واری قید تے ہک انتہائی ظالم محافظ مقرر کیتا گیا جیندا ناں تاریخ دے وچ نحریر ملدے۔

جاں ڈوجھی واری قید تھئے تحریر کیتی نگرانی
اے ظالم حاسد جاہل ہا سادات دا دشمن جانی
ڈتی سید کوں اندھاری کوٹھی ملعون ظلم دے بانی
بہوں عرصہ رہی زندان دے وچ زہراؑ دی پاک نشانی

اقلیم ولایت دے یارہویں تاجدار دا تمام وقت نماز، عبادت، تسبیحات تے ذکر الٰہی وچ گزرے ہا۔ اے ظالم ودھ توں ودھ تکلیفاں ڈیندا رہیا۔ اللہ دا پاک امام عبادت دے معیار کوں بلند توں بلند تر تے بلند تر توں بلند ترین اہتمام تے خلوص دے نال پایہ تکمیل تک پہنچیندا رہیا۔ آخری حربہ ظلم و ستم بے دین اے تجویز کیتا۔

جیں پنجرے وچ ہن شیر تے چیتے ڈتا حکم نسل ماموں نے
سٹو سید کوں سامنے شیراں دے جیڑھا دین دا اصل ستونے
او فوراً پاڑ کے کھا ویسن نہ ذمے لگسی خونے
حیوان جھکے آ قدماں تے شرمندہ تھئے ملعونے

بے دین اپنے ارادے وچ بری طرح ناکام تھئے جڈاں ہر پاسوں ناامیدی نظر آئی دشمنان دین مصمم ارادہ کیتا کہ ہن زہر دا پرانا تجربہ دہرایا ونجے انوں ربیع الاول دا چن چرخ تے نمودار تھیا انویں آل رسول دے ازلی دشمن امام حق کوں زہر اڈ وائی۔

چن چڑھیا ربیع الاول دا بے دین نے زہر ڈوائی
ہا سید تنہا قید دے وچ ناہی بھین قریب نہ بھائی
جاں زہر دی شدت تنگ کرے ہا آکھے لکھ لکھ شکر الٰہی
ہئی اٹھویں چن دی ڈینہہ جمعے دا مظلوم نے جھوک لڈائی

جناب حسن عسکریؑ دا ہک غلام جیندا ناں ابوالادیان ہا آخری ایام توں کجھ عرصہ قبل زیارت کیتے حاضر تھیا۔ خدمت اقدس وچ حاضر تھی کے عرض کریندے۔ سرکار کافی نحیف تھئے ہو کمزوری دی شدت نظر آرہی ہے۔ میں سفر دو ویندا پیاں امام فرمیندن جڈاں توں واپس آسیں میں کوئی نہ ہوساں تیکوں شہر دے وچ مختلف مقامات تے آہ بکا دے منظر نظر آسن۔ اے غلام روایت کریندے میں مدائن دے سفر کنوں 15 ربیع الاول کوں واپس آیا میں ڈٹھا مظلوم امام دی شہادت دا سوگ کل رعیت منا رہی ہے میں غم دے بھرے ہوئے ویہڑ سٹے جیہاں سارا شہر ہلا ڈتا ہر اکھ وچ آنسو نظر آئے۔

ہک شخص ابو الادیان آہدے میں پندرہ چن گھر آیا
مظلوم دی پاک شہادت دا کل وسدیاں سوگ منایا
میں غم دے بھرے ہوئے ویہڑ سٹے جیہا دل میڈا تڑپایا
ہر اکھ وچ آنسو نظر آئے ڈٹھا ہر چہرا کملایا

سرکار دی شہادت توں بعد جنازہ تیار تھیا سرکار حسن عسکریؑ دا بھرا جعفرؑ جنازہ پڑھاون کیتے صف توں باہر آیا۔ لیکن فوراً ہک انتہائی حسین و جمیل معصوم ظاہر تھئے۔ جیندے وجود کنوں حسنِ محمدیؐ تے چہرے کنوں جلال حیدریؑ جھلک رہیا ہا۔ ارشاد فرمیندن اے جنازہ میڈا حق ہے میں پڑھیساں۔ اے واقعہ کتاب تذکرہ المعصومین دے وچ درج ہے۔

میں تذکرۃ المعصوم کوں پڑھ کے پیا لکھداں غم دے حالے
آیا جعفرؑ جنازہ میں پڑھویندا ہک نکلیا کمسن ہالے

اونڈے رخ اطہر توں ظاہر ہا احمدؐ دا رعب جلالے
فرمایا شاہ میں مہدیؑ ہاں حق دار ہوندن حق والے

سرکار کوں سامرے دے وچ دفن کیتا گیا سرکار مہدیؑ دی تلاش شروع تھئی بے دین خانہ اطہر دے وچ داخل تھئے۔

جاں سامرے دے وچ دفن تھیا مسموم شہید امامے
گھن آؤ پکڑ کے مہدیؑ کوں ول بولیا بد انجامے
تھئے فوجی داخل گھر دے وچ ہا ماتم دا کہرامے
مستوراں ساریاں قید تھیاں آئی یاد زینبؑ تے شامے

سادات دے پاک گھر دے کونے کونے دی تلاشی شروع ہوئی مگر سرکار امام مہدیؑ دا کوئی پتہ نہ چل سگیا بے دیناں کوں کیا معلوم کہ سرکار عیسیٰ کلیم اللہ دی طرح خالق کائنات سرکار مہدیؑ کوں اپنی قدرت کاملہ نال غائب کر چھوڑیا ہے۔

ایں دار ناپائیدار دے وچ آدم، نوح، یعقوب دا گریہ بہوں مشہور ہے لیکن اے ترے پیغمبر پانی رو گئے۔ امام زین العابدین چالی سال رت رو کے ایں جہاں توں تشریف گھن گئے ہن۔ لیکن سرکار حجت القائمؑ دا رت رووݨ دا عرصہ بہوں طویل ہے سرکار اکٹھ ہجری کنوں رت رووݨی شروع کیتی سرکار کوں خون روندیاں تیرھاں سو باسٹھ سال گزر گئے ہن۔

ایں فانی جگ دنیا دے وچ رت رو گئے ڈوں ذیشانے
پہلا او قیدی جیڑھا کڑیاں پا کے تھیا امت دا مہمانے
میڈے باہرویں آقا مہدیؑ داسٹ اے مومن فرمانے
میڈی رت نہیں رکدی جئیں ڈینہہ دی تھئی زینبؑ سر عریانے

امام زمانہ سرکار مہدیؑ اپنی رت رووݨ دی وجہ کتاب مواعظ حسنہ دے وچ اظہار فرمیندن۔

شبیرؑ دے تن تے گرم ہوا جیڑھی مخدومہ نا ہی سہندی
میں ڈٹھا ہے زہرہؑ نو جاتے رہی وَل وَل اُٹھدی باہندی
میں ڈہدا رہیاں زینب دی رہی سر توں چادر لہندی
اوں ڈینہہ توں گھن کے اَج تائیں ودی رت اکھیاں دی وہندی

ہک مومن باہرویں سرکار دی خدمت عالیہ وچ عرض کیتی سرکار اپنی رت رووݨ دی وجہ تاں بیان فرماؤ آخر او کیڑھا عظیم درد ہے او کتنا عظیم غم ہے جیندی وجہ کنوں سرکار دیاں چشماں توں اَج تائیں مسلسل تے متواتر رَت جاری ہے سرکار ارشاد فرمایا۔

کیا رت رووݨ دا باعث پچھدئیں اے درد بھرا مضمونے
آئی بن چادر بازار دے وچ اسلام جیندا ممنونے
گئی وچ دربار شرابی دے دو عالم دی خاتونے
تائیں اَج تائیں میڈیاں آکھیاں توں پیا وسدے تازہ خونے

شاعر آہدے میں امام زمانہ دی خدمت وچ عرض گزارتھیاں مولائے کائنات زیارت ناحیہ وچ فرمایا ہے کہ میں ۶۱ھ کوں رت رووݨ دی ابتداء کیتی ہے۔ ہݨ ۱۴۲۸ھ آ گیا ہے۔ سرکار دی گریہ زاری کوں ۱۳۶۲ سال گزر دے پئے ہن تساڈا فرمان ہے میکوں ۶۱ھ جئے داڈینہہ ڈھلدی ظہر تے سید الشہداؑ دی نماز دا آخری سجدہ نہیں بھلا سرکار قدرت کوں علم ہے کڈاں سرکار دا ظہور تھیسی کتنا عرصہ دنیا تے قیام فرمیسو وَل کڈاں دنیا توں تشریف گھن ویسو۔ مولا کیا اے طویل عرصہ اے لمی مدت رَت رووݨ وچ گزار ڈیسو ذہن دے وچ ایندا جواب آیا ہے خدا کرے اے سرکار دی طرفوں ہووے۔

میں جے تائیں جیساں چشماں توں ودا خون وسیساں تازہ
کجھ سوچ تاں سہی رہی تر ے ڈینہہ ٹردی جیڑھی کُرنا ہی سنگدی لحظہ
زہراؑ دی دھی دا کھلا سر اگوں ساعت والا دروازہ
ساڈی گل غیرت دربار وچہ گئی ہے میڈے درد دا کر اندازہ

میں عرض کیتی سرکار کیا کوئی ایسی صورت ہو سنگدی ہے کہ سرکار دیاں چشماں وچوں اس تازہ خون دی آمد دا سلسلہ بند تھی ونجے ۔ میڈے دل حزیں ایں دا جواب ڈ تا ہے۔

میڈی رَت دا رکنا نا ممکن ترے درد جگر کوں کھا گئیے
پہلا درد بتولؑ دی چادر دا جیڑھی سر توں لوگ لہا گئیے
بازار دے قطرے بارش دے جیڑھے سرخ لباس بنا گئیے
دربار دے خطبے زینبؑ دے میڈے کل درداں تے چھا گئیے

میڈی رَت نہیں رکدی زینبؑ تے بازار جگر کوں کھا گئے
مخلوق دے جھم وچ زینبؑ تے اغیار جگر کوں کھا گئے
نہیں ہاں توں لہندے زینبؑ تے زوار جگر کوں کھا گئے
تطہیر دی ملکہ زینبؑ تے دربار جگر کوں کھا گئے

☆☆☆

سید جعفر الزمان نقوی

آپ دا اصل ناں سید جعفر الزمان نقوی اے قلمی ناں جعفر نقوی ہا۔ آپ دے والد دا ناں سید طالب حسین شاہ ہن۔ سید جعفر نقوی ۱۹۵۴ء کوں جمن شاہ ضلع لیہ وچ پیدا تھئے۔ آپ نے منڈھلی علوم اپنے والد کنوں حاصل کیتے۔ سید جعفر نقوی انگریزی، عربی، فارسی، اردو، سندھی، پشتو، پنجابی تے سرائیکی زباناں تے مکمل عبور رکھیندے ہن۔ انہاں کوں سائنس و ٹیکنالوجی نال وی گہری واقفیت ہئی۔ سید جعفر الزمان نقوی ۹ سال دی عمر وچ شاعری شروع کیتی۔ انہاں علم عروض، صنائع و بدائع تے تلمیات وغیرہ دا علم حاجی نظام الدین توں حاصل کیتا۔

سید جعفر الزمان نے پہلی واری واقعہ کربلا دی مکمل تاریخ سرائیکی زبان وچ پنج جلداں وچ لکھی اے۔ جیڑھی انہاں دا بہوں وڈا کم اے۔ جیندا ناں ''مجالس المنتظرین علی روضۃ المظلومین'' اے۔ ایں توں علاوہ انہاں سرائیکی نوحہ نگاری وچ وی کمال ڈکھائے۔ انہاں دے نوحے اَج دی مجلس و ماتم وچ پڑھیے ویندن۔ نوحے دے حوالے نال انہاں دی کتاب ''داغِ ماتم'' جیڑھی ترائے جلداں تے مشتمل اے چھپ گئی اے۔ ایں توں علاوہ انہاں دیاں اے کتاباں ہن۔ عرفان، حجت، طریق المنتظرین، معدن العصمت فی سیرت، ام القائم، اسرار۔ لعبدیات، افکار المنتظرین، انتظار مظلوم، قلندر نامہ، گستاخیاں، عرفانیہ، اسما القائم، ترائے جلداں، مصباح شیعت، دین نصرت، واحدنیت مطلقہ، موعود الرسل، The last reformor of the world شامل ہن۔

رحلت جناب شریکۃ الحسین

(صلوات اللہ علیہا)

لکھت: سید جعفر الزمان نقوی

شہنشاہ انبیا ﷺ دا زمانہ ہے چالہی ڈینہہ دی طویل جنگ دے بعد امیر کائنات علیہ الصلوات والسلام دی شمشیر قدیر دیاں ضرباں دی تاب نہ لا کے خیبر فتح ہو یائے۔

جس وقت امیر المومنین علیہ الصلوات والسلام دے سر اطہر تے فتح دا سہرہ بدھوایا جا رہیا ہا ئیں اوں ویلے ہک غلام نے آ کے شہنشاہ انبیا ﷺ دی خدمت دے وچ مبارک باد پیش کیتی ہے جناب نے فرمایا کیا توں ساکوں فتح خیبر دی مبارک پیش کر رہیا ئیں یا کوئی ہئی خوش خبری ہے؟

اوں غلام عرض کیتائے جناب میں ہنڑیں ہنڑیں ڈیکھ آئیاں جو اٹھ نوں سال دی ہجرت توں بعد اجہ جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام حبشہ توں تشریف گھن آئین اور انہاں دا کارواں خیبر دی سرزمین دے پاسے محو سفر ہے اور چند گھڑیاں دے وچ او خیبر پہنچن والے ہن۔

شہنشاہ انبیا ﷺ نے فرمایا اج ساڈے پاک بھرا دی مدت بعد واپسی ہو رہی ہے ایں واسطے سارے انہاں دے استقبال دی تیاری کرو اساں انہاں دا اگوں تے ونجھ کے استقبال کرنا چاہندے ہیں۔

استقبال دیاں تیاریاں ہوون لگیا ئین شہنشاہ انبیا ﷺ نے پاک بھرا جناب جعفر طیار دا اگوں تے ونجھ کے استقبال کیتائے۔

ساریاں ڈٹھائے جو اوں حبشہ توں آونڑ والے کارواں دے اگوں اگوں جناب

جعفر طیار ناقہ تے سوار ہن اور انہاں دے اگوں ہک کمسن شہزادہ سوار ن گویا چن دے نال مشتری ستارہ جلوہ کش ہا اے شہزادہ پاک جناب عبداللہ ہن اور انہاں دی دنیا تے آمد توں پہلے جناب جعفر طیار دو گرامی نامہ تحریر فرمایا ہا جو عنقریب تہاڈے گھر کوں ساڈا ہک لخت جگر زینت ڈیسن او شکل و صورت دے وچ سا گی ساڈے بابا پاک علیہ الصلوات والسلام دی شبیہ ہوسن ایں واسطے جڈاں او دنیا تے تشریف گھن آنون تاں سب توں پہلے ساڈی طرفوں انہاں کوں پیار کرا ہے اور انہاں دا نام پاک ساڈے بابا پاک علیہ الصلوات والسلام دے نام پاک تے رکھنائے یعنی جناب عبداللہ علیہ الصلوات والسلام انہاں دا نام ہوسی لج او ہو شہنشاہ بابے پاک دے نال ناقہ تے سوار ہن اور انہاں دے اگوں ناقہ دے پاکھڑے (زین) تے مسکراندے آندن۔

شہنشاہ انبیا ﷺ کوں سامنے موجود پا کے جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام کوں خود ونجھ کے ناقہ توں لہا کے ہاں دے نال چالایا اور اوندے بعد آ کے شہنشاہ بھرا جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام نے پاک بھرا دی قدم بوسی کیتی ہے شہنشاہ معظم ﷺ نے انہاں کوں ہاں دے نال لایائے اور لوگاں دو رخ کر کے فرمایا۔

"ما ادری با یھما افرح لقدوم جعفر علیه السلام او بفتح خیبر"

اے لوگو اج ساکوں ڈو خوشیاں کٹھیاں ملین مگر اساں اے فیصلہ نہیں کر سگدے جو ساکوں خیبر فتح ہوون دی زیادہ خوشی ہوئی ہے یا پاک بھرا دی حبشہ توں واپسی دی زیادہ خوشی حاصل ہوئی ہے۔

خیبر توں واپس مدینے آنون توں کئی ڈینہہ بعد جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام نے شہنشاہ انبیا ﷺ دی خدمت دے وچ عرض کیتا جو اگر ساکوں اجازت ہووے تاں اساں ہک دفعہ تجارت دے سلسلے وچ شام ونجناں چاہندے ہیں۔

شہنشاہ انبیا ﷺ انہاں کوں اجازت فرمائی۔

جس وقت انہاں دی تیاری مکمل ہو گئی تاں اوشہنشاہ معظم ﷺ دی زیارت واسطے تشریف گھن آئے اوں ویلے شہنشاہ معظم ﷺ اپنٹی پاک دختر ملکہ عالمین علیہ الصلوات والسلام دے گھر اطہر دے وچ تشریف فرما ہن اتھاں انہاں دنیا دے دستور دے مطابق آ کے عرض کیتا جو اگر کوئی شے شام وچوں تہاڈے واسطے خریدنٹی ہووے تاں حکم فرماؤ شہنشاہ انبیا ﷺ دیاں اکھیں دے وچ آنسو تر آئین فرمیندن اے گالھ انہاں کنوں پچھو جنہاں کوں شام دی کئی شے ضرورت ہووے۔

اوں ویلے جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام نے محسوس کیتا جو انہاں وچوں کہیں کوں کئی شے ضرورت تاں ہے مگر ڈسانہیں رہے۔

انہاں اپنٹے چھوٹے بھرا شہنشاہ امیر المومنین علیہ الصلوات والسلام دو رخ کیتا اور فرمایا شاید تہاکوں کوئی شے ضرورت ہووے تساں آگاہ فرماؤ۔

انہاں دیاں اکھیاں دے وچ وی آنسو آ گئے فرمیندن تساں اوں کنوں پچھو جنہاں کوں شام دی کئی شے ضرورت ہووے۔

اوندے بعد جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام نے ملکہ عالمین سینٹ پاک علیہ الصلوات والسلام دو رخ کر کے عرض کیتائے شاید تہاکوں کوئی شے ضرورت ہووے ایں واسطے اساں عرض کریندے ہیں تساں اپنٹی ضرورت دی چیز توں آگاہ فرماؤ۔

ملکہ عالمین سینٹ پاک علیہ الصلوات والسلام دیاں اکھیاں توں وی آنسو جاری ہوئین رو کے فرمیندن اوں کنوں پچھو جیکوں شام دی کوئی چیز ضرورت ہووے۔

جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام نے ایہو تائیں برداشت کیتائے اوندے بعد رو کے آہدن تساں سارے روندے ہو ڈسیندے نہ ہے تہاڈے وچوں کہیں کوں ضرورت ہے تے شام دی کیڑھی چیز ضرورت ہے؟

اوں ویلے پاک امڑی علیہ الصلوات والسلام دے کنڈ پچھوں ہک کمسن شہزادی علیہ

الصلوات والسلام دی آواز آئی ہے چاچا انہاں کنوں کیوں پچھدے ہو کوئی انہاں شام ونجنا ئے؟

جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام دی نگاہ اپنی کمسن بھوتے پئی فوراً آ کے پاک دختر علیہ الصلوات والسلام کوں چایائے پیار کیتا ئے اوندے بعد روندے ہوئے پچھدن کیا تہاکوں کوئی چیز ضرورت ہے؟ سیدہ پاک فرمیندن چاچا تساں پئے ویندے ہو شام ساکوں ہک نہیں ڈو چیزاں دی ضرورت ہے۔

ہک تاں ساڈے واسطے شام توں باہر ہک جاگیر خرید کر ڈٖی ہے۔

جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام رو کے فرمیندن میڈی لائق دھی جاگیراں تاں پتراں واسطے ہوندین ڈو جھی گالھ اے ہے جو جاگیر دی ضرورت ہے تاں اتھائیں مدینے دے وچ جتنی جاگیر آکھو اساں خرید ڈیندے ہیں تو نہاں کنوں تاں کئی شے پیاری نہیں ہوندی۔

پاک سیدہ علیہ الصلوات والسلام فرمیندن چاچا ساکوں شام دے باہر ہی ہک جاگیر خرید فرما ڈیو ممکن ہے کڈاہیں ساکوں شام ونجناں دی پووے تاں اپنی رہائش گاہ واسطے ساکوں کہیں دا محتاج نہ تھیوناں پووے اساں چاہندے ہیں ساڈی اپنی جاگیر اتھاں موجود ہووے ڈو جھی گالھ اے ہے جو ساکوں شام توں ہک ایسی کنیز خرید کر کے آن ڈیو جیڑھی شام دے شہر توں پوری طرح واقف ہووے جیکوں اے بھی معلوم ہووے جو شام دا بازار کیویں ہے اوندیاں گلیاں اوندے چوک کیویں کیویں ہن۔

اے گالھیں ایویں تاں نال ہن پاک شہزادی علیہ الصلوات والسلام دی ہر گالھ دے وچ ہک قیامت چھپی ہوئی ہئی انہاں دیاں گالھیں سن کے سارے پاک روندے رہن۔

جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام آ گئین شام دے وچ اتھاں آ کے انہاں حبشہ دے ہک تاجر دے گھر دے وچ قیام فرمایائے۔

رات کوں جس وقت تنہائی میسر آئی ہے جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام نے اونکوں فرمایا بھائی اساں اتھاں ہک جاگیر خرید کرنا چاہندے ہیں کوئی بہترین جگہ تیڈی نگاہ دے

وچ ہووے تاں ڈ ساؤ۔

اوں تاجر نے عرض کیتا جناب کل شام توں کئی میل باہر ہک جاگیر دی نیلامی تھیوݨی ہے اگر مناسب سمجھو تاں کل اونکوں ڈیکھ گھنو پسند آ سی تاں خرید گھنسوں۔

ڈوجھے ڈینہہ جناب جعفر طیار علیہ الصلوات والسلام اوں تاجر دے نال اوں مقام تے پہنچے جتھاں او جاگیر ہئی انہاں کوں او جگہ بہوں اچھی لگی ہے جس وقت اے جاگیر دا چکر لا کے واپس مرکزی مقام تے آئین تاں اتھاں نیلامی شروع ہو چکی ہئی۔

ہک آدمی نے بولی ڈتی ہے پنج ہزار دینار

ڈوجھے شخص بولی ڈتی ہے چھی ہزار دینار

تریجھے بولی ڈتی ہے ست ہزار دینار

اے بولیاں جناب جعفر طیار تے ٹردیں ہوئیں سنڑ ین جس وقت اے مجمعے دے وچ پہنچن ایں کنوں پہلے جو کوئی بیا بولی ڈیوے ہا انہاں ٹردیں ہوئیں دور کنوں بولی ڈتی ہے سٹھ ہزار دینار۔

جتنے لوگ بولی ڈیوݨ واسطے آئے ہوئے ہن انہاں دے رنگ لہہ ڳئین اور ول کہیں بولی ڈیوݨ دی جرأت نہیں کیتی انہاں دے نال جو تاجر ہن اُنہاں اِنہاں دا مونڈھا ہلا کے عرض کیتائے تساں تاں فن تجارت توں آشنا ہا دے تساں یکدم اتنی اچی بولی کیوں ڈتی ہے کیوں جو اے زمین زیادہ توں زیادہ دس پندراں ہزار تک وکیجے ہا اور اساں ایں کوں زیادہ توں زیادہ ویہہ ہزار تک خرید گھنوں ہا تساں تجارت دے سارے اصول ہالائے طاق رکھ کے بہوں زیادہ بولی چاڈتی ہے۔

شہنشاہ فرمیندن توں ایں گالھ کوں نہیں جانڑدا اے جاگیر اساں اپݨی پاک بہودے کیتے خرید کرݨی ہئی اور اساں اے نا ہسے چاہندے جو ساڈی بولی توں بعد کوئی بولی ڈیوے خرید کیوں جو جس وقت اساں بولی ڈیوں ہا اوں ویلے اے انہاں دے نام منسوب تھی ونجݨی ہئی

اوندے بعد کہیں واایندی خریداری واسطے ہولی ڈیوڑھ ساڈی غیرت کوں گوارا نا ہی
ڈوجھی وجہ اے ہے جو اساں جانڑدے ہیں کل ساڈی پاک بہو صلوات اللہ علیہا دے پاک بھرا جاگیر خرید کرنی ہے اور انہاں دی جاگیر دی قیمت سٹھ ہزار مقرر ہوئی اساں اے نہیں چاہندے جو ساڈی پاک بہو صلوات اللہ علیہا دی جاگیر دی قیمت پاک بھرا دی جاگیر کنوں گھٹ ہووے۔

جاگیر دی خریداری توں بعد واپس دمشق دے شہر دے وچ حبشہ دے اوں تاجر جو ہمیشہ دے ملک التجار شمار ہوندے ہن دے گھر دے وچ آ بیٹھن رات کوں اوندے نال سلسلۂ گفتگو دے دوران انہاں فرمایا بھائی ساڈی پاک بہو صلوات اللہ علیہا دی فرمائش ہئی جو ساڈے واسطے شام توں ہک ایسی کنیز بھی گھن اوا ہے جو شام دے شہر کوں پوری طرح جانڑدی ہووے کل اساں سب توں پہلے کوئی ایسی کنیز خرید کریسوں۔

اوں ملک التجار نے عرض کیتا ہے ہک میڈی گزارش ہے اگر قبول فرماؤ تاں میں عرض کراں؟ شہنشاہ فرمایا تہاکوں تاں اساں اپنا بھرا بنڑایا ہویائے بلا تکلف گالھ کرو اوں عرض کیتی اساں تہاڈے غلام ہیں آقا میڈی ہک کمسن دھی ہے اوندا اٹھ نوں سال دا سن ہے اور اوندے مزاج دی ساکوں سمجھ نہیں آندی جو اونکوں شام دے بازار دے وچ پھرنڑ دا ہوں شوق ہے مگر جس وقت او شام دے بازار کوں ڈیہدی ہے اوندیاں اکھیاں توں آنسو جاری تھی ویندن اگر تساں مناسب سمجھو تاں میڈی ایں دھی کوں تساں اپنی کنیز بنڑا کے پاک بہو صلوات اللہ علیہا دی خدمت دے وچ پیش چا کرو تاں تہاڈا اخرچ کجھ نہیں ہونوتاں اور میڈی آخرت سدھر ویسی۔

اج دی مجلس کنوں بہوں پہلے میں ہک مجالس دا سلسلہ شروع کیتا ہا جیندے وچ میں اے بیان کیتا ہا جو کربلا دے وچ ملکہ شام سیٹ پاک صلوات اللہ علیہا دے نال ڈاہ پاک کنیزاں ہن انہاں دے واقعات میں بیان کیتے ہن اور اوندے دوران میں ایں پاک کنیز دے حالات بھی بیان کیتے ہن ایں واسطے میں اتھاں انہاں دے واقعات دا اعادہ نہیں کرنا چاہندا۔

روانگی شام:

جس وقت شہنشاہ کربلا علیہ الصلوات السلام دی شہادت ہوئی ہے اوں ڈینہہ توں عرب دے وچ ہک قحط دی فضا بنڑ گئی ہئی کیوں جو اہل مدینہ شہنشاہ کربلا علیہ الصلوات السلام دی نصرت ناہی کیتی ایں واسطے اللہ دے انتقام دی تلوار نے اپنڑے حملے دا آغاز مدینے کنوں فرمایا جیندا ہک حصہ واقعہ حرہ بھی ہا جیہاں اپڑیاں جاناں بچائیاں ہن انہاں کوں گھر دے وچ قتل ہووناں پیا ہا۔

جس وقت قحط دے عالم نے شدت اختیار کیتی ہے تاں لوگاں دی بکھ مرنڑ تے نوبت آ گئی اور کئی لوگ ایں قحط دے وچ بکھ کنوں مر وی گئے۔

اوں دور دے وچ جناب عبداللہ علیہ الصلوات السلام دے گندم اور غذا دے اٹھ شام کنوں آندے ہن تاں لوگ انہاں دے بارے جاندے ہن جو انہاں دے بابا پاک علیہ الصلوات السلام ابوالمساکین سڈویندے ہن اور اے خود بحرالجود مشہور ہن ایں واسطے انہاں دے کرم کوں ڈیکھ کے لوگ سارے اٹھ باہری باہر ہلہا کے غریباں دے وچ تقسیم کر ڈیندے ہن اور گھر اطہر تک کوئی شے ناہی پہنچدی اور جس وقت جناب عبداللہ علیہ الصلوات السلام کوں اطلاع ملدی ہئی تاں او سجدہ شکر ادا فرمیندے ہن جو لوگاں کوں ساڈے اتے کتنا نیک گمان ہے جو ساکوں پچھدے وی نہیں اور اساڈے مال وچوں اپنڑے ضروریات پورے کر گھندن۔

لیکن اتوں سردیاں دے موسم دا جڈاں آغاز ہویا تاں جو لوگ بکھ کنوں مر رہے ہن انہاں دی وجہ توں مدینے دے وچ اللہ دا ڈوجھا عذاب نازل ہویا اور اہل مدینہ تے طاعون دی بیماری کوں مسلط کر ڈتا گیا۔

۶۲ ہجری جمادی الاول دے وچ سردی دے موسم دے آغاز دے وچ جناب عبداللہ علیہ الصلوات السلام نے جناب سجاد علیہ الصلوات السلام نال مشورہ کیتا جو سردیاں دے وچ طاعون اور قحط دے وچ اضافہ ہوویسی ایں واسطے ساکوں مدینہ چھوڑ ڈیوناں چاہیدا ئے۔

اوراِیں مشورے دے وچ مناسب جگہ دا انتخاب بھی لازم ہا لیکن اوں دور دے وچ بنی امیہ دی طرفوں سختی نال حکم ہا جو بنی ہاشم علیہم الصلوات السلام مکہ مدینہ اور شام توں علاوہ کتھائیں دی رہائش نہیں رکھ سگدے اوراے حکم انہاں دے پورے دور دے وچ نافذ رہے۔

ایں وجہ کوں ڈِہدیں ہوئیں فیصلہ اے ہویا جو ساکوں شام دے وچ رہائش رکھنی چاہیدی ہے اوراِیں فیصلے دے تحت شام دا سفر کیتا گیا ہا۔

تاریخ ساکوں اے نہیں ڈِسیندی جو مدینے توں شام دا جو سفر کیتا گیا ہا او کوفے دے رستے نال ہا یا بدر توں تبوک والا رستہ ہا۔

قرائن کنوں معلوم تھیندا اے جو انہاں تبوک والے رستے کوں اختیار فرمایا ہوسی کیوں جو کوفے والے رستے نال ہِک ہزار میل دے قریب اضافی سفر کرنا پوندا ہا کیوں جو مدینے کنوں جتنی دور کوفہ ہے اتھوں اتنی ہی دورا گوں شام ہے ایں واسطے سدھا شام ونجݨ زیادہ قرین عقل ہے۔

شام دے سفر دے وچ پاک گھر دے بھوں سارے افراد ہن انہاں دی تفصیل ول کہیں ویلے عرض کریساں۔

جس وقت قافلہ پاک شام پہنچیا ئے اتھاں آ کے جناب عبداللہ علیہ الصلوات السلام نے اپݨی بابے پاک علیہ الصلوات السلام دی خرید کردہ جاگیر دے وچ قیام فرمایا مگر پاک سیݨ صلوات اللہ علیہا کوں ایں نگری دی آب ہوا راس نہیں آئی۔

جس وقت پہلی دفعہ اتھاں تشریف گھن آئے ہن اوں دور دے وچ انہاں دی ایں نگری دے وچ ہِک تغر دا درخت ہا جیندے اتے کجھ وقت واسطے امام مظلوم علیہ الصلوات والسلام دے سر اطہر نے قیام فرمایا ہا۔

۳۰ مارچ سن ۶۸۲ عیسوی چوڈاں ماہ رجب سن ۶۲ ہجری جمعہ دی رات ہے پاک بھرا دی بھائیوال سیݨ پاک صلوات اللہ علیہا نے جناب سجاد علیہ الصلوات والسلام کوں فرمایا میڈا لعل اج میڈا دل پاک بھرا دے کیتے بھوں بیقرار ہے اجازت ہووے تاں اساں پاک کنیزاں اور

سارے مستورات کوں نال لا کے تغر دے اوں درخت کنوں ویر دا پرسہ مجمل آدں جیر ھاپچ توڑیں مظلوم دی مظلومیت تے خون دے آنسو بہار ہے۔

جناب سجاد علیہ الصلوات والسلام کنوں اجازت گھن کے رات دے پردے دے وچ تطہیر دی چادر پاک کے پاک کنیزاں اور باقی اہل حرم کوں نال لا کے پاک سیٹی صلوات اللہ علیہا اوں درخت دے قریب آئین جیندیاں شاخاں کنوں شہنشاہ مظلوم کربلا علیہ الصلوات والسلام دا خون جاری ہا جس وقت پاک بھرا دے خون دی خوشبو پاک سیٹی صلوات اللہ علیہا محسوس کیتی ہے انہاں دا رنگ متغیر ہوون لگا ئے۔

پاک سیٹیں انہاں کوں جھلیندیاں تاں رہ گھین مگر پاک سیٹی صلوات اللہ علیہا وجہ کے شجر کوں ہاں دے نال لایائے ڈ ووین کیتن رو کے فرمیندن۔

تساں کر گئے ہو کلہا اجوی کوں میں ودی ہاں درد سہیندی
تہاڈ یاں ڈیکھ کے جائیں درد بھریاں ہاں ہر دم نیر وہیندی
ہنڑ درداں توں میں تھک پئی ہاں نمی روح برداشت کریندی
آ کھن وچو بھینڑ کوں چن ویرنڑ میں ودی ہاں ویر گولیندی

جس وقت پاک سیٹی صلوات اللہ علیہا نے اے وینڑ کیتا ئے تغر دے درخت دے وچوں تازے خون دی بارش شروع ہوئی ہے سیٹی پاک صلوات اللہ علیہا آ کے درخت کوں گل لا کے ہک وینڑ کیتا ئے دل زمین تے جھنو پین پاک مستورات نے آ کے پاک سیٹی صلوات اللہ علیہا کوں چایائے پاک سیٹی صلوات اللہ علیہا نے رو کے ول ہک وینڑ کیتا ئے۔

اوں ویلے سیٹی نے درد بھرے کیتا وینڑاں دا آغازے
آکھن آ مل بھینڑ مسافر کوں میڈے درداں دا ہمرازے
ہنڑ میں نہیں درد پچا سگدی ڈکھ آئے ہن بے اندازے
اے وینڑ کیتا جڈاں روندیں ہوئیں کیتا سیٹی دی روح پروازے

چوڑاں دی رات ڈھلی ہوئی ہے مگر سارے مستورات واسطے ہک قیامت دی گھڑی ہئی بھرا دی بھائیواں بھیݨ صلوات اللہ علیہا کوں گل لا کے ساری رات روندیاں رہین ایویں روندیں روندیں صبح ہو گئی ہے۔

رات کوں پاک سیݨ صلوات اللہ علیہا کوں غسل ڈ تا ونجے دائی پاک توں روایت ہے جس وقت اساں غسل ڈیوݨ داارادہ کیتائے اوراساں جام پاݨی دا بھریائے اوں ویلے پاک سیݨ صلوات اللہ علیہا دے جسم اطہر دے وچ جنبش ہوئی ہے رو کے فرمیندن۔

توں فضہ خاص خیال رکھیں میکوں ایویں غسل ڈیوانویں
میڈے ویرتاں پیاسے ٹر گئے ہن نہ توں میڈے درد ودھانویں
میکوں غسل ڈیویں پر توں دائی نہ منہ تے پاݨی پانویں
میکوں پیاس بھرا دی نہیں بھلدی میکوں پیاسہ دفن کرانویں

پاک گھر دا دستور ہا جو پاک پردہ داراں دی تدفین ہمیشہ رات کوں فرمیندے ہن چنداں رجب دی رات آ گئی ہے جس وقت رات ڈھلی ہے جناب فضہ آ کے جناب سجاد علیہ الصلوات والسلام دی خدمت دے وچ عرض کیتائے آقا تہاڈی مسافر پھپھی پاک صلوات اللہ علیہا دا تابوت تیار ہے۔

جناب سجاد علیہ الصلوات والسلام پاک پھپھی صلوات اللہ علیہا دے قریب آئین رو کے فرمیندن اساں پاک پھپھی صلوات اللہ علیہا دا آخری دیدار کرنا چاہندے ہیں۔

جڈاں پاک پھپھیؑ دے چہرے توں لڑ کفن دا لعل ہٹایا
بے دس سجاد نے روندیں ہوئیں ناں بابے پاک دا چایا
سݨ نام بھرا دا کفن دے وچ میڈی سیݨ دا میت کنبایا
ہنجواں دا پاݨی کفن کنوں خود اچھل کے باہر آیا

تساں آ ڈ بسم اللہ لعل میڈے اتے صدقے پاک بھرا دے
لکھ پیار کراں کیوں جو لعل تساں ہوے محسن مومن دی ما دے
تساں عزت ودھائی اہی امڑی دی میڈے ویر دی کرادادے
آ ڈ سکدی ما کوں گل لاڈ اہی دل وچ درد زیادے

ڈوہاں شہزادیاں آکے پاک امڑی کوں گل لایائے جناب سجاد علیہ الصلوات والسلام دی نگاہ پئی ہے انہاں ڈٹھائے انہاں دے پچھوں ہک ذات نظر آئی ہے جیڑھے سر جھکا کے رووݨ دے وچ مصروف ہن انہاں فرمایا تساں کون ہوا کوں تے کیوں نوہے آندے ہوے ہولے آواز آئی ہے۔

میں ایں بی بی دا نوکر ہاں کھڑاں ایں کالھوں اجھکاندا
ہا ہی ضامن سیدہ دے پردے دا ہاہی مان یکیاں بھیناں دا
میڈے سامنے خیمے ٹھر گئے ہن ایں اجھک توں میں نہیں آندا
کیویں منہ ڈکھلانواں سیدہ کوں میں ہاں دور کھڑاں شرماندا

جس وقت پاک سیدہ صلوات اللہ علیہا اپنے پردیاں دے ضامن ویر دی آواز سنڑی ہے رو کے فرمیندن۔

آ غازی میکوں گل تاں لا نہ ایں ویلے شرما توں
ناہی اذن ڈتا اساں خود تہاکوں نہ ایں کالھوں اجھکا توں
میڈے کولھوں اج نہ انج کھڑ کے میڈے سامنے نیر وہا توں
میں تاں سکدی ودی ہاں ڈیکھݨ کوں میکوں آ غازی گل لا توں

سارے رل کے دعا کرو ام المصائب سیدہ پاک صلوات اللہ علیہا دے مصائب ختم ہوون۔

جعفر دے ہنڑ تاں اے بی بی جہاں شام دے امن ٹھہائے
پاوے سہرے ہنڑ اے پتراں کوں ڈیکھے وسدے پاک بھرائے
تونہاں توں بچیا گھر ڈیکھن ہوون اکبر سہرے پائے
رہے وسدی بارش خوشیاں دی نت ہوون رنگ سوائے

آمین یارب العالمین

☆☆☆

مُرید عباس عارف بھوں تھوڑا لکھدن۔ لیکن انہاں دے لجاندار اسلوب توں اُنہاں دے مہان لکھاری ہوون دا ثبوت ملدے۔ اے کتاب انہاں دی محنت اَتے اپݨے موضوع دے نال محبت دی غمازی کریندی اے۔ انہاں دے سوہݨے اُتے وکھرے اسلوب دا ٹھپ ہک ہک لفظ وچ ݙٹھا ونج سگدے۔ سرائیکی مرثیے دی تاریخ بھوں پراݨی اے۔ مگر مرید عارف نے ہک مخلص کھوجی والی کاراِیں سارے مواد کوں کٹھا کرتے تحقیق نگاری دا لوہا منوائے۔ انہاں نہایت دیدہ ریزی دے نال بھوں سوہݨے انداز اچ تحقیق دا فریضہ انجام ݙتے تے اے ثابت کر ݙکھائے جو راجن پور جئیں دور افتادہ ضلع وچ وی صحت مند تحقیق کیتی ونج سگدی اے۔ میں انہاں واسطے دعا گو ہاں جو او تحقیق و تدقیق دا اینویں سفر جاری رکھسن تاں بھوں جلد سرائیکی وسیب دے عظیم محقق دی حیثیت نال اپݨا لوہا منوا گھنسن۔

ڈاکٹر شکیل پتافی